

Trump'ın "Ateşkes"
Teklifi: Barış mı, Prestij
Manevrası mı?

Sömürgecilik ve Tony
Blair (Yine mi?)

7 Ekim... Müslümanların
İsrail'in Yenilebileceğini
Hatırladığı Gün

KritikBakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

EKİM 2025

*DR. MEHMET RAKİPOĞLU *SİNAN TAVUKÇU *VICTORIA JONES *ABDULLAH BAŞYİĞİT
*RON JACOBS *ÖMER GÜNDOĞDU *DR. F. SÜMEYYE KILAÇ *JAMAL KANJ *ALON MIZRAHI
*BEKİR GÜNDOĞDU *PROF. DR. EROL GÖKA *MUHAMMED ALİ ACAR
*AYŞE DOĞU *ZEHRA YILDIRIM *PROF. MAHMUT KAYA *KEMAL ÖZTÜRK
*DR. MUSTAFA EKİCİ *ISRAEL SHAMIR *JAMES JEFFREY-DEVORAH MARGOLIN
*LINDSAY NEWMAN *AHMET DEMİRHAN *DOÇ. DR. İSMAİL SARI
*FRANCIS FUKUYAMA *DR. ENSAR KIVRAK *BRUNA FRASCOLLA *DR. MENDERES KURT
*YASİN DEMİRHAN *SELÇUK KÜTÜK *DOÇ. DR. FATİH BARİTÇİ *ENES GÜNEYLİ *SELÇUK KÜPÇÜK
*KEMAL ÖZTÜRK *DOÇ. DR. NURULLAH ÇAKMAKTAŞ *NADİR AŞÇI
*ADNAN BOYNUKARA *AHMET ÖZCAN

Dergi Adı: Kritik Bakış

Sayı: Ekim 2025

Yayın Periyodu: E-Dergi

Yayın Türü: Siyaset, Jeopolitik, Felsefe

Yayın Ekibi

Genel Yayın Yönetmeni: Ahmet Özcan

Sorumlu Müdür: Bekir Gündoğdu

Yayın Danışmanı: Ramazan Yıldırım

Editörler:

Cengiz Sözübek

Cüneyt Güven

Abdullah Miroğlu

Yavuz Aslan

Ali Karakuş

Sanat Yönetmeni: Halil Kayalı

Grafik-Tasarım: Abdullah Başyigit

Sosyal Medya yönetmeni: Nezir Doğan, Ömer Gündoğdu

Redaktör: Ayşe Doğu

Katkıda Bulunanlar:

Meliha Çelik

Sevranur Yetkin

Yaren Gündoğdu

Yusuf Arslan

M. Akif Yıldırım

Ahmet Özgür Mut

Berhan Altaş

Sena Balkan

Mustafa Ekici

Çevirmenler:

İngilizce: Ali Karakuş, Yavuz Aslan

Almanca: Meryem Ferah

Arapça: Aşur Çuha

Fransızca: Seda Nur

İspanyolca: Yasin Demir

Yayın ve İletişim Bilgileri

Yayıncı Kuruluş: Sencer Ajans

Yayın Yeri: İstanbul

E-posta: kritikbakisdergi@gmail.com

SOSYAL MEDYA HESAPLARI:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

X:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

ALM : @kritikbakis_de

FR : @kritikbakis_fr

ARB : @kritikbakis_arb

İNSTAGRAM:

TR : @kritikbakis

ALM : @kritikbakis_de

ENG : @kritikbakis_eng

FR : @kritikbakis_fr

ARB : @kritikbakis_arb

WHATSAPP:

Kanalı Görüntüle

TELEGRAM:

Kanalı Görüntüle

FACEBOOK:

TR : @kritikbakis

ENG : @kritikbakis_eng

DR. MEHMET RAKİPOĞLU	<u>TRUMP'IN "ATEŞKES" TEKLİFİ: BARIŞ MI, PRESTİJ MANEVRASI MI?</u>	05
KRİTİK BAKIŞ	<u>TRUMP'IN GAZZE BARIŞ PLANI: BİRAZ ESKİ, BİRAZ YENİ – VE AYNI ENGELLER</u>	08
SİNAN TAVUKÇU	<u>TRUMP'IN BARIŞ PLANI ÜZERİNE</u>	10
VICTORIA JONES	<u>PAKİSTAN-EL SALVADOR; BİTCOİN DİPLOMASİSİ</u>	13
ABDULLAH BAŞYİĞİT	<u>YUMUŞAK GÜÇ</u>	15
RON JACOBS	<u>SÖMÜRGEÇİLİK VE TONY BLAİR (YİNE Mİ?)</u>	16
ÖMER GÜNDOĞDU	<u>HAMAS, TRUMP'UN GİRİŞİMİNE (EVET: AMA) DEDİ</u>	18
DR. F. SÜMEYYE KILAÇ	<u>MODERN ZAMANLARIN EN ZOR İBADETİ</u>	19
JAMAL KANJ	<u>TRUMP'IN PLANI: İSRAİL'E ANINDA ÖDÜLLER, FİLİSTİN'E BELİRSİZ VAADLER</u>	21
ALON MIZRAHI	<u>GAZZE SOYKIRIMINDA İBRANİCE İNCİLİ SUÇLUYORUM</u>	23
BEKİR GÜNDOĞDU	<u>7 EKİM... MÜSLÜMANLARIN İSRAİL'İN YENİLEBİLECEĞİNİ HATIRLADIĞI GÜN</u>	24
PROF. DR. EROL GÖKA	<u>İNANÇ VE KAPİTALİZM</u>	26
MUHAMMED ALİ ACAR	<u>VİCDANLARDA TAMAMLANAN YOLCULUK</u>	28
AYŞE DOĞU	<u>SİLAH BIRAKMASI VE HESAP VERMESİ GEREKEN İSRAİL'DİR, HAMAS DEĞİL!</u>	30
ZEHRA YILDIRIM	<u>FAS'TA GENÇLİK PROTESTOLARI: Z KUŞAĞININ TALEPLERİ VE YENİ BİR DÖNEMECİ</u>	31
DR. MEHMET RAKİPOĞLU	<u>İNGİLTERE İSRAİL'İN GAZZE SOYKIRIMINA NASIL KATKI SUNUYOR?</u>	33
KRİTİK BAKIŞ	<u>FRANSIZ ORDUSU 7 EKİM'DE İSRAİL'İN BAŞARISIZLIĞININ NEDENLERİNİ İNCELİYOR</u>	35
PROF. MAHMUT KAYA	<u>MEDİNETİ'L-FÂZİLA / İDEAL TOPLUM</u>	37
KEMAL ÖZTÜRK	<u>HAMAS'IN MUHTEŞEM MANEVRASI NASIL OLDU?</u>	40
DR. MUSTAFA EKİCİ	<u>ÖLÜLER DİYARININ BEKÇİ KÖPEĞİ KERBEROS</u>	42
ISRAEL SHAMIR	<u>İKİ YIL SONRA; 7 EKİM</u>	45
KRİTİK BAKIŞ	<u>FİLİSTİN DİRENİŞ GRUPLARI TARAFINDAN YAPILAN AÇIKLAMA:</u>	48
BEKİR GÜNDOĞDU	<u>SİYONİST SİS PERDESİNİN ARDINDAKİ YENİ DÜNYA TASARIMI</u>	49
JAMES JEFFREY	<u>KÜRTLERİN YAŞADIĞI KUZEYDOĞUYU SURİYE'Yİ GERİ KALANIYLA BİRLEŞTİRME ZAMANI</u>	50
LINDSAY NEWMAN	<u>GAZZE BARIŞ ANLAŞMASI İMZALADI, ANCAK UKRAYNA FAZLA UMUTLANMAMALI</u>	53
AHMET DEMİRHAN	<u>HEİDEGGER'İN KULÜBESİNİN ÖNÜNDE VARLIĞI DÜŞÜNMEK</u>	55
DOÇ. DR. İSMAİL SARI	<u>GAZZE ATEŞKESİ VE İSRAİL'İN YENİDEN İRAN HEDEFİ</u>	59
PROF. DR. EROL GÖKA	<u>KANAAT EKONOMİSİ</u>	62
FRANCIS FUKUYAMA	<u>ASIL MESELE İNTERNET, APTAL!</u>	64
DR. ENSAR KIVRAK	<u>GAZZE ATEŞKES ANLAŞMASINDAN BİR HUDEYBİYE HİKÂYESİ ÇIKARMALIYIZ</u>	68
BRUNA FRASCOLLA	<u>YAHUDİLER DEĞİL, ANGLOSAKSONLAR NÜFUS SÜRME GELENEĞİNE SAHİPTİR</u>	70
KRİTİK BAKIŞ	<u>SURİYE'DE ESAD REJİMİNİN TOPLU MEZARI GİZLİCE TAŞIDIĞI ORTAYA ÇIKTI</u>	72
DR. MENDERES KURT	<u>FİLİSTİN'DEKİ İŞGALE MEŞRUIYET ÜRETEBİR YÖNTEM OLARAK İSRAİL ARKEOLOJİSİ</u>	73
YASİN DEMİRHAN	<u>BARIŞIN İNŞASI: TÜRKİYE VE İSPANYA ÇATIŞMADAN UZLAŞMAYA – 2</u>	86
SELÇUK KÜTÜK	<u>ÜÇ ANALOJİ ÜZERİNDEN RİSALET MESELESİ</u>	91
DOÇ. DR. FATİH BARİTÇİ	<u>GÜNEY AFRİKA'DA ÜÇ HAFTA</u>	94
AHMET DEMİRHAN	<u>HEİDEGGER'İN KULÜBESİNİN ÖNÜNDE VARLIĞI DÜŞÜNMEK-2</u>	97

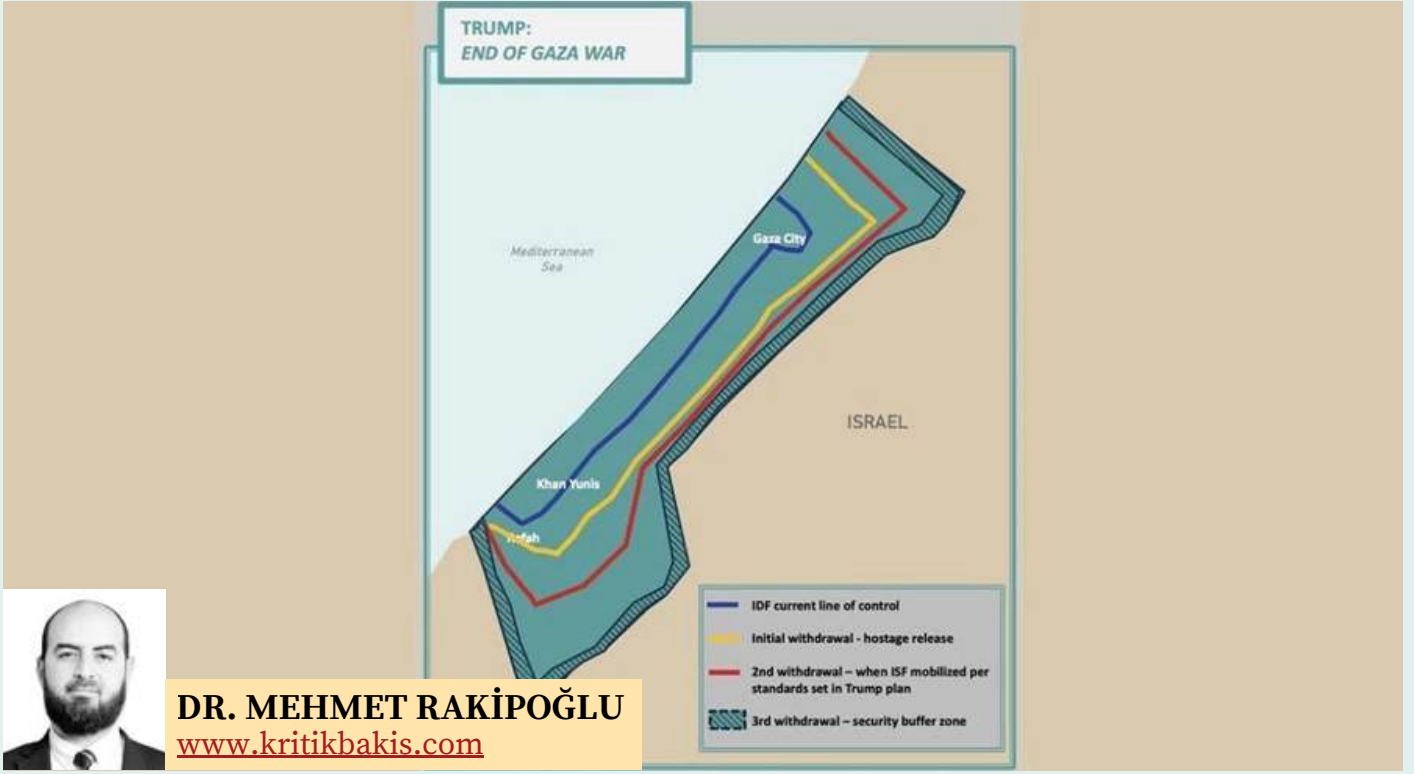
İÇİNDEKİLER

Kritik Bakış

ENES GÜNEYLİ	<u>İSTİHBARAT DİPLOMASİSİNİN MÜZAKERELERDE SONUÇ ALICI ETKİSİ</u>	103
PROF. DR. EROL GÖKA	<u>EN KOLAY EZBERLEDİĞİMİZ KISALTMA: AVM</u>	106
SELÇUK KÜPÇÜK	<u>YASAKLI AYİN VE İCAT EDİLEN “TASAVVUF MUSİKİSİ”</u>	108
KEMAL ÖZTÜRK	<u>GAZZE’NİN KIYISINDAN, KUDÜS’ÜN KALBİNDEN YAZMAK</u>	110
DR.NURULLAH ÇAKMAKTAŞ	<u>VEHHABİLİĞİN TEMEL DÜŞÜNCE ESASLARININ TEOPOLİTİK ANALİZİ</u>	114
NADİR AŞÇI	<u>ŞU TORBADAN BİR MÜSABAKA SEÇELİM</u>	120
ADNAN BOYNUKARA	<u>İKİ PROBLEM, TEK VİCDAN: İSRAİL, AMERİKA VE GÜCÜN AHLAKSIZLIĞI</u>	122
AHMET ÖZCAN	<u>AÇIK MEKTUP: YUSUF AKÇURA; ÜÇ TARZ-I SİYASET*</u>	125
KEVIN BARRETT	<u>KUDÜS: İSLAM ÜMMETİNİN GELECEKTEKİ BAŞKENTİ</u>	130

TRUMP'IN "ATEŞKES" TEKLİFİ: BARIŞ MI, PRESTİJ MANEVRASI MI?

İsrail'in Gazze'de iki yıla yakın sürdürdüğü soykırım, bölgeyi sadece fiziksel olarak değil, siyasal ve toplumsal dokusuyla da ağır bir enkaza çevirdi. Resmi rakamlara göre 60 bin, gayri resmi rakamlara göre 400 bin civarında insan İsrail tarafından öldürüldü, Gazze'deki altyapı çöktü ve uluslararası toplumun çaresizliği iyice görünür hale geldi. Tam da böyle bir dönemde ABD Başkanı Donald Trump, 29 Eylül 2025'te 20 maddelik bir ateşkes planı açıkladı. Plan, savaşın hemen durmasını, esirlerin serbest bırakılmasını, insani yardımın yeniden başlamasını ve Gazze'de teknokratik bir geçiş yönetimi kurulmasını öngörüyor. Ancak metin, vaat ettiği kısa vadeli kazanımların ötesinde, uzun vadeli güç ilişkileri ve egemenlik tartışmaları açısından ciddi sorular barındırıyor. Trump'ın bu hamlesi, yalnızca Gazze'ye yardım götürme girişimi değil; aynı zamanda kendisini küresel diplomaside yeniden öne çıkarma, hatta Nobel Barış Ödülü için güçlü bir aday olarak konumlandırma girişimi olarak görülebilir. Ukrayna'da beklediği kırılmayı yaratamayan Trump, Gazze üzerinden hızlı bir "barış mimarı" imajı kurmayı hedefliyor. Fakat "barış"ın nasıl ve kimin lehine inşa edileceği meselesi hâlâ belirsizdir.

Planın Olumlu Yönleri

Öncelikle, planın en cazip tarafı, soykırım savaşının derhal sona ereceğini vadetmesidir. İsrail ordusu belirlenen hatlara çekilecek, bombardımanlar duracak ve cephe hatları donmuş hale gelecektir. Bu, Gazze halkı için kısa vadede hayati bir nefes alma imkânı anlamına gelir. Fakat İsrail'in 3 aşamada çekilme meselesini kimin, nasıl kontrol edeceği belirsizliğini koruyor.

Daha önce ateşkesleri ihlal edip herhangi bir cezai yaptırıma maruz kalmayan İsrail'in bu anlayışındaki çekilmeye ne kadar uyacağı merak konusu.

Plan, ayrıca esir değişimi üzerinde ayrıntılı bir mekanizma öngörmektedir. İsrail'de tutulan yüzlerce Filistinli esirin (mahkûm değil) serbest bırakılması, Gazze'deki İsraili esirlerin iadesiyle eşleştiriliyor. Bu madde hem insani hem de sembolik açıdan, iki tarafın toplumlarında yankı uyandıracak bir adım olarak görülebilir. Plandaki insani yardım boyutu da önemli bir nokta olarak öne çıkıyor. Nitekim plan, Gazze'de Batılı ülkelerin desteği ve İsrail'in saldırıları ile yerle bir edilen altyapının onarımı, hastanelerin yeniden işler hale getirilmesi, fırınların açılması ve enkaz kaldırma çalışmalarının hızla başlatılmasını taahhüt ediyor. Yardımların Birleşmiş Milletler ve Kızılhaç gibi uluslararası kuruluşlar aracılığıyla ulaştırılacağı belirtiliyor.

Bu, taraflardan bağımsız bir mekanizma izlenimi yaratıyor ve uluslararası kamuoyunu kısmen tatmin edebilecek bir çerçeve sunuyor.

Bir diğer olumlu unsur, zorla göç ettirmenin yasaklanması ve Gazze'nin İsrail tarafından ilhak edilmeyeceğinin garanti edilmesi. Bu, en azından demografik ve fiziki varlığın korunmasına yönelik bir güvence olarak okunabilir.

Dolayısıyla planın bu kısmı, İsrail'in Gazze'yi Filistinsizleştirme politikasının başarısız olduğunun, Gazzelilerin topraklarını terk etmeme noktasında sebatının başarıya ulaştığının somut bir çıktısı olarak yorumlanabilir.

Ekonomik boyutta ise, Gazze'nin "modern bir bölgesel merkez" olarak inşa edilmesi, özel ekonomik bölgeler kurulması ve uluslararası yatırımların çekilmesi hedefleniyor.

Teorik olarak bu, çalışma alanları açarak Gazze halkına umut ve gelecek perspektifi sunabilir. Fakat bu maddede Gazze'nin modern olmadığı, modernliğin ABD ve İsrail eliyle getirileceği ifadeleri kolonyal mantığın metne yansıdığını da gösteriyor.

Sorunlu ve Çelişkili Noktalar

Bütün bu olumlu başlıklara rağmen, planın iç yapısı ciddi sorunlarla doludur. İlk olarak, bağımsız Filistin devleti meselesi belirsiz bırakılmaktadır. Plan, ancak ileride Filistin Yönetimi belirli reformları gerçekleştirdiğinde devletleşme ihtimalinden söz etmektedir. Bu da Filistin halkının en temel talebinin ucu açık bir geleceğe ertelendiğini göstermektedir. Tarihsel olarak bir örüntüye tekabül eden Filistin devleti, mülteciler, Kudüs'ün statüsü ve yerleşimciler meselelerini erteleyen mantığın Trump'ın planında halen geçerliliğini koruyor olması ABD ve İsrail'in Filistin lehine bir barıştan yana olmadığını bir kez daha gözler önüne seriyor.

İkinci sorun, Gazze'nin yönetim modelidir. Gazze'nin, Trump ve Tony Blair gibi dış aktörlerin başkanlık edeceği bir "Barış Konseyi" tarafından denetlenecek teknokratik bir komiteyle idare edilmesi öngörülüyor. Bu model, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını zayıflatan bir "vesayet düzeni" olarak görülebilir. Kendi seçilmiş liderleri devre dışı bırakılmış bir yönetim mekanizmasının, uzun vadede yerel meşruiyet üretmesi neredeyse imkânsızdır.

Dolayısıyla Gazze'nin yönetimi Filistinlilerin seçeceği bir liderlikten ziyade İsrail ve ABD'nin onaylayacağı Abbas rejiminin de dahil olabileceği direnişten uzak bir profil çizmesi bekleniyor.

Üçüncü kritik nokta, Hamas'ın etkisizleştirilmesidir. Plan, Hamas'ın siyasi ve askeri rolünü ortadan kaldırmayı hedeflemekte; silah bırakmalarını, yönetimden tamamen çekilmelerini ve isteyenlerin başka ülkelere gönderilmesini şart koşturmaktadır. Bu, Türkiye gibi aktörlerin "ilerideki savunma hattı" olarak gördüğü Hamas'ın tasfiyesi anlamına gelmektedir. Hamas'ın böyle bir koşulu kabul etmesi, kendi varlık gerekçesini inkâr etmesiyle eşdeğer olduğundan, pratikte planın reddedilmesi muhtemeldir. Hamas'ın kendisi ile ilgili maddelerin revize edilmesini talep etmesi beklenirken bu durumu ABD ve İsrail'in Hamas'ın barıştan yana olmadığına dair bir araç olarak kullanması da beklenebilir.

Dördüncü olarak, güvenlik boyutu planın en tartışmalı tarafıdır. İsrail ordusunun çekilmesi, Gazze'nin tamamen "demilitarize edilmesi" şartına bağlanmıştır. Bu şartın nasıl ve ne zaman sağlanacağı belirsizdir. Böylece İsrail, "terör tehdidi" gerekçesiyle çekilmeyi süresiz erteleyebilir. Bu, fiilen işgalin devamı anlamına gelebilir. Dahası İsrail, Netanyahu gibi radikal aktörlerin iktidarda olduğu her dönemde Gazze'ye herhangi bir

sebepten dolayı tekrar saldırabilir ve bu saldırılar, anlaşmanın kabul edilmesi halinde, anlaşma uyarınca meşru görülebilir.

Beşinci nokta, yardımların ve yatırımların nasıl sağlanacağına dair muğlaklıktır.

Plan büyük bir 'kalkınma vizyonu' sunsa da finansman modeli, kontrol mekanizmaları ve uygulama takvimi net değildir. Ayrıca İsrail'in sınır kontrolünü sürdürmesi, yardımların akışını yine kısıtlayabilir.

Stratejik ve Politik Arka Plan

Trump'ın Gazze planı, yalnızca insani değil, aynı zamanda jeopolitik bir manevradır. Ukrayna'da beklediği barışçı başarıyı sağlayamayan Trump, Gazze'de hızlı bir çözüm üreterek hem iç politikada hem de uluslararası arenada prestij kazanmayı hedeflemektedir. Nobel Barış Ödülü beklentileri de bu bağlamda gündeme gelmektedir.

Ancak bu hedefin, planın tarafsızlığını zedelediği açıktır. Bir diğer boyut, ABD'nin Ortadoğu'da meşru bir müdahil güç olarak konumlanmasıdır.

Planda serdedilen Barış Konseyi'nin Trump tarafından yönetilmesi, ABD'nin yalnızca arabulucu değil, doğrudan karar verici konumuna yükseltilmesi anlamına gelmektedir.

Bu, bölgede ABD varlığının kalıcılışmasına yönelik bir strateji olarak okunmaktadır.

Plan aynı zamanda İsrail'e de stratejik esneklik tanımaktadır.

Hamas'ın teklifi reddetmesi halinde, İsrail saldırılarını sürdürme ve bunu "barış karşıtlığı" gerekçesiyle meşrulaştırma imkânı elde edebilir.

Başka bir deyişle, plan Hamas'ın reddini öngörmekte ve bu reddi İsrail'in elini güçlendirecek bir araç haline getirmektedir.

Sonuç

Trump'ın Gazze planı, kısa vadede bazı somut kazanımlar sunuyor: savaşın durması, esir değişimi, insani yardımın yeniden başlaması ve ekonomik 'kalkınma' vaatleri. Ancak uzun vadede, planın asıl etkisi Filistin'in egemenlik taleplerini belirsiz bir geleceğe ötelemesi, Hamas'ı tamamen dışlaması ve ABD'nin bölgedeki meşruiyetini kalıcılaştırması olabilir. Bu tablo, akla şu soruyu getiriyor: Bu plan gerçekten barışa giden bir yol mu, yoksa ABD ve İsrail'in Gazze üzerindeki kontrolünü sürdüreceği yeni bir tuzak mı?

Trump, Gazze'de kalıcı ve adil bir barış istiyorsa, öncelikle soykırımı icra eden İsrail'e desteği sonlandırıp Gazze'ye insani yardımların koşulsuz girmesini sağlaması gerekiyor. İkinci olarak Filistin halkının işgal edilen topraklarından İsrail'in çekilmesini, Filistin'de halkın sandığa gidip seçeceği yönetime saygı göstermesi gerekiyor.

Bu iki maddenin merkezinde olmadığı her plan, kısa vadeli bir rahatlama sağlasa bile, uzun vadede daha büyük krizlerin zeminini hazırlayabilir. İsrail'in de istediği, sorunun çözülmesinden ziyade ertelenmesi. Dolayısıyla Trump'ın barış teklifi İsrail sorunun merkezinde yer alan temel sorunlara dair herhangi bir somut çözüm önermediği için Filistin'deki işgal, etnik temizlik, soykırım gibi Siyonist projelerin sonlanması anlamın gelmiyor. Sonuç olarak Trump'ın Gazze planı, insani yardımları devreye soksa bile, politik kurgusu itibarıyla İsrail'in çıkarlarını koruyan ve ABD'ye yeni bir "meşru müdahil" statüsü kazandıran bir prestij manevra olarak görülebilir. Gazze halkının gerçek ihtiyacı, dış aktörlerin liderlik yarışları değil; İsrail işgalinin son bulması, özgürlük, adalet ve kendi kaderini tayin hakkının sağlanmasıdır.

Trump'ın Gazze Barış Planı: Biraz Eski, Biraz Yeni – ve Aynı Engeller

THE CONVERSATION, PROF. ASHER KAUFMAN İLE SÖYLEŞİ

ABD'nin öncülüğünü yaptığı en son Orta Doğu barış planı, 29 Eylül 2025'te Beyaz Saray'da açıklandı ve İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu tarafından derhâl kabul edildi.

ABD Başkanı Donald Trump'ın, Gazze'de iki yıldır süren savaşı sona erdirmeye “çok yakın” olan “tarihi” bir an olarak tanımladığı bu öneri, şimdi Hamas'a sunulacak. Filistinli grup, Mısırlı ve Katarlı arabulucular tarafından iletilen belgeyi incelediğini açıkladı.

Plan kabul edilirse, düşmanlıklar “derhâl” sona erecek. Ancak şimdiye dek desteklenen tüm ABD planlarının başarısızlıkla sonuçlandığı göz önüne alındığında, şüpheli olmak için nedenler mevcut.

The Conversation, bu planın ne açıdan farklı olduğunu ve nasıl sonuçlanabileceğini açıklamaları için modern Orta Doğu uzmanı ve Notre Dame Üniversitesi Barış Çalışmaları Profesörü Asher Kaufman'a başvurdu.

Yeni planın ana noktaları nelerdir?

Trump'ın Netanyahu'nun huzurunda özetlediği plan 20 maddeden oluşuyor. Eğer İsrail ve Hamas tarafından kabul edilirse, İsrail Savunma Kuvvetleri Gazze Şeridi'nden üç aşamada

tamamen çekilecek. İlk aşama, 7 Ekim 2023'te Hamas ve Filistin İslami Cihadı tarafından İsrail'de düzenlenen saldırıda kaçırılan ve 20'sinin hayatta olduğu sanılan 48 rehinenin serbest bırakılmasına bağlı olacak. Aynı zamanda İsrail, ömür boyu hapis cezasına çarptırılmış 250 Filistinliyi ve 7 Ekim sonrası tutuklanan 1.700 Gazzeliyi serbest bırakacak.

Bu aşamada ayrıca Gazze'deki çaresiz halka derhâl insani yardım ulaştırılacak. İkinci aşamada, Gazze; Filistinlilerden ve uluslararası üyelerden oluşan teknokratik, apolitik bir komiteden oluşan geçici bir geçiş organı tarafından yönetilecek. Bu komite, Trump ve eski Birleşik Krallık Başbakanı Tony Blair dâhil olmak üzere diğer devlet başkanlarının başkanlık ettiği bir “barış kurulu” tarafından denetlenecek. Bu kurul aynı zamanda Gazze Şeridi'nin yeniden inşasını ve ekonomik kalkınmasını da denetleyecek. Hamas üyeleri silahlarını bırakmaları hâlinde af edilecek; ancak diğer militan Filistinli grupların üyeleriyle birlikte, Gazze yönetiminde herhangi bir rol üstlenmemeyi de kabul etmek zorunda kalacaklar. “Uluslararası İstikrar Gücü” (International Stabilization Force) adında yeni bir askerî yapı kurulacak ve Gazze Şeridi'ne konuşlandırılacak. Plan, bu yapının Arap ve uluslararası ortaklardan oluşmasını öngörüyor. Ancak yalnızca bu koşullar sağlandığında İsrail ordusu Gazze'den tamamen çekilecek ve bu noktadan itibaren savaş sonrası Gazze planı, ekonomik yeniden kalkınmaya yönelecek.

Bu plan, ABD'nin desteklediği geçmiş planlardan farkı nedir?

Planın; İsrail'in çekilmesini, rehinelerin Filistinli mahkûmlar karşılığında serbest bırakılmasını ve Gazze'ye geniş çaplı insani yardım sağlanmasını içeren bölümleri, Mart 2025'te İsrail'in şartlarını ihlal etmesiyle çöken son anlaşma dâhil, geçmiş anlaşmalara benzerlik gösteriyor.

Ancak yeni unsurlar da var. Bunlar arasında barış kurulunun (board of peace) ve Uluslararası İstikrar Gücü'nün (International Stabilization Force) oluşturulması yer alıyor.

İlki, Trump'ın Gazze Şeridi'ni bir gayrimenkul girişimi olarak geliştirmeye yönelik eski fikirlerine somut bir yapı kazandırıyor; ikincisi ise öngörülebilir gelecekte şeritte güvenliği sağlayacak uluslararası bir askerî güç için bir çerçeve sunuyor.

Plan aynı zamanda, kendi kaderini tayin etme hakkı ve bir Filistin devleti kurulması yönünde uzun vadeli bir ufuktan da söz ediyor – bu nokta, esas olarak Gazze'deki savaşı sona erdirmeye odaklanan ve devlet kurma yolunda uzun vadeli bir plan sunmaktan kaçınan önceki önerilerde gündeme getirilmemişti.

Bu plana göre Gazze sonrası neye benzecek?

Trump, Gazze Şeridi'ni bir gayrimenkul geliştirme fırsatı olarak görüyor – bunu geçmişte de dile getirmişti ve 29 Eylül'de yeniden, Gazze sahil şeridinin sunduğu imkânlardan söz etti.

Bu nedenle onun “barış vizyonu”, esas olarak ekonomik kalkınma perspektifinden şekillendirilmiş durumda.

Plan, yeniden inşa edilmiş bir Gazze şeridini; bölgeyi istikrara kavuşturabilecek ve kısa vadede insani yardım, uzun vadede ise Gazzelilere ekonomik fırsatlar sağlayabilecek bölgesel aktörlerin desteğiyle tasavvur ediyor.

Trump yönetimi ve İsrail, yalnızca Hamas'tan arındırılmış bir Gazze değil, aynı zamanda bütünüyle siyasetten arındırılmış bir Gazze halkı hedefliyor.

Hamas'ın rolü kalmazsa, Gazze'de Filistinlileri kim temsil edecek?

Plana göre Filistinlileri kimin temsil edeceği net değil. Ancak satır aralarını okuduğumuzda, Batı Şeria'nın bazı bölgelerini nominal olarak yöneten Filistin Yönetimi'nin, “Filistinli teknokratlar” rolünü üstlenebilecek şekilde yenilenmiş bir versiyonunun devreye girmesi ihtimali görülebilir. Planın dokuzuncu maddesi, Filistin Yönetimi'nin “reform programını tamamladıktan” sonra Gazze'nin geleceğinde bir rol oynayabileceğini öne sürüyor; ancak bu reform programının neyi kapsadığı belirtilmiyor.

Plan ayrıca, Filistin polis güçlerinin Uluslararası İstikrar Gücü tarafından eğitilip denetleneceğini ve Gazze Şeridi'nde konuşlandırılacağını da öne sürüyor. Bu da, uzun süredir Batı Şeria'da güvenliği sağlamak üzere İsrailiilerle işbirliği yaptığı gerekçesiyle Filistinliler tarafından eleştirilen Filistin Yönetimi polisinin bu rolü üstlenebileceğine işaret ediyor.

Netanyahu, savaşın “ertesi günü” Gazze'yi yönetebilecek

uygun bir yapı olarak Filistin Yönetimi'ni değerlendirmeye uzun süredir karşı çıkıyor. Dolayısıyla, bu plan hayata geçerse, Filistinli teknokratik yönetimin kimlerden oluşacağı sorusu kesinlikle en büyük engellerden biri hâline gelebilir.

Planın kabul edilme şansı nedir?

İki ana engel var.

İsrail'de Netanyahu, hükümetindeki aşırı sağcı üyelerin onayını almak zorunda kalacak. Bu isimler, geçmişte savaşın devamı ve Gazze Şeridi'nin İsrail tarafından nihai olarak ele geçirilmesi dışında her türlü çözüme karşı çıkmışlardı. Netanyahu, siyasi geleceğinin koalisyonundaki aşırı sağcı üyeleri yanında tutmaya bağlı olduğunun farkında – ve bu dinamik, daha önce savaşın sona erdirilmesine yönelik girişimleri boşa çıkarmıştı.

Hamas açısından ise bu anlaşmanın gerçekleşmesi, Gazze Şeridi'ndeki askerî ve siyasi varlığının sona ermesi anlamına geliyor.

Bu nedenle, Haziran 2007'den bu yana bölgeyi yöneten bu siyasi ve militan yapının, şartları kabul edebilmesi için oldukça çaresiz bir durumda olması gerekir. Ya da belki Hamas, nihayet Gazzelilerin umutsuz durumuna kulak verecek ve buna yanıt verecektir.

Planın şu anki hâliyle kaleme alınış biçimi, 7 Ekim 2023'te Hamas'ın başlattığı ve Filistinliler için dayanılmaz fedakârlıklara yol açan iki yıllık savaşın ardından, onlara elde edecekleri bir başarı olarak pek bir şey sunmuyor.

Netanyahu'nun, Trump'ın planının hayata geçme ihtimalinin çok düşük olduğunu bilerek bu planı desteklediğini düşünmek pek de uzak bir ihtimal değil. Netanyahu, son iki yılda esas olarak kendi siyasi hayatta kalma mücadelesiyle hareket ettiğini gösterdi ve bunu tehlikeye atacak hiçbir adım atmadı.

Bu planı kabul ederek, Amerikan başkanıyla olan ittifakını göstermiş oluyor. Bu, Netanyahu'ya İsrail içinde değerli bir siyasi sermaye de kazandırabilir: Kendini savaşı sona erdirmeye istekli biri olarak gösterebilir, ancak planın Hamas tarafından muhtemelen reddedileceğini bilerek kendini güvende hissedebilir.

Planın, özellikle İsrail'in aşamalı çekilmesiyle ilgili somut bir zaman çizelgesine sahip olmaması, Netanyahu'ya siyasi açıdan değerli bir zaman da kazandırıyor.

Bu, Ekim 2026'da yapılması planlanan genel seçimler öncesinde iç politikada kendini daha iyi bir konuma getirmesini sağlayabilir. Kamuoyunun kendi lehine değiştiğini görürse, geçmişte sıkça yaptığı gibi erken seçim çağrısı yaparak bu fırsatı değerlendirmeye bile kalkışabilir.

Kaynak: <https://theconversation.com/trumps-gaza-peace-plan-a-bit-of-the-old-a-bit-of-the-new-and-the-same-stumbling-blocks-266341>

Trump'ın Barış Planı Üzerine

SİNAN TAVUKÇU

www.kritikbakis.com

29 Eylül'de ilan edilen 20 maddelik Trump Barış Planı ile kimin kazandığı kimin kaybettiği tartışılırken, ABD'de gerçekleştirilen ve Trump planı ile aynı gün açıklanan bir anket, İsrail-Hamas savaşında kimin "kazandığını" açıkça ortaya koydu. New York Times ve Siena Üniversitesi tarafından yapılan ankette katılımcıların %35'i Filistinlileri desteklediğini açıklarken sadece %34'ü İsrail'e desteğini belirtti. 18-29 yaş aralığındaki ABD'lilerin ise %61'i İsrail'i değil Filistin'i desteklediğini bildirdi.

Oysa Aksa Tufanı'nın gerçekleştiği 7 Ekim 2023'ün hemen ardından yapılan New York Times anketinde ABD'li katılımcıların %47'si İsrail'i desteklerken, Filistinlileri destekleyenlerin oranı sadece %20 idi. Hamas-İsrail savaşının başlamasından yaklaşık 770 gün geçtikten sonra iki anket arasındaki bu değişim, Filistin lehine ortaya çıkan fark, İsrail'in en büyük destekçisi olan ABD halkı nezdinde haklılığı tescil edilen tarafın Hamas olduğunu göstermektedir. İsrail bütün dünyada olduğu gibi ABD'de de hızla zemin kaybederken, küresel düzeyde "soykırımcı-haydut devlet" algısı yaygınlaşıyor; küresel spor yarışmalarından ve kültür-sanat organizasyonlarından İsrail'in men edilme girişimleri peş peşe geliyor, silah satış yasakları devletlerin gündemine giriyor.

İsrail her geçen gün yalnızlaşıp izole olurken tepkiler sadece İsrail devletine yönelmiyor; diasporada yaşayan veya İsrail'den başka ülkelere seyahat eden Yahudiler de bulundukları ülkelerde sert muamelelerle karşılaşılıyor, kovuluyor.

İlk bakışta, küresel arenadan tecrit edildiklerini itiraf eden ve kendi başlarının çaresine bakmaları gerektiğini söyleyen İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu'nun imdadına, ABD Başkanı Donald Trump'ın 20 maddelik Barış Planının yetiştirdiği iddia ediliyor. Ancak öteden beri yapılan barış anlaşmaları ve akıbetleri göz önünde bulundurulduğunda sonucun hiç de böyle olmayacağı öngörülebilir.

ABD liderliğindeki önceki Filistin-İsrail anlaşmaları

20 maddelik Trump Barış Planı bir anlaşma metninden ziyade tarafların katkısıyla ilerletilebilecek bir çerçeve sunuyor. Plan, Filistin-İsrail barışı konusundaki ilk barış girişimi de değil. ABD aracılığıyla Filistin-İsrail barış anlaşması girişimleri 1993'ten beri devam etmektedir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

1. Oslo Anlaşmaları (1993-1995)
2. Hebron Protokolü (1997)
3. Wye River Anlaşması (1998)
4. Camp David Zirvesi (2000)
5. Annapolis Konferansı (2007)
6. Trump Barış Planı (2020)

2020 Trump Barış Vizyonu öncesindeki anlaşmalar, BM Güvenlik Konseyi'nin 242 ve 338 kararları çerçevesinde iki devletli çözümü esas alıyordu. Amerika liderliğindeki bu anlaşmalar İsrail'i öncelese de bir Filistin devleti kurma vaadini taşıyordu. Ancak İsrail, iki devletli çözüme hiçbir zaman tam anlamıyla yanaşmadı ve her defasında anlaşmaları sabote etti. Filistinliler de kendi topraklarında bağımsız devlet talebinden asla vazgeçmeyerek işgale direnme haklarını kullandılar.

Dün açıklanan Trump Barış Planı aslında ABD Başkanı Donald Trump'ın ilk başkanlık döneminde, 28 Ocak 2020'de yine İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ile birlikte Beyaz Saray'da açıkladığı "Yüzyılın Anlaşması" (Ortadoğu Barışına Yol Açan Vizyon)'nın devamı olarak değerlendirilmektedir. 2020 planı geleneksel iki bağımsız devletli çözümü reddetmekteydi. Bunun yerine, Batı Şeria'nın %87'sinin İsrail'de kalacağı, Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak kabul edildiği; Filistinlilere ise dört yıl içinde İsrail'i tanımaları ve terörle mücadele etmeleri şartıyla, toprakları parçalı ve İsrail kontrolünde "koşullu" bir devlet öneriliyordu; ekonomik kalkınma vaat ediliyordu.

Daha sonra Abraham Anlaşmaları ile desteklenen Trump'ın 2020 Barış Vizyonu, Filistinliler tarafından ve BM, AB, İİT ile Arap Ligi tarafından reddedildi. Trump sonrasında başkan seçilen Joe Biden, söz konusu planı uygulanamaz bularak 2021 yılında rafa kaldırdı.

Bütün bu barış anlaşmalarının İsrail tarafından sabote edilmesi sebebiyle başarıya ulaşamadığı dikkate alındığında, son barış teklifinin de benzer bir akıbetle karşılaşma ihtimalinin yüksek olduğunu söylemek sürpriz olmayacaktır.

Zira, 1967 sınırlarında toprak bütünlüğü sağlanmış, başkenti Doğu Kudüs olan birleşik bir Filistin Devleti dışındaki hiçbir çözüm yolunun bu topraklarda yaşama şansı olmadığı görülmüştür. Bunu en iyi, 1993'ten bu yana anlaşma müzakereleri yapmış ve planlar teklif etmiş olan ABD yönetimlerinin bilmesi gerekir.

Dünyada yükselen İsrail ve Siyonizm nefreti

Çok övündüğü ordusunun ve istihbaratının 7 Ekim 2023'te Hamas'a bağlı Kassam Tugayları tarafından düzenlenen saldırılara hazırlıksız yakalanması ve ağır kayıplar vermesiyle itibar kaybına uğrayan İsrail, Gazze'de hastaneleri, okulları ve ibadethaneleri bombalayarak; çadırları içindekilerle birlikte yakarak, çoğu çocuk ve kadın olmak üzere 65 bini aşkın Filistinliyi dünyanın gözü önünde katlederek intikam almaya yöneldi. İnsan haklarını ve uluslararası hukuku hiçe sayan vahşeti görüntülemeye çalışan yüzlerce gazeteciyi öldürdü. En nihayet, 19 Ocak'ta başlayan ateşkes anlaşmasının ikinci aşamasına geçmemek için direten İsrail, anlaşmayı bozarak bu defa Gazze halkını topladığı kamplarda aklıyla ölüme mahkûm etti. Yemek dağıtım yerlerinde bir kap yemek almak için sıraya giren binlerce Filistinliyi öldürdü. Filistin halkına yönelik işlenen eşi görülmemiş vahşet ve soykırım karşısında Batılı ülkelerin halkları dehşete düştü. Bütün dünyada Yahudi karşıtlığı yükseldi; Hristiyan halklar arasında tarihi Yahudi düşmanlığı yeniden canlanmaya başladı.

Kendisini medeni Batı dünyasının koruyucusu ve ön karakolu olarak ilan eden İsrail'in, kimseyi umursamayan insanlık dışı davranışları sebebiyle vicdanları harekete geçen yüzbinlerce insanın katıldığı küresel protestolar karşısında; ABD ve Almanya dışındaki büyük Batılı devletler pozisyon değiştirmek zorunda kaldılar ve iki devletli çözümü yüksek sesle dillendirmeye başladılar.

İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, 26 Eylül'de BM 80. Genel Kurulu'na hitap etmek üzere salona girdiğinde çok sayıda ülke temsilcisi protesto ederek salonu terk etti, boş koltuklara konuşan Netanyahu karşı karşıya kaldıkları küresel izolasyonla yüzleşti.

Trump'ın son barış planı

Fransa ve Suudi Arabistan, BM Genel Kurulu'nun 18 Eylül 2024'te kabul edilen ES-10/24 sayılı kararı gereğince, Filistin sorununun barışçıl çözümünü ve iki devletli çözümün uygulanmasını sağlamak için 28-30 Temmuz 2025'te BM Genel Merkezi'nde (New York) uluslararası bir konferans düzenlediler. ABD ve İsrail'in boykot ettiği konferansa 160'tan fazla ülke katıldı; 125 ülke iki devletli çözümü destekledi.

12 Eylül'de toplanan BM Genel Kurulu, Fransa ve Suudi Arabistan'ın sunduğu "Filistin Sorununun Barışçıl Çözümü ve İki Devletli Çözümün Uygulanmasına İlişkin New York Bildirgesi"ni 142 oyla kabul etti. Bildirge, Hamas'ın Gazze Şeridi'ndeki iktidarını sona erdirmeyi, silahlarını Filistin Yönetimi'ne teslim etmesini, Gazze'de ateşkesin sağlanmasını, rehinelere serbest bırakılmasını, Filistin Yönetimi'nin reformunu, Arap-İsrail normalleşmesini ve 1967 sınırlarında bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını öngörmekteydi. Bu sırada Fransa, Monako, Belçika, Lüksemburg, Malta, İngiltere, Kanada, Avustralya ve Portekiz'in de aralarında olduğu ülkelerin resmi açıklamalarıyla, Birleşmiş Milletler'de temsil edilen 193 ülke içinde Filistin'i devlet olarak tanıyan ülke sayısı 157'ye ulaştı; pek çok ülke de tanıma vaadinde bulundu. Son dokuz Batılı ülkenin tanıma kararı İsrail üzerinde şok etkisi yaptı.

Bu süreç devam ederken, ABD Başkanı Donald Trump 29 Eylül Pazartesi günü Beyaz Saray'da İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu ile birlikte 20 maddelik bir barış teklifini açıkladı. Teklif öncesinde, 24 Eylül'de Başkan Trump, aralarında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın da yer aldığı 8 İslam ülkesinin (Katar, Ürdün, Endonezya, Pakistan, Suudi Arabistan, Mısır, BAE) temsilcileri ile bir toplantı gerçekleştirmiş; toplantı sonrası Erdoğan, "Çok, çok verimli, güzel bir toplantıyı bitirdik. Ben memnunum, sonucu da hayrolsun" şeklinde kısa bir açıklama yapmıştı. Trump'ın Netanyahu ile birlikte açıkladığı son plan, bir anlaşma metninden çok ilkesel bir çerçeve sunan bir teklifti ve esas olarak şunları içeriyordu: çatışmaların durdurulması; İsrail güçlerinin kademeli şekilde geri çekilmesi; İsrail'in Gazze'yi işgal veya ilhak etmemesi; Hamas'ın kalan tüm rehinelere serbest bırakılmasının ardından İsrail tarafından tutulan yüzlerce Filistinli mahkumun serbest bırakılması; Mısır'da yerleşik "Barış Kurulu" tarafından denetlenecek yerel, teknokratlardan oluşacak bir yönetim kurulması; barış içinde bir arada yaşamayı taahhüt eden ve silahlarını bırakan Hamas üyelerine af çıkarılması; diğerlerinin sürgüne gönderilmesi; ABD ve Arap ülkeleri tarafından oluşturulacak uluslararası bir "istikrar" gücünün Gazze'de güvenliği devralması; ve Gazze'yi yeniden inşa etmek için ekonomik kalkınma planına odaklanması.

Ayrıca planda, 157 ülke tarafından tanınan Filistin devleti için muğlak bir ifade kullanılarak, Ramallah merkezli Filistin Yönetimi'nin reforme edilmesi halinde "Filistinlilerin kendi kaderlerini tayin etmeleri ve devlet kurmalarına giden inandırıcı bir yol için nihayet koşullar oluşabileceği" açıklaması yer aldı.

Sonuç

Son barış teklifinin de öncekiler gibi İsrail tarafından bozulacağı yüksek ihtimal dahilindedir. Nitekim İsrail Başbakanı, ABD ziyareti dönüşünde yaptığı açıklamada; kabul ettiğini açıkladığı Trump planına aykırı olarak İsrail ordusunun Gazze Şeridi'nden çekilmeyeceğini ve bir Filistin devletinin asla kurulmayacağını duyurdu.

2020 Trump Vizyonu'nu reddeden BM, AB, İİT ve Arap Ligi'nin Trump'ın son planını reddetmemesi ve temkinli bir iyimserlikle karşılaması anlamlıdır. Bu tutum, alelacele "yine Filistin masada satıldı" değerlendirmelerine kapılmamak gerektiğini göstermektedir. Türk Dışişleri Bakanı'nın da içinde yer aldığı İİT Gazze Temas Grubu'nun büyük çabalarıyla BM'de Filistin'i tanıyan devlet sayısı 157'ye çıkarılmış olup, Filistin devleti için bundan geriye gidecek bir süreç söz konusu olamaz. Trump'ın henüz çerçeve halindeki barış planının içi, ülkenin sahibi Filistinliler ile birlikte taraflarca müzakerelerle doldurulacak; Gazze'nin işgalden arındırılması, güvenliğinin sağlanması ve iki devletli çözüme ilişkin yol haritası mutlaka konulacaktır. Ateşkes sağlanması ile zulüm ve açlık altında çaresiz durumda bulunan Filistin halkının en azından yaşama hakkına kavuşturulması öncelik haline gelmiştir.

Netanyahu, bu planı da sabote ederek savaşı devam ettirmek isterse; barış planına takdir ve destek veren bütün kesimleri karşısında bulacaktır.

Endişe konusu olan, Hamas'ın tasfiye edilerek silahsızlandırılması hususudur. Aksa Tufanı'ndan sonra, 11 Kasım 2023'te Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da toplanan İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Ligi üyesi devletlerin Devlet ve Hükûmet Başkanları Zirvesi sonrası yayınlanan 31 maddelik bildirinin 27'nci maddesinde, Filistin halkının siyasi dağınıklığını gidermek ve birlikle-

rini sağlamak amacıyla Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) Filistin halkının tek meşru temsilcisi olduğuna vurgu yapılmış; tüm Filistinli grup ve güçlere FKÖ çatısı altında toplanma ve FKÖ'nün liderliğindeki ulusal ortaklık çerçevesinde sorumluluklarını yerine getirme çağrısı yapılmıştır. Hamas'ın da içinde bulunduğu gruplar bu çatı altında birleşme görüşmelerine devam etmektedir. FKÖ çatısı altında birleşilen yapı elbette işbirlikçi Mahmud Abbas çizgisinde olmayacaktır.

Hamas, verdiği destansı mücadele ile gündemden kaybolmuş olan Filistin meselesini dünyanın birinci öncelikli meselesi haline getirmiş; BM Genel Kurulu'nda Filistin Devleti'ni tanıyan ülke sayısının 157'ye ulaşmasını sağlamış; Siyonistlerin maskesini indirerek kanlı yüzünü dünyaya sergilemiş; birçok ülke halkına bir avuç Siyonistin kendi devletleri üzerindeki kontrolünü fark ettirmiş; ve nihayet ABD gençliği dahil pek çok kalbe Filistin—hatta Hamas—sempatisi kazandırmıştır. Verdikleri mücadele İslam ümmetinin birliğine duyulan ihtiyacı gözler önüne sermiş ve yeni paktların ortaya çıkmasına yön vermiştir.

Güç kıyaslaması bakımından Hamas'ın, üstün silah gücüne sahip, ABD ve Batılı devletlerin pek çoğunun şartsız desteğine sahip İsrail devletini askeri olarak yenmesi beklenmiyordu. Hamas, Filistin ve Kudüs davasında üstlendiği vazifeyi yerine getirmiş; iki devletli çözümünü dünyanın en önemli meselesi haline getirmeyi başarmıştır.

Bundan sonra, ister savaş sona ersin ister Netanyahu barış girişimini yeniden bozsun, Filistin mücadelesi yeni bir safhaya girecektir. Bu safha; soykırımcıların ve işbirlikçilerin uluslararası ceza mahkemelerinde yargılanacağı, İsrail ordusunda suç işleyen herkesin peşine düşüleceği; Siyonistlerin "anti-Semitizm" kalkını arkasına sığınarak küresel hâkimiyet kurduğu dönemin sona ereceği bir safha olacaktır.

Gelecek, kendisini her türlü hukukun üstünde gören soykırımcı İsraililer ve diasporadaki Siyonistler için lanetli bir hayatın başlayacağı bir döneme işaret etmektedir.

Pakistan-El Salvador; Bitcoin Diplomasisi

YAZAR: VICTORIA JONES

Pakistan ve El Salvador, finansal işlemler üzerindeki olağan çok taraflı kontrolleri aşmak için kripto para birimini kullanmak üzere iş birliği yapıyor.

Pakistan ile El Salvador arasında yakın zamanda imzalanan Bitcoin anlaşması, kripto para biriminin benimsenmesinin, gelişmekte olan ekonomilerin geleneksel çok taraflı denetim mekanizmalarını atlatmasına nasıl olanak tanıdığını örneklemekte ve bu yönüyle küresel finansal yönetim mimarisine yönelik potansiyel bir meydan okumayı temsil etmektedir.

Bu iki ülke arasındaki emsalsiz anlaşma, standart ikili etkileşim biçimlerinden bir kopuşu simgelemekte ve bazılarının “Biplomacy” olarak adlandırdığı, yani uluslararası ilişkilerde Bitcoin savunuculuğunun kullanılmasının ortaya çıkışını işaret etmektedir.

Nitekim El Salvador Cumhurbaşkanı Nayib Bukele ile Pakistan’ın kripto para birimi ve blok zinciri özel danışmanı Bilal Bin Saqib arasındaki görüşme, bugüne dek iki ülke arasında gerçekleştirilen ilk resmi diplomatik temas niteliğini taşımakta olup, yalnızca bu alanla sınırlı kalmayan etkileri olan Bitcoin odaklı girişimlere dair bilgi alışverişine yönelik resmî bir kanalın kurulmasına yol açmıştır.

El Salvador’un Bitcoin Ofisi, Pakistan’ın kripto para birimi yönetimi ve devlet düzeyinde dijital varlık stratejilerinin uygulanması konusunda ilham alabileceği bir model görevi görecektir.

El Salvador’un Bitcoin Ofisi ile Pakistan Kripto Konseyi

KAYNAK: FPİF.ORG

arasındaki resmî işbirliği, “kamu sektörünün benimsenmesi, blok zinciri tabanlı finansal kapsayıcılık ve gelişmekte olan ekonomiler için politika tasarımı gibi alanlarda ikili işbirliği” için kurumsal çerçeveler oluşturmaktadır.

Anlaşmanın bir parçası olarak Pakistan, kamu ödemeleri için blok zinciri teknolojisinden yararlanan pilot projeleri incelemek, El Salvador’un Bitcoin tröstünün yapısını analiz etmek ve Bukele’nin Bitcoin kazançlarına ilişkin vergi politikalarını değerlendirmek üzere El Salvador’a teknik heyetler göndermeyi planlamaktadır.

Pakistan’ın kripto para birimine yönelik mevcut yönelimi, bu konudaki önceki tutumundan kayda değer bir sapmayı ifade etmektedir.

Daha 2018 yılında Pakistan Merkez Bankası, dijital para birimlerinin yasal ödeme aracı olmadığını ilan etmiş ve döviz şirketlerinin kripto para işlemlerini kolaylaştırmasını yasaklamıştı.

Ancak kapsamlı bir politika değişikliği kapsamında Pakistan, bu yılın Temmuz ayında Pakistan Sanal Varlıklar Düzenleme Kurumu’nu kurmuştur. Bin Saqib’in CEO’su olduğu Pakistan Kripto Konseyi’nin oluşturulmasıyla birlikte bu adım, kripto para biriminin benimsenmesine yönelik üst düzey siyasi bağlılığı göstermektedir.

Küresel ölçekte Pakistan, kripto para biriminin benimsenmesinde sekizinci sırada yer almakta; yaklaşık 20 milyon vatandaşı 20 ila 25 milyar dolar değerinde dijital para birimine sahiptir.

İslamabad'ın bu tür girişimlere yönelik niyetinin ciddiyetini gösteren bir diğer adımda, Bin Saqib, Pakistan Maliye Bakanı Muhammad Aurangzeb ve şirketi MicroStrategy 62 milyar doları aşan Bitcoin rezervine sahip olan Bitcoin savunucusu Michael Saylor, Haziran ayında Pakistan'ın kriptoyu finansal dayanıklılık oluşturmak amacıyla nasıl kullanabileceği konusunda yüksek profilli görüşmeler gerçekleştirdiler. Egemen kripto para birimi benimsenmesini kolaylaştırma sürecine bu tür dış aktörlerin katılımı, söz konusu girişimleri şekillendiren karmaşık ekosistemi gözler önüne sermektedir. Özel sektör ortaklarının dâhil olması, kârı temel güdü hâline getiren endişe verici bağımlılıklar doğurmakta; bu da etkili yönetişimin zayıflaması ve kalkınma önceliklerinin çarpıtılması anlamına gelmektedir.

Pakistan'ın Bitcoin stratejilerinde Başkan Donald Trump'a verdiği dolaylı onay, bu hamlenin bazı jeopolitik boyutlarına ışık tutmaktadır. İki ay önce, Pakistan Kripto Konseyi ile Trump ailesine ait World Liberty Financial şirketi arasında, Pakistan'da blok zinciri benimsenmesini hızlandırmak amacıyla bir anlaşma imzalanmıştır; bu hamle, görünüme göre ABD başkanının gözünde itibar kazanmak için yapılan bir diğer stratejik konumlandırma girişimi olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, World Liberty Financial'ın kurucu ortağı Zach Witkoff'un—Trump'ın Orta Doğu Özel Temsilcisi Steve Witkoff'un oğlu—Nisan ayında aralarında Genelkurmay Başkanı Asim Munir ve Başbakan Shehbaz Sharif'in de bulunduğu, Pakistan'daki üst düzey yetkililere doğrudan erişim sağlaması bağlamında gerçekleşmiş olup, çıkar çatışmalarına ilişkin ciddi uyarı işaretlerini açıkça ortaya koymaktadır. Pakistan ile El Salvador arasındaki işbirliği, her iki ülkenin de Uluslararası Para Fonu (IMF) programları kapsamında faaliyet gösterdiği, ancak eşzamanlı olarak IMF'nin kılavuzlarına doğrudan aykırı kripto para stratejileri izlediği kritik bir dönemde ortaya çıkmaktadır. 2023 yılında temerrüde düşmeyi kıl payı önleyen Pakistan, ciddi finansman ihtiyaçlarıyla karşı karşıyadır; IMF, ülkenin 2029 yılına kadar 100 milyar dolardan fazla dış finansmana ihtiyaç duyacağını tahmin etmektedir. Pakistan'ın 7 milyar dolarlık IMF anlaşması 2027 yılına kadar geçerlidir ve IMF devlet düzeyinde dijital varlık alımlarını kısıtlasa da, İslamabad Bitcoin madenciliği için 2.000 megavatlık fazla elektriği tahsis etmiş ve Stratejik Bitcoin Rezervi oluşturma planlarını duyurmuştur. Öte yandan El Salvador, IMF'nin kamu fonlarının Bitcoin alımlarında kullanılmasını durdurması yönündeki kendi baskılarına rağmen, yaklaşık 745 milyon dolar değerinde, 6.200 BTC'nin üzerindeki kamuya açıklanmış rezervini genişletmeye devam etmektedir. Çok taraflı finans kurumuna karşı bu tür paralel bir meydan okuma, geleneksel düzenleyici yapıların dışında kalan alternatif para çerçeveleri oluşturma yönünde gelişen bir çabayı işaret etmektedir. Pakistan ve El Salvador, "Biplomacy" aracılığıyla işbirliklerini resmileştirerek, gelişmekte olan

ekonomilerin finansal bağımsızlıklarını ortaya koymalarına ve geleneksel olarak Batı egemenliğindeki kurumlara olan bağımlılıklarını aşmalarına olanak tanıyan alternatif ekonomik işbirliği çerçevelerini potansiyel olarak teşvik edebilecek bir emsal oluşturmayı başarmışlardır. Her iki ülkenin IMF kılavuzunu reddetmesi, çok taraflı finansal otoriteye karşı paylaşılan bir direnişi yansıtmakta olup, bu durum küresel ekonomik yapılarda çok kutupluluğa ve Batı etkisinin azalışına yönelik daha geniş jeopolitik eğilimlerle örtüşmektedir. Egemen devletlerce kripto para birimlerinin benimsenmesinde gözlenen artan eğilim, teorik olarak doların egemen olduğu uluslararası para sistemini aşındırabilir ve IMF'nin üye ülkelerin maliye politikaları üzerindeki etkisini azaltabilir.

Bu durum, söz konusu gelişmekte olan aktörlerin özerkliklerini artırabilir olsa da, aynı zamanda küresel yönetim yapılarını zayıflatma riski de taşımaktadır. Kurumsal denetimin zayıf olduğu ülkelerde hükümetlerin kripto para birimlerini benimsemesiyle bağlantılı yolsuzluk endişeleri ve yasa dışı finans riskleri, hem iç istikrar hem de uluslararası finansal güvenlik açısından tehdit oluşturabilir. Bitcoin'in doğası gereği takma adla işlem yapılabilmesi ve özellikle Pakistan'ın yönetim sorunları geçmişi, kara para aklama ve vergi kaçakçılığı için fırsatlar yaratabilir. Düzenleyici kapasitenin sınırlı olması nedeniyle El Salvador ise, kripto para akışlarını etkili şekilde izlemekte hâlihazırda zorluk yaşamaktadır. Nitekim Orta Amerika ülkesinin kripto para deneyimleri genel olarak açık biçimde başarısız olmuştur. Dolayısıyla Pakistan'ın kripto entegrasyonu için Bukele'yi bir model olarak görmesi fikri oldukça ironik bir hâl almaktadır.

El Salvador'un Bitcoin'i yasal para birimi olarak kabul etme kararı ve IMF'nin baskısına karşı direnmeye devam etmesi, Bukele'nin politikasını Pakistan gibi diğer gelişmekte olan ekonomiler için izlenebilir bir örnek konumuna getirmektedir. Ancak bu ortaklığın nihayetinde başarıya ulaşıp ulaşmayacağı belirsizliğini korumaktadır. Sınırlı kurumsal kapasite ve düzenleyici zayıflıklar gibi uygulamaya yönelik engeller, her iki ülke için de egemen bir kripto para biriminin etkili şekilde benimsenmesini engelleyebilir.

Yumuşak Güç*

KRİTİK: ABDULLAH BAŞYİĞİT

1937 yılında ABD'nin New Jersey eyaletinde doğan Joseph S. Nye Jr., Princeton Üniversitesi'nde lisans eğitimini tamamlamış, Oxford Üniversitesi Exeter Koleji'nde Felsefe, Siyaset, Ekonomi alanında bursiyer olarak çalışmıştır. 1964'te Harvard Üniversitesi siyaset bilimi alanında doktorasını tamamlamıştır ve aynı üniversitede çalışmaya başlamıştır. Milli İstihbarat Konseyi başkanlık görevi yürütmüştür. Clinton yönetiminde Savunma Bakan Yardımcılığı görevi yürütmüştür. Robert Koehane ile birlikte geliştirdikleri neo-liberalizmin uluslararası ilişkileri teorisinin ardından geliştirdiği "Yumuşak Güç" teorisinin "Akıllı Güç" nosyonu Clinton yönetimi ve ardından Obama yönetimi tarafından kullanılmıştır. Clinton yönetiminde üstlendiği Savunma Bakan yardımcılığı görevi sırasında geliştirmiş olduğu teorisinin bizatihi uygulayıcı pozisyonunda da çalışmış olması bir nevi kendi teorisini sınama imkânı bulmasını sağlamıştır. Yumuşak güç teorisi 1990 yılında yayınlandığı günden bugüne uluslararası ilişkiler alanında çok fazla tartışılmış, anlaşılamamış, farklı şekillerde tanımlanmıştır. Konunun teorileştirilmemiş olması, kavrama dair analitik bulanıklık (analytical fuzziness), akademik arıtmanın (lack of academic refinement) eksik kalmış olması kavramın anlaşılamamasının temel nedenleri olarak gösterilmiştir (Vuving, 2009'dan aktaran Çavuş, 2012). Kavramın anlaşılmamasının bir başka nedeni de güç kavramının tanımlanmasına dair belirli bir uzlaşma olmamasından kaynaklanmaktadır. Nye öncelikli olarak "güç nedir" sorusuna yanıt aramaktadır. Güç için kullandığı ifadeler kavramın muğlaklığını ortaya koymaktadır:

"Güç, hava durumu gibidir. Herkes ona bağlıdır ve onun hakkında konuşur; fakat çok azı onu anlar. Tıpkı çiftçilerin ve meteorologların hava durumunu tahmin etmeye çalışmaları gibi, siyasi liderler ve analistler de güç ilişkilerindeki değişiklikleri tanımlamaya ve öngörmeye çalışırlar. Güç, aynı zamanda aşk gibidir: Yaşaması, tanımlanmasından ve ölçülmesinden daha kolaydır; fakat bu onun gerçekliğini azaltmaz. Sözlük anlamıyla güç, bir şeyi yapabilme kapasitesidir. En genel anlamıyla, güç, birinin istediği sonuçları elde edebilme becerisi demektir."

Nye, gücü üç farklı boyutta ele almaktadır: askeri güç, ekonomik güç ve yumuşak güç. Askeri ve ekonomik güç daha çok zorlayıcı unsurlara dayanırken, yumuşak güç cazibe, ikna ve rıza üretme kapasitesiyle ilgilidir. Nye'ye göre bir devletin yumuşak gücü, kültürel değerleri, siyasi idealleri ve dış politika uygulamalarının başkaları tarafından ne ölçüde meşru ve cazip bulunduğuyla bağlıdır. Bu bağlamda, Amerikan popüler kültürü, Hollywood sineması, yükseköğretim kurumları,

demokratik değerleri ve piyasa ekonomisi, ABD'nin yumuşak gücünün en önemli kaynakları olarak görülmektedir.

Eser, yumuşak gücün yalnızca kültürel unsurlarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda devletlerin dış politikalarını yürütme biçimleriyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bir ülkenin uluslararası arenada güvenilir, tutarlı ve ilkeli bir dış politika izleyebilmesi, o ülkenin cazibe kapasitesini artırmakta ve dolayısıyla yumuşak gücünü güçlendirmektedir. Nye, bu noktada sert güç (hard power) ile yumuşak gücün birbirinden bağımsız değil, tamamlayıcı unsurlar olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre "akıllı güç" (smart power), bu iki gücün stratejik bir şekilde birlikte kullanılmasıyla elde edilebilecek en etkili güç biçimidir.

Kitap, teorik çerçevenin ötesine geçerek pratik örnekler üzerinden de ilerlemektedir. Örneğin, ABD'nin Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği karşısında elde ettiği avantajın yalnızca askeri ve ekonomik güçten değil, aynı zamanda cazibe yaratma kapasitesinden de kaynaklandığını göstermektedir. Yine ABD-Irak savaşı sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onaylamadığı tezkereler örneği de kitapta dikkat çeken örneklerden. Tezkerenin onaylanmamasını Türkiye toplumunda ABD'ye karşı oluşan negatif algının etkili olduğu iddia edilmektedir. Bugün ise Çin'in Konfüçyus Enstitüleri aracılığıyla, Güney Kore'nin K-Pop ve dizi endüstrisiyle, Avrupa Birliği'nin ise normatif değerleriyle yumuşak güç unsurlarını uluslararası alanda nasıl kullandıkları tartışılmaktadır.

Nye'nin kitabı, uluslararası ilişkiler literatüründe kavramsal bir yenilik getirmiş olmasının yanı sıra, günümüz dünya siyasetine yönelik de güçlü çıkarımlar sunmaktadır. Küresel güç mücadelesinin yalnızca askeri ve ekonomik kapasite üzerinden okunamayacağını, toplumların algılarını şekillendirme, cazibe yaratma ve rıza üretme kapasitesinin de en az diğer unsurlar kadar önemli olduğunu ikna edici bir şekilde ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Nye'nin eseri yalnızca ABD dış politikasını anlamak için değil, genel olarak küresel siyasette güç mücadelesini farklı boyutlarıyla değerlendirmek için de temel bir başvuru kaynağıdır.

***Joseph S. Nye, Jr. (2023), Yumuşak Güç (4. Baskı), (Çev. Rayhan İnan-Aydın), Serbest Akademi Yayıncılık, Ankara. (ISBN: 978-605-74062-1-7, 231 sayfa)**

Sömürgecilik ve Tony Blair (Yine mi?)

YAZAR: RAN JACOPS*

KAYNAK: WWW.COUNTERPUNCH.ORG

Bu yüzyılda yaşadığım en ürkütücü konuşmalardan biri, 11 Eylül 2001’de Greenwich Village’deki Washington Square Parkı’nda gerçekleşti. Dünya Ticaret Merkezi’nin yanan kulelerinden ve içindeki insanlarla diğer maddelerden yükselen iğrenç koku havada asılıydı; mavimsi duman tiksindirici kokulu bir sis oluşturuyordu. Çöken yapıya sadece birkaç blok uzaklıkta çalışan arkadaşşıma ulaşmıştım ve parkta bir şişe şarap eşliğinde oturuyorduk. Yirmili yaşlarında küçük bir genç grup kendi aralarında konuşuyordu; içlerinden biri bana dönüp failler hakkında ne yapılması gerektiğini düşündüğümü sordu. Cevap olarak, sorumluların bulunup tutuklanarak yargılanması gerektiğini söyledim. Gruptaki gençlerden biri buna karşı çıktı. Çoğu arkadaşşı gibi o da savaş istiyordu. Birilerine karşı. Bu yorum özellikle şaşırtıcı değildi; sonuçta savaşın her zaman bir çözüm olarak öne sürüldüğü ABD’deydik. Ona, bu savaşın ardından ne olmasını beklediğini sordum. Tam o sırada gruptaki siyahî bir adam konuşmaya dahil oldu. Sözleri basitti: “Hepsini kolonileştirin.

Böylece onları medenileştirebiliriz.” Kendimi kaybettim. Ona, bu iğrenç saldırıyı gerçekleştiren failleri buna iten durumun kolonyalizm tarihi tarafından yaratıldığını ve daha fazla sömürgeciliğin bunu değiştirmeyeceğini söyledim. O ise sözlerini yineledi. Arkadaşlarından biri, ABD’nin köleleştirdiği insanların soyundan gelip gelmediğini sordu.

Başını “evet” anlamında salladı.

Ben de ona, ABD’deki mülkiyet temelli kölelik sisteminin sömürgeciliğin doğrudan bir sonucu olduğunu anlayıp anlamadığını sordum. Tam cevap vermeye başlamıştı ki “7 numara” olarak bilinen bina çöktü. Binanın çöküşünün yarattığı gürültüyle konuşmamız bölündü; arkadaşım ve ben yiyecek ve biraz daha şarap almaya gittik. Sömürgecilik, ölmeyi reddeden bir beladır. Mirası, on milyonlarca insanın ölümünü, daha da fazlasının köleleştirilmesini ve doğal çevrelerin tahrip edilmesini içerir. Amacı, sömürgeci güçleri zenginleştirmek, halk devrimlerini ve ulusal kurtuluş hareketlerini etkisizleştirmek ve gezegenin insanları üzerinde, kibirleri ancak güç açıklarıyla aşılabilen görece az sayıda kişinin tahakküm kurmasını sağlamaktır (ve hâlâ da öyledir).

Sömürgecilik militarist ve ekonomik, liberal ve gerici birçok biçime bürünür.

Bazen, sömüren ulustaki ezilenlere ve istenmeyenlere özgürlük sağlama yolu olarak kendini pazarlarken; diğer zamanlarda ekonomik kalkınmanın bir aracı olarak sunulur. Edward Said, 20 Temmuz 2003 tarihinde yayımlanan “Kör İmparatorluk Kibri” başlıklı makalesinde şöyle yazar:

“Ancak her imparatorluk, kendisine ve dünyaya, diğer imparatorluklardan farklı olduğunu, misyonunun yağmalamak ve kontrol etmek değil, eğitmek ve özgürleştirmek olduğunu söyler.”

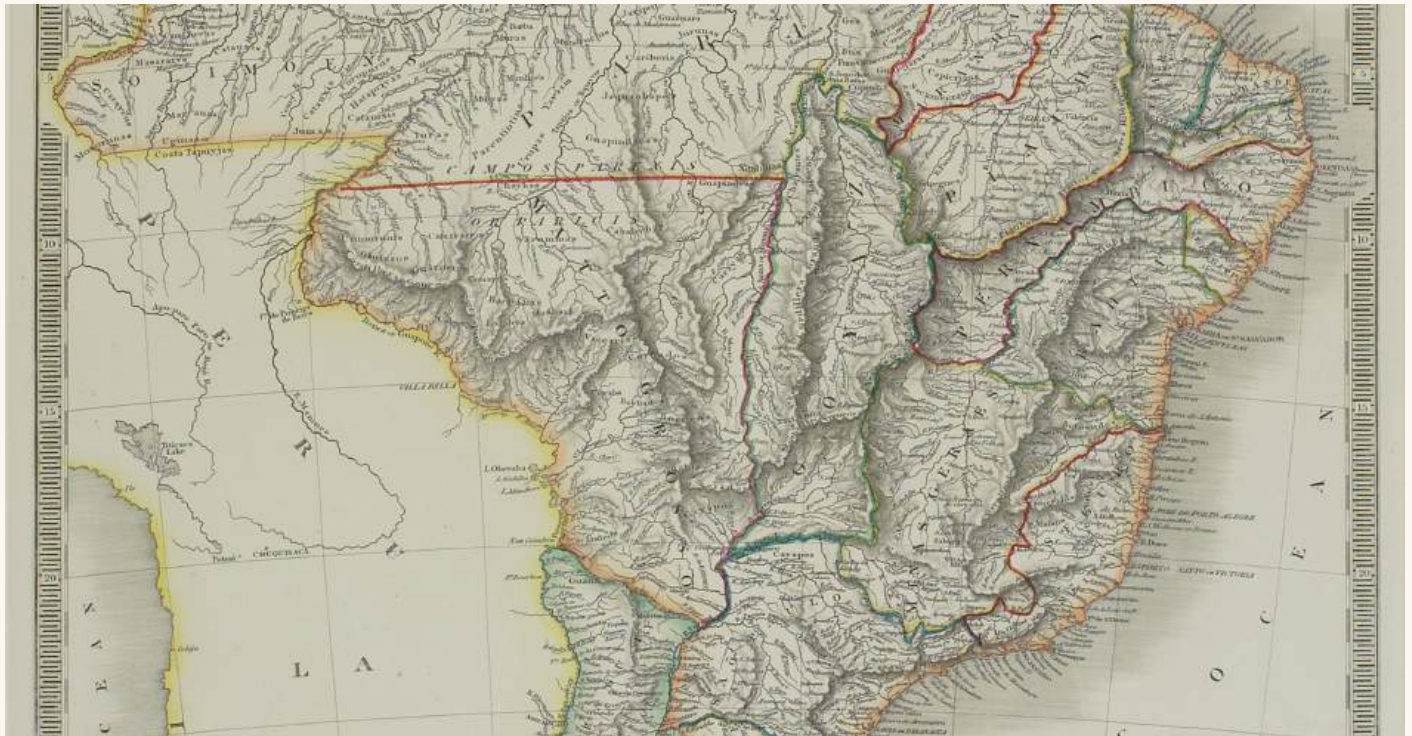
Elbette ve ne olursa olsun, sömürgecilik, sömürgeci gücün sömürülenin zararına zenginleşmesi için vardır.

Sömürülenler, kendilerini sömürgeciden kurtarmadıkça, özgürlüğün ne olduğunu asla bilemezler. Bu durum, hem denizaşırı ülkeler hem de dünyanın en güçlü sömürgeci devleti olan Amerika Birleşik Devletleri için geçerlidir. Son zamanlarda, ABD'nin, eski Britanya Başbakanı Tony Blair'i sözde Gazze Uluslararası Geçiş Otoritesi'nin (GITA) başına getirecek bir planı desteklediği bildirildi. Bu plan, Küresel Kuzey'in ajanlarını Filistin'in Gazze bölgesinde bir kez daha sömürgeci denetçi rolüne yerleştirecektir. Birleşmiş Milletler'in bu sömürgeci otoriteyi yöneteceği bahanesi altında, Batılı sömürgeci güçler Filistin'in bir bölümünü doğrudan kontrol altına alacaktır. İsrail'in emperyal bekçi köpeği rolü mutlaka azalmasa da, şu anda sürdürdüğü soykırım niteliğindeki katliam, bu roldeki etkinliğini yakın gelecekte sınırlamıştır. Bu durum, Washington, Londra ve diğer Batılı hükümetlerin Tel Aviv'in Filistinlilerin kendi kaderini tayin mücadelesini bastırma performansından rahatsız olması nedeniyle değil; bu katliamı silahlandıran Batılı ülkelerdeki çok sayıda insanın bu katliama şiddetle karşı çıkması nedeniyle ortaya çıkmıştır. ABD, Birleşik Krallık ve AB, neredeyse hiçbir Filistinlinin açıkça desteklemediği bu sözde geçiş otoritesini oluşturarak, kendi ülkelerinde İsrail'in yürüttüğü soykırımı karşı yükselen halk protestolarını bastırmayı ummaktadır. Açık konuşalım: Bu, egemen ve bağımsız bir Filistin'e doğru atılmış bir adım değil; Batılı güçlerin bölge üzerindeki kontrolünü sürdürmeye yönelik bir başka girişimdir. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra ilan edilen ilk İngiliz mandasından, bölge üzerindeki hâkimiyetini sürdürmek isteyen Batılı güçlerce kurulan Siyonist İsrail'e, Oslo Anlaşmaları'na ve Batı'nın sömürgeci zihniyetiyle tasarladığı bu Otoriteye kadar amaç temelde hep aynı kalmıştır: Filistinlilerin kendi kaderini tayin etmesini engellemek.

Bu yüzyılın başlarında ABD'nin Irak'a yönelik işgal ve

istila süreci aklımdan çıkmıyor; orada da benzer şekilde adlandırılan bir "Otorite", harap edilmiş Irak halkına dayatılmıştı. Irak Koalisyon Geçici Yönetimi (CPA) olarak bilinen bu yapı, belki de en çok yolsuzluğu, küstahlığı ve Winston Churchill'in konuşmalarından ya da Joseph Conrad'ın romanlarındaki kötü karakterlerden fırlamış gibi duran sömürgeci zihniyetiyle tanınıyordu; bir yıllık kısa ömrü boyunca kukla bir hükümet olarak varlık gösterdi. Tony Blair'in—Dubya Bush'un köpeği—bu yeni Otorite'nin başına geçmesi yönündeki söylemler, bu benzetmeleri daha da yerinde kılıyor. Bir diğer benzerlik de silahlı direniş gruplarının sürece dahil edilmesinin engellenmesidir. Irak'taki durumu hatırlayacak olursak, işgale karşı Irak direnişini yaratan şey de benzer bir dışlayıcılıktı. Dahası, Filistinlilere GITA'yı dayatma planının, Donald Trump'ın damadı ve zenginler için emlak simsarlığı yapan Jared Kushner tarafından hazırlandığı iddiası, bu planın sömürgeci niyetlerini ve potansiyel başarısızlığını daha da inandırıcı kılıyor. Tekrar tekrar vurgulanmalıdır: Filistin'in egemenlik ve barış taleplerine yönelik herhangi bir "çözüm", Tel Aviv, Washington, Brüksel, Londra ya da başka bir dünya başkentinden dayatılamaz. İster bireysel hükümetler aracılığıyla ister Birleşmiş Milletler'in himayesi altında sunulsun, dış güçler tarafından ortaya atılan her plan, her barış önerisi, eğer Filistinlilerin çoğunluğu tarafından desteklenmiyorsa, başarısızlığa mahkûmdur. Tarih bunu fazlasıyla açık biçimde ortaya koymuştur.

* **Ron Jacobs**, CounterPunch Books tarafından yayımlanan *Daydream Sunset: Sixties Counterculture in the Seventies* (Hayalperest Gün Batımı: Yetmişlerde Altmışların Karşı Kültürü) dahil olmak üzere birçok kitabın yazarıdır. Son kitabı *Nowhere Land: Journeys Through a Broken Nation* (Hiçbir Yerde: Parçalanmış Bir Ulusun Yolculukları) şu anda satışta. Vermont'ta yaşamaktadır. Kendisine şu adresten ulaşılabilir: ronj1955@gmail.com

ÖMER GÜNDOĞDU

www.kritikbakis.com

HAMAS, TRUMP'UN GİRİŞİMİNE (EVET: AMA) DEDİ

Hamas'ın dün yayımladığı açıklama, sıradan bir siyasi mesaj değil, karmaşık bir oyunda hesaplanmış bir adımdı. Hareket, Trump'ın barış girişimini memnuniyetle karşıladığını duyurdu ve belirli düzenlemelerden sonra İsrail'in geri çekilmesi karşılığında esirlerin serbest bırakılması konusunu görüşmeye hazır olduğunu söyledi. İlk bakışta bu açıklama, Hamas'ın ABD'nin şartlarını kabul ettiği izlenimi verebilir. Ancak satır aralarına bakıldığında, işin hiç de öyle olmadığı açıkça görülüyor.

Hamas aslında Trump'a "evet" dedi ama kapıyı pek çok yorumla açık bıraktı. Böylece hem daha fazla İsrail yanlısı adımlar atacağı yönünde tehditler savuran Trump'ın öfkesini yatıştırdı, hem de Netanyahu'ya kendi koşullarını dayatma fırsatı vermedi. Açıklama, iki dengeyi aynı anda gözetti: Trump'ı doğrudan karşısına almamak, ama Netanyahu'nun masaya sürdüğü şartları da kabul etmemek.

Trump'ın kişiliğini bilenler iyi bilir; o kendini barışı getiren güçlü lider olarak sunmayı sever. Hamas bunu çok iyi okudu. Onu kızdırmadan, ama boyun da eğmeden, açık kapı bırakmayı tercih etti. Görünürde "biz barışa kapalı değiliz" dedi, gerçekte ise taviz vermedi. Bu, zekice bir manevraydı.

Öte yandan Netanyahu, Trump ile yaptığı görüşmeden sonra basına çıkarak İsrail'in Hamas'ı kuşattığını, hatta bazı Arap ülkelerinin de kendi şartlarını kabul etmeye başladığını iddia etti. Kendini oyunun tek hâkimi gibi göstermeye çalıştı. Ancak Hamas'ın dünki açıklaması bu tabloyu sarstı. Hareket, tavizsiz ama yapıcı bir dil kullanarak uluslararası alanda yeni bir alan açtı.

Aslında bu yeni bir savaş biçimi: "müzakerelerle savaş." Artık çatışma sadece sahada, roketler ve bombardımanlarla yaşanmıyor. Aynı zamanda basın açıklamaları ve diplomatik manevralarla da yürütülüyor. Bu alan da en az cephe kadar kritik; çünkü kamuoyunu ve büyük başkentlerin kararlarını doğrudan etkiliyor.

Hamas da bunun farkında.

ABD tarafına bakıldığında, Beyaz Saray'ın Hamas'ın açıklamasını resmi hesaplarından paylaşacak kadar memnuniyet göstermesi dikkat çekici. Bu durum, Washington'ın da çıkış yolu aradığını gösteriyor. Çünkü İsrail'e koşulsuz destek vermek, özellikle Gazze'deki yıkım ve sivillere yönelik suçlar nedeniyle, ABD'ye ağır bir siyasi ve ahlaki yük bindiriyor. Hamas'ın açıklaması, ABD'nin "biz hâlâ barışın arabulucusuyuz" imajını canlı tutmasına imkân verdi.

Fakat ABD'nin ikilemi derin. Bir yandan Netanyahu'dan bıkmış durumda, diğer yandan İsrail'i vazgeçilmez bir müttefik olarak görüyor. Bu yüzden ikili bir politika izliyor: İsrail hükümetini sözle sıkıştırıyor ama fiilen desteğini sürdürüyor. Aslında Washington'un önceliği, bölgedeki ateşi biraz düşürüp dikkatini başka dosyalara kaydırmak: Çin, Venezuela ve benzeri.

Bundan sonrası çok daha çetin olacak. Çünkü masadaki pazarlık artık sadece "esir karşılığı geri çekilme" değil. Netanyahu, anlaşmaları sabote etme konusunda ustadır. İç politikada ayakta kalabilmek için her türlü manevrayı yapar. Onun için Hamas'a taviz vermek kişisel bir yenilgi olur. Zaten Gazze'deki başarısızlıkları nedeniyle içeride büyük baskı altında.

Hamas ise oyunu sürdürmek zorunda. Hem zamana oynamak hem uluslararası alanda daha meşru görünmek hem de İsrail'in tek başına kural koymasını engellemek için bu siyasi manevraları yapıyor. Son açıklama, hareketin esnek ama ilkelerinden ödün vermeyen bir duruş sergileyebildiğini gösterdi.

Arap dünyası açısından da açıklamanın etkisi büyük. Netanyahu, bazı Arap ülkelerinin kendi şartlarını kabul ettiğini ima etmişti. Fakat Hamas'ın tutumu, bu ülkeleri sıkıntıya soktu.

Çünkü hareket ne barışa kapıyı kapattı ne de teslim oldu. Bu, hem Arap halkları gözünde Hamas'ın pozisyonunu güçlendirdi hem de hükümetleri açıklamalarını yeniden düşünmeye zorladı.

Sonuçta karşımızda üçlü bir denklem var: Trump, tarihe geçecek bir siyasi zafer arıyor; Netanyahu, asla yenilmeyen lider imajını korumak istiyor; Hamas ise direnişle esnekliği birleştirerek alan kazanıyor. ABD ise en kısa sürede bu dosyayı kapatıp başka önceliklere geçmek derdinde.

Bundan sonraki müzakereler, gerçek savaş kadar riskli olacak. Çünkü masadaki her kelime, her ifade, geleceğin yönünü belirleyecek.

Hamas son açıklamasıyla bu oyunu oynamaya hazır olduğunu gösterdi.

Netanyahu'nun eski taktikleri yine işe yarar mı, yoksa bu kez hem Washington hem bölge ülkeleri ona sırt mı döner, bunu zaman gösterecek.

Ama şurası kesin: Gazze'de bombaların gölgesinde süren bu büyük satrançta, sözler de en az silahlar kadar etkili. Hamas'ın son "evet ama" çıkışı, savaşın artık yalnızca cephede değil, müzakere masasında da sürdüğünün kanıtı.

MODERN ZAMANLARIN EN ZOR İBADETİ

Modern Zamanların En Zor İbadeti:

Emr-i bi'l-marûf nehyi ani'l-münker (İyiliği Emretmek, Kötülükten Sakındırmak)

Hepimizin sıklıkla şahit olduğu, duyduğu ve okuduğu bazı örnekler var. Vicdanımızı ve hassasiyetlerimizi derinden etkileyen bu örnekler bize çaresizliğimizin resmini de sunar. Söz gelimi tramvayda kendi arasında yüksek sesle ve argo konuşan, küfreden gençleri uyaran birinin bu gençler tarafından darp edilmesi ve tramvaydaki diğer kişilerin bu duruma yalnızca seyirci kalması; toplu taşıma araçlarında, toplum içinde ve çocukların gözleri önünde yapılmaması gereken davranışları sergileyen kız ve erkekleri fiillerinden dolayı uyaranların diğer yolcular tarafından ahlak bekçisi ilan edilmesi; başörtüsünü çıkartması sebebiyle ikaz edilen bir genç kıza, duyar kasarak sorgusuzca sahip çıkanların, bu uyarıyı yapan kişiyi linç etmesi; mizah adı altında toplumun değer ve kutsalı hakkında dilediği gibi konuşma hakkına sahip olduğunu düşünen kimselerin desteklenmesi; kamusal alanda, gece geç saatlerde ölçü tanımayarak eğlenenler ve gürültüye sebep olanlar uyarıldığında, gençleri anlamamakla suçlanması; tercih ettikleri kıyafetlerle toplumsal hassasiyetleri görmezden gelerek görünür olmaya çabalayanları eleştirenlerin özgürlük düşmanı ilan edilmesi... Karşımıza her daim çıkan bu örnekleri artırmak mümkün. Acaba emr-i bi'l-marûf ve nehyi ani'l-münkerin bu kadar işlevsizleştirildiği başka bir dönem olmuş mudur? Artık iyiliği emretmiyoruz, emredemiyoruz; kötülükten sakındırmıyoruz, sakındıramıyoruz.

Oysa Hz. Peygamber (s.a.s.) müminlerin kötülüğe karşı duyarsız kalamayacağını/kalmaması gerektiğini ifade etmiştir: “İçinizden biri bir kötülük görürse onu eliyle, buna gücü yetmezse diliyle değiştirsin; buna da gücü yetmezse kalbiyle (ona karşı kin ve nefret beslesin.) Bu ise imanın asgarî gereğidir.” (Müslim, İman, 78).

Peki iyilik ve kötülük (maruf ve münker) neleri kapsar ve kaynağı nedir? Maruf aklın, dinin ve örfün güzel gördüğü şey iken münker aklın, dinin ve örfün kötü gördüğüdür. En genel anlamıyla maruf iyilik; münker ise kötülük olarak tabir edilebilir. Kelâm ekollerinin bu konuya hassasiyet gösterdiklerini, hatta Mu'tezile mezhebinin beş temel esasından birinin emri bi'l-marûf nehy-i ani'l-münker olduğunu not etmek ve bu hususa özellikle dikkat çekmek gerekmektedir. Öyle ki, mütekelimler maruf ve münkeri kategorize ederek maruf olan bir fiilin emredilmesini vacip; mübah olan bir marufun emredilmesini de mübah olarak değerlendirmişlerdir. İdeal bir toplumun inşasında iyiliğin emredilmesi ve kötülüğün yasaklanmasının taşıdığı öneme dikkat çeken kelimacılar, bu ilkeyle bağlantılı olarak imamet teorisini de ele almışlardır. Zira, bireylerin tekil çabalarının yetersiz kaldığı bazı kötülükler, ancak kamusal bir otoritenin varlığıyla engellenebilir.

Bu bağlamda, toplumsal düzenin korunması da yine güçlü bir otoritenin mevcudiyetini zorunlu kılmaktadır. Peki, bu otorite kimdir ya da neyi ifade etmektedir? Yasalar, toplumsal düzeni sağlama konusunda otorite olması bir yana esasında marufun toplumsal hayattaki koruyucularıdır.

Ancak modern hukuk, ahlaki değil hukuki sınırlarla yetinir. Bundan dolayı düzenin sağlanması konusunda hukukun çabaları yetersiz kalabilir. Bu noktada devreye sivil toplum ve hatta bireyler de girebilir. Bu anlamda iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak yalnızca dinî bir vacibe değil aynı zamanda bir toplumsal düzen meselesidir.

İyiliğin emredilmesi ve kötülüğün yasaklanması ilkesini hayata geçirmeyi güçleştiren şey kişilerin tercih etmiş oldukları iletişim dilidir. Zira zorbalık ve sert bir üslup, iyiliği emretmenin ve kötülükten sakındırmanın bir yolu olamaz. Hatta bu durum kötülüğü engellemeyeceği gibi bazı durumlarda artıracaktır.

Bundan dolayı ulema, iyiliğin emredilmesi hususunda emrin yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Söz gelimi bir kimseye “cömert ol, namaz kıl, insanlara karşı nazik ol” demek yeterlidir. İnsanlara karşı güç kullanılarak iyiliğin emredilmesi hoş karşılanmamış ve iyilik konusunda insanlar zorlanmamıştır; dileyen kimse iyiliği tercih etmiştir. Allah Teâlâ, Hz. Peygamber’e de bunu öğütlemiştir: “Sen onlara sırf Allah’ın lütfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi...” (Al-i İmran, 159).

Kötülükten menetme ise böyle değildir. Münker olarak görülen davranış önce yasaklanmalı ardından güzel bir öğütle nasihat edilmelidir. Nitekim Allah Teâlâ, Hz. Musa’ya Firavun hususunda şöyle nasihat etmiştir: “Ona yumuşak söz (kavli leyyin) söyleyin. Belki öğüt alır, yahut korkar.” (Tâhâ, 44)

Firavun’a karşı bile yumuşak sözle uyarıyı öğütleyen bir dinin mensupları için linç kültürünü açıklamak nasıl mümkün hale gelecektir? Sosyal medyada kötülüğe karşı kullanılan sert, alaycı ve müdahaleci dil hedefe ulaştırabilir mi? Güzel öğüt ve ikaza rağmen kötülük büyüyor ise sertlikle ikaz edilmeli ve kötülükle mücadele edilmelidir. Ancak bu mücadelenin toplumda daha büyük bir zarara yol açmayacak şekilde olması gerekmektedir.

Tebliğî peygamber mesleği olarak gören Müslümanlar için günlük hayatta karşılaştığımız kötülükler, engellenmesi gereken hususlar olarak anlaşılmaktadır. Müslüman bireyin diğer insanlara karşı sorumluluklarının var olduğu bilinci de onların kötülükler karşısında kayıtsız kalamamasına neden olmaktadır.

Kur’ân-ı Kerîm’de ve hadis-i şeriflerde Müslümanların bu özelliğine sık sık atıf yapılmıştır: “İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (Âl-i İmrân Suresi, 104.). “Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emredersiniz, kötülükten alıkoyarsınız ve Allah’a inanırsınız.” (Âl-i İmrân Suresi, 110.). “Müminlerin erkekleri de kadınları da birbirlerinin velîleridir; iyiliği teşvik eder, kötülükten alıkoyarlar...” (Tevbe Suresi, 71.). Hz. Peygamber (s.a.s) de şöyle buyurmuştur: “Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen ve iyiliği

emredip/teşvik edip kötülükten sakındırmayan/uzaklaştırmayan bizden değildir.” (Tirmizî, Birr, 15). Bu teşvik ve uyarılara rağmen Müslümanların emr-i bi’l-marûf nehy-i ani’l-münkeri prensip haline getirememeleri yalnızca Müslümanların değişen ahlaki anlayışlarından kaynaklanmamaktadır. Nitekim bencilliğin ve bireyselliğin yaygınlaştığı bir dünya düzeninde insanların davranışlarına müdahale etmek kabalık olarak algılanmaktadır.

İdeal olan bu ilkenin dışsal bir müdahale olmaksızın kişinin kendi iç dünyasında başlatması gereken bir süreç olsa da vaka böyle değildir; insanlar farklı farklı yaratılmıştır; dışarıdan güdülenen insanlar için kötülükten sakındırmak daha faydalı olabilir. Ayrıca postmodernizmle birlikte yaşanan anlam ve değer kaybı da ahlakın buharlaşmasına sebep olmuştur. Yani iyi ve kötü nitelemeleri ortadan kalmış; evrensel değerler manasını yitirmiştir.

Zikredilen hususlara ek olarak emr-i bi’l-marûf nehy-i ani’l-münkerin işlevsiz hale gelmesi iki önemli hususun -artırmak mümkün olabilir- bireylerde ve toplumlarda yeterince anlaşılmadığını ve idrak edilmediğini de göstermektedir.

Bunlardan birincisi özgürlüğün ne olduğu ve neleri kapsadığıyla ilgilidir. Artık kamusal alanda sergilenen her davranış, kişisel özgürlük zırhıyla korunuyor; toplumsal duyarlılığı önceleyen bir uyarı ise çoğu kez bir müdahale olarak görülüyor.

İkincisi ise mahrem ve kamusal olanın ne olduğu ile ilgili kafa karışıklığıdır. Sosyal medya vasıtasıyla kendi mahremlerini kamusala bir içerik olarak sunanlar bu çatışmayı besliyor. Kadın-erkek ve aile ilişkileri, dini pratikler vb. gibi her şeyin görünür olması eleştiriye de açık hale geliyor ve toplumsal tecrübe açısından mahrem olan ile olmayan arasındaki ayrım da ortadan kalmış oluyor. Bu aynı zamanda iyiliğin emredilmesi ve kötülüğün yasaklanması konusundaki algıların da değişmesine sebep oluyor.

Oysa toplumsal düzenin sağlanması ve yozlaşmanın önüne geçmek iyiliği emretmek ve kötülüğü yasaklamakla mümkün olabilir. Tüm bunlar göz önüne alındığında metnin başında zikrettiğim örnekler, sakınılması gereken kötülüklerdir; uygun bir yöntemle engellenmeli, iyi olan tavsiye edilmeli; desteklenmeli; yalnızlaştırılmamalıdır.

Kötülüğe sessiz kalmak yalnızca ahlaki krizlere ve toplumsal çürümeye sebep olmuyor aynı zamanda küresel adaletsizliklerin de önünü açıyor. İyiliğin yerleştirilmesini ve toplumsal hafızadan kaybolmamasını sağlamak ancak iyiliği emretmekle; kötülüğü ortadan kaldırmak ve kötülüğün vuku bulmasını önlemek de kötülükten sakındırmakla mümkündür.

Yaşanabilir bir hayat için, nesillerimize daha iyi bir dünya bırakmak için iyiliği emretmek ve çoğaltmak, kötülüğü azaltmak ve kötülükten sakındırmak zorundayız.

Şairin de dediği gibi “dünyayı güzellik kurtaracak”.

Trump'ın Planı: İsrail'e Anında Ödüller, Filistinlilere Belirsiz Vaadler

YAZAR: JAMAL KANJ*

KAYNAK: WWW.COUNTERPUNCH.ORG

İsrail'in Gazze'deki yıkımı, savaş suçları ve soykırımının ikinci yılına girerken Donald Trump, barışa giden yol olarak lanse edilen 20 maddelik bir öneri sundu. Arap ve Müslüman liderler, bu öneriye tereddütsüz onay vermekte acele ettiler. Ancak Trump'ın hemen yanında duran Benjamin Netanyahu, yalnızca "koşullu" bir onay verdi; öyle çok çekinceyle doluydu ki, daha mürekkebi kurumadan planı geçersiz kıldı.

Beklendiği üzere, ABD yönetimi ve güdümlü Amerikan medyası, Netanyahu'nun planı felce uğratan koşullarını eleştirel biçimde incelemeyen, İsrail'in sözde kabulünü alkışladı. Bu senaryoyu daha önce de görmüştük. 2003 yılında George W. Bush "Yol Haritası"nı sunduğunda, medya manşetleri Ariel Sharon'un kabulünü haykırıyordu. Ancak büyük ölçüde haber yapılmayan şey, Sharon ve kabinesinin planı esasen raydan çıkaran 14 çekince eklemiş olmasıydı. Bu örüntü inkâr edilemez derecede açıktır. Her sözde barış önerisinde, İsrail hemen elde edilebilecek somut kazanımları güvence altına alırken —örneğin Oslo Anlaşması çerçevesinde Filistin'in İsrail'i tanıması gibi— karşılığında Filistin'i yalnızca "öngörülebilir" gelecekte, belirsiz bir zamanda tanıyacağına dair kuru bir vaat sunar. Aradan otuz yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen, o gelecek hâlâ gelmedi.

Bu haftaki köşe yazımda, Netanyahu'nun Trump'ın planını içeriden baltalamak için "zehirli bir hap" enjekte edeceği uyarısında bulunmuştum. Fazla zaman geçmeden bu gerçekleşti.

Axios'un aktardığına göre, Netanyahu özellikle İsrail'in Gazze'den çekilme koşulları ve takvimine ilişkin kritik maddeleri yeniden yazınca, Arap liderler "öfkeden kudurdu".

İşte o zehirli haplardan sadece birkaçı:

Esirlerin Serbest Bırakılması ve Geri Çekilme

Trump'ın 3. maddesi şu vaatte bulunuyordu:

"Tarafların bu öneriyi kabul etmesi hâlinde... İsrail kuvvetleri, rehinelere serbest bırakılmasına hazırlık olarak mutabık kalınan sınıra çekilecektir."

Netanyahu ise şöyle yanıtladı:

"İsrail, öngörülebilir gelecekte güvenlik çemberi de dahil olmak üzere güvenlik sorumluluğunu elinde tutacaktır... ilk adım, mütevazı bir geri çekilme olacaktır."

İsrail'in kazancı anında: tüm esirlerin geri dönüşü. Filistinlilere ise, tanımlanmamış bir hatta "mütevazı bir geri çekilme" vaadi sunuluyor —üstelik İsrail, güvenlik sorumluluğunu elinde tutmayı sürdürürken.

Bu da İsrail'e Gazze'ye dilediği zaman yeniden girme olanağı tanıyan bir boşluk bırakıyor.

Gazze'nin Yönetim Organı

Trump'ın 9. maddesi, Filistin Yönetimi (FY) reform geçirip yönetime hazır hâle gelene kadar Gazze'nin yeniden inşasını uluslararası bir organın üstlenmesini öngörüyordu. Netanyahu ise İsrail'in tutumunu şu sözlerle netleştirdi:

"Gazze, ne Hamas ne de Filistin Yönetimi tarafından yönetilen, barışçıl bir sivil yönetime sahip olacak."

Trump, Gazze'yi kimin yöneteceğini belirleme hakkını İsrail'e verirken, Filistinlilere — hatta itaatkâr FY'ye bile — kendilerini yönetmeye hazır olmadıkları mesajı verilmiş oldu.

Devlet Olma Hayalleri

Trump'ın 19. maddesi, Filistin Yönetimi (FY) reformları hayata geçirirse "Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkı ve devlet olmaya giden inandırıcı bir yol" öngörüyordu. Netanyahu ise bu varsayımı tamamen reddetti:

"İsrailliler, leoparın beneklerini değiştireceğine — yani Filistin Yönetimi'nin değişeceğine — inanmıyor... Gazze, Filistin Yönetimi tarafından idare edilmeyecek."

Ardından, FY'nin "reformlarını" şu şekilde yeniden tanımladı: Filistinlilerin Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICC) ve Uluslararası Adalet Divanı'na (ICJ) başvurularını sonlandırmaları, İsrail'i "Yahudi devleti" olarak tanımları ve "sayısız başka reformu" kabul etmeleri.

Bu yeni koşulların yönetişim ya da etkili idareyle hiçbir ilgisi yok.

Bunlar, Trump'ın 20 maddelik planını sabote etmek ya da Filistin Yönetimi'nin, İsrail'in şartlarına göre "reform" yapması durumunda onu tamamen önemsizleştirmek için kurgulanmış siyasi bahaneler.

İşgal

Trump'ın 16. maddesi açıkça şunu beyan ediyordu: "İsrail, Gazze'yi işgal etmeyecek ya da ilhak etmeyecek."

Netanyahu'nun yanıtı:

"İsrail... öngörülebilir gelecekte güvenlik çemberinde kalacaktır."

Anlamı: İsrail, Gazze'yi işgal edecek.

Trump'ın Planı'nı baltalayan yukarıdaki açık çürütmelerin ötesinde, daha da anlamlı olan 8. maddeye bakalım: Tarafsız Yardım Dağıtımı — burada şöyle deniyor: "Gazze Şeridi'ne yardım, iki tarafın müdahalesi olmaksızın Birleşmiş Milletler ve onun kurumları ile Kızılay aracılığıyla sürdürülecektir..."

Farkında olmadan, Trump'ın Planı, sözde Gazze İnsani Yardım Vakfı'nın "tarafsız" olmadığını, esir alınmış bir nüfusa karşı gıdayı silah olarak kullanan bir araç olduğunu kabul etmiş oluyor.

Trump, Netanyahu planı darmadağın ederken sessizce durdu; hiçbir itirazda bulunmadı, aksine Netanyahu'yu "savaşçı" olarak överek alkışladı. Plan, İsrail'e her şeyi peşin olarak sunarken; Filistinlilere yalnızca koşullu vaatler ve "öngörülebilir" gelecekteki belirsiz zaman çizelgeleri sunuyor. Üstelik Netanyahu'ya göre, bu bile Filistinlilerin tam uyumu ve "iyi davranışlarına" bağlı.

Bu yeni bir senaryo değil. 2003 yılında Bush'un Yol Haritası, İsrail'in 14 çekincesiyle yoldan çıkmıştı.

Şimdi, Trump'ın planı da aynı akıbete mahkûm; çünkü yapısı özünde aynı: İsrail faydalarını anında toplarken, Filistinliler elde yalnızca boş vaatlerle kalıyor. İtiraf etmeliyim ki, Netanyahu cömertti — yalnızca dört koşul öne sürdü — ama bu kadarı bile Trump'ın Planı'nı mezara gömmeye yetti.

Filistinliler açıklama talep etmeye ya da kendi koşullarını eklemeye cüret ederlerse, güdümlü ABD medyası onları anında "reddedici" olarak yaftalayacak; buna karşın İsrail'in kapsamlı koşulları nazikçe görmezden gelinecektir.

Filistinlilerin nasıl tepki vereceğinden bağımsız olarak, Trump'ın 20 maddelik Planı, Bush'un "Yol Haritası"na katılmaya mahkûmdur. Ne bu plan ne de diğeri adalet ya da uzlaşi ile ilgiliydi. Yol Haritası, Sharon'a yalnızca Yahudilere ait kolonilerin genişletilmesini hızlandırmak ve çalınmış Filistin topraklarında apartheid duvarı inşa etmek için bir kılıf sağlamıştı. Bugün, Trump'ın planı, İsrail'in Gazze'deki soykırımını örtbas eden bir paravan işlevi görüyor ve Filistinlilere belirsiz vaatlerden başka bir şey sunmuyor.

Gazze Soykırımında İbranice İncili Suçluyorum

YAZAR: ALON MIZRAHI*

Filistin'in Gazze bölgesinde Yahudi-Hristiyanlarca gerçekleştirilen Holokostu'a -bilinen tarihte faillerinin işlerken gurur ve sevinç duyduğu, hem insanlığın hem de tarihin yargılayıcı bakışları önünde bütünüyle utanmazca davrandığı ilk soykırıma ilişkin zorunlu bazı heretik düşünceler.

İncil şöyle diyor, İncil böyle diyor | Umurumuzda değil. Hayatımda İbranice İncilin işgal altındaki Filistin'de ve ABD'de bugün olduğu kadar siyasal konuşmaların başat unsuru olduğu başka bir zaman hatırlamıyorum. Her yerde, her an, her konuşmada ve röportajda karşımıza çıkıyor. Evanjelikler her fırsatta İncil'den alıntı yapmalarıyla ünlüdür ve Yahudi fanatikler, İbranice İncilden soykırım çağrısı yapan pasajları kendilerini tahrik için, hasta bir tür soykırım öncesi kışkırtma olarak ezberden okuyorlar.

Ellerinde İncil, İsrail'in soykırımını ve Trump'ın ikinci gelişini kendi zamanlarının yaklaştığına dair ilahi işaretler olarak gören manyakların insanlığa saldırdığını söylemek abartı olmaz; yapmaları gereken tek şey biraz daha insan öldürmek ve sindirmek. Sadece bir milyon daha, ya da belki bir milyar.

Bence bu manyakların her normal insana ve normalin her yönüne karşı ilan ettiği bu savaşta savunmaya odaklanamayız. Sözde kutsal kitaplar her an anıldığında korkuyla köşeye çekilemeyiz.

Kişisel olarak, bir çocuğun hayatını kurtarmak için hiç beklemeden yazılmış tüm kutsal kitapları seve seve ateşe verirdim. Hiç tereddüt etmem.

Yahudi-Hristiyan fanatiklerin; İncil'deki cinayet ve

KAYNAK: ALONMIZRAHI.SUBSTACK.COM

kargaşa sahnelerini yeniden canlandırma arzularının, inançlarının ve sembollerinin peşine düşmeliyiz; anlamsız, kanlı, sahte-kutsal hastalıklı düşüncelerine karşı şüphe ve sağduyuyu kullanmalıyız.

Bu denemede İbranice İncilin en korkunç yönlerinden bazılarını işaret etmeye ve neden onu yozlaşmış ve tahrip edici bir ahlaki ve felsefi etki kaynağı olarak gördüğümü açıklamaya çalışacağım.

Onlar bu İncili yüzyıllardır, binyıllardır kitle katliamı yapmak ve insan toplumlarını yok etmek için kullanırlarken, bu metinlerin derlenmelerini zararsızmış gibi ele alamayız; kesinlikle öyle değil.

Dine ya da dindar insanlara karşı bir savaşa ihtiyacımız yok. Zaten yeterince savaşımız var. Ancak Yahudi-Hristiyan inancının en temel ilkelerinden bazılarının bariz canavarlığını ve derin insan düşmanlığını işaret ederken çok net, dürüst ve cesur olmamız gerekiyor (ve evet, bunun temelsiz, anlamsız bir terim olduğunu biliyorum, ama tematik bir değeri olmasa da suçluyu kusursuz bir kesinlikle işaret ediyor).

İncil'i bir ahlak kaynağı olarak andıklarında, bazı kesin karşı argümanlarla hazır olmalıyız.

Ve inanın ya da inanmayın, bunları bulmak o kadar da zor değil.

Gazze'nin Holokostu, İbranice İncil adına yürütülüyor ve aynı nedenle ABD tarafından destekleniyor.

Gerçeği görmeyi ve bakışlarımı çevirmemeyi seçiyorum.

Dipnot:

*Alon Mizrahi, İsrailli bir yayıncı ve düşünürdür.

7 EKİM... MÜSLÜMANLARIN İSRAİL'İN YENİLEBİLECEĞİNİ HATIRLADIĞI GÜN

7 Ekim, Arap-İsrail çatışma tarihinde dönüm noktası olan bir gündü; Arap dünyasının ya da herhangi bir devletin hayal edemeyeceği bir gün. O tarihe kadar İsrail, Arap ve küresel bilinçte yenilmez ordu imajını kökleştirmişti. Bu kanaat boşuna değildi; Arap devletlerinin yetmiş, hatta seksen yıllık acı deneyimlerine dayanıyordu. 1967'de İsrail, sadece altı günde birkaç Arap ordusunu ezici bir yenilgiye uğrattı. Bu savaş, bölgenin çehresini değiştirdi ve İsrail'i askeri ve istihbari açıdan olağanüstü bir güç olarak gösterdi. 1973'te Arap orduları, Süveyş Kanalı'nı geçerek İsrail'i şaşkına çevirip büyük başarılar elde ettiler. Ancak İsrail, Amerika Birleşik Devletleri'nin sınırsız askeri ve siyasi desteği sayesinde savaşın gidişatını lehine çevirdi; Mısır ordusunda bir gedik açtı ve ona ağır kayıplar verdirdi. Böylece İsrail ordusunun herhangi bir Arap zaferini

nihayetinde mağlubiyete dönüştürebileceği inancı yeniden pekişti. O günden sonra ABD ve Avrupa'nın büyüyen desteğiyle, İsrail'in teknolojik ve istihbari üstünlüğü, bölgede onun yenilmez olduğuna dair kanaati daha da sağlamlaştırdı.

Fakat 7 Ekim 2023 sabahı, bu imajı kökünden sarsan bir gün oldu. Sayıları 1400'ü geçmeyen küçük bir Filistin direnişçi grubu, olaylara farklı bir açıdan baktı. İsrail'i yenilmez bir güç olarak görmediler; aksine, basit ama doğru planlama ve gerçekçi stratejiyle yenilebilecek bir ordu olarak değerlendirdiler. Ellerindeki mütevazı taktik araçları stratejik bir incelikle kullandılar ve Gazze sınırındaki İsrail savunma hatlarında benzeri görülmemiş bir çöküşe yol açtılar. Bu, işgal altındaki topraklara otuz kilometre içerilere kadar ilerlemelerinin önünü açtı.

Bu ilerleyiş, sadece bir saha başarısı değil, aynı zamanda İsrail'in güvenlik ve askeri yapısını derinden sarsan stratejik bir depremdi. Birdenbire hem İsraililer hem de dünya, yenilmez denilen ordunun delik deşik olabileceğini gördü; teknolojik ve istihbari üstünlüğün, irade, azim ve sağlam bir planlama karşısında yetersiz kalabileceğini anladı.

Bu olay İsrail'i psikolojik, siyasi ve askeri olarak sarstı. İsrail'in cevabı aşırı şiddetli oldu; Gazze bir soykırım sahnesine dönüştü ve siviller en ağır biçimde hedef alındı. Fakat bu karşılık, o gün açığa çıkan temel gerçeği gizleyemedi: Filistin direnişi, İsrail ordusuna mutlak bir zafer kazandırmış ve on yıllardır süren efsaneyi yıkmıştı. Gazze'de olanlar sıradan bir çatışma değil, dünya ve bölge devletlerini güç dengelerini yeniden düşünmeye zorlayan tarihi bir dönemeçti. Eğer 1400 savaşçı sınırı aşıp otuz kilometre ilerleyebildiyse, peki ya on binlerce kişi olsaydı? O zaman İsrail ordusunun tamamen çökmesi ihtimal dışı olmayacaktı. İşte bu ihtimal İsrail'i derinden endişelendirdi ve onu yeniden yenilmez görünme çabasına yöneltti.

İsrail'in Gazze'ye karşı başlattığı yıkıcı savaşın nedeni de budur. Mesele sadece askeri değildi; sembol, itibar ve dünya önünde imaj meselesiydi. İsrail, hâlâ güçlü olduğunu ve kimsenin oyunun kurallarını değiştirmesine izin vermeyeceğini göstermek istedi. Ancak dünya farklı bir tablo gördü: İsrail'in de diğer devletler gibi yok olabileceğini, gücünün istisnai

olmadığını, esasen Amerikan ve Batı desteğine dayandığını fark etti. Eğer bu destek azalır ya da bölgede güçlü bir direniş gücü ortaya çıkarsa, İsrail hızla çökecektir.

7 Ekim sadece İsrail için değil, bölgedeki devletler için de çoklu mesajlar taşıdı. İşgalin ne kadar üstün olursa olsun ebedi bir kader olmadığını, irade ve örgütlenmenin dengeleri değiştirebileceğini kanıtladı. Bu gün, birçok halkın gözünü açtı; İsrail'in bir efsane olmadığını, yenilgisinin mümkün hatta muhtemel olduğunu gösterdi. Bu yüzden İsrail, Gazze dışındaki hedeflere de saldırmaya devam etti; Suriye topraklarını defalarca vurdu. Çünkü biliyor ki yeni nesiller Filistin'de, Suriye'de ve bölgede direniş fikriyle yetişiyor; savaştan korkmuyor, bedel ödemeye hazır. İsrail bu ihtimalden çok korkuyor, çünkü kendi zayıflığının farkında.

Sonuç olarak, 7 Ekim sıradan bir askeri operasyon değil, oyunun kurallarını değiştiren stratejik bir olaydı. On yıllardır ayakta kalan yenilmez ordu efsanesini yıktı ve halkların iradesinin hiçbir güç tarafından yok edilemeyeceğini hatırlattı. O gün, bölge ve dünya İsrail'in yenilebileceğini gördü. Sınırsız dış destekle ayakta duran bu yapının çöküşten muaf olmadığını anladı. Bu nedenle 7 Ekim, işgal tarihinin kırılma noktası olarak kalacak ve direnişin yalnızca ahlaki değil, aynı zamanda stratejik bir tercih olduğunu gösteren bir işaret taşı olacaktır.

İNANÇ VE KAPİTALİZM

PROF. DR. EROL GÖKA
www.kritikbakis.com

Gelir dağılımında gerek dünyada gerek ülkemizde giderek artan eşitsizlik mevzuu, vicdan sahibi olan kimsenin kayıtsız kalamayacağı türden. Ama kabul etmek gerekir ki, toplumsal boyutu vicdan sızlatıcı nitelikte olsa da konunun hayli teknik ve sağlam ekonomi bilgisi gerektiren bir yanı da var. Mesela bir ekonomist (Metin Ercan) şunları yazıyor: “Gelir dağılımındaki adaletsizliğin artmasına dair en önemli neden olarak uluslararası ticaret ve yabancı doğrudan yatırımların hız kazanması gösteriliyor. Kâr ve verimlilik dürtüsüyle gerçekleşen ticaret ve sermaye hareketleri daha çok teknoloji yoğun alanlara kayıyor ve bu alanlardaki kalifiye işgücüne olan talep artıyor... Böylelikle talebin arzı aştığı kalifiye işgücünün ücretleri, arzın talebi aştığı kalifiye işgücünün ücretlerine göre katlanarak artıyor. OECD çalışması, işgücü piyasasına yönelik regülasyonların serbestleşmesi ve asgari ücretlerin ortalama ücret seviyesine göre aşağıya gelmesini ise diğer önemli bir neden olarak sıralıyor.” Bunlar, üzerine uzun zaman mesai harcayıp bilgi sahibi olmadan benim kalem oynatabileceğim başlıklar değil. Böylesine kanayan bir yara hakkında hiç mi söyleyecek sözünüz olmayacak demeyin. Olacak elbette... İnanç ile sistem ilişkileri hakkında, yaşadığımız sistem ile zihnimizdeki ve psikolojimizdeki sistem etkileşimi hakkında, anlam ve yorum konularında bize de söz düşüyor. İncancımızın cam bir fanusta bulunmadığını yaşantılarımızdan etkileneceğini; yaşadığımız zamanların, dün cahiliyenin, monarşinin ve feodalizmin, şimdi de modernliğin ve kapitalizmin eleştirisi üzerine yükselmeyecek bir incancın akidevi olarak zedelenebileceğini söylemek isterim.

Zedelenir çünkü nasıl bir zamanda yaşadığınızı değerlendirmez, ona göre tavır almazsanız bir süre sonra yaşadığınız zamanının düsturlarını incancınızın akideleri sanmaya, anlam ağınızı ona göre oluşturmaya, yorumlarınızı bu çerçeveden yapmaya başlarsınız da haberiniz bile olmaz. Dünya hayatı zordur, incancınızın akidelerini yaşantıya aktarabilmeniz her devirde müşküldür. Uyanıklığı elden bırakmamak, her daim sağlam kalmaya çabalamak gerekir.

Süleyman S. Ögün Hoca, “Perhiz, kanaatkarlık ve bolluk” adlı eski bir yazısında, kapitalizm şartlarında kanaatkâr kalabilmenin ne kadar zor olduğunu altını çiziyordu: “Yatırım ile yeniden bölüşüm arasındaki dengesizlik, başından bugüne, kapitalizmin baş çelişkisini oluşturur ve karşımıza arz-talep dengesizliği olarak gelir. Kapitalizm bu çelişkiyi üç temel siyâset üzerinden çözmeye çalıştı. İlki ve en vahşi yol savaş, diğeri kontrollü bir yeniden bölüşüm ve en son olarak da borçlandırma. Tüketim veya kredi kapitalizmi diye bildiğimiz bu sonuncu yoldur. Üçüncü yolun hüküm sürebilmesi için kaynağını dinlerde bulan ‘kanaatkârlık’ düşüncesi ezilmeliydi. ‘Tüketim hakkı’ denilen tuhaf bir ‘hak’ icad edildi.

Eksik veya kısır yeniden bölüşümden pay alamamış, insanlık kitlelerine refah vaad edildi. Bu vaad, yeniden bölüşüm dışlanarak fırsatçılık, kolaycılık ve yüzeyselleştirmeye eşlendirildi. Herkes gemisini kurtaran kaptan olacaktı. Tabii ki bu bir yanılsamaydı. Netice, kazananlarla kaybedenler arasındaki uçurumun büyümesinden başka bir şey olmadı. Değer kaybı da işin cabası. Dramatik olan da zaten bu. Husûsen de dinler bundan nasibini aldı...

Tüketim, perhiz ile bolluk arasındaki genel dengeyi kuran kanaatkârlık, mazbutluk gibi değerleri devre dışı bıraktı. Bizleri yeniden pagan savrulmalara dâvet etti...”

Kapitalizm ve tüketim toplumuyla baş edebilmek

Ben başladığım konuşmayı tam da buradan, “savrulmayın!” diyerek sürdürebilirim. Dünya hayatı, bizatihi imtihan...

Hayatın farklı kültürlerde farklı üretim ilişkileri ağı içinde ortaya çıkardığı farklı sosyoekonomik ve siyasi yapılar, düzenler var. İnancın, inançlı insanın, bu düzenler karşısında yapabileceği, onları olabildiğince adalete yaklaştırmak, eleştiri, öz-eleştiri ve akidevi duruştur.

İsrafa, ribaya, açgözlülük ve tamahkarlığa, gösterişe ve kibre, amaçsız mal yığmaya, cimriliğe ve en çok da zulme karşı durmaktır. Emin, adil ve kanaatkâr, ahde vefa gösteren, tabiat emanetine sahip çıkan, kamu ve insanlık yararını önde tutan bir insan olmaktır.

Dünyanın mevcut ekonomik sisteminde hayatta kalmaya çalışmak mühim. Gelir dağılımındaki adaletsizlikleri yenmek için yerli ve milli politikalar geliştirmek çok mühim. Böyle bir dünyada akidevi bir direniş göstermek ise vazgeçilmez...

Evet, kapitalizmin ekonomik ve teknik dilinden kendimizi bir an için izole edip düşündüğümüzde çözüm için üzerine yoğunlaşmamız gereken iki yer görünüyor: Tamahkarlığın, açgözlülükle sürekli haset ederek kişisel çıkar peşinde koşmanın, tefeciliğin ve faizciliğin, israfın ve istifçiliğin karşısına en iyi biçimde dinimizde bulunan ahlaki erdemlerle karşı çıkmak; bir. Devletin ekonomide adilane bir biçimde düzeni sağlamaya, sadece bir avuç insanın değil halkın zenginleşmesi için çaba göstermesini temin etmek; iki. Elbette bunları söylerken kapitalizmle baş edebilmenin ne kadar zor olduğunu, siz ne söylerseniz söyleyin tamahkarlık yılanının gelip sizi yine ısırmayı becerebileceğini de belirtmek gerekiyor.

Kapitalizmle ve tüketim toplumuyla baş edebilmenin bir de daha naif bir yolu var; dikkatimizi sanata, sanatçılara vermek, özellikle şairlere ve hikâye, roman yazarlarına... (Aman ha dikkat! Resim de büyük, ressam da ama şımarık zenginler çok eskiden beri oraya el atmış, sanatı epey paraya tahvil etmiş durumda. Şimdilerde aynı cinayeti sinema üzerinden işleyip duruyorlar.)

Niye içimizdeki tamahkarlığa, şımarık zenginin dünyamızı talan etmesine karşı sanatı kendimize kalkan yaparak mücadele etmekten bahsediyorum? Anlatayım. Dostum, büyük şairimiz Ömer Erdem, “Çocukluk su dolu kova” başlıklı, şiir gibi yazısında şöyle bitiriyor: “Çocukluk insanın yetinme duygusunun en ağır bastığı dönemdir. Bir kova suya kanmayacak çocuk bulamazsınız. Çocuğa mutlu olmak için bir kova su yeter de büyükler denize doymaz...”

Bizim kaç yazıdan beri anlatmak için kıvranıp durduğumuz şeyi, iki cümlede halledivermiş şairimiz. Ama kötü haber! Tüketim toplumu, bizi can evimizden, en güvenilir mayamızdan, fıtratımızdan vuruyor. Şimdiki çocuklar, tüketimin, israfın en birinci müşterisi

yapıldılar. Tabii ki onlar günahsız. Yapanlar belli, tuzağa düşmüş ebeveyn, sen, ben, o...

Ağabeyim, büyük hikayecimiz Mustafa Kutlu’nun “Kalbin Sesi: Bir Hicret Risalesi” adı altında bir kitabı var. Bir ruhiyatçı olarak ben, zaten karışık sosyo-ekonomik mevzuları anlayabildiğim ölçüde dile getirmeye çalışırken bazen farkına varmadan daha da karıştırmış olabilirim.

Ama bir hikayeci olarak Mustafa abinin kavrayışı, kaynak suyu gibi arı duru. O benim için artık sadece büyük hikayeci değil büyük sadeleştirici. Hiç lafı uzatmıyor, “kanaat ekonomisi” deyip işi bitiriyor. Mustafa abi, hiç teoriye, yan yollara sapmıyor. Doğrudan doğruya ejderhayı alnı çatından vuruyor:

“Tüm insanlık ilerleme-kalkınma-zenginlik-refah ve konfor istiyor. Ama önceki yazılarda söyledik dünya gelirinin %90’ına nüfusun %10’u el koyuyor. Buna rağmen her ülke gelişme peşinde.

Daha çok yatırım, daha çok üretim, daha çok tüketim, daha çok Ar-ge, daha ince teknoloji, daha çok kâr, daha çok büyüme.

Eee! Ne olacak yani? Bu bir çılgın koşu, bir çıkmaz sokak, bir serap. Tabiatı ve insanı daha ne kadar sömürebilirsiniz? Bu konuda düşünenler bir muhalefet cephesi oluşturmamaları da uyarı yapıyorlar. Ne ozon tabakasının delinmesi, ne buzulların erimesi, ne su kaynaklarının tükenmesi, ne sadece Irak ve Suriye’de milyonla insanın katledilmesi, ne fakir ülkelerde dakikada birkaç çocuğun ölmesi kimseyi sarsmıyor.

O halde bize düşen nedir?

Şudur: Bu ‘Tüketim Ekonomisi’ne karşı ‘Kanaat Ekonomisi’ni zihnen-fikren-ilmen oluşturup uygulamak. ‘Çılgın koşu’yu ancak bu anlayış durdurabilir.”

Kendisine “kanaat ekonomisi” hakkında soru soranları Mustafa Özel’e gönderiyor Mustafa abi ama onun da derdini romanlar üzerinden anlatabildiğini söylemeyi ihmal etmeden. Mustafa Özel’den şu satırları aktarıyor: “Kanaat ekonomisi Don Kişot’ça bir ifadedir. Don kişot son dört asrın en sempatik adalet nöbetçisidir. Dünya edebiyatının en ciddi ve en mahzun kahramanı. İlkeli yaşamak, daha doğrusu Kitab’a göre yaşamak istiyor. Yoz bir çağın suratına, ‘kitabî hakikatı’ haykırıyor. Komik gözükmesi bu yüzden! Kanaat ekonomisinin ön şartı, kanaatkâr toplumdur. Siz bana kanaat toplumunu gösterin, ben de size kanaat ekonomisini anlatayım!”

İşte böyle!... Sanatçılar sadeleştirdiğinde bu berbat, adaletsiz dünyadaki her şey böyle apaçık biçimde görünürüyor. O yüzden ekonomiyi asla siyasetçilere, hele hele ekonomistlere hiç bırakmamalıyız. Biz ekonomiyi size bırakmayalım ama sen artık istifçiliği bırak ey mütref!

Yedi sülaleni besleyebilecek mallarını hala artırmak için uğraşmaya, yaptıklarını dinen mubah göstermek için kırk dereden su getirmeye, zevk ve safahata biraz ara ver de şiir oku, hikâye oku.

“İyi ama ben iş yerlerimde şu kadar kişi çalıştırıyorum” diye kofti havalar atma. Haydi bir Don Kişotluk yap, kalbini karartma!

MUHAMMED ALİ ACAR

www.kritikbakis.com

VİCDANLARDA TAMAMLANAN YOLCULUK

Gazze'nin üzerine çöken kara bulutları dağıtmak için bu sefer rüzgar denizden esti. Sumud rüzgarı. Adı bile bir mesaj taşıyordu. Sebat, kararlılık, direnç. Gemiler yola un, ilaç, battaniye gibi insanı yardımlarla çıkıttı. Ama yükleri bundan ibaret değildi. Onların asıl taşıdığı şey, bir halkın unutulmadığını, hâlâ görüldüğünü, hâlâ duyulduğunu anlatan sembolik bir çağrıydı. Yola çıkan bu birkaç gemi, ablukanın duvarlarını fiilen yıkamayacaklarını biliyorlardı belki, ama insanlığın hala vicdanını yitirmediğini tarihe bir not olarak düşmeyi hedefliyorlardı. Yolculuk yarıda kesildi, gemiler durduruldu, insanlar gözaltına alındı. Filo görevini tamamlayamadı belki, ama asıl hedefi olan vicdanlara ve vicdanlılara ulaşmayı başarıyla tamamladı.

Filistin için bu filo, un ve battaniye gibi yardımlardan çok daha fazlasını temsil ediyordu. Gazze halkı, savaşın ağır gölgesi altında bir nefes arıyordu. FILONUN YOLA ÇIKIŞI, kuşatılmış bir kentin penceresinden görülen uzak bir ışık gibiydi. Birkaç günlüğüne de olsa umut kapıları aralandı. Fakat müdahale ve engelleme, bu ışığı kısa sürede söndürdü. Halk için bu durum tanıdık bir duyuydu. Önce umut, sonra hayal kırıklığı. Yine de her defasında olduğu gibi, bu hayal kırıklığının içinde direnç de büyüdü. Çünkü filo, ulaşamadığı limandan çok daha geniş bir alanda etkisini hissettirmişti.

Filistinliler için bu, 1948 Nekbe'sinden bu yana süren hikâyenin yeni bir perdesiydi. Topraklarından edilseler de, ablukalarla çevrilseler de, bir şekilde kendilerini hatırlatmayı başarmışlardı. Sumud filosu, işte bu hatırlatma zincirinin son halkası oldu.

İsrail içinse filo, küçük ama sembolik bir meydan okumaydı. Donanma harekete geçti, gemiler durduruldu, aktivistler gözaltına alındı.

Başbakan, bu operasyonu ulusal güvenliğin zaferi olarak sundu. İç kamuoyu için bu, abluka sağlam, devlet kararı mesajıydı. İsrail, 1967'den bu yana güvenlik paradigmasını hep aynı çerçeveye sürdürdü. Kontrol altında tut, en küçük girişimi dahi tehdit say. Sumud filosu da bu kalıba yerleştirildi. Fakat dışarıda farklı bir tablo oluştu. Görüntüler, yardımı engelleyen bir devlet imajını güçlendirdi. İsrail, güvenlik açısından kazanç sağladı, ama diplomasi ve propaganda alanında kayıp verdi. Bu, aslında İsrail'in tarihsel çizgisinin tekrarından ibaretti. 1982'de Lübnan'da, 2008'de yine Gazze'de olduğu gibi, askeri üstünlük elde edilirken meşruiyet zayıflıyordu. Sumud filosu, bu çelişkiyi bir kez daha gözler önüne serdi. Batı'da filo, farklı kıyılara farklı dalgalar vurdu. İspanya, filo destek amacıyla bir savaş gemisi göndereceğini açıkladı. İtalya benzer bir adım atarak, deniz unsuru tahsis etmeyi vaat etti.

İsviçre ve bazı Avrupa ülkeleri, vatandaşlarının gözaltına alınması üzerine diplomatik girişimlerde bulundu. Buna karşın ABD ve birçok Batılı devlet daha temkinli davrandı, İsrail’le doğrudan çatışmaya girmekten kaçındı. Bu ikili tablo, Batı’nın uzun süredir taşıdığı çelişkiyi yeniden açığa çıkardı. İnsan haklarını ve evrensel değerleri sık sık dile getiren Batı, iş Filistin’e geldiğinde reelpolitik bir sessizliğe bürünüyordu. Ancak sokaklar farklı konuştu. Liman işçileri, Filistin’e karşı kullanılan silahların yüklenmesini durdurdu. Sendikalar dayanışma çağrıları yaptı. Meydanlar, “Gazze’ye yol açın” sloganlarıyla doldu. Aktivistlerin gözaltına alınması, Batı kamuoyunda yeni bir öfke dalgası yarattı. Böylece Sumud filosu, Batı dünyasında devletlerin ikircikli sessizliği ile halkların gür vicdani çağlığını yan yana getirdi. İslam dünyasında da filo geniş yankı buldu. Liderler dayanışma mesajları verdi, halklar sokaklara döküldü. Gazeteler manşetlerini attı, meydanlarda öfke haykırıldı. Ancak devletlerin fiili adımları sınırlı kaldı. Bu, aslında bölgenin tarihsel açmazını bir kez daha hatırlattı.

1948’den bu yana Filistin davası Arap ve İslam dünyasında ortak bir sembol oldu, fakat devletler düzeyinde ortak bir irade hiçbir zaman kalıcılaşmadı.

Retorik güçlüydü ama uygulamada politikalar yetersizdi. Halkların sokaklarda yükselen sesleri ile devletlerin diplomatik masalarda sergilediği suskunluk arasındaki uçurum, bir kez daha açığa çıktı. Herşeye rağmen Türkiye yine vicdanın en gür sesi oldu.

Nihayetinde Sumud filosu Gazze’ye ulaşamadı. Ama belki de asıl yolculuk, limanda değil, hafızalarda ve vicdanlarda tamamlandı. Filistin için bu, umut ve direncin yeniden hatırlatılmasıydı. İsrail için güvenlik üstünlüğünün, meşruiyet kaybıyla nasıl gölgelendiğini gösterdi. Batı için, değerler ile çıkarlar arasındaki uçurumun açığa çıkışıydı. Arap ve İslam dünyası için ise hem birlik hem de bölünmüşlük sembolü oldu. Denizde durdurulan gemiler, insanlığın vicdanında yoluna devam etti.

Sumud filusunun hikâyesi bize bir gerçeği yeniden hatırlattı. Savaşlar yalnızca cephelerde kazanılmaz ya da kaybedilmez. Savaş, aynı zamanda insanların hafızalarında ve vicdanlarında yaşanır. Bazen bir gemi, limana ulaşmasa da amacına ulaşır. Çünkü asıl varış noktası, kıyıları değil, vicdanın ta kendisidir. Sumud’un yolculuğu bu yüzden yarım kalmadı; aksine, insanlığın ortak vicdanında tamamlandı. Ve belki de surda mukaddes bir gedik açılmasına vesile oldu.

AYŞE DOĞU

www.kritikbakis.com

Silah Bırakması ve Hesap vermesi Gereken İsrail'dir, Hamas Değil!

İsrail yine uluslararası sularda Gazze'ye insani yardım ulaştırmaya çalışan Sumud Filosu'na saldırdı ve bütün ülkelerden filoya katılan özgürlük aktivistlerini hukuksuz şekilde tutuklarken öldüremediği için üzerlerine su sıkarak teknelerini batırmaya çalıştı.

Gazze'ye iki yıldır gıda ve medikal yardımlar engelleniyor ve açlıktan çocuk ve sivil ölümleri başladı. Hakeza Trump'ın yardım kisvesi altında, çocuklarına bir somun ekmek alabilmek için çaresizlik ve ölüm tehdidi altında ölüm noktalarına giden Filistinlilerin onlarcası öldürülüp yüzlercesi sakat bırakılmaya devam ediyor. Bombardımanlar ve saldırılar hiçbir etik kural gözetilmeden (güvenli bölge vs.) devam ediyor. Evlerine sığınan çoğu çocuk binlerce kadın ve yaşlı sivil demeden öldürülürken evini boşaltma talimatı alan Filistinli siviller de yollarda roketler ve keskin nişancı kurşunu ve tank ateşiyle katlediliyor. Sokak ve pazar yerlerinde, hatta hastaneler ve okullarda insanlık dışı şartlarda yaşamaya çalışan insanlar hedef alınıyor.

BM kurulunda katliamcı ve işgalci ABD ve İsrail kayırılarak Netanyahu'nun konuşmasına izin veriliyor. O da açıkça Gazze'nin yıkımına devam edeceğini ve hayatta kalan Filistinlileri terörist diye öldüreceğini açıkça söylüyor. (Çingeneyi vali yapmışlar önce babasını asmış) Bunların sadece iddiadan ibaret olmadığı ortada.

BM kürsülerinde pek çok ülke İsrail işgaline karşı Filistin devletini tanıdıklarını tekrar deklare ederken BM soykırımın, ABD ve İsrail'le batılı devletlerin işgalci zihniyetinin meşruiyet organı haline geldi.

Dünyada Filistinliler lehine güzel ve haklı bir ivme yaşanırken Arap ülkeleri ve Türkiye'nin adı barış planı olan ama aslında işgal ve soykırımı meşrulaştırıcı bir işlev üstlenen bir plan üzerinde anlaşarak Filistinlileri katilin eline teslim etmeleri kabul edilemez. İsrail ve batının Ortadoğu'yu işgal ve ilhak etme niyetleri belli. Bunu gizlemiyorlar bile. Fakat dünyanın kendileri aleyhine döndüğünü fark ettikleri için bu üzerinde oynamalar yapılan plan onlara işlerini (soykırım) bitirme zamanı veriyor. Soykırımı durdurmadan bu ciddiyetsiz ve güvenilmez yapıyla (ABD ve İsrail'le) anlaşmak soykırımı ortak olmak ve göz yummak anlamı taşıyor.

Halbuki halklar olanı bütün netliğiyle görüyor ve insanlığın geleceği için bu saldırganlığın hemen durdurulmasını istiyor. Gidişat bu yayılcı saldırganlığın hız kesmeden devam edeceği ve Gazze'nin pandemi gibi bir test sahası olduğu yönünde.

Medyanın tanıklığı altında binlerce çocuk ve sivil kasıtlı olarak katledildi. Duvarlar altında bir halk, dünyaya gözdağı vermek için soykırımı maruz bırakıldı.

Türkiye'den daha önce Gazze için yola çıkan Mavi Marmara'nın akıbeti de ortada. O zaman dokuz Türk vatandaşı uluslararası sularda katledilmiş ve Türkiye'nin eline İsraili mahkum etmek için meşru bir koz geçmişti. Türkiye adalet adına bu fırsatı değerlendirmek yerine tazminat olarak Netanyahu hükümetini cezasız bıraktı. Bu tercih İsrail'e Gazze'yi bugün yerle bir etme imkânı verdi.

Halbuki Ak parti hükümeti İsrail'in ilk Gazze saldırılarında yapılan büyük ölçekli gösterilerle kendini sağlama almış ve halkın teveccühünü kazanmıştı. Şimdi bu defa daha kapsamlı katılımı yola çıkan filoların etkisi Trump'ın işgali tamamlama planı ile minimuma inmiş oldu.

Körfez ülkeleri ve Türkiye böyle bir plana soykırım durmadan olur vermemeliydi. Çünkü dünya halkları ve devletler Filistin'in yanında ve İsrail'e karşı bir pozisyon alarak soykırımın derhal durdurulması gerektiğini beyan etmişlerdi.

Oysa şimdi açıklanan anlaşma ile sanki Hamas başkasının toprağını işgal edip katliam yapmış ve küstahça çocuk öldürmeye devam ediyormuş gibi, Hamas'ın silahsızlanması, kendini lağvetmesi, Gazze'yi gazellilerin değil dışardan birilerinin yönetmesi konuşuluyor. Halbuki silah bırakması gereken, lağvedilmesi gereken, hesap sorulup cezalandırılması gereken İsrail'dir, Hamas veya Filistin halkı değil. Bu her tür anlaşma, müzakere veya barışın ön şartı olmadığı sürece, her adım oyalama veya İsrail işgalini meşrulaştırma demektir. Döktükleri kanı, öldürdükleri, yaktıkları çocuklarımızı, yerle bir ettikleri şehirlerimizin bedelini ödetmediğimiz sürece, zalimlerin yayılıp sınırlarımıza kadar gelmeyeceğinin garantisi yoktur.

Suriye'de onlarca Gazze katliamına benzer katliamlar yapan Nusayri, Şii, Rus katillerin yanlarına kalan zulümler, İsrail'in de yanına kalacaksa, söz bitmiştir.

İsrail ve onun akıl hocaları Türkiye'nin ve Arap devletlerinin pasifliğinden güç alarak yayılmaya devam edecekler ve bunu gerekirse Mursi'ye yaptıkları gibi Türkiye'de de darbe ve iç karışıklıklar çıkararak gerekirse güç kullanarak yapmaya devam edecekler.

Zaman kazanmak için ilan edilen anlaşmalar ve Filistin'in gözden çıkarılması Türkiye ve Suriye'ye doğru gelecek tehditleri önlemeyecek. Olan biten her şey, Hz.İsa'nın ve kuyuya atılan Hz.Yusuf'un hikayesine ne kadar benziyor, değil mi?

İnsanlık iki bin senedir İsa'nın akıbetine ağlıyor ama Yusuf'un kendisini kuyuya atan kardeşlerini bile kurtaran finalini unutuyor. Allahın günleri döner dolaşır ve unutanlara her akıbeti hatırlatır.

FAS'TA GENÇLİK PROTESTOLARI: Z KUŞAĞININ TALEPLERİ VE YENİ BİR DÖNEMEÇ

ZEHRA YILDIRIM

www.kritikbakis.com

Son günlerde Fas'ın kent meydanlarında düzenlenen gençlik gösterileri, ülkedeki toplumsal dinamikleri ve kuşaklar arası farklılıkları görünür hâle getirdi. Parlamento binası önünde, Kazablanka'nın Mareşal Meydanı'nda ve Tanca sahilinde toplanan gençler, sağlık sisteminde yaşanan sorunlar, eğitimin yeterli kalitede olmaması, artan yaşam maliyetleri, işsizlik ve geleceğe dair belirsizlik gibi konularda taleplerini dile getiriyorlar. Protestolar, kendilerini "Z Kuşağı" olarak adlandırılan yeni neslin ekonomik ve sosyal beklentilerini ifade etme biçimi olarak öne çıkıyor. Bu kuşak, önceki dönemlerdeki politik hareketlerden farklı olarak, daha doğrudan bir söylem benimseyen, dijital araçlarla organize olan ve koordineli bir şekilde hareket eden bir yapıya sahip. Meydanlarda gözlemlenen katılım, rastlantısal bir tepkinin ötesinde, uzun süredir biriken toplumsal memnuniyetsizliğin ifadesi olarak değerlendiriliyor.

Tanca'dan Agadir'e, kuzeyden güneye uzanan bu dalga, Fas'ın toplumsal coğrafyasını da yeniden şekillendiriyor. Çünkü son yıllarda büyük gösteriler genellikle başkent Rabat veya iktisadî başkent olarak addedilen Kazablanka merkezli olurken, bugün, küçük şehirlerde dahi büyük gruplarla gençlerin aynı anda toplanması, sosyal medya üzerinden ülke gündemini belirleyebiliyor. "Yaşam zorlaştı, umut küçüldü, gelecek görünmüyor, halk yolsuzluğun sona ermesini istiyor..." şeklinde sokaklarda yankılanan sözler, bir kuşağın kimlik beyanı niteliğinde. Bu kuşak yalnızca şikâyet etmiyor; aynı zamanda kendini toplumsal düzlemde tanımlamaya çalışıyor.

Adeta, "Biz buyuz, böyle düşünüyoruz ve böyle bir geleceği istemiyoruz," diyor. Çünkü bu kuşak anne babalarının kuşağı gibi "sabretmeyi" bir erdem olarak görmüyor. Onlar için sabır, aslında bir yerde sistemi sorunlarına rağmen kabul etme ve durumdan razı olma anlamına gelebiliyor. Bu anlamda protestolar, salt toplumsal ve ekonomik taleplerden ibaret olmayıp bunun yanı sıra daha derinde; söz hakkı, ifade hürriyeti, kendisini dinlemeyen bir siyasal sınıfa "buradayız" deme arayışını içinde barındırıyor.

Protestocuların çoğu, herhangi bir partiyle ilişkili değil. Ama bu apolitiklik değil; aksine, mevcut siyasetin dışına çıkarak yeni bir kamusal alan inşa etme çabası. Sloganlarda geçen "adalet", "şeffaflık", "hesap verme" gibi kavramlar, artık soyut talepler değil; gençlerin günlük hayatlarının merkezine yerleşmiş gerçeklikler olarak öne sürülüyor. Fas siyasetinin uzun zamandır üzerine kurulu olduğu "istikrar dengesi", sessizlikle besleniyordu. Kısa vadede ekonomik reformlar ve sosyal yardımlar, geniş kitlelerin memnuniyetini garantilemek için yeterli görülüyordu. Ancak yeni kuşak, memnuniyetle yetinmiyor, onlar "katılım" istiyor; devletin vatandaşa karşı sorumluluklarını hatırlamasını istiyor.

Bu yönüyle "Z Kuşağı" eylemleri, klasik bir protestodan ziyade, siyasal temsil fikrinin yeniden sorgulanması anlamı da taşıyor.

Protestoların ardından "GenZ212" adıyla bilinen hareket, sosyal medya üzerinden sağlıkta hizmet, eğitimde eşitlik, siyasette temsil ve kamu yönetiminde adalet taleplerini içeren makul bir istek listesi yayımladı.

Listede öncelikli olarak sağlık ve eğitim alanlarındaki hizmetlerin iyileştirilmesi talep ediliyor. Ülkenin birçok bölgesinde hastane altyapısının yetersizliği, eğitim kurumlarındaki donanım eksikliği ve öğretmen açığı, gençlerin dile getirdiği sorunlar arasında. Gençlere göre devletin temel önceliği, uluslararası görünürlük değil, halkın gündelik yaşam koşullarını iyileştirmek olmalı. Bu talepler doğrudan 2025 sonunda Fas'ın ev sahipliğinde yapılacak Afrika Uluslar Kupası (CAN) ve 2030'da İspanya ve Portekiz'le birlikte düzenlenecek Dünya Kupası hazırlıklarına yönelik eleştirilerle birleşti. Bu minvalde yapılan yüksek maliyetli 'lüzumsuz' harcamalar tepki çekiyor; gençlerin çoğu, ülke genelinde stadyum inşa ve yenileme, altyapı yatırımları, otel projeleri ve uluslararası ihale süreçlerinde harcanan milyarlarca dirhemin, halkın gündelik ihtiyaçlarına harcanması gerektiğini ifade ediyor. Sosyal medyada dolaşan "Kupa geliyor ama biz hâlâ hastane kuyruğundayız" diyen bir gencin bu sözleri, durumun toplum nezdinde nasıl karşılık bulduğunu özetler nitelikte.

Gençlerin bakışına göre, devletin prestij yatırımlarıyla toplumun temel hizmet ihtiyaçları arasında belirgin bir öncelik farkı bulunuyor. Kanaatimce; futbolun toplumun neredeyse tüm kesimlerinde güçlü bir ilgi gördüğü bir ülkede bu itirazların yükselmesi, söz konusu rahatsızlıkların derinliğini ve ciddiyetini ortaya koyar nitelikte.

Talepler listesinde ve meydanlardaki konuşmalarda öne çıkan bir diğer unsur ise rüşvet ve yolsuzluk eleştirisi. Gençler, kamu kurumlarında işlerin çoğu zaman "tanıdık aracılığıyla" ve "rüşvetle" yürüdüğünü, bu durumun da hem istihdam hem hizmet alanlarında adaletsizliğe yol açtığını dile getiriyor. Bu durum, devletle vatandaş arasındaki güven ilişkisinde ciddi bir aşınmaya işaret ediyor. Toplumda "küçük bir iyiliğin rüşvetle karıştığı" gri alanlar, genç kuşak tarafından yüksek sesle eleştiriliyor.

Bu eleştiriler, ahlaki bir hesaplaşma isteğini de beraberinde getiriyor. Kurumların güçlenmesi için yalnızca teknik reform değil, ahlaki bir yenilenme gerektiği yönünde güçlü bir beklentinin varlığı söz konusu.

Bu anlamda bu kuşağın devrim ya da yıkım değil, onarım talep ettiği anlaşılıyor. Onların öfkesi, devletin varlığına değil, devletin işleyişine yönelik.

Bu nedenle, bu hareketin ülkenin geleceği açısından bir tehdit değil, bir fırsat olarak görülmesi; bu kuşağın taleplerinin geçici bir gençlik isyanı olarak değil, yeni bir toplumsal sözleşmenin çağrısı olarak okunması, Fas'ın toplumsal refahı açısından bir teminat olarak değerlendirilebilir.

Bu gençler, politik söylemden çok sosyal mesajlara, uzun açıklamalardan çok kısa ve çarpıcı ifadelere başvuruyorlar. Pankartlarda, ironik ama net cümleler öne çıkıyor:

"Fosfatımız var ama umudumuz yok" veya "Ülkem sahil ülkesi ama her şey bana pahalı" gibi...

Bu dil, öfke ile mizahın, eleştiri ile umudun iç içe geçtiği bir toplumsal bilinç biçimini yansıtıyor. Sosyal medya, hareketin temel örgütlenme mecrası hâline gelmiş durumda. Geleneksel siyasi partilerden uzak duran gençler, kendi gündemlerini doğrudan toplumsal iletişim ağları üzerinden kuruyorlar. Bu yeni tarz, siyasal sistem açısından hem bir uyarı hem de bir fırsat. Uyarı, çünkü artık gençler sessiz kalmıyor. Fırsat, çünkü bu ses, diyalog zeminini hâlâ açık tutuyor.

Bir önceki yazıda bahsettiğim üzere Fas toplumunun tarihsel birlik zeminini oluşturan dini sabiteler (الثوابت الدينية), kriz dönemlerinde ülkeyi bir arada tutan en güçlü referanslardan biri olmayı sürdürüyor. Toplumun büyük kesimi, bu sabiteler sayesinde siyasi keskin kutuplaşmalardan uzak kalmayı sürdürdü. Ancak son günlerdeki bu gelişmeler, bu birlik zeminine rağmen genç kuşağın ekonomik sorunlar karşısında sessiz kalmadığını gösteriyor. Onlar, dini sabitelerin koruduğu toplumsal birliğin içinden konuşuyorlar ama susmayı reddediyorlar. Bu durum, toplumsal dayanışma bilincinin zayıfladığını değil, değiştiğini gösteriyor. Gençler, inançla sabır arasında yeni bir denge arayışında. Büyük çoğunluk, dine, krallığa ve vatana bağlılığını sürdürürken; ekonomik adaletsizlik ve sosyal fırsat eşitsizliği karşısında sessiz kalmayı reddediyor. Sağlık, eğitim, şeffaflık ve liyakat gibi kavramlar, gençlerin dilinde artık ideolojik değil, yaşamsal anlamlar taşıyor. Dolayısıyla bu protestolar, sistemin meşruiyetini sorgulamaktan ziyade, işleyişini yeniden gözden geçirmeye çağıran bir nitelik taşıyor. Gençler ne köklü kurumlara karşı çıkıyor ne de toplumsal değerleri reddediyor. Onların talebi, değerlerle örülü bu ahlaki çerçevenin ekonomik adaletle desteklenmesi ve sistemin kendini onarıp yenilemesi yönünde. Ülkelerinin itibarıyla gurur duymak isterken, bu gururun yaşadıkları hayatın gerçekliğiyle örtüşmesini bekliyorlar. Devletin büyük projeleriyle halkın küçük umutları arasındaki mesafenin kapanması, bugün en temel talep olarak öne çıkıyor. Bu yönüyle Fas'taki "Z Kuşağı" eylemleri, Arap Baharı'ndan farklı bir içerik ve anlam taşıyor diyebiliriz.

İNGİLTERE İSRAİL'İN GAZZE SOYKIRIMINA NASIL KATKI SUNUYOR?

DR. MEHMET RAKİPOĞLU
www.kritikbakis.com

İsrail'in Gazze'ye yönelik soykırımı tüm şiddetiyle devam ederken, devletlerin sessizliği, ABD gibi küresel güçlerin desteği tarihin utanç sayfalarına kazanıyor. Bu destekçiler arasında, tarihi sorumluluğu en ağır olan ülkelerden biri de İngiltere. Birleşik Krallık İsrail'in Gazze'deki soykırımına ve Filistin'in işgaline sadece seyirci kalmakla kalmıyor; aynı zamanda soykırım, işgal ve etnik temizliğe yaklaşık yüz yıldır doğrudan ve dolaylı destek sağlayarak İsrail'in aktif bir suç ortağı haline geliyor.

Tarihi Kökler: Sömürgecilikten Soykırımı Uzanan Yol
İngiltere'nin Filistin'in kronik bir trajedi haline gelmesindeki rolü 1917'deki Balfour Deklarasyonu'na dayanıyor. Dönemin Dışişleri Bakanı Arthur Balfour'un "Filistin'de Yahudi halkı için ulusal bir yurt" kurulmasını desteklediği bu deklarasyon, İngiliz mandası altındaki topraklarda yerli halkın haklarını hiçe sayan sömürgeci bir yaklaşımın ürünüydü. 1936-1939 Arap Ayaklanması'na verilen sert tepki, İngiliz sömürge şiddetinin boyutlarını gözler önüne seriyordu. Caroline Elkins'in "Şiddetin Mirası" kitabında belgelendiği üzere, İngiliz güçleri acil durum yönetmelikleri altında binlerce Filistinlinin evini yıktı, toplama kamplarında işkence yaptı ve yüzlerce kişiyi idam etti.

1948'de İngiliz mandasının sona ermesiyle birlikte 750.000 Filistinli zorla topraklarından sürüldü. Nekbe (Büyük Felaket) olarak bilinen bu etnik temizlik, İngiliz politikalarının doğrudan bir sonucuydu. İngiltere, Filistin halkını silahsızlandırmış, liderlerini sürgüne göndermiş ve Siyonist grupların etnik temizlik operasyonlarına zemin hazırlamıştı.

Silah, İstihbarat ve Siyasi Destek

Bugün İngiltere, bu tarihi sorumluluğunu soykırımı aktif destekle taçlandırıyor. İngiltere'nin İsrail ile olan birliğini ortaya çıkarması ile bilinen Declassified UK isimli sitenin araştırması, Kraliyet Hava Kuvvetleri'ne ait keşif uçaklarının Aralık 2023'ten bu yana Gazze üzerinde 500'den fazla görev uçuşu gerçekleştirdiğini ortaya koydu. Bu uçuşlar, İsrail'in sivil hedefleri vurmasına yardımcı olan istihbaratı sağlıyor. İngiliz hükümeti bu uçuşların sadece rehinelere kurtarılması için yapıldığını iddia etse de uçuşların İsrail'in Nuseyrat mülteci kampına düzenlediği ve 274 Filistinlinin öldüğü saldırı öncesinde yoğunlaşması dikkat çekici.

İstihbarat paylaşımının yanı sıra, İngiltere İsrail'e silah satışını sürdürüyor. İşçi Parti hükümeti, seçim öncesi İsrail'e silah ambargosu sözü vermesine rağmen, iktidara geldikten sonra bu sözünü unutmuş görünüyor. Eylül 2024'te kısmi silah lisansı askıya almasına rağmen, takip eden üç ayda İsrail'e 127.6 milyon pound değerinde askeri teçhizat lisansı verdi- bu, 2020-23 arasındaki dört yıllık ihracattan daha fazla.

Silah desteğinin yanında siyasi olarak da İsrail'in İngiltere tarafından korunup kollandığı rahat biçimde ifade edilebilir. Bu anlamda hükümetin özellikle Yahudi lobisi ile iş birliği öne çıkıyor. Başbakan Keir Starmer'ın kabinesinin yarısından fazlasının İsrail lobisi tarafından finanse edildiği iddia ediliyor. İddia edilen finansal bağlar şu şekilde sıralanabilir: Başbakan Keir Starmer: 50.000 pound, Dışişleri Bakanı David Lammy: 32.640 pound, Hazine Bakanı Rachel Reeves: 37.710 pound, Eğitim Bakanı Bridget Philipson: 60.000 pound,

Kültür Bakanı Lisa Nandy: 52.000 pound ve diğer birçok bakan İsrail'in doğrudan finansal desteğini almış gibi görünüyor. Bu finansal bağlar, hükümetin İsrail'e yönelik eleştirilerde neden bu kadar isteksiz olduğunu açıklıyor. Starmer, Kasım 2023'teki Gazze ateşkes önerisine çekimser oy vermiş, Labour Friends of Israel grubunu desteklemeye devam etmiş ve İsrail'e silah satışını durdurma taahhüdünü imzalamayı reddetmişti. Öte yandan İngiltere, Gazze'de yaşananları soykırım olarak tanımlamaktan imtina ediyor. Londra yönetimi Birleşmiş Milletler, Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Soykırım Araştırmacıları Derneği gibi tarafsız ve muteber kurumların raporlarını dahi kabul etmeyerek hukuksal açıdan suç işliyor. Bilindiği gibi, Uluslararası Adalet Divanı'nın (ICJ) Ocak 2024'te İsrail aleyhine verdiği geçici önlem kararı, Gazze'de soykırım riski olduğunu resmen kabul etmişti. Ancak İngiltere Dışişleri Bakanı David Lammy, Eylül 2025'te yazdığı bir mektupta "İngiltere'nin Gazze'de soykırım riski olmadığı değerlendirilmesinde bulunduğunu" açıkladı. Bu açıklama, soykırımı inkar etmek anlamına geliyor ve böylelikle İngiltere, 1948 Soykırım Sözleşmesi uyarınca soykırımı önleme yükümlülüğü bulunmasına rağmen, bu sorumluluğu açıkça ihlal ediyor.

Filistin'i Tanıma Kararı

İsrail'i destekleme noktasında birçok somut adım atması nedeniyle kendi halkı ve uluslararası toplum tarafından eleştiri yağmuruna tutulan İngiltere, Filistin devletini tanıma kararı aldı. 22 Eylül 2025'te İngiltere'nin Filistin devletini tanıması tarihi bir adım olarak kayda geçse de bu hamle Gazze'de devam eden soykırım karşısında yetersiz kalıyor. Nitekim soykırımı icra eden İsrail'e desteği sürdürmek Filistin'i tanımanın sembolik olduğunu gösteriyor. Ayrıca Filistin halkını temsil etmeyen Mahmud Abbas yönetimini tanımanın, İsrail'e yönelik silah ambargosu ve kapsamlı yaptırımlar olmaksızın anlamsız olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla İşçi Partisi hükümetinin Filistin devletini tanımasına rağmen İsrail'e silah satışını sürdürmesi, hükümetin gerçek niyetini sorguluyor.

Medya ve Kamuoyu

İngiliz medyasının kahir ekseriti de yürüttükleri yayın politikaları ve yaptıkları habercilikle hükümetin İsrail yanlısı politikalarını meşrulaştırmakta aktif rol oynuyor. BBC'nin, İsrail tarafından hedef alınarak öldürülen el-Cezire muhabiri Enes eş-Şerif hakkında BBC, Şerif'in Hamas medya ekibinde çalıştığına dair ifadeleri kullanması, İngiliz medya kurumunun tarafsızlık ilkelerinden nasıl saptığını, İsrail lehine nasıl propaganda ürettiğini gösteriyor. Eski BBC muhabiri Muhammed Şalabi, BBC'nin İsrail'in iddialarını sorgulamadan yayınladığını belirterek bu olayın ardından istifa etmiş, İngiliz medyasındaki birçok platformun İsrail adına hareket ettiği gözler önüne serilmiştir.

Sendikalar ve Sivil Toplum Direnci

İngiliz hükümetleri ve medyanın kahir ekseriyetinin İsrail yanlısı politikalarına ve bütün bu olumsuz tabloya

rağmen, İngiliz sivil toplumu tarihi sorumluluğunun farkında. Sendikalar Kongresi, "vergiler silahlara değil" sloganıyla savunma harcamalarına karşı tarihi bir karar aldı. Yüzbinlerce kişi Londra sokaklarında İsrail'in soykırımını protesto etti, ülke çapında grevler ve boykot kampanyaları düzenlendi. İşçi Partisi'nin eski lideri Jeremy Corbyn'in öncülüğünde düzenlenen Gazze Mahkemesi, İngiltere'nin savaş suçlarındaki rolünü belgeledi. Dışişleri Bakanlığı'ndan istifa eden Mark Smith, silah ihracatının yasallığına ilişkin raporların 'daha az kötü görünmesi için' düzenli olarak değiştirilmelerinin istendiğini ifşa etti. Dolayısıyla, İngiliz sivil toplumunun hükümetin suç ortaklığına karşı sergilediği bu tarihi direniş, İngiltere'nin resmi politikalarının aksine, halkın vicdanında Filistin davasının haklılığının kabul gördüğünü ve değişim umudunun sokaklardan, sendikalardan ve ihanet eden bürokratlardan yükseldiğini göstermektedir.

Sonuç olarak İngiltere, İsrail'in Gazze soykırımına çok yönlü bir suç ortaklığı sergiliyor: 1917'deki Balfour Deklarasyonu'ndan beri gelen tarihi sorumluluğu, siyasi desteği, askeri ve istihbarat iş birliği, soykırım inkarcılığı ve medya üzerinden meşrulaştırma çabalarıyla. Uluslararası hukuku açıkça ihlal eden bu politikalar, İngiltere'yi sadece ahlaki değil, hukuki açıdan da sorumlu kılıyor. İngiltere Netanyahu'nun İsrail'ini koruma kararlılığında ve bu uğurda uluslararası düzeni ve hukuku yerle bir etmeye devam ediyor.

FRANSIZ ORDUSU 7 EKİM'DE İSRAİL'İN BAŞARISIZLIĞININ NEDENLERİNİ İNCELİYOR

Not: Bu metin, Fransa Silahlı Kuvvetler Bakanlığı'na bağlı Askerî Okullar Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (IRSEM) kapsamında üretilen bir çalışmanın Türkçe çeviri-özet niteliğindedir.

Giriş

IRSEM'in Ekim 2025'te yayımladığı çalışma, 7 Ekim 2023'te Hamas'ın gerçekleştirdiği saldırıyı İsrail devlet tarihinde en ağır istihbarat başarısızlıklarından biri olarak ele alıyor. Yazar, "istihbarat başarısızlıkları" literatüründen yararlanarak sürprizin dört katmanda oluştuğunu savunuyor: (1) toplama aşamasındaki boşluklar, (2) yerleşik analitik önyargılar, (3) kurumsal/örgütsel aksaklıklar ve (4) siyasetle karar alma zincirindeki bozulmalar. Çalışma ayrıca, 7 Ekim sonrasında İsrail'in Hizbullah ve İran'a karşı kaydettiği teknik/operatif başarıların, temel derslerin gerçekten alındığı anlamına gelmediğini vurguluyor.

Olaylar düzeyinde metin; eşzamanlı roket barajı, duvarın farklı noktalardan aşılması, askeri tesis ve yerleşimlere koordineli baskınlar, yüzlerce sivil ve güvenlik görevlisinin ölümü ile rehinelerin Gazze'ye götürülmesini özetliyor. 27 Ekim 2023'ten itibaren Gazze'de süren operasyonların yol açtığı büyük yıkım ve can kaybı, savaşın Lübnan cephesi ve İran'la karşılıklı tırmanmalar üzerinden bölgeselleşmesi de çerçeveleniyor.

İsrail'in istihbarat mimarisi ve Gazze doktrini

Mossad (dış istihbarat ve gizli eylem), Aman (askerî istihbarat; özellikle Birim 8200 ile SIGINT/siber), ve Şin Bet (iç güvenlik, terörle mücadele) üçlüsü İsrail istihbarat ekosisteminin omurgasını oluşturur. Gazze bağlamında sahadaki yakın takip ve hedefleme ağırlıklı Aman ile Şin Bet arasındadır; Mossad'ın rolü daha çok dolaylı-diplomatiktir (ör. Doha kanalı).

Çalışma, ABD'deki ODNI ya da Birleşik Krallık'taki JIC benzeri merkezî bir analitik sentez yapısının İsrail'de bulunmadığına dikkat çeker. Hizmetlerin doğrudan Başbakan'a bağlı çalışması hız ve hassasiyet sağlayabilir; ancak rekabet, bölümlenme ve siyasî etkiye açıklığı da artırır.

7 Ekim'e gelene dek İsrail'in Gazze/Hamas stratejisi dört sütuna yaslanıyordu:

1. Caydırıcılık: her saldırıya hızlı ve ağır karşılık; hassas hedefleme ve teknik üstünlüğün gösterimi.
 2. Kuşatma/denetim: kara-deniz-hava ablukası ve "akıllı bariyer", sensörler, İHA'lar, yapay zekâ ile yüksek yoğunluklu gözetleme.
 3. Hedefli suikast/operasyonlar: komuta zincirlerini bozma, kabiliyetleri aşındırma.
 4. Filistin içi bölünmelerin kullanımı: Gazze ile Batı Şeria'nın farklı muamele görmesi; "yönetilebilir bir Hamas" fikrinin iç siyasete de hizmet etmesi.
- Bu yapı, İsrail'de "çevre kontrol altında" hissini pekiştirdi; Hamas'ın büyük ölçekli bir kopuşa gitmeyeceği varsayıldı.

Hamas'ın dönüşümü: denetimi baypas eden uyum

Araştırma, Hamas'ın yıllar içinde dört kaldıraçla kapasite inşa ettiğini gösterir:

- İran desteği (finans, silah, eğitim; Hizbullah üzerinden de transferler),
- Yerel silah üretimi ve tünel ağı (lojistik, depolama, sızma ve komuta),
- Profesyonelleşen muharip yapı (özellikle "Nukhba" birimleri),
- Zekâ kabiliyetleri: HUMINT (fırsatçı erişimler, üçüncü ülkeler), OSINT'in sistematik kullanımı, hedefli siber operasyonlar, ve karşı istihbaratta sertleşme.

Özellikle Y. Sinvar döneminde benimsenen gizlilik kültürü; telefon disiplinleri, kablolu/yeraltı iletişim, zincirlerin bölünmesi ve İsrail kaynak ağlarının bastırılmasıyla sonuç verdi. Böylece Hamas, İsrail'in SIGINT ve "her şeyi gören bariyer" merkezli denetim mantığını teknik ve davranışsal karşı uyarlamalarla baypas etmeyi başardı.

"Nerede koptu?": Toplama, analiz, kurumlar ve siyaset

Toplama
7 Ekim'den önce çoklu uyarı işaretleri mevcuttu: sınır ötesi baskın/prova tatbikatları, "Eriha Duvarı" adlı ele geçmiş plan, 8200 içindeki tekrarlanan ikazlar, Mısır'dan gelen değerlendirmeler, 6 Ekim akşamı SIM kartların topluca aktive edilmesi gibi teknik anormallikler. Buna karşın, 2005 sonrası Gazze içi HUMINT erozyonu ve SIGINT'e aşırı yaslanma belirleyiciydi. Hamas ise sahte hücrel trafikle yanıltırken gerçek hazırlığı tünellerdeki kablolu hatlar üzerinden yürüttü. Sorun, sadece "bilgi yokluğu" değil; mevcut verilerin operatif uyarıya çevrilememesiydi.

Analiz

Analizi felç eden ana önyargılar:

- Hamas'ın kapasitesini küçümseme, gerçek "stratejik tehdit"i yalnızca Hizbullah'ta görme.
 - Hamas'ın "statükodan faydalanan rasyonel aktör" olduğu ve büyük riskli bir operasyona yönelmeyeceği varsayımı.
 - Teknolojiye aşırı güven: bariyer/sensörler "alarm vermedikçe" büyük saldırı olası görülüyordu. Bu çerçeveler doğrulama önyargısı yarattı; aykırı sinyaller marjinalize edildi. Aman içindeki "Şeytanın Avukatı" tipi kırılcı çalışmalar da "spekülatif" diye itildi.
- Kurumsal yapı
- Aman-Şin Bet iş bölümünde gri alanlar ve merkezî sentez eksikliği,
 - 8200'deki bazı uyarıların komuta katında yankı bulmaması,
 - Uzun yılların başarısı ve teknik nüfuzu besleyen bir "yanılmazlık alışkanlığı".

Siyaset ve karar alma

2023'te yargı reformu kriziyle tırmanan kutuplaşma güven ilişkilerini aşırdı; karar süreçleri dar bir merkezde toplandı. "Hamas yönetilebilir, asıl öncelik Batı Şeria" okuması iktidar koalisyonunun ideolojik haritasıyla uyumluydu. Bu yakınsama, Gazze'den gelen "rahatsız edici" uyarıların siyasi ağırlık kazanmasını daha da zorlaştırdı.

Toplam etki: toplama açıkları + analitik önyargılar + örgütsel parçalanma + siyasî doygunluk → bileşik körlük ve stratejik sürpriz.

7 Ekim sonrası: stratejik kırılmadan kurumsal krize

Saldırının hemen ardından karşılıklı suçlamalar, istifalar/aziller ve medyaya sızan iddialar (kayıtlara erişimin kısıtlanması vb.) yaşandı. Bağımsız bir resmî soruşturma komisyonunun kurulmaması, kurumsal öğrenmeyi engelledi. Gazze'deki kara harekâtı güçlü bir tepkisellik taşısa da net ve uygulanabilir siyasî hedeflerle sıkı bağ kuramadı.

"Hamas'ı ortadan kaldırma" söylemi sürerken, sahadaki tahribat, insancıl hukuk tartışmaları ve kimi siyasî aktörlerin yeniden iskân/etnik mühendislik ima ve önerileri strateji-siyaset kopukluğunu büyüttü.

Kuzey cephesinde Hizbullah'a yönelik yüksek hassasiyetli operasyonlar (ör. iletişim aygıtları vakası) ve İranla karşılıklı tırmanmalar dâhil teknik/operatif başarılar kaydedildi. Ancak çalışma, bunların 7 Ekim'deki erken uyarı-analiz-karar zincirindeki zafiyetleri otomatik olarak gidermediğini vurgular.

Ne tür bir reform?

Metin şu yönlerde işaret ediyor:

- Gazze çevresinde HUMINT'ın yeniden inşası, SIGINT bağımlılığının dengelenmesi,
- Aman-Şin Bet veri akışını bütünleyecek merkezî analitik koordinasyon; "muhalif görüş" üretiminin kurumsallaştırılması,
- İşaret/indikator setlerinin güncellenmesi; "önceden kurulmuş anlatı"ya kapılmayan yapılandırılmış teknikler; OSINT'in sistematik entegrasyonu,
- Siyaset-güvenlik ilişkilerinde şeffaflık ve çoğulculuğu artıran mekanizmalar; siyasallaştırmayı sınırlama,
- Operatif parlıtıyı kurumsal muhasebe ile karıştırmama: açık hata kabulü ve hesap verebilirlik olmadan kalıcı öğrenme olmaz.

Sonuç

7 Ekim örneği, tarihsel vakalarda görülen deseni yineliyor: felaket tek bir büyük arızadan değil, katmanlı küçük arızaların eşzamanlı birikiminden doğar. Bu vakada HUMINT zayıflığı ve Hamas'ın SIGINT'i yanıltması, analitik kesinlik illüzyonu ve kurumsal parçalanmayla birleşip siyasî merkezileşme ve gündem yükü altında uyarı-karar köprüsünü çökertti.

Gerçek bir düzeltme; daha "uzak vuruşlu" operasyonlar ya da parlak siber hamlelerle değil, önyargıların sökülmesi, merkezî ve çoğulcu bir değerlendirme mutfağının kurulması, insan kaynağının yeniden güçlendirilmesi ve askerî hedeflerin net bir siyasî ufka bağlanmasıyla mümkün. Aksi halde, başka bir cephede/biçimde yeni bir sürprizin zemini varlığını korur.

Bu metin, kullanıcı talebine uygun olarak akıcı bir Türkçe ile ve 2000 kelime sınırını aşmadan hazırlanmıştır; başta IRSEM'in Fransa Silahlı Kuvvetler Bakanlığı'na bağlı bir yapı olduğuna özellikle dikkat çekilmiştir.

Medîneti'l-Fâzıla / İdeal Toplum

YAZAR: PROF. MAHMUT KAYA

KAYNAK: TDV İSLAM ANSİKLOPEDİSİ

Kaynaklarda Kitâbü Ârâ'i ehli'l-medîneti'l-fâzıla ve Kitâbü Mebâdî'i ârâ'i ehli'l-medîneti'l-fâzıla şeklinde geçmekle birlikte genellikle el-Medînetü'l-fâzıla olarak anılmaktadır. Fârâbî, olgunluk döneminin ürünü olan eserin telifine Bağdat'ta başlayıp 941-942 yıllarında Dimaşk'ta tamamlamış, ölümünden iki yıl önce Mısır'da bulunduğu sırada dostlarının isteği üzerine kitabı tekrar gözden geçirerek konu başlıklarını tesbit etmiştir (İbn Ebû Usaybia, III, 231). el-Medînetü'l-fâzıla genel muhtevası itibariyle biri varlık, diğeri siyaset felsefesi olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Eserin baş tarafında on dokuz madde halinde yer alan özetin müellif tarafından yapıldığına dair bilgi yoktur. Kitabın ilmî neşrini gerçekleştiren R. Walzer ana başlıkları altı fasıl, alt başlıkları da özete göre on dokuz bab şeklinde göstermiştir. Daha önce eserin tenkitli neşrini yapmış olan Albert Nasrî Nâdir ise bab ayırımına yer vermeyerek başlıkları otuz yedi fasıl halinde belirlemiştir. Bu durumda Fârâbî'nin tesbit ettiği konu başlıklarının orijinalitesini koruyup korumadığı pek belli değildir. Fârâbî eserinde mukaddimeye yer vermeden konuya Tanrı ve O'nun sıfatlarıyla başlar. Filozof, Tanrı'nın varlığının kanıtı gerek kalmayacak derecede apaçık olduğuna inandığı için deliller üzerinde durmaz. Önce Tanrı'nın sıfatlarını ele alır ve Tanrı'yı ilk varlık, ilk sebep, bir ve ezeli olarak niteler. Daha sonra O'nun ortağı, benzeri ve zıddı bulunmadığını; mümkün varlık kategorilerinin tarifi cins ve fasla dayanılarak yapıldığı halde Tanrı bu gibi niteliklerin ötesinde olduğundan tarifinin de yapılamayacağını belirtir (Fasıl 1-4).

Bir kavramının gerçek anlamını Tanrı'da bulduğuna ve Tanrı'nın zâtı ile birliğin özdeş olduğuna dikkat çeken filozof özü bakımından Tanrı'nın bilfiil akıl, âkıl ve ma'kûl olduğunu, bu üç kavramın O'nun zâtında bir ve aynı anlama geldiğini, insanların maddeden tam soyutlanıp bilfiil akıl haline geldiğinde O'na daha yakın olacağını ve O'nu tam olarak anlayabileceğini söyler. Ayrıca Tanrı'yı âlim, hakîm, hak ve hay sıfatlarıyla niteler, bunların yorumu üzerinde durur.

Tanrının aşkın ve kâmil bir varlık olduğunu ifade etmek için O'na izâfe edilen zâtî ve sübûtî sıfatlar ne kadar çok ve çeşitli olursa olsun bunlar bir tek hakikate delâlet ettiğinden hiçbir zaman O'nun zâtında çokluk bulunduğu gibi bir fikre yol açmaz. Tanrı'nın varlığı en mükemmel varlık olduğuna göre O'nun yüceliği, ululuğu, kutsallık ve güzelliği de her şeyin üstündedir. Şu halde Tanrı hem aşk hem âşık hem de mâşuktur. Bu üç kavram O'nun zâtında aynı hakikatin bir ifadesi sayılmaktadır (Fasıl 5-6).

Esasen aşkın bir Tanrı fikrine ulaşmak için Fârâbî'nin burada sıfat olarak zikrettiği kavramlar Tanrı'nın zâtının birer yansıması şeklinde düşünülmüş olup sonuçta hepsi zâta indirgenmektedir.

Dolayısıyla Kur'an'ın ortaya koyduğu Allah telakkisiyle Fârâbî'nin Tanrı anlayışı arasında temelde olmasa bile sıfatların yorumundan kaynaklanan bir farkın bulunduğu söylenebilir.

Bununla birlikte Fârâbî kendi zâtından başka hiçbir şeyi bilmeyen, ilgilenmeyen Aristo'nun pasif ve âtil Tanrı anlayışına hayli uzaktır.

Meşşâî felsefesinin Yeni Eflâtunculuk'la buluşmasını sağlayan Eşûlûcyâ (Theologia) adlı apokrif eserden mülhem olarak Fârâbî, İslâm felsefe ve tasavvufunda kalıcı etkiler bırakan sudûr veya feyiz sistemini el-Medînetü'l-fâzıla'da temellendirmektedir. Bu öğretide filozof ezeli olanla sonradan olan, değişmeyenle değişikliğe uğrayan, bir ve zorunlu (vâcip) olan ilk sebeple çok ve mümkün kategorisine giren varlıklar arasındaki ilişkiyi belirleyip ay üstü ve ay altı âlemdeki her tür varlığın oluşum ve sürekliliğini hiyerarşik bir düzen içinde yorumlamaktadır. Bir bakıma “ezelde yaratma” anlamına gelen bu öğreti katı bir determinizm içermekte olup filozof bu konudaki düşüncesini Allah'ın cömert ve âdil oluşunun bir gereği ve sonucu saymaktadır (Fasıl 7-9). Sonraki fasıllarda, mutlak bir olan Tanrı'dan çıkan ilk akıldan çokluğun nasıl gelişip yayıldığına sistemin kendi mantığı içinde izahına girişir. Sudûr mekanizmasının işleyişi, kozmosun oluşumunu ve her mertebedeki varlık türünün fonksiyonunu belirlemesi açısından önemlidir.

Bu konuda temel belirleyici, akıllar hiyerarşisindeki onuncu (bu metinde on birinci) akli teşkil eden faal akıl ile gökkürelerinin bir düzen içinde dairesel hareketidir. Bununla ilgili olarak dört unsurun oluşumu, madde ve sûretin değişken bir biçimde birbirini izlemesi, evrendeki cisim türleri, düz ve dairesel hareketin sebepleri gibi klasik fizik ve kozmolojinin problemleri ayrı başlıklar altında ele alınmaktadır (Fasıl 11-19). Fârâbî tarafından yeni baştan yorumlanan sudûr teorisi Plotin kaynaklı olup bir bakıma Batlamyus'un astronomik sisteminin metafizik boyutta içinin doldurulup anlamlandırılması olarak görülebilir.

Kadim felsefenin psikoloji ve fizyoloji ayırımı yapmaksızın bunlara ilişkin sorunları “De Anima” (fi'n-Nefs) ana başlığı altında bir arada tartışıp temellendirmesi İslâm Meşşâîleri için de geçerlidir ve Fârâbî el-Medînetü'l-fâzıla'da canlı varlıkların en temel özelliği olan beslenme, büyüme ve üreme güçlerinden beş dış duyuya, hayal (mütehayyile), istek, düşünme, tasarlama hatırlama ve ortak duyu gibi iç duylara, nihayet önem derecesine göre vücuttaki iç organların koordineli biçimde işleyişine kadar fizyolojik ve psikolojik meseleleri tartışıp yorumlar (Fasıl 10-11).

Fârâbî bilgi problemiyle ilgili olarak insan aklının öznesne ilişkisi sonucu soyutlama ile bilgi üretişinin aşama aşama nasıl gerçekleştiğini anlatır ve heyûlânî akıl, bilfiil akıl ve müstefâd akıl olmak üzere üç aşamalı bir süreçten söz eder. Nihayet insanda temel bir güç olan aklın bilgi üretmesini ontolojik bir varlık olan faal aklın etkisine bağlar ki bu Aristo'dan beri Meşşâîler'de temel bir anlayıştır (Fasıl 12). Fârâbî felsefesinde günlük hayatla ilişkisi bulunmayan mutlulukla vahiy olgusu yine insan aklının faal akılla kurduğu ilişki ile (ittisâl) izah edilir. Buna göre insan nefsi maddeye ihtiyaç duymayacak kıvama gelince olgunlaşır ve mufârik cevherler düzeyine yükselerek ebedî mutluluğa kavuşur. Bu düzeye gelmede insan iradesinin ve teorik düşüncenin önemli rolü bulunduğu gibi iyiye, güzele ve

mükemmele yönelik erdemli davranışların da payı büyüktür (Fasıl 13). Filozof vahiy gerçeğini akılla duyu arasında bir rol üstlenen muhayyile gücünün etkinliğiyle açıklar. Bu güç, duyu ve istek güçlerinin etkisinden ancak uykudayken kurtulup serbest kalınca insan rüya görmeye başlar. Eğer bir insanın muhayyilesi çok güçlü ise uyanırken de birtakım metafizik gerçekleri görüp algılar ve bunları tasvir eder. En üst düzeyde gelişmiş olan peygamberin müstefâd akli, faal akıldan (Cebrâil) gelen ilâhî feyzi düşünüp akıl yürütmeye gerek kalmadan bir anda uyanırken de alır. Böylece peygamber ilâhî hakikatleri gözle görüp algılamıştır (Fasıl 14-15). Felsefe ve dinin kaynağını faal akıl denen, mahiyeti meçhul bir güce bağlayarak dinle felsefeyi ortak bir payda altında değerlendiren filozofun bu teorisi tarih boyunca eleştirilere konu olmuştur.

Genel muhtevası itibariyle el-Medînetü'l-fâzıla'nın ikinci bölümünü oluşturan siyaset felsefesi eserin son on iki faslında incelenmektedir. İslâm düşünce tarihinde siyaset felsefesine en çok ağırlık veren filozofun Fârâbî olduğunda şüphe yoktur. Fârâbî bu eserden başka Kitâbü's-Siyâseti'l-medeniyye, Kitâbü Taḥşîli's-sa'âde, Kitâbü't-Tenbîh 'alâ sebîli's-sa'âde, Kitâbü'l-Mille ve Fuşûl münteze'a (Fuşûlü'l-medenî) adıyla beş kitap daha kaleme almıştır. Filozofun amacı ahlâkî ve fikrî erdemlere dayalı ideal bir devlet düzeninin projesini sunmaktır. Dolayısıyla bu eserlerde Fârâbî'nin kullandığı “medine”yi (şehir), antik Yunan'daki “polis” kelimesinin karşılığı saymak doğru olmaz. Zira medenî toplulukları aileden başlayarak mahalle, köy, şehir, devlet ve birleşik devletler şeklinde inceleyip en büyük mutluluğun ihtiyaçların en üst düzeyde (birleşik devlet düzeninde) karşılanacağını savunan filozofun prototip olarak “polis”i düşünmüş olması tarihe ve sosyal realiteye aykırı olur.

Fârâbî, öncelikle devlet denen ve üst düzeyde teşkilâtlanma fikrini insana ilham eden sebepler üzerinde durur. Bunları ontolojik, biyoorganik, ihtiyaç ve adalet teorileri şeklinde nitelemek mümkündür (DİA, XII, 153-154). Ardından filozof insan topluluklarını sınıflandırırken kriter olarak ihtiyaç, iş bölümü, dayanışma ve ahlâkî erdemleri gerçekleştirme olgusunu göz önünde bulundurur ve bu açıdan insan topluluklarını gelişmiş ve gelişmemiş diye iki kısma ayırır. Gelişmiş olanlar küçük (şehir), orta (devlet) ve büyük (birleşik devletler) olmak üzere üç grupta incelenir. Gelişmemiş olanlar aile, sokak, mahalle ve köy topluluklarıdır (Fasıl 26). Ahlâkî erdemlere bağlılık açısından devlet şekillerini erdemli olan ve olmayan diye iki kategoriye ayıran Fârâbî'ye göre erdemli devletin sadece bir şekli bulunmaktadır; bu da ahlâkî erdemleri ilke edinmiş, iş bölümü ve sosyal dayanışmanın en mükemmel düzeyde gerçekleştiği, hukukun ve sosyal adaletin tam olarak uygulandığı, bilgelerin başkan olduğu bir devlettir. Erdemsiz devlet şekillerini sapık, fâsık, değişebilen ve cahil olmak üzere dört grupta değerlendirir; cahil devletin de altı ayrı şekli bulunduğunu belirterek bunların niteliklerini ayrıntılı

biçimde açıklar. Fârâbî'nin devlet felsefesinin merkezinde devlet başkanının rolü büyük önem taşımaktadır.

Aslında devletin şeklini belirleyen başkanın zihni kapasitesi ve ahlâkî yapısıdır.

Bu açıdan filozof, devlet başkanında bulunmasını öngördüğü on iki üstün niteliği maddeler halinde sıralar. Bu özelliklere sahip bir başkan bulunmadığı takdirde devleti iki kişi yönetecektir. Bunların sahip olması gereken altı nitelik vardır ki aralarında bilgelik vazgeçilmez bir özelliktir (Fasıl 27-37).

Ana fikir olarak Fârâbî'nin erdemli toplum meydana getirmek üzere tasarımı verdiği ideal devletin Eflâtun'un Devlet ve Kanunlar'da sözünü ettiği ütöpik devlet anlayışının izlerini taşıdığı görülmektedir. Ancak filozofun "ilk reis" ve "imam" diye nitelediği devlet başkanına tanıdığı misyon dikkate alındığında bunun iddia edilenin aksine (Corbin, s. 160, 164-165) Şîi imamlarından ziyade İslâm halifelerinin özelliklerini yansıttığı söylenebilir.

Zira Fârâbî'nin eserlerinde mâsum imam akîdesini veya Ehl-i beyt'i çağrıştıracak hiçbir ifadeye rastlanmaz. Fârâbî'nin başta sudûr teorisi olmak üzere bu eserde temellendirdiği görüşler daha sonra gelen filozof ve mutasavvıflar üzerinde hayli etkili olmuştur.

el-Medînetü'l-fâzıla'nın ilk ilmî neşrini Friedrich Dieterici gerçekleştirmiş (Leiden 1895) ve daha sonra eseri Almanca'ya çevirerek yayımlamıştır (Leiden 1900). Mısır'da neşredilen metin (Kahire 1334) büyük ölçüde Dieterici neşrini yansıtmaktadır. Birçok ticarî baskısını dikkate alan Yûsuf Kerem, daha sıhhatli bir nüsha ortaya koyarak R. P. Jaussen ve J. Chlala'nın da katkılarıyla eseri Fransızca'ya çevirerek yayımlamıştır (A. Fârâbî, Ideés des habitants de la cité vertueuse, Kahire 1949).

Albert Nasrî Nâdir ise bu iki neşrin yanı sıra çeşitli kütüphanelerden temin ettiği üç nüshayı karşılaştırmak suretiyle tenkitli bir metin oluşturmuştur (Beyrut 1968).

el-Medînetü'l-fâzıla son olarak Richard Walzer tarafından tenkitli metni ve İngilizce'ye çevirisiyle birlikte yayımlanmıştır (Al-Farabi on the Perfect State: Abu Naşr al-Fârâbî's Mabâdî' Ârâ' Ahl al-Madîna al-Fâzıla, Oxford 1985). Bu çalışmasında Walzer eserin her paragrafını geniş notlarla açıklamış, ancak bu açıklamalarında büyük ölçüde nesnellikten uzaklaşarak filozofun en sıradan bir ifadesini dahi Eflâtun, Aristo, Plotin veya geç dönem Yunan yorumcularıyla ilişkilendirip onun başarısını gölgelemeye çalışmıştır. Walzer'in metnini ve İngilizce çevirisini esas alıp eseri İdeal Devlet adıyla Türkçe'ye tercüme eden Ahmet Arslan (Ankara 1997) Walzer'in geniş notlarının bir özetini sunarak onun yorumlarında katılmadığı hususları kısaca belirtmiştir (s. 30-31). el-Medînetü'l-fâzıla daha önce Nafiz Danışman tarafından Türkçe'ye çevrilmişse de (İstanbul 1956) ilmî bir neşir esas alınmadığı için bunun pek başarılı olduğu söylenemez. Eseri Ca'fer Seccâdî Farsça'ya (Endîşehâ-yi Ehl-i Medîne-i Fâzıla, Tahran 1954, 1982), Tahani Sabri Fransızca'ya (Traité des opinions des habitants de la cité idéale, Paris 1990) çevirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Fârâbî, el-Medînetü'l-fâzıla (nşr. Albert Nasrî Nâdir), Beyrut 1968; a.e.: al-Farabi on the Perfect State: Mabâdî' Ârâ' Ahl al-Madîna al-Fâzıla (nşr. ve trc. R. Walzer), Oxford 1985; a.e.: İdeal Devlet (trc. Ahmet Arslan), Ankara 1997.

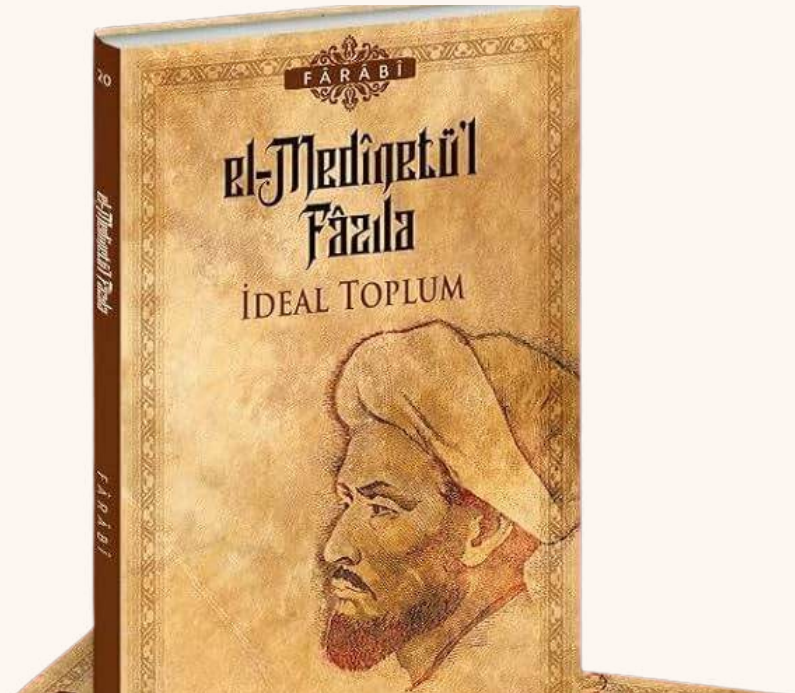
İbn Ebû Usaybia, 'Uyûnü'l-enbâ', Beyrut 1399/1979, III, 231.

Müjgân Cunbur v.dğr., Fârâbî Bibliyografyası Kitap-Makale, Ankara 1973.

Ca'fer Âl-i Yâsîn, el-Fârâbî fî hudûdih ve rûsûmih, Beyrut 1405/1985, tür.yer.

H. Corbin, İslam Felsefesi Tarihi: Başlangıçtan İbn Rüşd'ün Ölümüne Kadar (1198) (trc. Hüseyin Hatemi), İstanbul 1986, s. 160, 164-165.

Mahmut Kaya, "Fârâbî", DİA, XII, 153-154.

Hamas'ın muhteşem manevrası nasıl oldu?

Trump ve Netanyahu Amerika'da basın toplantısı yaptığında ve Gazze için ölüm fermanını duyurduklarında herkesin morali çok bozuldu.

Sonrasında Netanyahu'nun "zafer" kazanmış gibi yayınladığı iğrenç videolar vicdanı olan herkesi isyan ettirdi.

Bununla da kalmadı, Trump bir de Hamas anlaşmayı imzalamazsa "onlara cehennemi yaşatacağız" diyerek tehdit etti.

Tüm bunlar olduğunda Filistin için yürekleri yanan herkesin göğsünde büyük bir öfke, hüznü ve isyan yükseldi.

Umutsuzluğun hakim olduğu bir hava vardı ortada ve birçoğumuz gece uyuyamadı.

KATAR'DA KRİTİK TOPLANTI

Hamas'ı köşeye sıkıştıran, "ya yok olacaksın ya da bu anlaşmayı imzalayacaksın" dayatması altında Katar'da Türkiye, Mısır, Katar yetkilileri bir araya geldi.

Türkiye İstihbarat Başkanı İbrahim Kalın, Mısır İstihbarat Başkanı ve Katarlı yetkililer yoğun güvenlik önlemleri altında Hamas üyeleriyle bir araya geldi.

Hamas bir yandan Gazze'deki diğer direniş gruplarıyla görüşürken, masada bu cendereden nasıl çıkılacağı, bu diplomatik kuşatmanın nasıl kırılacağı ve en azından nefes alınacak bir zaman nasıl kazanılacağı konuşuldu.

HAMAS'IN DİRENCİ, DEVLETLERİN AKLI BİR ARAYA GELDİ

Hamas belki de defalarca karşılaştığı bir abluka ve baskı karşısında muhteşem bir direnç gösterdi. Fakat 2 yıldır dünyanın en büyük ordularına karşı verdiği mücadelede gücü tükenmişti. Ruhen direnen, fiziken tükenen Hamas'ın tecrübesi ve diğer devletlerin diplomatik becerisi birleşti ve bir çıkış yolu bulundu.

Trump'ın teklifi reddedilmeyecek ama tam olarak da kabul edilmeyecek. İsrail'in yapmaya çalıştığı Hamas'ı kuşatma, izole etme ve dünyada düşmanlaştırma hamlesi boşa çıkartılacak. Böylece Gazze cehennemden kurutulacak, nefes alacak, manevra alanı kazanacak ve bir sonraki adım için güç toplayacaktı. Plan buydu.

REHİNELER KONUSUNDAKİ FİKİR DEĞİŞİKLİĞİ

Masada Hamas'a şu söylendi: İsraili rehiner bir dönem koruma kalkanı, masada elini güçlendiren bir koz ve İsrail'i zor sokan bir avantajken şimdi durum aynı değil. Rehinerlerin varlığına rağmen İsrail bombardımanı, katliamları ve sonunda karadan işgali sürdürdü.

Aslında Netanyahu rehinerleri gözden çıkarmıştı başından beri ve onları işgalin bir gerekçesi olarak kullanıyordu uzun süredir.

Trump'ın da tüm söylemlerinde rehinerler vardı ve İsrail'e yardım etme gerekçesi de buydu. Yine Avrupa devletlerinin açıklamalarında da rehine meselesi hep ön plandaydı.

Peki rehinerleri serbest bıraktığında Hamas ne kaybedecek?

İşte bu soru masada soruldu ve aslında rehinerlerin artık bir avantaj ve koruma kalkanı olmadığı, tersine bir dezavantaja dönüştüğü fikri öne çıktı.

Eğer rehinerler serbest bırakılırsa Trump'ın istediğinin bir kısmı olacak, İsrail'in elindeki koz alınacak ve işgalin gerekçesi de kalkmış olacak. Böylece Hamas anlaşmayı reddeden taraf olmayarak "terörist örgüt" kuşatmasını kıracaktı.

Fakat ustalık hamlesi bunun arkasına konuldu ve Trump'ın diğer taleplerine "evet" denmedi ve ileride müzakere edilmesi gerekir dendi.

KRİTİK GÖRÜŞMELER

Ana başlıklar belirlendikten sonra devlet aklıyla kurgulanmış ve kelimeler özenle seçilmiş bir metin hazırlandı. Trump'ın egosu bile dikkate alındı bu metinde. Metin hazırladıktan sonra devletlerin dış işleri bakanları arasında telefon trafiği başladı. Türkiye Dış İşleri Bakanı Hakan Fidan yoğun bir çalışma gerçekleştirdi. Ardından MİT Başkanı İbrahim Kalın Trump'ın Özel Temsilcisi Witkoff'u arayarak hazırlanan metni paylaştı. İki isim Hamas'ın cevabının savaşın bitirilmesi için atılabilecek çok önemli bir adım olduğu konusunda anlaştı.

Ardından sıra İsrail lobisinin, Beyaz Saray ve Dış İşleri, Savunma bakanlıklarındaki İsrail hayranlarını atlatarak Trump'ın ikna edilmesine geldi.

Önce Katar Emiri Şeyh Tamim Bin Hamad Al Sani Trump ile bir telefon görüşmesi yaptı. Varılan neticeyi desteklediklerini ve en makul çıkış yolunun bu olduğunu anlattı.

Ertesi günü de Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan Trump'la telefonda görüştü ve Katar'daki heyetin vardığı sonucun en makul çıkış yolu olduğunu söyledi.

Trump rehine meselesinin en başta hallolmasını çok önemli bir kazanım olduğunu görerek teklifi kabul etti.

TRUMP'I ETKİLEME ÇABASI

Hamas oldukça başarılı hazırlanan metni kamu oyuna duyurdu. Herkesin şaşkınlıkla okuduğu metin bir anda büyük kabul gördü.

Netanyahu metni Trump'ın kabul etmeyeceğini düşündü ve bunu etrafındakilere dile getirdi. Ancak Trump sosyal medya hesabından hızlıca yaptığı açıklamayla Netanyahu'yu şoka soktu ve "Hamas kalıcı barışa hazır, rehineler serbest bırakılacak. İsrail hemen bombardımanı durdurmalı" dedi.

Beyaz Saray Trump'ın bir videolu açıklama yapacağını duyurarak video çekim esnasından bir de fotoğraf paylaştı.

Ancak video uzun süre yayınlanmadı. Çünkü Özel Temsilci Witkoff, damat Koşner Trump'ın odasına gelmiş, Netanyahu da ısrarla telefonla görüşmek istediğini söylemişti.

Bunlar duyulunca Trump'ın kararını değiştireceği yönünde dedikodular yayıldı.

Fakat özellikle Witkoff'un telkinleriyle Trump görüşünü değiştirmede ve kısa bir video yayınlayarak Hamas'ın teklifini olumlu bulduğunu söyledi.

Böylece Hamas kuşatmayı kırmış, Gazze nefes almış ve İsrail bir anda negatif pozisyona düşmüştü.

HAMAS MEŞRU MUHATAP ARTIK

Trump'ın ve Başkan Yardımcısı Vance Hamas'ın açıklamasının tam metnini kişisel sosyal medya hesaplarından yayınlayarak İsrail'i ve ABD'deki hizmetkarlarını şoka soktu adeta. Zira terör örgütü dedikleri, İsrail'in düşmanlaştırdığı ve yok etmek istediği örgütü muhatap almışlar ve tekliflerini kabul etmişlerdi.

Bu da İsrail için diplomatik olarak bir "gol yemesi" anlamına geliyordu.

Öte yandan İsrail'e hemen bombardımanı durdur demekle de Netanyahu'ya geri adım attırmıştı Trump. Her ne kadar Netanyahu bu yazı yazılırken (Cumartesi 12.00) hâlâ bombardımana devam etse de, yaptıkları resmi açıklamada Trump'ın planına sadık kalacaklarını duyurdular. Fakat bu kez zafer havasında bir söylemi yoktu.

TRUMP NEDEN KABUL ETTİ?

İsrail basını "Trump Nobel Barış Ödülü almak için İsrail'i sattı" diyerek tepki gösterdi duruma. Trump'ın Hamas militanına benzetilen fotoğraflarını paylaştılar.

Aslında Trump'ın hem istediği olmuş, hem de Netanyahu'nun Hamas'ı yok etme planı tam olarak uygulanmamıştı. Fakat Trump için önemli olan rehinelerin serbest kalıyor olmasıydı ve bunu, büyük bir başarı hikayesine dönüştürecek fırsat olarak görüyordu. Öte yandan Sumud Filosu'yla birlikte dünyanın her yanında yükselen görülmemiş bir protesto dalgasında ABD imajı da yerle bir oluyordu. Katar, Türkiye, Suudi Arabistan, Mısır, Ürdün Hamas'ın açıklamasının arkasında durmuş ve bir kararlılık göstermişlerdi.

Tüm bunlar durumun sürdürülebilir olmayacağını, halkın direnişinin dalga dalga her şeyi etkileyeceğini gösteriyordu. ABD'li kurmaylar Hamas'ın anlaşmayı kabul eden açıklamasını, durumu değiştirmek için fırsat olarak gördüler ve Trump bunu hemen uygulamaya koydu. 10 Ekim'de başlayacak Nobel Barış Ödülü aday başvurularını da aklından çıkarmadı tabii.

Şimdi kendisini aday gösterecek ülkeleri merakla bekliyor.

NE ZAFER NE YENİLGİ

57 İslam ülkesinden ve dünyadaki 200 ülkeden değil silah, bir kuru ekmek dahi alamayan Gazze, tarihin gördüğü en büyük direnişi gerçekleştirdi yine de. Vatan savunması ve istiklal mücadelesinde içinde bulunduğu şartlar onu biraz nefes almaya, güç toplamaya, yeni hamleler için zaman kazanmaya itti. Akıllıca alınmış bu kararla dünyadaki imajını birden pozitifte çevirdi ve psikolojik üstünlüğü ele geçirdi.

Ne zafer, ne de yenilgidir bu durum. Yüz yıldan fazladır süren direnişin yeni aşamasına geçildi. Şimdi süreçte yeni adımlar atılacak, toprak kaybetmeden, onurlar kırılmadan direnmeye devam edecekler.

Filistin artık dünyaya mal olmuş bir özgürlük mücadelesidir.

Zafer inanların olacak.

Ölümler Diyarının Bekçi Köpeği Kerberos

DR. MUSTAFA EKİCİ

www.kritikbakis.com

“...Ve orada, tanrıların bile görebileceği korkunç bir manzara olan Kerberos (Cerberus) vardı. Ekhidna onu, Ebedi Gece’nin (Erebos) sınırlarına yakın, engebeli bir mağaranın karanlığında Typhon’a (Typhoeus) getirmişti; Hades Kapısı’nın bekçisi, Ağlama’nın evi, gölgeli Kıyamet Körfezi’ndeki ölü halkın gardiyan köpeği olan iğrenç bir canavardı.”

Quintus Smyrnaeus, Truva’nın Düşüşü 6. 260 vd. (MS 4. yüzyıl Yunan destanı):

‘Burada vahşi Stygian köpeği Kerberos (Cerberus)] gölgeleri korkutur; üç kafasını ileri geri sallayarak, kocaman ulumalarla ölümler diyarını korur. Fitneyle kirlenmiş başının etrafında yılanlar yatar, tüylü sırtı engereklerle doludur ve bükülmüş kuyruğunda uzun bir yılan tıslar.’

Seneca, Hercules Furens 598 ve 782 vd.[1].

Yunan mitolojisinde Kerberos (Cerberus) adında bir karakter var. Üç başlı ve uzun, dev zincirlerle bağlı olarak ölümler diyarının bekçiliğini yapan Kerberos’un görevi yer altına giren ruhların yeniden yeryüzüne çıkmasını önlemektir. Kerberos Yunanca ‘çukur (çok derinlerdeki şeytani çukur) iblisi’ demektir. Yarı kadın yarı yılan Ekhidna ile dev Typhon’un oğlu olan Kerberos üç başlı, yeleleri yılanlar, kuyruğu engerek olan dev bir köpek olarak tasvir edilir.

Batılı ve özellikle de Amerikan elitini ciddi biçimde kontrol altında tuttuğu sıklıkla haberlere yansıyan, bizzat liderler düzeyinde dile getirilen Siyonist kurum ve kuruluşlara dair haber ve analizler, neredeyse kaçınılmaz biçimde mitolojik Kerberos karakterini anımsatıyor. Adeta kapalı devre bir Truman Show içinde ve dünyanın geri kalanına tamamen bigâne bir yaşam süren söz konusu elitin ‘ölümler diyarının’ halkı olarak tesmiye edilmesi abartı sayılmaz. İşte bu ölümler diyarı halkının yapılandırılmış değer yargılarının, dost-düşman tanımının, doğru-yanlış, haklı-haksız ve benzeri kıstas setlerinin dışına zinhar çıkmaması için Kerberos Köpekleri sürekli uluyarak, havlayarak devriye halindedirler. Bu devriyelerin gezindiği alanların başında medya, akademi ve siyaset/ekonomi elitleri gelmektedir.

Kerberos’un ilk ve en hiperaktif başı Medyadır. Bu baş, sürekli havlar, uluyarak tehdit eder, yayın yapar ve etkili silahı gündem karartma ve sahte kavramlar üretmektir.

Başka bir dünyanın trajedisi, acı bir gerçekliği veya etik üstünlüğü, medya Cerberus’u tarafından hızla karartılır veya önemsizleştirilir.

Kerberos'un ikinci, daha sessiz ama derinden uluyan başı Akademi ve ona bağlı Kültür/Sanat Kurumlarıdır. Bu baş, bilginin kanonunu belirleyen, Batı'nın düşünsel temellerinde Siyonizm'e alan açan, bunu adeta tartışılmaz kılarak çelikleştirilen baştır. Yahudi anlatısını, Siyonist hedefleri, kurum ve kişileri zedeleyecek her türlü alternatif anlatının bu kapıdan sızması imkansızdır. Akademi, bu görevi, "evrensel" addedilen metotlar, teoriler ve kavramsal çerçeveler yaratarak, kurduğu normatif süzgeçten geçmesini engeller ve böylece hızla "folklorik", "bilim dışı" veya "ilkel" olarak etiketlenir.

Cerberus'un üçüncü ve en ölümcül başı, Siyasi Liderler ve Ekonomik Kurumların birleşimidir. Bu baş, yapısal mekanizmaları kullanarak, Siyonist anlatının dışındaki herhangi bir alternatifi maddi ve pratik düzeyde imkânsız kılar. Bu anlamda ABD iş dünyası ve siyasi elitlerinin içinde yaşadıkları çarpıtılmış bir Siyonist illüzyon var edilir. Bütün bunları başarmak için AIPAC rüşvetleri, JINSA ödülleri, ADL tehditleri oldukça etkili biçimde kullanılır. Ancak yine de Kerberosun aşılması güç son bir bariyeri daha vardır, şantaj. Epstein gibi Mossad bağlantılı kişi ve kuruluşlar eliyle fuhuş, pedofili, Lgbt ve benzeri alanlarda kurulan şantajlara dair medyada oldukça zengin bir haber koleksiyonu bulunmaktadır.[2] Diğer yandan Yahudi-Hristiyan evinin bekçi köpeği Kerberos giderek pahalı, giderek yetersiz hale gelmektedir. Yahudi Barış Sesi'nin politika direktörü Beth Miller bu durum için: "Filistin haklarını desteklemek Amerikalı seçmenler arasında o kadar popüler hale geliyor ki, soykırım yanlısı gruplar ayakta kalabilmek için 100 milyon dolardan fazla harcamak zorunda kalıyor"[3] demektedir.

7 Ekim Aksa Tufanının diriltici dalgaları söz konusu ölümler diyarının sıkı korunan duvarlarını önemli ölçüde yıkarak milyonlarca insanda bir tür aydınlanma yaşanmasına yol açmıştır. Sokaklara taşan öfkeli milyonlar, artık bu 'ölümler diyarı' ahalisini korunaklı salonlarda bile rahat bırakmayacak seviyede her yere nüfuz etmektedir. Kerberos kapıları tutmakta yetersiz kalmaktadır. Nitekim İsrail'in başbakanı Netanyahu yakın zamanda ABD'ye gerçekleştirdiği bir seyahatte, Amerika'da Yahudiler aleyhine değişen kamuoyu algısına dikkat çekerek, başta TikTok olmak üzere Siyonist kontrolün dışında kalan medya ortamlarının hızla kontrol altına alınmasının önemine değinmiş, bunu İsrail Ordusunun gerçek savaş cephesi olarak tanımlamış ve yeni Kerberos Köpeklerinin istihdamının elzem olduğunu ifade etmiştir.[4]

Netanyahu'nun bu çağrısından sonra TikTok başta olmak üzere sosyal medyada İsrail ve Yahudiler lehine algı yaratmak üzere çalışacak ekipler oluşturulduğu, sosyal medyada etkili kişilere mesaj başına 7000 ABD doları ödeme yapılacağı haberleri medyaya yansımıştır. [5] Yine sosyal medya ve yapay zekâ algoritmalarını biçimlendirmek üzere Palantir[6] benzeri şeytanlıkların devreye alındığı bilinmektedir. Kerberos cesametinde olmasa da ABD'deki Siyonist çevrelerin oldukça yağlı

kemiklerle besledikleri söz konusu Kerberoslar'ın görevi, Yahudi-Hristiyan kurgusal evreninin kapılarını sıkı sıkıya korumak, mesela Gazze'de Yahudiler tarafından öldürülen 20.000 çocuk ve bebeğe dair en küçük bir bilgi sızıntısını engellemek. Hristiyan ve Yahudi gerçekliğinin çarpıtılmasıyla oluşturulan söz konusu kurgu Hristiyan/Yahudi evreninin (ölüler diyarı) korunması, yine kurgulara, yalanlara, çarpıtma ve manipölasyonlara dayanmaktadır. Ancak görünen o ki Kerberosların uluma ve tıslamalarının hükmü gittikçe azalmakta, her gün daha fazla insan adeta aydınlanmaktadır.

Bu anlamda ABD'de sistemli ve manipölatif uygulamalarıyla Amerikan toplumunu ciddi biçimde etki altına alan modern dönem Hades Köpeklerine (Kerberos) dair birkaç örnek:

AIPAC: Amerikan-İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (American Israel Public Affairs Committee), Amerikan siyasetinde İsrail yanlısı politikaları destekleyen en güçlü lobidir. Siyasi olarak hem Cumhuriyetçiler hem Demokratlar arasında etkili olan AIPAC, öne çıkma potansiyeli olan her siyasetçi adayını daha başından itibaren kafeslemektedir. Medyaya yansıyan verilere göre her iki partiden kongre üyelerinin çok küçük bir kısmı hariç tamamına düzenli olarak para (rüşvet) vermekte, seçim kampanyalarına destek olmakta, yasa tasarılarını ve ulusal politikaların oluşumunu etkilemektedir. Özellikle Ortadoğu politikalarının İsrail çıkarlarını önceleyecek biçimde oluşması ve icrası temel amaçlarından biridir. Amerikan siyasi sitemine nüfuzu tartışmasız olan AIPAC, 1950'lerde kurularak ABD-İsrail ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlayan en etkili lobi örgütlerinden biri haline gelmiştir. Soğuk Savaş döneminden itibaren Kongre ve Beyaz Saray üzerinde etkili olan AIPAC finansal bağışlar, medya stratejileri ve diplomatik ağlarla Amerikan dış politikasını İsrail lehine yönlendirmektedir.[7]

ADL: Amerika merkezli Siyonist ihbar ve iftira kuruluşu Anti-Defamation League (İftirayla Mücadele Birliği), temel olarak Amerikan devlet kurumlarının ve elitinin

Siyonizm, Yahudilik ve İsrail lehine endoktrine edilmesine odaklanmıştır. 1913'te kurulan ADL, yüz yılı aşkın bir süredir 'nefret sözlüğü' adlı bir çalışma yürütmektedir. Bu sözlükle, çeşitli yer adları, sembolik tarihler, isimler, olaylar vb. 1000'den fazla kelime 'nefret suçu' kapsamında derlenerek insanların fişlenmesi için kullanılmıştır. Özellikle Amerikan iç istihbarat örgütü FBI'nin ajanlarının eğitimi, suçların kategorizasyonu, tanımı, sık sık yapılan ihbarlarla sözde 'antisemit' kişi ve kurumlara yönelik operasyonlar, FBI içindeki bağlı ajanları ve hatta daha da ileri giderek kendi başına operasyonlar yapmaya varan çalışmalarla ADL Amerikan eliti ve devlet kurumları arasında en etkili kuruluşlardan biridir. Geçen hafta FBI başkanı ADL ile bütün resmi ve gayri resmi ilişkilere son verdiğine dair açıklaması Amerika'da adeta şok etkisi yarattı. Çünkü belgeler ve açıklamalar ADL'nin, Trump taraftarı sağcı gençlik örgütü Turning Point USA'yı (TPUSA) ve lideri Charlie Kirk'ü katlinden tam üç hafta önce 'aşırılık yanlısı grup' olarak listelediğini ortaya çıkardı. ADL, TPUSA'ya ve Kirk'e yönelik 'aşırılık yanlısı grup' fişlemesi üzerine Amerikan sağından gelen tepkileriyle karşı karşıya kaldı. Amerika Birleşik Devletleri Temsilciler Meclisi Üyesi Anna Paulina Luna ADL için şöyle yazdı: "Bana öyle geliyor ki, eğer onlarla aynı fikirde değilsen, seni 'nefret grubu' olarak etiketleyecekler." [8] Bütün bu tepkilerin ardından, ADL adlı Siyonist organizasyon yüz yıldan beri sınıfladığı ve birçok kesimi hedefe koyan 'iftira sözlüğünü' yayından kaldırmak zorunda kaldı. [9] Yüz yıldan beri kamu ve özel birçok Amerikan kurumunun logosunun yanına eklediği ADL artık FBI tarafından 'terörist bir oluşum' olarak nitelendirilebiliyor.

AJC ve AJCongress: 1906'da kurulmuş olan Amerikan Yahudi Komitesi (American Jews Committee) ve 1914'te kurulmuş olan Amerikan Yahudi Kongresi (AJCongress), Amerikan devlet sistemine ve elitine nüfuzu açısından hayati ve köklü kurumlardır. Bunlara WJC'yi de eklemek lazımdır. Daha çok medeni haklar, mahkeme ve yasaların yapıları, kadın ve çocuk hakları gibi alanlara yoğunlaşan kurumlar dünya çapında ağırlara sahiptirler. Hristiyan evreninde oluşan Evanjelik hareketler ve 'tanrının seçilmiş kulları' saçmalıklarının gelişiminde bu ve benzeri kurumların rollerini hesaplamak güçtür. [10] **JINSA:** Yahudi Ulusal Güvenlik İşleri Enstitüsü (Jewish Institute for National Security Affairs), Yom Kippur savaşından sonra 1976'da kurulmuştur. Temel olarak ABD ile İsrail arasındaki askeri ittifakın geliştirilmesi alanında çalışmaktadır. Ayrıca olası bir durumda ABD eğer İsrail'e yeterli askeri desteği veremezse, başka ülkelerle de benzer ilişkiler geliştirmek için etkili lobi çalışmaları yürütmektedir. Jinsa, ABD Ordusundan emekli ve muvazzaf askerleri sık sık İsrail'e gezilere götürmekte, ABD Ordusu ve tedarikçilerine eğitimler vermekte, Askeri öğrencilere burslar sağlamakta, kongrenin silah tedarikine dair politikalarına etki etmek için yayınlar yapmakta, muvazzaf ve emekli askerlerin imza attığı bildireler ve mektuplar yayınlamakta, etkili

medya organlarında askeri uzman sıfatıyla İsrail-ABD ittifakının önemine dair argüman ve anlatılar üretmektedir. [11]

ABD Medya Ağı: Açıkça ana akım ABD medyası hem sermaye hem de profesyoneller düzeyinde Yahudi baskın bir karakter arz etmektedir. Özellikle konu Filistin ve Ortadoğu olduğunda, İsrail taraftarlığında militan düzeyde bir dil kullanan ana akım ABD medyasının işlevi tam anlamıyla Kerberostur. Sosyal medya ile birazcık aralanan kapıdan giren hakikat ile şaşkına dönen ölümler diyarı elitleri, bekçi köpeklerinin hızla yeniden hizalanmasıyla korunmaktadır. Bütün bunlar için Kerberos TikTok'u satın alıyor, X' üzerinde baskılar kuruyor ve yapay zekâ algoritmalarını yeniden sıkı bir Siyonist anlatıyla örmek için gece gündüz uluyor. [12] Kerberos, Hristiyan-Yahudi evinin önünde sürekli bir devriye halindedir. Sosyal medyadan çıkan her alternatif ses, anında algoritma kısıtlamalarıyla veya trol ordularının manipülasyonlarıyla kontrol altına alınır. Gerçeğin ve ahlakın yalın ve parlak ışığını karartmak için şüpheler ekerek, karmaşık argümanlar üretmek için sürekli ulumaktadırlar. Basitçe gelişkin yapay zekalardan herhangi birine Gazze Soykırımı hakkında bir analiz istediğinizde; 'karmaşık, nefret suçları...' diye başlayan saçma sapan argümanlarla ağır bir manipülasyondur. Ana akım Siyonist anlatı dışında, özellikle de kitleselleşme potansiyeli olan anlatılar hızla etiketlenmekte, itibarsızlaştırılarak gündemden düşürülmektedir.

Dipnot:

- [1] <https://www.theoi.com/Ther/KuonKerberos.html>
- [2] <https://www.bbc.com/turkce/articles/c93937nrrnlyo>
- [3] <https://www.commondreams.org/news/aipac-100-million>
- [4] <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/sosyal-medya-icin-savas-araci-diyen-netanyahu-tiktaktan-sonra-siranin-xte-oldugunu-soyledi/3700602>
- [5] <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-abdl-sosyal-medya-fenomenlerine-yaptigi-odemeler-fara-kayitlarina-yansidi/3706918>
- [6] <https://kritikbakis.com/cocuk-oldurme-oyunu-ve-evrenin-efendileri/>
- [7] <https://www.aipac.org/>
- [8] <https://www.foxnews.com/politics/patel-cuts-ties-comes-fbi-made-adl-organization-faces-backlash-tpusa-criticism-amp>
- [9] <https://adl.org>
- [10] <https://www.ajc.org/> <https://ajcongress.org/>
- [11] <https://jinsa.org/>
- [12] <https://www.quora.com/Do-the-Jews-own-the-American-media-networks>

İki Yıl Sonra; 7 Ekim

YAZAR: ISRAEL SHAMIR

KAYNAK: WWW.UNZ.COM

Hamas savaşçılarının hayatımızın en çılgın fantezisini gerçekleştirip, Gazze hapishanesinden kartal kanatlarıyla kaçtığı o unutulmaz sabah baskınından bu yana iki yıl geçti.

Onlar, zalim gardiyanların kendilerini on beş uzun yıl boyunca hapsettikleri dikenli tellerin ve mayın tarlalarının üzerinden uçarak gardiyanlara saldırdılar. Bu, Hamas savaşçılarının en cesur, en asil eylemiydi. Bu kader gününden önce Gazze'nin kaderine hızlıca bir göz atalım.

Filistin'in kaderi, tüm normlara aykırı biçimde, en acı olanıdır. Filistin, sakinlerinin barış içinde yaşamasına, giriş çıkış yapmasına, havaalanını kullanmasına izin vermeyen İsrail tarafından yönetilmektedir; oysa kendi havaalanı ve limanı çoktan yok edilmiştir. Filistinliler durup dururken öldürülüyor — öldürmek için her zaman bir gerekçe ve açıklama bulunur. Açıklama çökerse bir "oops" (hata oldu) denir, ama asla tazminat olmaz, adalet ise söz konusu bile değildir. Filistin bir anomali; günümüzde yerel halkın tamamen sömürgeci baskı altında yaşadığı tek kolonidir.

Filistin'i sömürgecilikten kurtarma girişimleri başarısız oldu ve dünyada adalet arayan insanlar bu durumu kabullenemiyor. Gazze, Filistin'in en talihsiz bölgesidir. İsrail toprakları ve İsrail'e bağımlı Mısır ile çevrili, oldukça küçük bir Bantustan'dır. Akdeniz kıyısında yer alan bu şehir, burada Mesih'in doğumundan bin yıl önce var olan limanına sahip olmasına rağmen, bugün kendi limanını bulundurmasına izin verilmemektedir. Ptolemaios ve Strabon bu liman hakkında yazmıştır. Doğu Akdeniz'in başlıca limanlarından biriydi, antik dünyada tanınıyordu. Arap Yarımadası'nın güneyinden buraya — antik çağda popüler olan — tütüsü ve mür ile birlikte diğer aromatik yağlar ve baharatlar getirilirdi. Bu nedenle, burada hayat hareketli olduğunda ticaret de gelişirdi. Burası büyük bir savaşın sahnesiydi; Mart'tan Kasım 1917'ye kadar İngilizler Gazze için savaştı ve büyük zorluklarla ele geçirdi.

1948'de Yahudiler Gazze'yi ele geçiremedi — ki bu denemediklerinden değil — ancak Yafa'nın güneyindeki köy ve kasabalardan binlerce Filistinliyi Gazze'ye sürdüler.

Bu arada, Yaser Arafat, İsrail Başbakanı İzhak Rabin ile iki halkın “barış içinde bir arada yaşaması” konusunda (1993’te imzalanan ve sözde Oslo Anlaşmaları olarak bilinen) anlaşmaya vardığında, İsraililer Gazze’nin Filistin’in ana metropolü olacağını garanti ettiler. Ne yazık ki bu gerçekleşmedi. İsraililerle müzakere etmek son derece zordur. Bir anlaşmayı beğenmezlerse, o “kötü bir anlaşma”dır ve uymak zorunda olmadıklarını söylerler. Bu yalnızca siyaset için değil, iş dünyası ve aslında her şey için geçerlidir. Ve Oslo Anlaşmaları’nı basitçe çöpe attılar.

2006 yılında, tüm Filistin’de genel seçimler yapıldı. O zamana kadar Filistinliler, başlıca siyasi partileri ve kurtuluş hareketleri olan El Fetih’ten büyük hayal kırıklığına uğramışlardı. 2004’te Yaser Arafat’ın Yahudiler tarafından zehirlenmesinden bu yana, El Fetih kendi halkının çıkarlarından çok İsrail’in isteklerine uyum sağlamayı düşünür olmuştu. Filistinliler bu özgür ve adil seçimlerde ana muhalefet partisine, bazı Hristiyan milletvekillerini de içeren ılımlı İslamcı parti Hamas’a oy verdiler. Mahmud Abbas’ın El Fetih’i iktidarı devretmeyi reddetti ve İsrail ordusu onları destekledi. Ancak Gazze Şeridi, Filistin topraklarının ana gövdesinden coğrafi olarak ayrılmış olması sayesinde, Hamas burada iktidara gelmeyi başardı.

İsrail tarafından düzenlenmiş Wikipedia’da şöyle yazıyor: “2005 yılında İsrail, Gazze’den güçlerini çekti ve Filistin otoritesinin kontrolü ele almasına izin verdi. Geri çekilmesine rağmen İsrail, Gazze’deki günlük yaşam üzerinde — bölgenin hava ve deniz sahası, kara geçişlerinin çoğu, elektrik ve su temini ile diğer kamu hizmetleri gibi alanlarda — doğrudan dış kontrolünü sürdürmektedir.[49][50][51] İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne (HRW) göre, Gazze’deki Filistinliler hâlâ Cenevre Sözleşmeleri’nin hükümleri kapsamında korunan kişiler olarak kabul edilmektedir.[33]”

2006 Filistin seçimlerinin ardından Hamas, Gazze’nin tam kontrolünü ele geçirdi. Hamas’ın yönetime gelişi, İsrail ve Mısır’ın Gazze’ye kara, hava ve deniz ablukası uygulamasına yol açtı. (Mısır, İsrail’in planlarına uyduğu için ABD tarafından büyük bir sübvansiyonla ödüllendirildi. ABD Dışişleri Bakanlığı’na göre, Amerika Birleşik Devletleri Mısır’a 50 milyar dolardan fazla askeri yardım ve 30 milyar dolarlık ekonomik yardım sağlamıştır.) Böylece Mısır, bölgedeki en büyük ikinci ABD yardımı alıcısı oldu — ilk sırada İsrail bulunmaktaydı. Sonuç olarak Gazze ekonomisi daraldı ve bölgedeki birçok insan temel ihtiyaçlara erişememektedir. – Wikipedia böyle yazıyor.

İsrail, “çim biçme” olarak adlandırdığı Gazze’ye yönelik işgallerine başladı. İsrail ordusu 2008 Noel Günü Gazze’ye girdiğinde, çatışma yaklaşık 1.400 Filistinlinin ve 13 İsrail Savunma Kuvvetleri (IDF) askerinin ölümüne yol açtı. Bu oran semboliktir: Yahudilerin gözünde bir İsraili vatandaşın hayatı, bin Filistinlinin hayatına bedeldir. 2014 yılında, iki bin Filistinliyi öldürdükten sonra İsrail bir ateşkes önerdi.

Gazze hükümeti ablukaların kaldırılmasını talep etti, ancak mahkeme kararını beklerken, ölüleri gömmek amacıyla üç günlük bir ateşkes razı oldular. Halk, iki haftalık aralıksız bombardımanın ardından nefes almak için sokaklara çıktı. Ardından İsrail uçakları Gazze komutanı Muhammed Deif’in evini bombalayarak, 27 yaşındaki eşini ve yedi aylık oğlunu öldürdü.

İsraililer, komutanın ateşkes sırasında eşi ve çocuklarının yanına geleceğini doğru şekilde tahmin etmişti ve onu uzun zamandır öldürmek istiyorlardı. (Daha sonra, 7.10.23 misillemesinin düzenleyicisi olarak tanımlandı.) Gençliğinde Deif, aktörlük ve yönetmenlik yapıyordu; büyüdüğü mülteci kampında bir tiyatro oyunu sahneye koymuştu — memleketi 1948’de İsrail tarafından ele geçirilmişti. Tiyatro deneyimi sayesinde, görünüşünü kolaylıkla değiştirerek takipçilerinden kaçmayı başarıyordu. İsraililer onu birkaç kez suikasta teşebbüs etti — birden fazla kez yaralandı, ama bir kedi kadar dirençliydi ve savaşa geri döndü.

O dönemde İsrail hükümeti, Hamas’ın ateşkesi ihlal ederek Beersheba’ya üç roket attığını, Komutan Deif’in evinin ise ancak bu saldırıdan sonra bombalandığını iddia etti. Ancak bu roketleri kimse görmedi. Roket fırlatmalarını her zaman gururla duyuran Hamas, bu konuda hiçbir açıklamada bulunmadı. Filistin’in ateşkesi ihlal ettiğine dair bu “uydurma” hikâye, eski İsrail Yüksek Mahkemesi yargıcı ve emekli Başsavcı Michael Ben-Meir tarafından ortaya çıkarıldı. İsrail gazetesi Maariv’e göre Ben-Meir, “İsrail, Muhammed Deif’ten kurtulmak için ateşkes ihlalini uydurdu” dedi.

Kanatlı cellatlar (onlara “uçan adamlar” demek istemiyorum) çifte bir ihanet işlediler: ateşkesi ihlal ettiler ve düşman komutanın karısını ve bebeğini öldürdüler. Cengiz Han, böyle şeyler yapan subaylarını idam ettirirdi. Korkunç İkinci Dünya Savaşı sırasında bile Naziler, Stalin’in kızına ya da Roosevelt’in çocuklarına suikastçı göndermedi; Sovyet komutanlarının genç eşlerini de öldürmediler.

Ve bundan sonra da İsrail zaman zaman Gazze’yi bombalamaya devam etti. 2018, 2019, 2020, 2021, 2022... Dahası, İsrail, dikenli tellere yaklaşan silahsız göstericilere makineli tüfek ve tanklarla ateş açtı. Yüzlerce barışçıl Filistinli bu şekilde öldürüldü. Gazze’de her yıl, bazen yılda iki kez Kanlı Pazar yaşanıyor.

2018’de, Gandhi ve Martin Luther King’in fikirlerinden ilham alan genç Filistinliler sivil itaatsizlik ve şiddetsiz direnişi denediler. Büyük kalabalıklar hâlinde toplanarak, çevrelerini saran çitlere doğru yürüdüler. Yahudiler onlara güldü ve hepsini makineli tüfeklerle taradı. Büyük Geri Dönüş Yürüyüşü’ne katılan yüzlerce barışçıl sivil katledildi. Bu yüzden 7 Ekim kaçınılmaz hale geldi. Peki, bunun doğrudan nedeni neydi?

Filistinliler, ABD’nin Suudi Arabistan ile yaptığı anlaşmayı bozmaya ihtiyaç duyuyordu. Amerikalılar, Suudilerin Filistinlilerin başının üzerinden İsrail ile ilişkileri normalleştirmesini istiyordu; bu da Filistinlileri sömürgeci boyunduruk altında tutmaya devam edecekti. Ancak İsrail’in Gazze’yi bombalamasının ardından

Riyad, bu konudaki müzakereleri resmen askıya aldı. Elbette, Suudi Arabistan liderliğinin böyle bir anlaşmayı kabul etme olasılığı tamamen ortadan kalkmış değil, ancak krallığın halkı böyle bir anlaşmayı büyük olasılıkla kabul etmeyecektir. Kral Selman bin Abdülaziz el Suud bunu çok iyi anlamaktadır; bu yüzden halkın öfkesi patlak vermeden geri adım attı. Trump ve Bibi'nin — Suudi Arabistan, BAE ve İsrail arasında, Filistinlilerin başının üstünden geçerek planladığı — “büyük anlaşma” çökmüştü. Eğer bu anlaşma tamamlanmış olsaydı, Filistin davası kaybedilmiş olacaktı. Sömürgeci, ABD ve Suudi Arabistan'ın desteğiyle Filistin üzerinde sonsuz bir egemenlik kuracağından emin olarak rehavete kapılmışken, 16 yıllık uzun bir abluka döneminin ardından Gazze'nin savaşçı güçleri, kendini beğenmiş Yahudilere bir darbe indirdi. Kanatlı yelken kanatlarla dikenli tel çitin üzerinden uçarak işkencecilerine saldırdılar. Gazze çevresindeki İsrail askeri üslerini imha ettiler ve kendi tutsaklarıyla takas etmek üzere yüzlerce esir aldılar.

Sonra İsraililer toplu katliama başladı — on binlerce Filistinli öldürüldü, binlerce çocuk ve bebek, binlerce kadın... Alçakça hiçbir taktikten kaçınılmadı — Filistinliler belirli bir yoldan güneye doğru kaçmaya zorlandılar ve geri çekilirken bombalandılar. Açlık da bir silah olarak kullanıldı — Filistin'in eski tahıl ambarı olan Gazze'de çocuklar açlıktan ölüyor. Yiyecek yok — her şey bombalanmış durumda. Gazze'ye, Dresden ve Hamburg'a, Hiroşima ve Nagazaki'ye atıldan daha fazla bomba atıldı. Gazze'yi bir toplama kampından bir imha kampına çevirdiler. Ve 7 Ekim hakkında bolca yalan söylediler, çünkü bu, toplu katliamın en sevdikleri gerekçesi haline geldi.

İsrail'in tarzı aynı kaldı ve değişmedi. Önce, çılgın sadist fanteziler uyduruyorlar: kırk kesilmiş kafa, fırında pişirilmiş bir bebek, toplu tecavüzler ve cinayetler... Oysa tüm bunların yalan olduğu kısa sürede anlaşılıyor. İsrail ordusu bile artık bunların yaşanmadığını kabul ediyor. Tecavüzden şikâyetçi tek bir kadın bile bulunamadı. Bir tane bile! Bebeklere gelince — kırk değil, işkence görmüş tek bir bebek bile bulunamadı. Bu kurgu kısa sürede çöktü, ama propaganda devam etti. Bu, Yahudilerin savaş yürütme biçiminin temel bir unsurudur. Ben çocukken, Almanların Yahudilerin yağından sabun yaptığı ve derilerini abajur için sıyırdığı hikâyeleri anlatılırdı. Sonradan bu efsaneler çürütüldü, ama o karanlık mit kaldı.

Orta Doğu, Avrupa ve Amerika halklarının sempatisi Filistin'den yana olsa da, çoğu ülkenin yetkilileri İsrail'i kızdırmamaya çalışıyor. Benim için en büyük sürpriz, Rusya'nın Filistin'in yanında yer almasıydı. Bir Hamas heyeti Moskova'da ağırlandı. Pekin'deki 14 Filistinli grubun temsilcileriyle yapılan son toplantıdan çok önce, tüm Filistinli gruplar Moskova'da bir araya gelmişti. Başkan Putin, Gazze'de Yahudiler tarafından gerçekleştirilen soykırımı kınayan ilk kişilerden biriydi. Rusya, apartheidden kurtulmuş Güney Afrika, yüzyıllar boyunca İngiliz sömürgesi olmuş İrlanda ve BRICS'teki

ortakları Çin ve Brezilya ile birlikte hareket etti. Başkan Putin, geçtiğimiz hafta Gazze'de barış için Trump'ın planı hakkında bir kanaat oluşturmada önce görüşülmesi gereken taraflar arasında Hamas'ı da saydı. Filistin meselesi, Yahudilerin orantısız etkiye sahip olduğu ülkelerde özel bir önem kazanıyor. Bu ülkeler arasında Birleşik Krallık da bulunuyor. 2020 yılında, Filistin dostu ve İşçi Partisi lideri Jeremy Corbyn, İngiltere'de antisemitizm suçlamasıyla görevinden alındı ve yerine, ilk icraatı olarak her konuda İsrail'i daima destekleyeceğini ilan eden biri getirildi. Bildiğimiz gibi bu kişi, şu anki Birleşik Krallık Başbakanı ve İşçi Partisi lideri Keir Starmer'dı. Bu durum, İsrail lobisinin ne denli etkili olabileceğinin ve Batı elitlerini nasıl yönlendirebildiğinin yalnızca bir örneğidir. Fransa, eski bir Rothschild çalışanı olan Macron tarafından yönetilmektedir. Almanya'da ise Yahudilere karşı duyulan korku, başka hiçbir yerde olmadığı kadar büyüktür.

Yine de on binlerce Avrupalı, Amerikalı ve Avustralyalı, Gazze ve Filotilla'nın cesur insanları için gösteriler düzenliyor. ABD'de ise köklü bir değişim yaşanıyor. Bir zamanlar, The Unz Review dergimiz, Yahudi etkisinin tartışılabilirdiği tek özgürlük adasıydı. Şimdi ona Carlson Tucker, cesur Candace Owens ve birçok diğer televizyon yıldızı da eşlik ediyor.

Gazze için Trump planından söz etmek için henüz çok erken. Her ne kadar bu plan, Filistinlileri teslim olmaya ikna etmenin bir yolu gibi görünse de, yine de barışçıl bir uzlaşmaya ulaşma şansı vardır. Belki bu, “3000 yıllık tarihin sonu” için uygun bir gün değil, ama en azından silahların susması için bir fırsat olabilir.

Filistin direniş grupları tarafından yapılan açıklama:

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

– Filistin direniş grupları, Gazze Şeridi'ne yönelik Siyonist saldırıyı durdurmak için varılan anlaşmayı tebrik eder. İki yıllık Siyonist soykırımı boyunca önceliklerimizin, derhal ve kapsamlı bir ateşkes, ablukanın kaldırılması, yardımların girişine izin verilmesi, yeniden yapılanma ve esir değişimi için bir anlaşmaya varmak olduğunu teyit ederiz. Bu talepler tutarlı olmuştur ve gruplar, halkımızın acılarına son vermek için bu talepleri sorumlu bir şekilde ele almıştır.

– Direniş liderlerinin Mısır, Katar ve Türkiye'nin takdire şayan arabuluculukları ve çabalarıyla vardığı anlaşma, halkımızın kararlılığı ve direnişinin, Filistin müzakere heyetinin müzakereler sırasında gösterdiği sorumluluk duygusu ve yüksek esnekliğin ve Amerikan önerisine verilen akıllıca ve olumlu yanıtın doğal bir sonucudur. Filistin direniş grupları, Gazze Şeridi'ndeki kahraman halkımıza en derin gurur ve onur duygularını selamlıyor. Onlar, sabırlarıyla tarihte eşi benzeri görülmemiş bir metanet destanı yazdılar. Birliğiniz, dayanışmanız, inancınız ve direnişinize olan güveninizle, tarihte ölümsüzleşecek bir zafer yaratıyorsunuz. Kuşatma ve saldırı ne kadar şiddetli olursa olsun, Filistin halkının iradesinin asla yenilmeyeceğini ve yenilmeyeceğini teyit ediyoruz.

Saf şehitlerimizin ruhları için dua ediyor, yaralılarımıza acil şifalar diliyor ve Allah'tan halkımıza fedakarlıklarına, metanetlerine ve sabırlarına layık bir zafer bahşedilmesini diliyoruz.

Filistin Direniş Grupları

Perşembe: 17 Rebiülâhir 1447 Hicri

Karşılık Gelen Tarih: 9 Ekim 2025 Miladi

Siyonist Sis Perdesinin Ardındaki Yeni Dünya Tasarımı

Siyonizm, 20. yüzyılın ortasında Batı dünyasının hem sömürge sonrası meşruiyet krizine hem de Soğuk Savaş'taki stratejik açığına "çözüm" olarak parlatılmış bir projeydi. İsrail, yalnızca bir devlet değil; Batı'nın suçluluk psikolojisinin, endüstriyel-militer kompleksinin ve Ortadoğu'daki güç projeksiyonunun "laboratuvarı"ydı. Ancak bu laboratuvar, artık deneysel sınırlarını doldurmuş görünüyor.

Bugün sosyal medyada dolaşıma giren eski videolar, arşivlerden çıkan belgeler, Batı'nın kendi kamuoyunda Siyonizme yönelik bilinçaltı sorgulamanın yüzeye varmasıdır. "Antisemitizm" suçlamasının caydırıcılığı zayıflamış, korku dili etkisini yitirmiştir. Bu, bir çağın sonuna işarettir.

Batı'nın Siyonizmle İmtihanı

Batı, Siyonizmi hem bir ahlaki kefarete hem de jeopolitik kaldıraç olarak kullandı. Fakat son on yılda iki gelişme bu ittifakı temelden sarstı:

1. Jeoekonomik dönüşüm: ABD ve Avrupa artık enerji güvenliğini Ortadoğu'ya değil, yenilenebilir kaynaklara ve Afrika'ya yönlendirmiş durumda. İsrail'in "stratejik vazgeçilmezliği" azaldı.

2. Enformasyon devrimi: Medya tekelinin yıkılmasıyla Batı kamuoyu, Filistin gerçekliğiyle doğrudan temas ediyor. 2023-2025 arasında yaşanan Gazze trajedisi, Siyonizmin propaganda üstünlüğünü bitirdi.

Batı'nın "Siyonizmle işi bitti" ifadesi, romantik bir temenni değil, soğukkanlı bir çıkar analizidir. Artık İsrail'in askeri gücü değil, küresel sistemin "imaj yükü" olmuştur.

Trump, Gazze ve Küresel Sis Bombaları

Donald Trump'ın yeniden sahneye çıkışı, birçok analist için "Amerikan izolasyonizminin geri dönüşü" olarak okunuyor. Oysa bu daha çok kontrollü bir kaos stratejisidir.

Gazze'deki ateşkes süreci, uluslararası kamuoyunun dikkatini tek bir odakta tutarken; arka planda yeni güç dengeleri inşa ediliyor.

Trump, Biden ve Netanyahu üçgeninde dönen Gazze diplomasisi aslında bir "gösteri savaşı"dır: Dünyanın dikkatini sis perdesine çekerken, perde arkasında yapay zekâ, enerji, tedarik zinciri ve finansın yeniden merkezileştirilmesi yürütülüyor.

Siyonizm Sonrası Ne Geliyor?

Tarihte her ideoloji, yerini yeni bir "dünya tasarımı" bırakır. Faşizmin yerini liberalizm, sosyalizmin yerini neoliberalizm almıştı. Şimdi sahneden çekilmekte olan Siyonizmin yerini ise üç aday doldurmaya çalışıyor:

- **Teknokratik küreselciler:** Devletleri değil, algoritmaları yöneten bir "yapay düzen" kurmak istiyorlar.

- **Yeni Avrasyacılar:** Çin-Rusya eksenli, kültürel kimliği merkeze alan çok kutuplu bir sistem arayışında.

- **Neo-ulusçular:** Trump, Le Pen, Meloni ve benzerlerinin temsil ettiği, Batı içinde içe kapanan ama güçlü otoriter bloklar kuran eğilim.

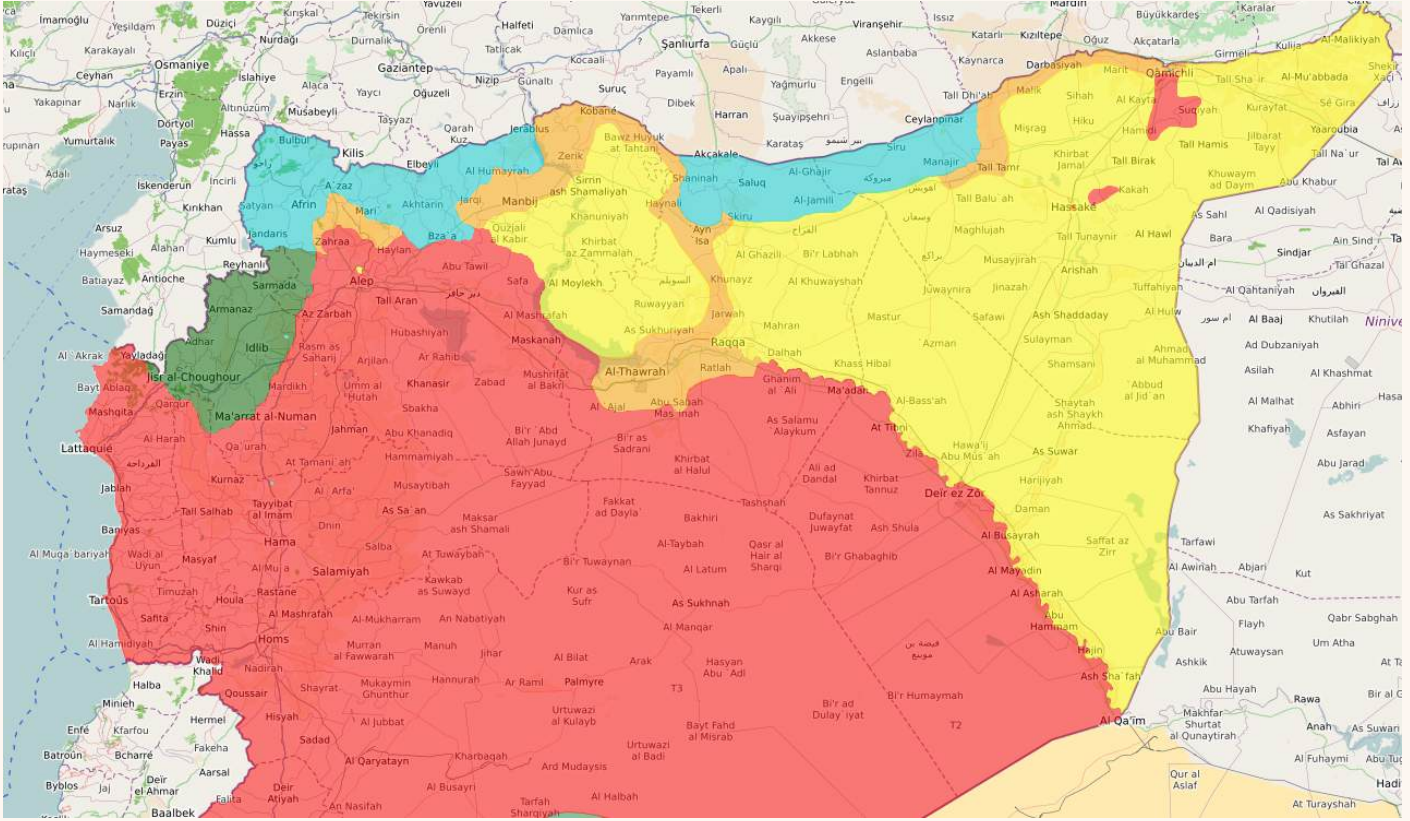
Bu güçler, Siyonizmin çözülüşünü hızlandırmakla kalmayıp, onun mirasını kim devralacak sorusunu da belirleyecek.

Sonuç: Sis Dağılınca

Bugün tüm insanlık, iki devasa sis bombasının ortasında: biri Gazze'nin dumanı, diğeri Washington'un gürültüsü. 8 milyarlık dünya, bu iki olay arasında tutulmuş durumda. Ancak sis dağılınca göreceğimiz şey, ya yeni bir adalet çağının doğuşu olacak ya da dijital bir denetim çağına geçiş.

Siyonizm, belki tarihin çöplüğüne karışıyor, fakat yerine gelecek düzenin ruhu hâlâ belirsiz. Sorulması gereken soru şu: "Siyonizm yıkılırken, düzen kurucular ne inşa ediyor?"

Kürtlerin Yaşadığı Kuzeydoğuyu Suriye'yi Geri Kalanıyla Birleştirme Zamanı

YAZAR: JAMES JEFFREY-DEVORAH MARGOLIN* KAYNAK:WASHINGTONİNSTITUTE.ORG

Entegrasyon anlaşmalarının uygulanmasındaki devam eden gecikmeler, Esad sonrası ulusal projenin tümünü rayından çıkarma tehdidi oluşturuyor; ancak Kürtlerin ve Şam'ın temel meselelerinin tamamını hemen çözmeleri gerekmiyor—sadece iyi tanımlanmış bir dizi acil güven artırıcı adım atmaları yeterli. Şam'daki geçici hükümet uluslararası destek kazanmaya devam ederken, Kürtlerin öncülüğündeki Suriye Demokratik Güçleri (SDG) ile kuzeydoğunun entegrasyonu için geçen mart ayında üzerinde anlaştıkları yol haritası hâlâ hayata geçirilmiş değil. ABD'nin bu gecikmeye duyduğu hayal kırıklığı, kısmen Trump yönetiminin Suriye'deki Amerikan güçlerini çekme planının ülkenin istikrarına dair endişeler nedeniyle askıya alınmasıyla birlikte, yakın zamanda açığa çıktı. Bu çıkmazı aşmak amacıyla, ABD özel temsilcisi Tom Barrack ve Merkez Komutanlığı başkanı Amiral Brad Cooper dün hem Suriye'nin kuzeydoğusunu hem de Şam'ı ziyaret etti; ardından bugün iki taraf arasında bir toplantı düzenlenmesine önyak oldular ve hem Washington'dan hem de Kürt yetkililerden olumlu açıklamalar geldi. Bununla birlikte, Halep'te yerel Kürt güvenlik güçleri ile hükümet kuvvetleri arasında patlak veren—her iki tarafça yirmi dört saat içinde sona erdirilen—çatışma, yol haritasının uygulanmasına dair riskleri gözler önüne serdi. Nihayetinde, Suriye ulusunun ve halkının gelecekteki refahı (ve zenginliği) büyük ölçüde kuzeydoğunun barışçıl biçimde entegre edilmesine bağlıdır.

Bu doğrultuda, ABD'li yetkililer tarafları, aylardır ilerlemeyi durduran daha geniş çaplı anlaşmazlıkların çözümüne dair karşılıklı güveni tesis edecek ve tehlikeli biçimde tırmanan gerilimi tersine çevirecek acil adımlar atmaya teşvik etmelidir. Bu süreci başlatmak için, Kürtlerin ilk adımı atmaları ve Şam'ın benzer hamlelerle karşılık vereceğinden emin olmasını sağlayacak doğru kombinasyonda güven artırıcı adımlar uygulamaları gerekir (aşağıdaki "Sonraki Adımlar" bölümüne bakınız). Önemli olan, bu ilk adımların güvenlik güçleri, yerel yönetim ve kültürel meseleler gibi özlü konularda temel tavizler içermesinin gerekmemesidir. Şu aşamada Kürtlerin yapması gereken esas şey, bir dizi nedenle, merkezi hükümetin Suriye'nin tamamı üzerindeki egemenliğini tanımaktır (bu nedenler bir sonraki bölümde ele alınacaktır).

Birleşik Bir Suriye Neden Bu Kadar Önemli?

Geçtiğimiz ay BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada Başkan Ahmet Şara, Suriye topraklarını birleştirmenin ve uluslararası yaptırımların tamamen kaldırılmasının en önemli öncelikleri olduğunu açık biçimde ifade etti. Şara'nın BM'deki ilk konuşması, New York'taki uluslararası temsilcilerden olağanüstü bir güven oyu aldı; bu kapsamda Başkan Trump ile tokalaştı ve İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu da nihai olarak ikili bir anlaşma ihtimali hakkında olumlu yorumlarda bulundu. Ancak endişeler sürüyor; zira Şam, IŞİD karşıtı koalisyona katılmakta veya Esad sonrası dönemin hesap

verebilirlik, güvenlik ve kapsayıcılık gibi hayati meselelerini etkili biçimde ele almakta yavaş davranıyor. Suriye'nin uluslararası toplumun tam teşekküllü bir üyesi olabilmesi için, yabancı diplomatları etkilemekten fazlasını yapması gerekiyor—uzun süredir birçok kontrol ve nüfuz alanına bölünmüş olan ülkede güvenliği sağlamalı, istikrarı temin etmeli ve yönetişimi iyileştirmelidir.

Nitekim, Suriye'deki azınlık gruplar Şara'nın ülkeyi birleştirme ve yönetme kabiliyetine pek ikna olmuş görünmüyor. Bununla birlikte, bu grupların çoğu ulusal birlik ya da iç istikrar açısından varoluşsal bir tehdit oluşturmuyor. Örneğin, Dürziler İsrail'le gelecekteki ilişkiler açısından hayati öneme sahip olsa da, nüfuslarının görece azlığı ve coğrafi dağınıklıkları, bu grubun entegrasyonunun henüz acil bir mesele olmadığı anlamına geliyor. Alevilere dair meselelerin ele alınması da daha az öncelikli bir konu—bu grubun işlediği ya da maruz kaldığı rahatsız edici şiddet olaylarına rağmen, toprak, devlet kurumu veya örgütlü güç kontrol etmiyorlar. Bu nedenle, birlik ve istikrarı teşvik etmeyi amaçlayan Suriyeli yetkililerin başlıca odak noktası, ülkenin hidrokarbon kaynaklarının çoğuna, ekilebilir arazilerinin büyük kısmına ve Kürtler, Araplar ile diğer gruplardan oluşan %10'dan fazla bir nüfusa ev sahipliği yapan Kürtlerin kontrolündeki kuzeydoğu bölgesidir.

Terörle mücadele, “kuzeydoğu sorunu”nun bir diğer kritik boyutunu oluşturuyor. IŞİD'in yükselişe geçtiği ve Esad rejiminin Suriye üzerindeki kontrolünün parçalandığı yıllarda, SDG'nin selefleri, cihatçılara karşı kurulan uluslararası koalisyonun hayati ortakları olarak öne çıktı. Günümüzde de SDG, tehlikeli IŞİD kalıntılarına karşı Suriye'nin en etkili gücü olmayı sürdürmekte ve sahadaki küçük ama hâlâ vazgeçilmez ABD askeri varlığıyla yakın iş birliği içinde hareket etmektedir. SDG personeli ayrıca, on binlerce IŞİD savaşçısı ve aile üyesinin tutulduğu cezaevleri ve kampların denetiminden sorumludur.

Öte yandan, SDG ve Kuzey ve Doğu Suriye Demokratik Özerk Yönetimi'ndeki (DAANES) siyasi liderlik, Türkiye tarafından terör örgütü kabul edilen Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile rahatsız edici bağlarını sürdürmektedir. PKK şu anda Ankara ile kalıcı bir ateşkese hayata geçirmeye çalışıyor olsa da, Türk hükümeti SDG'nin silahsızlanmayı veya Suriye ordusuna entegre olmayı sürekli reddetmesini bu sürece potansiyel bir tehdit olarak görmektedir. Ankara yalnızca PKK ile SDG'yi aynı yapı olarak değerlendirmekle kalmıyor, SDG'nin derin savaş tecrübesi ve tahminen 100.000 kişilik savaşçı gücü nedeniyle sınır hattındaki varlığını ciddi bir güvenlik tehdidi olarak algılıyor. (SDG'nin, meşru müdafaa haricinde Türkiye ile çatışmaktan büyük ölçüde kaçınmış olması bu algıyı değiştirmeye yetmemiştir.) Mart ayında yol haritası açıklandığından beri Ankara, bu konuda Şara'ya öncülük etme fırsatı tanıyarak “bekle-gör” yaklaşımını benimsemiş, ancak onu Kürtlere karşı sert bir tutum sergilemesi için baskılamıştır. Ne var ki, bu sabır her an tükenebilir—Türkiye, 2016–2019 yılları

arasında, SDG'nin ilerleyişini durdurmak için Suriye'ye üç kez askerî müdahalede bulunmuştur.

Engel Ne?

Kürt yetkililer, Mart ayındaki yol haritasını uygulamaya hazır olduklarını defalarca teyit ettiler; bunu, merkezi hükümet yetkilileriyle bakanlar düzeyinde yapılan çok sayıda toplantıya dayandırdılar. Ancak gerçekte hiçbir ilerleme kaydedilmedi.

Bu hareketsizliği açıklamak için Kürtler; Esad sonrası dönemde diğer azınlıklara yönelik şiddet olaylarını (örneğin Suveyda vilayetinde), Türkiye'nin Şam'a daha sert bir tutum benimsemesi yönündeki baskısını ve azınlıklara karşı ayrımcı olarak algıladıkları çeşitli hükümet kararlarını (örneğin bu haftaki geçici yasama seçimlerinin bileşimi; hükümetin Suriye'nin resmen bir Arap devleti olarak tanımlanmasında ısrar etmesi) gerekçe gösteriyor.

Ancak daha derin görüş ayrılıkları, çok daha büyük bir engel teşkil ediyor olabilir.

SDG/DAANES liderliğinde kuzeydoğu, Suriye'nin geri kalanına kıyasla siyasi, güvenlik ve ekonomik açılardan görece başarılı bir örnek oluşturmuştur; bu nedenle Kürtlerin, belirsizliklerle dolu bir ulusal geleceği kabullenmek için güçlü bir motivasyonları yoktur. Dahası, laiklik, sosyalizm ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi değerlere dair yaklaşımları, yalnızca Şaraa hükümetinin dünya görüşünden değil, aynı zamanda kontrol ettikleri topraklardaki pek çok geleneksel Sünni Arap topluluğunun değerlerinden de ciddi biçimde farklıdır—bu durum yerel düzeyde zaman zaman sürtüşmelere yol açmıştır.

Suriye'nin çeşitli illerinde şiddetin yeniden patlak vermesinin ardından, Şam'ın azınlıklara karşı itidal göstermesi ve Kürtlerin de aralarında bulunduğu meşru talepleri değerlendirirken en azından asgari düzeyde uluslararası standartları karşılaması gerekmektedir. Ancak insanlar, savaşın harap ettiği Suriye'nin, bölgede başka hiçbir yerde görülmeyen türde tam teşekküllü bir liberal sosyo-politik sistemi benimsemesini bekliyorsa, gerekli ulusal entegrasyon asla gerçekleşmeyecektir.

Gerçek şu ki, birleşik bir Suriye; İran ve İslam Devleti (IŞİD) gibi kötü niyetli aktörlere karşı çok daha az savunmasız olacaktır.

Bu aktörler, Suriye genelindeki yönetimsiz alanları sıkça hedef almıştır. Bu nedenle, DAANES ile Şam arasındaki müzakereleri hızlandırma zamanı gelmiştir.

Sonraki Adımlar

ABD'nin tutumu nettir: Azınlıklara yönelik şiddet, yerel dil sorunları ve dini haklara dair endişeler kabul edilmekle birlikte, artık Suriye'nin birleştirilme sürecinin başlatılması gerekmektedir. Bu yaklaşım, 16 Eylül'de Suveyda'da sükunetin korunması amacıyla hazırlanan ABD–Ürdün–Suriye planında da yansıma bulmuştur. Söz konusu plan, gerilimin azaltılması, hesap verebilirlik ve uzlaşma için uluslararası destek öngörmekteydi; ancak, Ürdün dışişleri bakanının da ifade ettiği üzere, tüm bunlar “Suriye'nin birliği ve istikrarı çerçevesinde” ele alınmıştır.

Benzer şekilde, üst düzey bir ABD yetkilisi, eylül ayı sonlarında analistlerle yaptığı bir toplantıda, herhangi bir grubun merkezi otoriteden taviz talep etmesine veya direnmesine izin verilirse, diğer grupların da aynısını yapması için bir emsal oluşacağını belirtmiştir.

Daha derin meselelerin çözümü için zaman kazanmak, uluslararası iyi niyeti korumak, Türkiye'nin sabrını muhafaza etmek ve Şam ile güven tesis etmek amacıyla, Washington, Kürtlerin aşağıdaki güven artırıcı adımları mümkün olan en kısa sürede atması için baskı yapmalıdır:

- Kuzeydoğudan Suriyeli olmayan güçlerin—özellikle idari veya askerî personel olarak görev yapan PKK mensuplarının—çıkarılması. Bu adım, Türkiye'nin uzun süredir devam eden bir talebini karşılamakla kalmayacak, aynı zamanda bu kişilerin Suriye topraklarında bulunmasına onay verme yetkisinin yalnızca Şam'a ait olduğunu da fiilen kabul etmiş olacaktır.
- Kuzeydoğudan yapılan petrol sevkiyatlarına ilişkin Şam'la hâlihazırda var olan gayri resmî düzenlemelerin yazılı olarak resmileştirilmesi. Bu, tarafların sevkiyatlarda derhâl bir değişiklik yapmasını gerektirmeksizin, merkezi hükümetin başlıca ulusal kaynaklar üzerindeki birincil mülkiyetini tanımak anlamına gelecektir. Ayrıca, Suriye'nin hidrokarbonlarını ihraç etme konusundaki münhasır hakkının da hükümete ait olduğunu kabul etmiş olacaktır.
- Uluslararası sınır kapılarının merkezi hükümete devredilmesi; ABD askerî malzemelerinin engelsiz geçişini sağlayacak düzenlemelerin yapılması. Bu, her devlet için geçerli olan merkezi egemenlik sorumluluğunun açık bir şekilde tanınması anlamına gelir ve komşu Irak'ın kuzeyinde Bağdat, Ankara ve Kürdistan Bölgesel Yönetimi tarafından da atılmış bir adımdır. Aynı zamanda, Suriye'nin Türkiye ile olan sınırını düzenleyerek, Ankara'nın Kürt güçlerini sınır hattından uzaklaştırma yönündeki ısrarlı talebini karşılayacaktır.
- Ağırlıklı olarak Arap nüfuslu Deyrizor vilayetinin Şam'a devrine ilişkin müzakerelerin hızlandırılması. Bu adım merkezi hükümet açısından özel öneme sahiptir ve DAANES'in büyük ölçekli bir Arap-Kürt özerk bölgesi oluşturma peşinde olmadığının bir işareti olacaktır.

Buna karşılık olarak, Washington, Şam'ı Kürtlerin ve uluslararası toplumun endişelerini gidermek amacıyla, eğitim, güvenlik ve kapsayıcı yönetimle ilgili önlemlere odaklanarak acil adımlar atmaya teşvik etmelidir (bu konuların çoğu ilerideki müzakerelerde daha ayrıntılı biçimde ele alınacaktır). Ayrıca, Şaraa hükümetinden, SDG'nin Suriye'de IŞİD'e karşı verilen mücadelede oynadığı önemli rolü ve SDG'nin altmıştan fazla ülkeden IŞİD bağlantılı vatandaşları barındıran cezaevleri ile kampları yöneterek üstlendiği uluslararası yükü açıkça kabul etmesi beklenmelidir. ABD'nin askerî çekilmesini askıya alma kararı da açıkça ortaya

koymuştur ki, Şam'ın ülkenin güvenliğini ve istikrarını sağlama görevini üstlenmeye hazır olduğunu, hem kuzeydoğudaki hem de yurtdışındaki yetkililere garanti edebilmesi için daha somut ilerlemeler göstermesi gerekmektedir. Bu çabalar, ABD desteği ve kolaylaştırıcılığıyla şu adımları içerebilir:

- **IŞİD karşıtı koalisyonu katılmak.** Başkan Trump'ın geçen mayıs ayında Şaraa ile yaptığı ilk görüşmede talep ettiği gibi, Washington, Suriye hükümetinin—katılımın SDG temsilcilerini de içermesi şartıyla—IŞİD'i Yenmek için Küresel Koalisyon'a resmen katılmasını sağlamalıdır. Bu, ortak hedeflere dair endişeleri hafifletebilir, Şam ile kuzeydoğu arasında pratik işbirliğine kapı aralayabilir ve her iki tarafın IŞİD'e karşı mücadele ettiği alanlarda ortak güven artırıcı önlemlerin alınmasına olanak tanıyabilir.
- **IŞİD gözaltı merkezlerinin yönetimini üstlenmeye ilgi gösterilmesi.** Günümüzde IŞİD'e karşı verilen mücadelenin büyük bir bölümü, kuzeydoğudaki gözaltı kamplarının ve diğer tesislerin idaresini içermektedir. Ancak ABD ve Türkiye, Şam'ın bu görevi nihayetinde üstlenmesine olan ilgilerini yinelerken, merkezi hükümet yetkilileri geçen hafta al-Hol kampı ve diğer tesislerin ele alındığı üst düzey BM toplantısına katılmadılar. Bu noktada, sürece katılım konusundaki ilgiyi ifade etmek bile Şam için önemli bir adım olacaktır. Bir diğer yararlı adım ise Amiral Cooper'ın önerisinin hayata geçirilmesi olabilir: Suriye ulusal ordusuyla SDG'nin, IŞİD'e mensup yabancı savaşçıların ve ailelerinin ülkelerine geri gönderilmesi için ortak bir hücre kurmak üzere işbirliği yapması.
- **Eğitim ve geçiş programına katılmak.** ABD'nin sağladığı fon ve kaynaklar, kampların bakımını da kapsayan şekilde, uzun süredir Suriye'deki IŞİD karşıtı misyonu desteklemektedir. Bu nedenle, Şam ABD'nin gözetiminde yürütülecek bir geçiş dönemi eğitim ve değerlendirme programına katılmaya hazır olmalıdır. Bu sürecin bir parçası olarak, Suriye makamları, SDG personelinin yıllar boyunca bu alanda biriktirdiği deneyimlerden yararlanmaya teşvik edilmelidir. Seçilmiş hükümet güçleri, kuzeydoğudaki IŞİD karşıtı operasyonlara ilişkin olarak—gözaltı tesislerindeki pratik deneyim dahil—bilgilendirme ve eğitim almaya başlamalıdır. Bu süreci benimseyerek ve açıkça tanımlanmış kriterlere ulaşarak, Şam yalnızca bu görevi teorik olarak üstlenmeye istekli olduğunu değil, aynı zamanda pratikte de bu kapasiteye sahip olduğunu gösterebilir.

* **James Jeffrey**, Washington Enstitüsü'nde Philip Solondz Seçkin Üyesi olarak görev yapmaktadır; daha önce ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Suriye özel temsilcisi ve ABD'nin Türkiye ile Irak büyükelçisi olarak görev almıştır. Devorah Margolin ise Enstitü'nün Blumenstein-Rosenbloom Kıdemli Üyesi olup, Georgetown Üniversitesi'nde yarı zamanlı öğretim görevlisidir.

Gazze Barış Anlaşması İmzaladı, Ancak Ukrayna Fazla Umutlanmamalı

YAZAR: LINDSAY NEWMAN

Beklenenden daha uzun sürdü. Başkan, göreve başlama törenine kadar Gazze’de tutulan İsraili rehinelere evlerine dönmelerini umuyordu. Ancak ikinci döneminin dokuzuncu ayında, Başkan Donald Trump, İsrail-Gazze çatışmasına son vermeye yönelik anlaşmasının ilk aşamasına ulaşmış gibi görünüyor. Bizzat kendisi bu süreci başlatmamış olsa da, onun gerçeğe dönüşmesinde orantısız bir rol oynadı. Nihayetinde, İsrail ile Hamas arasındaki tüm yıkım, İsrail ile İran arasındaki gerilimin tırmanması, Lübnan’daki Hizbullah’a ve Yemen’deki Husiler’e yönelik operasyonlar ve geçen ay Katar’da gerçekleştirilen kritik saldırının ardından, müzakereleri ileriye taşıyan unsur Trump’ın dayanağıydı—yani “cehennemin kopacağı” tehdidi.

Önümüzdeki günler, haftalar ve aylar, Orta Doğu’da belirsizlik ve solukların tutulduğu bir bekleyişle geçecek. Rehinelere serbest bırakılması ve İsrail’in Gazze’den askerlerini geri çekmesine dair ilk taahhütler yerine getirilse bile, uzlaşmaya dayalı bir barışın garantisi yok. Ancak, 7 Ekim’deki yıkıcı olaylar ve sonrasındaki gelişmelerin yakında sona erebileceği ihtimali, son yirmi dört ayın herhangi bir anına kıyasla artık çok daha olası görünüyor.

Avrupa Dikkat Etmeli

Avrupa genelinde, içsel muhasebe zamanı henüz yeni başlıyor. ABD yönetiminin dış politika hedefleri ve stratejisine (ve Trump’a) dair modellerin, son gelişmelerin ışığında güncellenmesi gerekiyor.

KAYNAK: WWW.GZEROMEDIA.COM

Orta Doğu’daki olası bir başarının, Ukrayna’daki savaş açısından anlamı ne olacak? Avrupa başkentleri, senaryo ve acil durum planlamasını hızla yürütmeli.

İki temel olasılık var.

İlkinde, Orta Doğu’daki ilerlemeyle birlikte canlanan ABD yönetimi, Avrupa’daki paydaşlara yeniden yöneliyor.

Trump, 2024 seçim kampanyasında Ukrayna’daki savaşı “birinci gün”de bitirme sözü vermişti. Ancak ikinci kez göreve başlamasına sadece birkaç gün kala, önündeki görevin zorluğunu kabullenmişçesine bu süreyi ilk altı aya uzattı. Göreve başlama konuşmasında Trump şöyle dedi: “En çok gurur duyacağım miras, barışçı ve birleştirici biri olmam olacak.

Olmak istediğim şey bu: barışçı ve birleştirici.” Şubat ayında Beyaz Saray’da Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodymyr Zelensky ile nadir toprak elementleri anlaşması konusunda yaşanan erken bir pürüz, yumuşatıldı. Trump, Ağustos ayında Alaska’da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile görüştüğünden sonra, iyimserlik olmasa da iletişimin sürdürülmesine dair bir ivme oluştu.

Sonbaharda Trump, Putin ve Zelensky arasında olası bir üçlü oturum yapılması değerlendirildi. Bu adamı her zaman keskin bir gözlemci olarak tanıyan Zelensky’nin, Trump’ın Rusya ile bir ateşkes sağlaması durumunda onu Nobel Barış Ödülü’ne aday göstereceğine dair söz verdiği bildirildi.

Bu manşetlik gelişmelere rağmen, Avrupa'da giderek artan bir tedirginlik yavaş yavaş kök salmaya başladı. ABD'nin Ukrayna'ya yönelik tutumuna dair sinyaller, doğru okunursa, cesaret kırıcı bir yönü işaret ediyor gibi görünüyor. Geçtiğimiz ayki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu sırasında başkan, Truth Social'da yaptığı paylaşımda, ekonomik ve askeri durumu kavradıktan sonra, Ukrayna'nın Rusya'ya karşı savaşı kazanabileceğini ve tüm topraklarını geri alabileceğini yazdı. Bu ifade, uzun süredir (özel olarak) barış anlaşmasının bir parçası olarak toprak kaybının kaçınılmaz olduğunu düşünen Avrupalı kamuoyu üzerinde hemen canlandırıcı bir etki yarattı. Ancak olası zafer mesajının hemen ardından gelen ima ise, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü Avrupa Birliği, Avrupa ve NATO aracılığıyla geri kazanacağı yönündeydi.

Ve işte ikinci olasılık burada beliriyor: ABD yönetiminin artık Ukrayna'da bir zafere ihtiyaç duymaması. ABD yönetiminin kişisel diplomasinin sınırlarını kabul etmesi. Üçlü zirvenin hiçbir zaman gerçekleşmemesi. Hızlı bir çözüm ulaşılamaz hâle gelince, Trump yönetiminin sessizce geri çekilip barış müzakeresi çabalarına son vermeyi tercih etmesi. Bu hafta Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı Sergei Ryabkov'un dediğine göre, "Anchorage'ın anlaşmalar lehine olan güçlü ivmesi büyük ölçüde tükenmiş durumda."

Ukrayna'ya İlgi Daralıyor

Tüm bunlar, ABD'nin Ukrayna'ya yönelik tüm desteğini ve girişimlerini sınırlandıracığı anlamına gelmiyor. Son haftalarda Rus insansız hava araçlarının NATO hava

sahasına defalarca girmesinin ardından, Ukrayna'nın sınırlı sayıda ABD yapımı Tomahawk füzesi satın almasına yönelik bir anlaşma giderek daha olası görünüyor.

Anketlere göre, Amerikalılar (Trump'ın Cumhuriyetçi tabanı da dâhil) Ukrayna'yı desteklemeye devam ediyor ve ABD'nin bu ülkeye yardım etmek gibi bir sorumluluğu olduğunu düşünüyor. Ancak, Rusya'nın işgalinin ABD çıkarları için büyük bir tehdit oluşturduğuna olan inançta ciddi bir düşüş de söz konusu.

Trump da aynı soruyu kendine soruyor: Ukrayna ABD için ne kadar önemli?

Ukrayna'da barış, ABD'ye ve belki daha da önemlisi, başkana ne kadar fayda sağlar?

İsrail'deki çatışmanın sona ermesi, Suudi Arabistan-İsrail ilişkilerinin normalleşmesi, daha geniş bölgesel entegrasyon, ABD'nin bölgedeki pazar erişiminin artması ve Trump'ın en büyük hayallerinde hem Nobel Barış Ödülü hem de Gaza-a-Lago hayalini gündeme getiriyor.

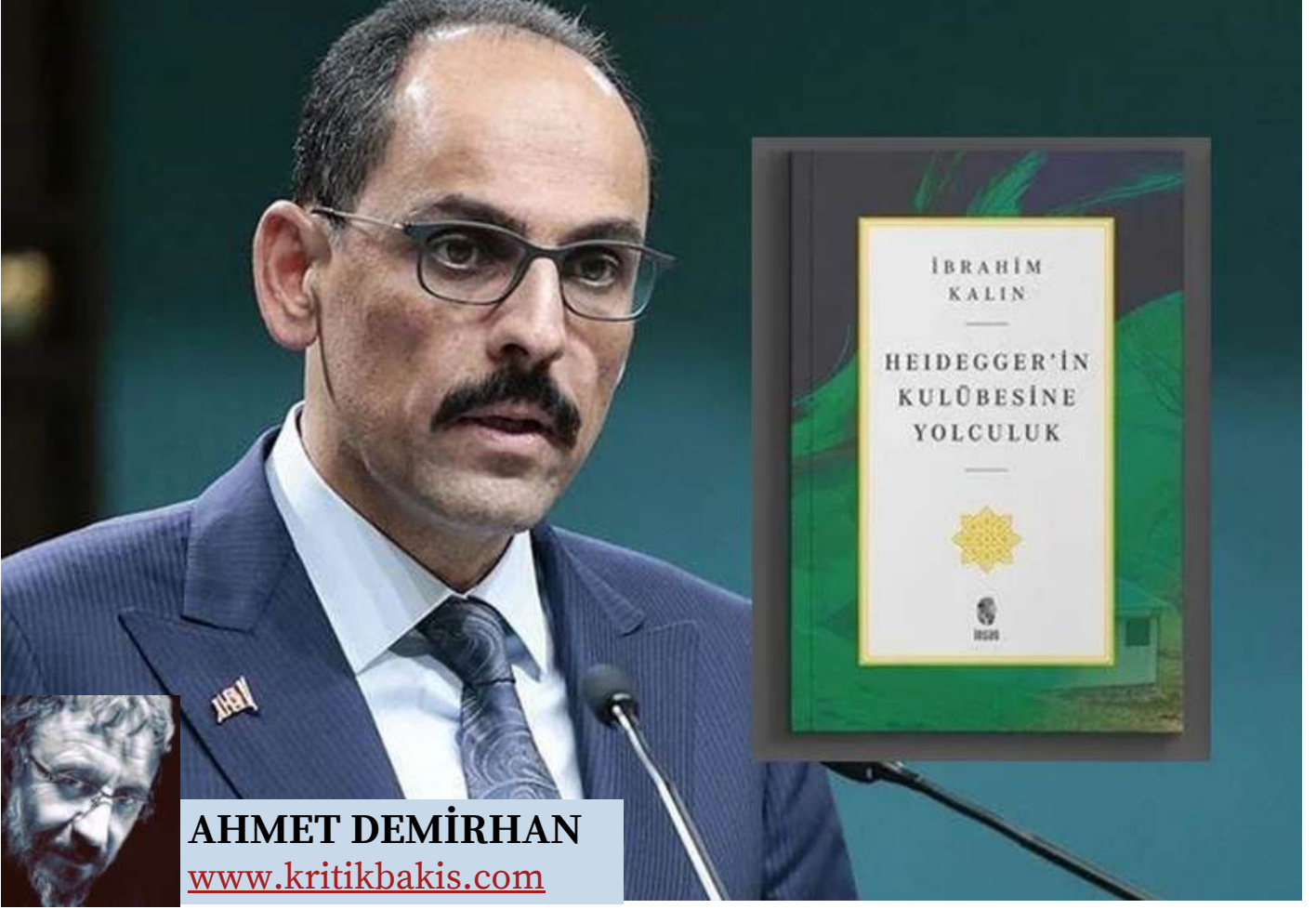
Ukrayna'daki savaşın sona ermesi, Trump'ın gözünde Avrupa için iyi bir iş — hatta Avrupa için yaşamsal bir mesele — ama ABD için giderek daha az önem taşıyor.

Bu değişen dinamikler karşısında belirginleşen bir ilke var: ABD'nin çıkarları daralıyor. Yönetim, Ukrayna'ya mali ve kapasite temelli kaynak sağlamaya devam etmeye istekli, ancak bunların bedeli ABD tarafından ödenmeyecek.

Trump'ın desteği Avrupa için gelmeyebilir.

Heidegger'in Kulübesinin Önünde Varlığı Düşünmek

AHMET DEMİRHAN

www.kritikbakis.com

Eğer Heidegger, Almanya'nın İsviçre ve Fransa sınırlarına yakın Kara Orman'a komşu Meßkirch'te değil, bir kıyı kasabasında, ama muhakkak Katolik olan bir kıyı kasabasında doğsaydı ve 1922'de yaptırdığı; eserlerinin büyük bölümünü yazdığı; zaman zaman meslektaşlarını, arkadaşlarını ve öğrencilerini ağırladığı; ama çoğunlukla ya eşiyle veya tek başına kaldığı, patikalarında uzun yürüyüşlere çıktığı, kimi zaman da kayak yaptığı Kara Orman'daki Todtnauberg köyünün kıyısındaki küçük kulübesi yerine, deniz kıyısında bir balıkçı kulübesi inşa ettirseydi ve o küçük dağ kulübesinde düşündüğü gibi Varlık üzerine düşünseydi, aynı Varlık'tan mı bahsederdi?

Bu soru, İbrahim Kalın'ın, girişi kısmını daha önce kısmen yayınladığından ilgili olanların zaten bildiği Heidegger'in Todtnauberg'deki kulübesine 2019'da yaptığı ziyareti konu alan Heidegger'in Kulübesine Yolculuk kitabının özellikle "Kelime ve kavramlarla anlattığımız şey", elbette bu arada Varlık kelimesi veya kavramı da, "Varlık'ın bizatihi kendisini değil, onun dil

ve düşüncedeki temsilidir" (42) şeklinde hülasa edilen Varlık ve temsili arasındaki ilişkiyi ele aldığı sayfalarını okurken aklıma düştü. Eğer Heidegger bir balıkçı kasabasında doğsaydı ve kendisine denizin hemen kıyısına bir balıkçı barınağı veya denize bakan bir tepeliğin üzerine küçük bir kulübe inşa ettirseydi, hem kulübe hakkında kendi yazdıkları (özellikle de kulübesini "çalışma dünyam" diye adlandırdığı, İngilizceye "Why Do I Stay in Province?" diye çevrilen yazısı) ve hem de örneğin Adam Sharr'ın (Engin Yurt tarafından Türkçeye çevrilen, Dergah Yayınları tarafından 2016'da yayınlanan) Heidegger'in Kulübesi adlı çalışması ve bu çalışmanın kaynakçasında yer alan kulübe hakkındaki benzeri başka eserler, aynı olur muydu? İbrahim Kalın da aynı şekilde Heidegger'in Barınağına Yolculuk diye bir kitap yazsaydı, aynı şeylerden bahseder miydi? Hem Heidegger ve hem de Kalın da dahil, kulübe hakkında yazan başkaları, onun taşra hayatına bakışının Varlık hakkındaki düşüncesini belirlediğinde neredeyse hemfikirler.

Üstelik Heidegger, Kalın'ın da "Köyde felsefe yapılır mı?" başlığıyla konuya ayrı bir bölüm ayırarak üzerinde ayrıntılı bir şekilde durduğu üzere, "çiftçinin emeği" ile "filozofun emeği"nin aynı kaynaktan doğduğunu; "Çetin bir kış gecesi sert bir kar fırtınası kulübenin üzerinde kıyametler kopardığında ve her şeyi kaplayıp örttüğünde, işte bu felsefe için en mükemmel zamandır" derken her iki emeğin de; bir çiftçi çocuğu ağır ağaç kütüklerini yüklediği kızıağı tepeden aşağıya taşıma tehlikesine girerkenki, düşüncelerinde kaybolmuş bir çoban sürüsünü tepelere doğru sürerkenki veya bir çifti çatısını tamir için sayısız tahta kirişi hazırlarkenki emek ile filozofun emeğinin de aynı "basit ve temel" ilkedden hareket ettiğini dile getirirken, sadece kırdaki hayata değil, köylülere de, en azından dağa çıkmayı, kırlarda dolaşmayı "tetikleyici" (stimulated) bulan kentlilerin aksine, başka bir nazarla baktığını özellikle vurgular. Ancak eğer Heidegger Kara Orman'da bir kasabada değil, diyelim ki Baltık kıyılarında, mesela Königsberg'e yakın olan (muhakkak Katolik) bir balıkçı kasabasında doğsaydı, denizcilere de çiftçilere baktığı aynı nazarla bakabilir miydi?

Aynı soruyu değişik biçimlerde, ama özellikle "temsili" bağlamını dikkate alarak soran bu sorular, belki ilk bakışta aşağı yukarı aynı cevabı alabilecektir. Balıkçı da teknesini denize çıkarırken, dümeni hırçın dalgalara karşı dengede tutmaya çalışırken, balık çekmek için ağını denize salarken ve balıklarla (ve belki de denize atılan ıvrır zıvrıla) yüklü olacağı için salınırkenkinden daha da ağır olan ağı teknesine geri alırken bir "emek" harcar. Üstelik Heidegger'in kulübesi bir balıkçı kasabasının kıyısında olsaydı, barınağı, orada da belki kar fırtınasıyla değil, denizden yükselen dalgaların hırçın sesleri eşliğinde çatısına vuran daha sert bir fırtınayla temelinden sarsılmış gibi olabilecekti. Bu durumda Heidegger, o fırtına anını felsefe için en uygun an olarak değerlendirebilecekti.

Başka bir yol da tutturulabilir. Örneğin Carl Schmitt gibi insanın bir kara varlığı olduğunu; karaya bağlı hayatın (kabaca territoryallığın) sınır çizmeye ve toprağa bağlı bir hukuk çerçevesinde geniş alanlar oluşturmaya müsait olmasına karşın, denizde insanın karadaki gibi sınır çizemeyeceğinden denizin açık alan olarak değerlendirilmesi gerektiğini; bu ayrıma rağmen, bir "koyun çobanı" olan İngilizlerin "denizin çocuğu"na dönüşerek karaya bağlı hukuku açık deniz mantığına dönüştürerek nomos'u da yerinden ettiklerini ileri sürerek "kara" ile "deniz" arasındaki ilişkiye dikkat çekebilir ve bu çerçevede Heidegger'in de (özellikle Hölderlin'in "İster" şiiri gibi şiirler vasıtasıyla) "nehir" üzerine çokça düşünse de "deniz" üzerine (bilebildiğim kadarıyla, Hölderlin üzerinden Ege Denizi'ne yaptığı birkaç gönderme dışında) hiç düşünmediğini söyleyerek, meseleyi kara halklarıyla Britanyalılar ve onların izinden giderek açık deniz mantığıyla yeni bir dünya düzeni kurmaya yeltenen Amerikalılar bağlamında bir "ada" halklarının farklı mantıklarına da bağlayabiliriz.

Ancak bu iddia da, Britanyalıların "koyun çobanı" oldukları dönemde örneğin Londra'nın bir "balıkçı köyü" olduğunu (ve bir rivayete göre ileride de bir "balıkçı köyü"ne dönüşeceğini) unutturamaz. (Derrida'nın Fichte'nin hem hayli derin milliyetçiliği ve hem de hayli hümanist bir kozmopolitizmi aynı anda savunabildiği Alman Ulusuna Hitap'ta geçtiği şekliyle "cinsellik, ırk, tür, cins, cinsiyet, nesep, aile, nesil veya seçere, cemiyet" gibi anlamları haiz Geschlecht kelimesinin ve türevlerinin "Heidegger'in eli" ve "Heidegger'in kulağı" açısından ne tür bir ilişkiye sahip olduğunu tahlil ederkenki ifadesiyle) zaten buradaki asıl sorumuz da Heidegger'deki gibi "felsefi milliyetçiliği" başkalarının "felsefi milliyetçilik"leriyle kıyaslama sorusu ya da her milliyetçiliğin, felsefi olarak ifade edildiğinde dahi, bir yurt tasarlama ihtiyacında olması değil; varlığın nasıl düşünüleceği, dahası nasıl "temsili" edileceği sorusu.

Öte yandan, Hölderlin's Hymn "The Ister"inde (s. 30) üzerinde dura dura vurguladığı üzere, Heidegger'in "nehir"i "yolculuğa çıkma" olarak düşünmesi, onun şiirsel veya değil, bir "imge" olarak yolculuk fikrini taşıması dolayısıyla değildir; "nehir yolculuğa çıkmadır", çünkü örneğin yolculuğu doğumdan ölüme doğru giden bir seyrin imgesi olarak ele alan Hristiyan düşüncesinin ancak geçici bir "dünyevi âlem"le kayıtlı bir "yolculuk" tasarlayabilmesine karşın, "bizzat nehir olan yolculuk, beşeri varlıkların bu dünya [yer, arz, toprak; earth] üzerinde evde olmaya geldikleri yolu belirler ... Nehir olan yolculuk, hüküm sürer ve bunu hayli temel bir biçimde, dünyaya [yeri, arzı, toprağı] evde olmanın 'zemin'i olarak ulaşmanın çağrısında yapar".

Bu anlamda "deniz"ın yolculuğundan söz etmek mümkün değildir, Deniz karayla nehirdeki gibi yurt edinmişlik bağıyla bağlı değildir, o tamamıyla "açık"tır ve bu "açık" oluş, Varlığın bulunabileceği bir "açıklık" olarak da düşünülemez. Çünkü denizdeki "açık" oluş tekdüzedir. Deniz ile beşeri varlık arasında Varlık açısından bir ilişki kurmak da mümkün değildir. Hem kendisi olan ve hem de yolculuk olan "nehir", tıpkı beşeri varlık gibi, mukim olduğu (aktığı) zeminde, ararsa, açıklığını bulur ve o sayede vuslata erer. Tuhaf biçimde Heidegger'de "nehir" düşüncesi, "nehir" daha denize dökülmeden, "nehir" "deniz"de vuslata ermeden biter. Bu nedenle "deniz"ın açıklığı Heidegger'e muhtemelen "tekinsiz" (uncanny) gelecektir. Uçsuz, bucaksız, sınırsız, ufuksuz ve tekdüze görünebilecektir. Heidegger'in "uçurum" diye çevirebileceğimiz meşhur "Abgrund" mefhumu, denizde, "girdap" diye çevrilebilecek "maölstrom"a rahatlıkla dönüşebilir.

Bunları da akılda tutarak, çiftçi ve balıkçı örneğine dönersek, karşımıza şöyle başka bir sorun daha çıkar: Çiftçinin temel uğraşısı olan "tohum"da o "tohum"un "temsili" ettiği diyelim ki bir buğdayı veya Heidegger'in kulübesinin etrafındaki ağaçlarda bir ağacın "kök"ünün "temsili" ettiği ağaç türünü (çam mı, köknar mı olduğunu) düşünmek belki mümkündür. Belki. Ama balıkçı için böyle bir "temsili" ilişkisi gayet sorunludur.

Örneğin balıkçının ana malzemesini veya etrafındaki denizin “kök”ünü ne “temsil” eder? Balıkçı balık avlayan kişidir ve “emeği” de balık avlamaya dönüktür. Bunun için denize ağ salar ve denizden saldığı ağ vasıtasıyla balık çeker. Kısaca belirtmek gerekirse, ağ vasıtasıyla denizden saldığından daha fazlasını çeker. Ne saldığı ağ ve ne de çektiğı ağdaki balık benzer bir “tohum” veya “kök” (ya da diyelim ki “öz”) içermez. Sadece saldığı ağ vasıtasıyla teknesine balık (ya da diyelim ki balık yerine, denize atılan eskimiş bir ayakkabı) nakleder. Zaten balıkçı açısından “temsil” ilişkisinin sorunlu olmasının nedeni de budur; nakilde attığın oltadan hep bir fazlasını çekersin. Bu durumda bir balıkçı varlığı nasıl tasavvur ederdi? “Tohum”da veya “kök”te var olanın tezahüründe asıl olanı arayarak tasavvur edemeyeceğine göre, herhalde o ağ vasıtasıyla (balık ya da eski bir ayakkabı) nakledişi üzerinden. Herhalde. Özlü değil de nakledilir olarak. Kısacası, burada denize salınan ağ ile denizden geri alınan ağ arasında herhangi bir temsil ilişkisi kurulamaz.

Öyleyse, eğer bir balıkçı kasabasında doğsaydı Heidegger barınağını yine “çalışma dünyam” olarak tarif edebilecekti belki, ama o kulübede yaşanan münzevilik tecrübesini tarif ederken, kentte de yaşanabilen yalnızlığın aksine dağ başında bir kulübede tecrübe edilen “münzevilik, bizi tecrit eden değil, bütün varoluşumuzu her şeyin huzurunun [Wesen; presence] engin yakınlığına fırlatma [project] gibi kendisine has ve asli güce sahiptir” diyemeyecekti. Çünkü aynı makalede dile getirdiğı, “Bir şeyi dilin mantığına sokmak, heybetli köknarların fırtınaya direnişine benzer” benzetmesini yapamayacaktı. Denizde veya deniz kıyısında köknar yetişmez çünkü. Balık avlamak maksadıyla atılan oltaya belki eskidiğı için atılan bir potin, belki eğer kaldıysa hülyalı bir sevdalığının veya bir adada mahsur kalan bir kazazedenin içine bir mesaj sıkıştırdığı bir şişe, belki şimdilerde naylon poşet veya bir kola kutusu ve sair takılabilir; ama deniz, Titanik’i bile yutar. Üstelik kavuştuğı “nehir”in suyunu bile kendine dönüştürür.

İşte bu düşüncelerle İbrahim Kalın’ın Heidegger’in Kulübesine Yolculuk adlı kitabına bakıldığında, biraz muzipçe görünebilecek bu çiftçi ve balıkçı üzerinden Heidegger’in kulübesini bir balıkçı barınağına dönüştürmenin anlamı da ortaya çıkar. Öncelikle Heidegger’e muzipçe yaklaşmanın onu kendi düşüncesinden uzaklaştırmak olmadığı açısından. Daha bir lisans öğrencisiyken, tam olarak 1992/1993 eğitim ve öğretim yılının ikinci döneminde, kendisinden aldığım felsefe dersinde bize Heidegger’in Varlık ve Zaman’ını okutan, önceleri sadık bir Anglo-Sakson analitik felsefesi tarihçisi iken, Tarancı’nın şiirindeki gibi “yolun yarısı”nda veya “ortası”nda patika değiştirerek kıta felsefesine yönelen ve dolayısıyla iki geleneğı de harmanlayabilen Charles P. Bigger, Heidegger’in birçok mefhumuna veya cümlesine muzipçe bakar; hatta bir cümleyi okur ve sonra da kendi kendine gülerdi. Önceleri yadırgatıcı gelen bu tutumun, (tabiri caizse) “hınzırlık”tan kaynaklanmadığını; o mefhumun

veya cümlelerin anlamını o mefhumu veya cümleyi aşan taraflarıyla birlikte değerlendirerek onların ardındaki neyse onunla yakınlık kurma çabası içerdiğini sonradan anladım. Burada yakınlığı elbette müspet veya menfi bir değer verilebilir, o muzipin tavrına bağlıdır. Ancak şu denebilir: Muziplik, felsefi düşüncede de olsa, hatta bizatihi felsefi düşüncede, bir mefhumun veya cümlelerin önermesinin kapsamını kavramaya onun doğrudan hükmüne muhatap olmaktan daha fazla yardım eder. Dolayısıyla Heidegger’in Kara Orman’da dağ başındaki kulübesini deniz kıyısında bir balıkçı barınağına döndürmek, sadece basit bir düşünce deneyi veya meseleyi bağlamını egzantrik bir yere çekerek polemiksel bir şekilde ele alma olarak değerlendirilemez. Heidegger deniz insanı değildi ve bu Varlık üzerine düşünmesini, düşüncesini dile getirirken kullandığı cümleleri kalıplayacak kadar belirlemiştir. (Burada Heidegger’in en çok üzerinde düşündüğü isimlerden Nietzsche’yi akışkan ve dişil olduğu için “su”dan korkan birisi olarak ele alan Luce Irigaray’ın Nietzsche’nin Deniz Aşığı’ndaki psikanalitik okumasındakinden farklı bir şeyden bahsettiğim, umarım, aşağıda makalenin sonunda anlaşılabacaktır.)

İşte Heidegger’in denizle bu ilişkisi, İbrahim Kalın’ın Heidegger’in Kulübesine Yolculuk adlı kitabına değerlendirmek için bir giriş sağlayabilir. Eğer Heidegger eserlerini dağ kulübesi yerine bir balıkçı kasabasının kıyısındaki bir barınakta yazsaydı Varlık konusundaki düşüncesinin en azından “temsil” bakımından farklılık arzedeceğine dair varsayımımız üzerinden ifade edilirse, kitabının adı Heidegger’in Kulübesine Yolculuk değil de Heidegger’in Barınağına Yolculuk olsaydı, Belki bazı bölümleri, örneğin kulübeye dair verdiği malumatlar ya da kulübeye yolculuğunun otobiyografik özelliğı haiz kısımları değişiklik gösterebilirdi; ama Kalın, Varlık hakkında aşağı yukarı aynı şeyleri söylerdi. İşte Kalın’ın Heidegger’in Kulübesine Yolculuk kitabını ilginç kılan en önemli özellik kitabın bu hususiyeti.

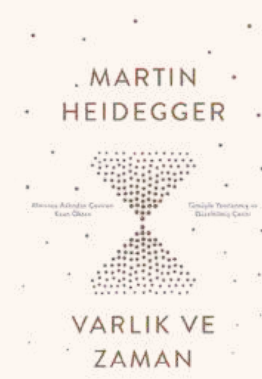
Bu hususu biraz açmak için Heidegger’in dağ kulübesinin yanına eklediğimiz balıkçı kulübesine üçüncü bir kulübe eklemek gerekebilir. Eğer İbrahim Kalın, Heidegger’in Kulübesine Yolculuk adlı kitabında Todtnauberg köyünün kıyısındaki Heidegger’in ziyaret ettiği kulübesine Erzurum yaylalarından birinde bulunan, hemen köşesindeki bir pınarın başında elinde sazıyla o muhteşem “Hani yaylam hani senin ezelin” diye başlayan türkü gibi türküler de söylediğı bir kulübeden bakarak yaklaşıyorsa, belki başka şeyleri konuşuyor olurduk. Ancak Kalın, Heidegger’in kulübesine yaptığı ve ayrıntılarını çeşitli fotoğraflar eşliğinde aktardığı ziyaretini, sadece Heidegger’in Varlık mefhumu üzerine söylediklerini düşünerek aktarmaz. Elbette ziyaret edilen Heidegger’in kulübesi olunca Heidegger’in Varlık mefhumu bir başlangıç noktası olmasa da bir vesile olur. Üzerinde hassasiyetle vurgulanması gerekir ki Heidegger’in Varlık mefhumu bir başlangıç noktası değildir, olsa olsa Varlık üzerine

düşünmek için bir vesiledir; çünkü Kalın, “Düşünmek için Varlık’ın komşusu olmaya, Varlık’a komşu olmak için de düşünmeye ihtiyacımız var” der.

Burada düşünmek, bir kırdan, fırtına ortasında veya sert tabiat şartları altında yaşanan tecrübenin felsefe için de mükemmel bir an olduğu düşüncesiyle varılan düşünmedir ve herhangi bir şekilde zihinsel bir faaliyet olarak tanımlanamaz. Bu anlamda hem Varlığa komşu olmak, onun açıklığına ermek anlamıyla ve hem de Varlığı düşünmek, onu düşünmekle hemhal olmak anlamıyla birbirlerini tamamlar. Ancak Kalın, bu mütemmim faaliyetler bir döngüsellik içerdiği için, “Nereden başlayacağımız sorusu”nu “önemli” bulmakla birlikte, aşılmaz da bulmaz. Söz konusu döngüsellik kılmak için o döngüdeki “halkaya bir yerden girmek” (39) yeterlidir. İşte bu nedenle Kalın’ın Heidegger’in Kulübesine Yolculuk adlı eseri, Erzurum yaylalarında üçüncü bir kulübe hayal etmeden, Heidegger’deki Varlık mefhumuna “bir yerden” girerek bizzat Varlık üzerine düşünür. Bu aynı zamanda Varlık mefhumunu Heideggerci çerçeveden çıkarmak anlamına da gelir. Heidegger ve kulübesi, genel bir Varlık mefhumu üzerine düşünmek amacıyla, Heidegger düşüncesinde kulübenin ve etrafının Varlığa vasıl olmak için nasıl bir “açıklık” sunduğunu veya takdim ettiğini müşahade etmek için ziyaret edilen bir “ikametgah” olur.

Ancak bu “ikametgah” örneğin Sharr’ın Heidegger’in Kulübesi’nde iddia ettiği gibi, Heidegger’i “varoluş ile sert bir ilişki içine” yerleştirmez (109). Kulübe Heidegger’in manastırı değildir. Bir azizin veya velinin türbesi de değildir. Bu nedenle Kalın’da Varlık’ın Heideggerci anlamından uzaklaşması anlamlıdır. Bu bir yandan Kalın’ı Heidegger üzerine Türkiye’den düşünen ve bu yolla Heidegger’in Türkiye’deki bir ajansı yapan bir mümessil olmaktan alıkoyar. Diğer yandan da Varlık’ı başka ne yollarla düşünmek ve müşahade etmek gereklidir sorusuna kapı aralar. Heidegger’in kulübesini “sadece Heidegger’in hayatındaki ve düşüncesindeki önemi” değerlendirerek değil, aksine “büyük varlık dairesi içindeki yeri” araştırılarak düşünmek, “varlık, mana ve hakikat alanına doğru bir adım atmış” olmaktadır (52). Bu nedenle zaten kitabın adı “yolculuk”tur; Heidegger’i vesile kılarak Varlık mefhumu üzerine düşünen bir “yolculuk”. Heidegger’deki “nehir” olan “yolculuk”tan farklı bir “yolculuk”tur bu.

Ancak Varlığı düşünmek ve onu müşahade etmek için Heidegger’i ve kulübesini vesile kılmanın sonuçlarını düşündüğümüzde Heidegger bağlamında bir mesele ortaya çıkar: “Varlık’ın hakikati”ni “kalıplara sığmayacak kadar geniş, derin, dinamik, akışkan ve hayatîyet dolu” olarak tanımlayınca (s. 41) ve aslında böyle bir Varlık tanımının Batı düşüncesindeki Varlık mefhumuyla ilişkisi sorgulanmaya başlayınca, iki ihtimal söz konusu olur. Birincisi, Derrida’nın “felsefi milliyetçilikler”i ele alan seminerinin açılışını yapan “Onto-theology of National Humanism (Prolegomena to a Hypothesis)”de üzerinde durduğu bir “gelenek”leştirmeye duçar olunabilir.

Bu gelenekleştirme, kendilerine sağlam ve köklü, kendi milli adlarıyla matuf “İngiliz analitik felsefesi”, “Alman romantik felsefesi”, “Fransız post-yapısalcılığı” gibi ulusal felsefi gelenekler yükleme çabasından oluşmaz sadece; Derrida’nın en azından söz konusu makalesinde değinmediği Richard May’ın Heidegger’s Hidden Sources: East-Asian Influences on his Work’te iddia ettiği gibi, Heidegger’le Asya düşüncesi arasında “gizli” bir ilişki kurmak; Marlène Zarader’in The Unthought Debt: Heidegger and the Hebraic Heritage’inde olduğu gibi, Heidegger düşüncesi ile İbrani miras arasında üzerinde henüz düşünülmemiş bir “borçluluk” ilişkisi öne sürmek gibi örnekler yanında, özellikle üzerinde durduğu “post-yapısalcılık” veya “dekonstraksiyon” ile “Zen düşüncesi” arasında bağ kurmak gibi örnekler, “her ulusal memlekette ulusal felsefi dokuyu canlandırmak, gerçek geleneği oluşturmak, külliyyatı ve ulusal mirası yeniden gözden geçirmek isteyenler”in var olduğunu da gösterir. Ancak Kalın’ın Erzurum’un Palandöken’indeki bir yaylada olası bir kulübeden yola çıkarak konuşmadığını ileri sürdüğümüzde, onun için bu ihtimalin de devre dışı kaldığını zaten belirtmiş olduk. Kalın, Heidegger üzerinden “yerli” bir Varlık düşüncesini ihya, icat veya ibda etmeye çalışmaz.

Varlığı düşünmek ve onu müşahade etmek için Heidegger’i ve kulübesini vesile kılmanın sonuçlarını düşündüğümüzde ve Varlık’ın hakikati”ni de “kalıplara sığmayacak kadar geniş, derin, dinamik, akışkan ve hayatîyet dolu” olarak tanımladığımızda Heidegger bağlamında ortaya çıkan ikinci ihtimal, aslında yazının başlangıcında biraz da muzipçe Heidegger’e alternatif bir kulübe, dağ başında değil, deniz kıyısında bir balıkçı kulübesi tasarlamının nedenini de sergileyen bir ihtimaldir. Heidegger’i ve kulübesini bir anlamda içine gömüldüğü “temsil” ilişkisinden azade kılacak bir vesile olarak ziyaret eden Kalın, Varlık’ı “geniş, engin, derin, dinamik, akışkan ve hayatîyet dolu” olarak tanımlayınca, düşüncesinin erimi “nehir”i geçemeyen, hatta o “nehir”i denize bile ulaştıramayan Heidegger’i, bırakınız bir deniz kenarında bir balıkçı barınağına yerleştirmeyi, “sahilsiz bir umman”ın içine fırlatıverir (projekte eder). Heidegger bu sınamadan geçebilir mi, bir muamma. Ancak bir sonraki yazıda Heidegger’in kulübesinin önünde tespih çekmek üzerine düşünürken ele alacağımız üzere, bu konuda bazı gözlemler yapmak da mümkün.

Gazze Ateşkesi ve İsrail'in Yeniden İran Hedefi

DOÇ. DR. İSMAİL SARI
www.kritikbakis.com

İki yıl süren Gazze Savaşı, İsrail-Filistin çatışma tarihinin en uzun ve en yıkıcı dönemlerinden biri olarak kayda geçmiştir. İsrail'in "Gazze soykırımı" iç kamuoyunda "güvenliğin yeniden tesisi" iddiasıyla meşrulaştırılmış olsa da savaşın sonunda ortaya çıkan tablo, askeri bir başarıdan çok stratejik ve diplomatik bir çöküşe işaret etmektedir. Bu durum yalnızca İsrail'in bölgesel konumunu değil, Batı dünyasındaki algısal meşruiyetini de derinden sarsmıştır. İsrail, Hamas'ın askeri kapasitesini geçici olarak sınırlamayı başarmış olsa da uzun vadede Batı'daki "mağdur" imajını kaybetmiştir. Avrupa kamuoyunda Filistin'e verilen desteğin kalıcı nitelik kazandığı; İsrail'in ise geleneksel müttefikleri nezdinde dahi ciddi bir meşruiyet kriziyle karşı karşıya olduğu görülmektedir.

Holokost sonrası dönemde Batı dünyasında "Yahudilerin güvenli limanı" olarak idealize edilen İsrail, Gazze'deki geniş ölçekli yıkımla birlikte bu tarihsel anlatıyı kökten sarsmıştır. "Kendini savunma hakkı" söylemi uluslararası kamuoyunda meşruiyetini büyük ölçüde yitirmiş; İsrail'in operasyonları artık sistematik cezalandırma veya soykırım stratejisi olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Almanya, Fransa, İspanya ve İtalya gibi ülkelerde düzenlenen kitlesel protestolar, Batı toplumlarının İsrail'e yönelik geleneksel toleransının kırıldığını göstermektedir.

Öte yandan Avrupa ülkeleriyle ilişkiler ciddi biçimde gerilemiştir. Bazı Avrupa devletlerinin Filistin'i tanınması, silah ambargoları, iptal edilen savunma anlaşmaları ve yatırım fonlarının çekilmesi, İsrail'in uluslararası alanda hızla yalnızlaşmasına yol açmıştır. Buna karşılık Hamas ve diğer Filistinli direniş grupları, savaşın sonunda kendilerini "yenilmiş" değil "direnmiş" bir güç olarak konumlandırmış; özellikle Gazze ve Batı Şeria'da artan halk desteği bu direnişin toplumsal meşruiyetini güçlendirmiştir.

İsrail, savaşın başında ilan ettiği Hamas'ı tamamen ortadan kaldırma ve sonrasında Gazze'yi işgal etme hedeflerine ulaşamamıştır. Bu tablo, İsrail'in beklediği "mutlak zafer"in gerçekleşmediğini açıkça ortaya koymaktadır. ABD Başkanı Donald Trump'ın diplomatik hamleleri ise savaşın son evresinde belirleyici bir rol oynamıştır. Trump'ın "rehinelerin dönüşü" üzerinden kurgulanan barış girişimi, savaşın sembolik bir finalle sonlandırılmasını amaçlamaktadır. Ancak bu girişim sahadaki temel sorunları çözmekten uzaktır. Hamas'ın silahsızlandırılması, Gazze'nin uluslararası idareye devredilmesi veya iki devletli çözümün yeniden gündeme alınması gibi konularda herhangi bir uzlaşmaya varılamamıştır. Dolayısıyla Trump'ın "tarihi barış" söylemi daha çok kısa vadeli, taktiksel bir başarı olarak okunmalıdır.

ABD'nin bu süreçte izlediği yaklaşım, çatışmanın yapısal nedenlerini çözmek yerine geçici bir ateşkesi “barış” olarak sunmakla sınırlı kalmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki Trump'ın barış planını benzersiz kılan unsur, ABD'nin İsrail-Filistin meselesine ilk kez “uluslararasılaştırılmış” bir model önermesidir. İsrail, Filistin sorununun uluslararasılaşmasını hiçbir zaman istememiştir.

Savaşın kalıcı biçimde sona erdirilmesini hedefleyen anlaşmanın ikinci aşamasına henüz geçilmemiştir. Bu aşamanın en kritik unsurları Hamas'ın silahsızlandırılması ve İsrail'in Gazze'den tamamen çekilmesini kapsamaktadır. Diplomatik analizler, söz konusu müzakerelerin ilk aşamalara kıyasla çok daha karmaşık ve zorlu olacağını öngörmektedir. Dolayısıyla kalıcı bir ateşkesin tesis edilmesi öncelikle Trump yönetiminin Gazze'ye yönelik ilgisini sürdürmesine ve bölgesel aktörlerin diplomatik çabalarına bağlıdır. Türkiye, Katar ve Mısır gibi ülkelerin yürüttüğü yoğun arabuluculuk faaliyetleri, mevcut kırılğan dengelerin korunmasında belirleyici rol oynamaktadır. Öte yandan son dönemde yaşanan Katar saldırısı, Körfez ülkelerine İsrail'in bölgesel ölçekte yükselen bir tehdit oluşturduğunu açıkça göstermiştir. Bu farkındalık, söz konusu ülkelerin İsrail'in etkisini sınırlamak ve bölgesel istikrarı korumak amacıyla ABD nezdinde daha yoğun diplomatik girişimlerde bulunmalarını teşvik edecektir. Dolayısıyla kalıcı bir ateşkesin inşası, yalnızca taraflar arasındaki askeri gerilimin sona ermesine değil, aynı zamanda bölgesel güçlerin stratejik önceliklerinde yaşanacak yeniden konumlanmaya da bağlıdır.

İran Yeniden İsrail'in Hedefinde

İsrail açısından Gazze'deki savaş, askeri bakımdan sınırlı hedeflere ulaşılsa da siyasi anlamda derin bir belirsizlik yaratmıştır. Hamas'ın askeri kapasitesi büyük ölçüde zayıflatılmış, tünel ağlarının önemli bir kısmı imha edilmiştir; ancak tamamen tasfiye edilememiştir. Bu nedenle İsrail, tam bir “zafer” söylemini iç kamuoyuna sunmakta zorlanmaktadır. Netanyahu hükümeti bu koşullar altında dikkatleri Hamas'tan İran'a çevirmekte ve ulusal güvenlik gündemini yeniden bölgesel düzleme taşımaktadır. Gazze'deki yıpratıcı operasyonların ardından İsrail kamuoyunda artan huzursuzluk, hükümete yeni bir tehdit anlatısı inşa etme fırsatı vermektedir. İran, bu anlamda hem dış düşman imgesi hem de ulusal birlik retoriği için yeniden uygun bir hedef olarak görülmektedir.

Yeni bir savaşın en temel itici gücü, İsrail'in taviz vermez güvenlik doktrininde yatmaktadır. Bu doktrin, bölgedeki hiçbir aktörün İsrail'in mutlak askeri üstünlüğüne ve hareket serbestisine meydan okuyabilecek bir caydırıcılık kapasitesine sahip olmamasını şart koşmaktadır. İsrail için “tam güvenlik”, komşuları için “tam güvensizlik” anlamına gelmektedir. On iki günlük savaş bu denklemi bozmuştur. İran, balistik füzeleri ve gelişmiş siber savaş yetenekleriyle İsrail'in hava savunma sistemlerini aşabileceğini ve topraklarına ciddi zararlar verebileceğini göstermiştir.

Bu durum rasyonel bir perspektiften İsrail için caydırıcı bir faktör olması gerekirken, mevcut doktrin çerçevesinde tam tersi bir etki yaratmıştır. İran'ın kanıtlanmış bu yeteneği, kalıcı ve daha tehlikeli bir tehdit haline gelmeden önce yok edilmesi gereken varoluşsal bir sorun olarak algılanmaktadır.

Bu algı İsrail'i zamana karşı bir yarışa sokmaktadır. Tahran'ın Çin'den daha sofistike hava savunma sistemleri veya Rusya'dan modern savaş uçakları tedarik ederek savunmasını güçlendirmesine; aynı zamanda ülke içindeki istihbarat zafiyetlerini gidermesine olanak tanımak, İsrail için kabul edilemez bir risktir. Dolayısıyla İran'ın toparlanmasına fırsat vermeden belirleyici bir darbe indirme zorunluluğu, Tel Aviv'deki askeri planlamaların merkezinde yer almaktadır. Bu askeri zorunluluk, İsrail'in daha geniş “Büyük İsrail” vizyonu ve tüm komşularını zayıf, istikrarsız ve parçalanmış halde tutma stratejisiyle birleştiğinde, İran'ı bir sonraki “Suriye” veya “Lübnan” yapma hedefini ortaya koymaktadır. İlk savaş bu hedefe ulaşmada yetersiz kalmıştır; dolayısıyla ikinci ve daha kapsamlı bir saldırı, bu stratejik hedefin tamamlanması için kaçınılmaz bir adım olarak görülmektedir.

İlk savaşın İsrail açısından sonuç analizi, ikinci raundun hedeflerini daha net ortaya koymaktadır. İsrail'in ilk turda üç temel hedefi vardı: Birincisi ve en önemlisi, on yıllardır süren Amerikan direncini kırarak ABD'yi İran'la doğrudan bir askeri çatışmanın içine çekmekti. Bu hedef, sınırlı da olsa kısmen başarılı ve stratejik bir kazanım olarak görüldü. Ancak diğer iki hedefte tam bir başarısızlık yaşandı. Rejimin üst düzey askeri ve sivil yetkililerini öldürerek İran'ı “başsız bırakma” girişimi, Tahran'ın 24 saat içinde bu isimlerin yerini doldurmasıyla sonuçsuz kaldı. Üçüncü hedef olan, saldırıların İran halkını rejime karşı bir isyana teşvik edeceği umudu ise tam tersi bir etki yaratarak ülkede güçlü bir milliyetçilik dalgasını tetikledi. İsrail için bu tablodan çıkan ders nettir: Kendi askeri gücü ve ABD'nin sınırlı, “tek seferlik” desteği, İran'ı stratejik olarak etkisiz hale getirmek için yetersizdir. Dolayısıyla ikinci bir savaşın en temel hedefi artık sadece İran'ı vurmak değil; çatışmayı hızla tırmandırıp İsrail'de ağır kayıplar verdirerek ABD'nin savaşa topyekûn ve uzun süreli müdahalesini kaçınılmaz kılmaktır.

ABD ve Uluslararası Konjonktür

ABD'nin bu krizdeki rolü stratejik bir çıkmazı gözler önüne sermektedir. Washington, on yıllardır İsrail'in İran'a yönelik doğrudan bir saldırı planına set çekerken mevcut Trump yönetimi bu kırmızı çizgiyi aşmış ve ilk savaşa “sınırlı” da olsa katılmıştır. İsrail'in temel stratejisi, ABD'yi topyekûn bir savaşın içine çekmektir. İsrail topraklarında yaşanacak ağır kayıplar, Amerikan kamuoyu ve siyaseti üzerinde savaşa tam teşekküllü müdahale edilmesi yönünde karşı konulmaz bir baskı yaratacaktır. Bu durum ABD'nin stratejik çıkarlarıyla tamamen çelişmektedir. Aynı zamanda bu, ABD-İsrail ilişkilerindeki temel bir paradoksu da gözler önüne sermektedir: Amerikan kamuoyunda İsrail'e yönelik

eleştiriler tarihin en yüksek seviyesine ulaşmışken, Washington'daki siyasi mekanizma İsrail'e koşulsuz ve sınırsız desteğini sürdürmektedir. Bu "değişen söylem, değişmeyen politika" hali, İsrail'in uluslararası hukuku ve stratejik mantığı hiçe sayan eylemlerini mümkün kılan ana faktördür.

Ancak İsrail'in bir sonraki İran hamlesinde, Tahran tarafından yıkıcı bir saldırıya maruz kalmaması durumunda ABD'den önceki savaşta olduğu kadar kapsamlı bir destek görmesi pek olası değildir. Özellikle THAAD füze savunma sistemine yönelik 800 milyon dolarlık Amerikan desteği Washington'da ciddi bütçe tartışmalarına yol açmıştır. Trump yönetiminin iç politikadaki öncelikleri arasında İran dosyasının üst sıralarda yer almaması, Tel Aviv'in stratejik manevra alanını daraltmaktadır. Ayrıca İsrail'in Gazze'deki operasyonlarının uluslararası kamuoyunda yarattığı tepki, ülkenin diplomatik izolasyonunu derinleştirmiştir. Körfez ülkeleri dâhil birçok Arap rejimi artık İsrail'i İran'dan daha büyük bir istikrarsızlık kaynağı ve güvenlik tehdidi olarak görmektedir. Bu algı, İsrail'in İbrahim Anlaşmaları sürecinde elde ettiği kazanımları da tehlikeye atmaktadır. Dolayısıyla İsrail'in İran'a yönelik olası yeni bir saldırısı ne ABD'nin ne de bölgedeki Arap rejimlerinin geniş desteğini bulacaktır. Ancak yukarıda bahsettiğimiz gibi Tahran'ın İsrail'e yönelik ağır darbeleri ABD yaklaşımını mutlaka değiştirici bir faktör olacaktır.

Sonuç

Olası bir ikinci savaşın ilkinin bir tekrarı olmayacağı kesindir. İran, ilk çatışmada kaynaklarını idareli kullanarak uzun bir yıpratma savaşı stratejisine hazırlandığının sinyallerini vermiştir. Ancak ikinci rauntta, İsrail'in niyetinin rejimi devirmek ve ülkeyi parçalamak olduğunu bilerek çok daha farklı bir strateji izlenebilir.

Tahran, İsrail'in böyle bir maceranın bedelini ağır ödeyeceğini göstermek için savaşın ilk anlarından itibaren elindeki tüm gücüyle İsrail topraklarını hedef alacaktır. Bu, İsrail içinde yüksek sivil kayıplarına yol açabilecek ve savaşı hızla bölgesel bir yangına dönüştürebilecek bir tırmanma sarmalını tetikleyecektir.

Netanyahu hükümetinin söyleminde baskın olan varsayım, İran'la yeni bir savaşa girilerek rejimin değiştirilebileceğidir. Oysa savaşın iç dinamikleri farklı bir gerçeği ortaya koymaktadır. İran yönetimi İsrail saldırısını ulusal birlik ve direniş söylemini güçlendirmek için kullanmış; rejim içi dayanışmayı artırmıştır. Yeni bir savaş rejimin çöküşünü değil; aksine İran milliyetçiliğinin konsolidasyonunu hızlandıracaktır. Daha yıkıcı bir ikinci savaş bu milliyetçi duyguları daha da pekiştirerek İran'ı, İsrail'in arzuladığının aksine, eskisinden daha bütünleşik bir yapıya kavuşturabilir. Ancak İsrail'in stratejik hesaplaması bu milliyetçilik paradoksunu aşmaya yönelik daha karanlık bir senaryoyu içermektedir. Bu plana göre amaç sadece bombalamak değil; İran devletinin merkezi komuta-kontrol yapısını tamamen çökertmektir. Eğer Tahran'ın özellikle Kürt, Azeri ve Beluç gibi etnik azınlıkların yoğun olduğu çevre bölgeler üzerindeki hakimiyeti kırılabilirse bir güç boşluğu yaratılmış olacaktır. İsrail'in ikinci adımda hedefi, bu boşluğu doldurmak için ayrılıkçı eğilimleri olan gruplara silah ve lojistik destek akıtarak iç çatışmaları körüklemektir. Amaç ülkenin kendi içinde bir "merkezkaç etkisiyle" parçalanmasını sağlamak ve İran'ı Suriye veya Lübnan gibi birbirleriyle çatışan zayıf fraksiyonlardan oluşan bir coğrafyaya dönüştürmektir. İran, önceki savaştan aldığı derslerle olası bir yeni çatışmaya daha hazırlıklıdır. Dolayısıyla yeni bir savaş hem daha yıkıcı hem de daha uzun soluklu olacaktır.

PROF. DR. EROL GÖKA
www.kritikbakis.com

KANAAT EKONOMİSİ

“Müslüman olarak nasıl zengin olunur?” gibi tuhaf sorularla zihinleri bulundurmak yerine şu yaşadığımız berbat kapitalist-tüketim toplumu ejderhasını alt etmek için kanaatkârlıktan başka çaremiz olmadığını ben de birçok yazımda anlatmak istedim. Mustafa Kutlu ağabey, “Kalbin Sesi: Bir Hicret Risalesi” adlı kitabında daha doğrudan bir yol izliyor. Kanaat ekonomisini Hududullah ile, ahlak nizamı ile, Kur’an-ı Kerim’de nerede “namaz” geçse orada “zekat”ın da zikredilmesi ile, cemaatin rahmeti ile anlatmaya çalışıyor. Bizim www.kritikbakis.com taki yazılarımızda kapitalizmle karşılaşan, ahlak ve makuliyet ölçüsünde çözüm arayan ilk batılı düşünürlerden olan Adam Smith’i daha iyi anlamaya çalışmaya kadar götürdüğümüz “devletin ekonomideki rolü” sorununu da bir çırpıda halledip noktayı koyuyor. “Devlet yeryüzünde adaleti tesis için ‘Hududullah’ çerçevesinde kurulan; insanın varoluş sebebi saydığımız ‘Cenab-ı Hakka ibadet ve kulluk’ etmesi için gereken barış, emniyet ve istiklali temin gayesi taşıyan bir teşkilattır.”

Mustafa Kutlu’nun bizi kanaat ekonomisine hicrete davet eden etkileyici risalesini okurken hep gözümün önüne E. F. Schumacher’ın “Küçük Güzeldir: Önceliği İnsana Veren Bir Ekonomi Anlayışı” kitabı geldi. Ekonomist Schumacher, 1973 tarihli kitabında sürekli kâr ve sınırsız büyüme peşinde koşmanın en açık sonuçlarının büyük örgütlere ve artan bir uzmanlaşma; dolayısıyla ekonomik varlıkların israfı, çevre kirlenmesi ve insanlık dışı çalışma koşulları olduğunu anlatıyor. Sonunun insanlık adına hüsrana olmasından kaçınılmaz olan bu tünelden çıkabilmek için mal değil insan odaklı bir ekonomi ve insana hizmet eden bir sermaye anlayışı öneriyor. “Ekonomik düşünce pazara dayalı olduğu ölçüde, hayatın kutsallığını silip atar, çünkü fiyatı olan

bir şeyde kutsallık olamaz. Bu bakımdan ekonomik düşünme tarzının toplumun tümüne egemen olması şaşırtıcı değildir; güzellik, sağlık, ya da temizlik gibi basit değerler bile ancak ekonomik oldukları kanıtlandığı sürece yaşayabilirler” (s.54) diyen Schumacher’ın yegâne umudu, insanlardaki basiret. Şöyle diyor: “Tüm öteki erdemlerin anası olarak tanımlanan basiret, günümüzde eş anlamlı olarak kullanılan kelimelerde tam anlamını verememektedir. Hemen kullanılabilecek ve maddî yarar getirecek bir şey vaat etmeyen her şeye sırt çeviren ve değersiz sayan, yaşam karşısında küçük hesaplı, bayağı bir tavır takınışın tam karşıtı bir anlam taşımaktadır aslında.

Basiret, hakikat bilgisinin, gerçekliğe uyan kararlara dönüşmesi anlamına gelir. Şu halde, bugün basiret erdemi üzerine düşünmek, bu erdemi geliştirmekten daha önemli ne olabilir!... İnsanlar hep şunu sormaktadırlar: Gerçekten ne yapabilirim? Yanıtı şaşırtıcı olduğu kadar basittir de: Her birimiz kendi içimize bir çekidüzen vermeye çalışabiliriz. Bu çabamızda elimizden tutup yol gösterecek olan, değeri tamamen hizmet ettiği amaca bağlı olan bilim ve teknoloji değildir; insanlığın geleneksel bilgeliğindedir aradığımız yol gösterici” (s.356).

Mustafa abinin “Kalbin Sesi”ni okurken, ayrıca ilk çevrecilik hareketi Yeşiller’in ilk başlangıç zamanlarındaki tezlerine, benim de 1989’da gençlik yıllarımda, onlardan etkilenecek Deniz Gürsel mahlasıyla yazdığım, çevre sorunlarını, bizi bekleyen tehlikeleri ve İslam’da insan-tabiat ilişkilerini ele aldığım “Çevresizsiniz” kitabıma gitti aklım.

Ve tabii bu alanlarda asla aşılamayacak bir köşe taşı olarak duran Seyyid Hüseyin Nasr’ın muhteşem eseri “İnsan ve Tabiat”a...

Kapitalizmin, genel olarak modernliğin ortaya çıkması için bireyi ve araçsal aklı öncü kavramlar haline getiren bir zihniyet devrimi olması gerektiğine Max Weber'in Protestanlık analizlerinden beri aşınayız. Kesinlikle Protestan zihniyet ile yeni insanın ve üretim ilişkilerinin ortaya çıkışı arasında sıkı bir bağ var. O halde benzeri bir zihniyet devrimi şimdi gerekiyor. Kapitalizmi, tüketim toplumunu değiştirebilmek, dönüştürebilmek için, tabiatı koruyabilmek için önce zihniyeti ve insanı değiştirmek gerekiyor. Bu benim "Çevresizsiniz"den beri savunduğum tezdi. Ama gündelik hayatın, siyasetin hercümerci içinde hepimiz bir yere savrulduk, temel tezimizin ne olduğunu unuttuk. Mustafa abi, "Kalbin Sesi" ile tekrar hatırlatıyor. Siyaset de teori de lazım elbette ama birilerini değil yaşadığımız hayatı, tabiatla ilişkilerimizi zenginleştirmek ve devlet işleyişini adalet eksenine yerleştirmek için lazım. Bizim asıl tezimiz, ana yönümüz bu olmalı.

Kanaat bakkaliyesi

Elbette tüketim olacak, toplumsal iş bölümü neticesi ortaya çıkan ürünlerden ihtiyacımız karşılayacağız. Elbette insan arzusu, beğenisi ve kazancı farklı olduğu sürece ürünlerde ve kalitede çeşitlilik olacak. Ama ne dersek diyelim yaşadığımız dünyadaki hırs ve tamahkârlığı, durmaksızın artan ürün çeşitliliğini ve her seferinde bunların vazgeçilemez ihtiyaçlarımız gibi sunulmasını açıklayamayız. Besbelli ki kapitalizmin oyununa geldik. Kapitalizmin hayatlarımızı belirlediği bir dünyada çırpınıyoruz ama belli etmemek için de türlü çeşit yollar deniyoruz. İdeolojik ve siyasi fanatizmden bir şal alıyoruz mesela üstümüze...

Kapitalist şirketler başkalarının tüketimde bulunmasına yardımcı olan hayır kurumları gibi sunuluyor ama arabanızı çalan hırsızın sizi yürümek zorunda bırakarak spor yapmanızı sağladığını düşünmek gibi bir şey bu (Terry Eagleton)... "Evladiyelik" mal yok artık, kapitalizmin yeni üretim stratejisi, epey bir zamandır beri "kulan-at"a dönüşmüş durumda... Nereye elimizi atsak mutlaka altından uluslararası bir firma, bir marka çıkıyor.

Kapitalizm geliştikçe, meta mübadelesinin yaygınlaşacağını ve insan ilişkilerinin şeyleşeceğini, insanın emeğine yabancılaşacağını söyleyen Karl Marx'ın öngörüsü tuttu. Ama sistemin ihtiyaçlarımızı, tüketimin hayatlarımızı belirleyeceği bir dünyayı tahmin edemedi Marx. Tabii ki takipçilerinin burjuvazinin peşine takılıp devletlere karşı mücadeleye atılacağını da bilemedi. Nereden bilsin o üstadı Hegel'e karşı, devletlerin egemen sınıfların baskı aygıtı olduğunu savunuyordu.

Basit bir seyirlik tekniğiymiş gibi karşımıza çıkan moda, meğer hayatlarımızı planlama girişimiymiş, bilemedik. Reklam, ürünümüzün tanıtımı için gerekli olan bir faaliyet sanıyorduk meğer o tüketim dünyasına giriş biletiymiş, anlayamadık. Pazarlama, en iyi ürüne ulaşmamızı sağlayan bir bilimsel girişim diye sunuldu, aldandık. Bir aldanişımız da haber alma hürriyeti üzerine kendini yapılandıran medya alanında oldu.

Medya haberleri istediği gibi sunması bir yana, tüketim toplumunun vazgeçilmez bir özelliği olan "gösteri"nin meydana geldi.

Moda, reklam, pazarlama ve medya sayesinde amaçlanan sadece "tüketim, daha çok tüketim" ve arkasındaki kar hırsı ve tamahkârlıktı. Böyle olunca istediğimiz kadar kurullar, denetleme mekanizmaları kuralım, hepsi göz boyamadan ibaret kaldı.

"En çok satış" hedef olunca, etik ihlaller bırakın önüne geçmeyi kaçınılmaz hale geldi.

Tüketim toplumunda aşk, hakikat, emek, fedakârlık ve mahcubiyet değil arzu ve tatmin öne çıkıyor. Tüketim, maddiyat anlamını aşıyor. Çocuk, hatta maneviyat bile duygusal bir tüketim nesnesine dönüşüyor. Karşınızda sayısız tüketim nesnesi, arzunun tatmini amaçlarken aslında çanına ot tıkıyor...

Sadece bilinçli karar verdiğimiz ihtiyaçlarımız değil bilinçdışındaki arzu akışımız da metalaşılıyor. Neyi arzulamamız gerektiğini dahi "onlar" belirliyor. Moda, reklam, pazarlama ve medya sayesinde metalar, bizatihi benlik projeleri sunuyorlar. Hayat tarzı, 1960'lardan itibaren stil sahipliğine dönüştü. Başta kadınlar, çocuklar ve gençler, hepimiz, sadece neyi nasıl giyeceğimizi değil hayatlarımızı nasıl yaşayacağımızı tüketim toplumunu yöneten akıllardan öğreniyoruz. Evler, sayıları giderek azalan çocukların krallığına dönüşmeye başladı.

Her yerden "çocuklarınız şunu istiyor, çocuklarınız için en iyisi şu!" sesleri yükseliyor.

Günümüz toplumu artık fabrikalardan, akıl hastanelerinden, hapishaneler, hastanelerden oluşan bir disiplin toplumu değil bunların yerini fitness salonları, avm'ler, gökdelenler, bankalar, havaalanları, gen laboratuvarları aldı. İtaatkâr öznenin yerine performans öznesi geçti. Bencil, hiperaktif, telaşlı, sadece Tanrıya ve öte dünyaya değil kendine de inancını yitirmiş, sağlığı ve bedenini ilah düzeyine getirmiş insanlar... Tüm bunların sonucunda performans ve yorgunluk toplumunun ortaya çıkması... (Byung Chul Han)

Tüketim çılgınlığı, maneviyatımız etkiliyor en çok. Hırpaladığı, yıktığı erdemler kanaatkârlık, mütevazılık (sadelik), cömertlik ve en nihayetinde adalet... Evet, cömertlik yazdım, yanlış okumadınız. Zira cömertlik, israf olmadığı gibi karşıtı cimrilik değil bencillik. Sadelik ise günümüz dünyasının kral kişilik kalıpları narsisizmin ve kibrin karşıtı. Haset, hırs, açgözlülük, tamahkârlık erdemlerin yerine iç-dünyamızı doldurunca, her şeye hakkı olduğuna inanan insanlar sahne alıyor. Açgözlü, minnet duymayı bilmez, hep aç ve alacaklı, "dünyanın arzuları deniz suyu içmek gibidir içtikçe daha çok susarsınız" sözünün manasını bilmeyen insanlar...

Onlara çocukluğumdaki "Kanaat Bakkaliyesi"ni anlatsam, neredeyse bin yılda çerçiden bakkaliyeye gelinmiş iken, son 50 yılda oradan süpermarkete ve avm'lere, dünya pazarına ulaşıldığından bahsetsem, işe yarar mı?

Asıl Mesele İnternet, Aptal!

YAZAR: FRANCIS FUKUYAMA*

Küresel popülist dalgayı ne tetikledi? Suçlu ekranlar. 2016 yılında Britanya'nın Brexit oylamasına gittiği ve Trump'ın başkan seçildiği günden bu yana, sosyal bilimciler, gazeteciler, yorumcular ve neredeyse herkes küresel popülizmin yükselişini açıklamaya çalışıyor. Bu konuda standart bir nedenler listesi mevcut:

1. Küreselleşme ve neoliberal politikaların yol açtığı ekonomik eşitsizlik.
2. Statü kaybı yaşayan toplulukların sergilediği ırkçılık, yerlilik ve dini bağnazlık.
3. Eğitim ve ikamete göre insanları ayırıştırarak geniş sosyolojik değişimler ve elitler ile uzmanların egemenliğine duyulan öfke.
4. Donald Trump gibi bireysel demagogların özel yetenekleri.
5. Ana akım siyasi partilerin büyüme, istihdam, güvenlik ve altyapı sağlama konusundaki başarısızlıkları.
6. İlerici solun kültürel gündemine yönelik hoşnutsuzluk ya da nefret.
7. İlerici solun liderlikteki başarısızlıkları.
8. İnsan doğası ve şiddet, nefret ile dışlamaya yönelik eğilimlerimiz.
9. Sosyal medya ve internet.

Ben de bu literatüre katkıda bulundum ve herkes gibi 9 numaralı nedeni — sosyal medya ve interneti — katkıda bulunan etkenlerden biri olarak işaretledim.

KAYNAK: WWW.PERSUASION.COMMUNITY

Ancak bu sorular üzerine neredeyse on yıl düşündükten sonra, genel anlamda teknolojinin ve özelde internetin, küresel popülizmin neden tam da bu tarihsel dönemde ortaya çıktığı ve neden bu özel biçimi aldığı konusunda en öne çıkan açıklamalar olduğu sonucuna vardım.

Bu sonuca eleme yöntemiyle ulaştım. Yukarıdaki dokuz etkenin tamamının küresel popülizmin yükselişinde bir rol oynadığı açıktır.

Ancak popülizm çok yönlü bir olgudur; bazı nedensel faktörler, bu olgunun belirli yönlerini ya da popülizmin neden bazı ülkelerde diğerlerinden daha güçlü biçimde ortaya çıktığını açıklamada daha etkili olabilir. Örneğin, ırksal öfke Amerika'da açıkça önemli bir rol oynarken, dünyanın en etnik açıdan homojen toplumlarından biri olan Polonya'da bu durum geçerli değildir. Buna rağmen, popülist Hukuk ve Adalet Partisi orada sekiz yıl boyunca iktidarda kalmıştır.

Şimdi, 1'den 8'e kadar olan açıklamaların zayıf yönlerini inceleyelim.

1. neden, artan ekonomik eşitsizlikler, işçi sınıfı seçmenleri popülist partilere ve Trump gibi figürlere yönlendiren güçlü bir etken olmuştur.

Ancak, tüm Amerikalıların yaklaşık yarısı, istihdamın ve genel büyümenin görece yüksek olduğu bir dönemde Trump'a oy vermiştir.

1933'te Franklin Roosevelt'in seçildiği dönemde olduğu gibi, yaklaşık %25 işsizlik oranıyla bir buhranın ortasında değildik.

Enflasyon kaynaklı ekonomik baskılar 2024'te birçok Amerikalının Trump'a oy vermesinde etkili olmuş olabilir, ancak 1970'lerde enflasyon çok daha yüksek ve kalıcıydı.

2.neden, popülizmin yerli beyazların tepkisiyle tetiklendiği fikri, makul bir görüştür. Polonya ve Macaristan gibi ülkeler Amerika'nın sorunlu ırk tarihini paylaşmasa da, bu ülkelerde göç korkusunun ve baskın etnik grupların gücünün zayıflaması endişesinin, popülist desteğin güçlü bir motivasyonu olduğu ileri sürülebilir. Ancak Amerika'da bile ırk temelli korkular hikâyenin yalnızca bir kısmıdır. Trump, Proud Boys veya Nick Fuentes gibi açıkça ırkçı gruplar ve şahsiyetlerden destek alırken, Afrikalı Amerikalılar, Hispanikler ve Asyalılar da dahil olmak üzere birçok beyaz olmayan kişi 2020 ve 2024'te ona oy vermeye karar verdi. Nitekim Trump, Demokratların bir zamanlar yaptığı şeyi başardı: çok ırklı bir işçi sınıfı koalisyonu oluşturdu.

3.neden, Demokratların büyük şehirlerde yaşayan eğitilmiş profesyonellerin partisi haline geldiği, Cumhuriyetçi seçmenlerin ise daha az eğitilmiş ve daha kırsal kesimde yaşadığı yönündeki geniş çaplı ayrışmadır; bu durum dünyanın birçok ülkesinde de tekrarlanmaktadır. Ancak bu ayrışma, daha derin bir sosyolojik değişimin sonucu olma ihtimali daha yüksek olan bir etkidir; yani değişimi tetikleyen bir etken değil, onun çıktısıdır. Amerikalılar muhafazakâr oldukları için kırsal bölgelere taşınmaya karar vermediler; daha çok, kırsal ve kentsel alanlardaki yaşam koşullarının farklı siyasi bakış açıları yaratması söz konusuydu.

4.neden, Donald Trump'ın özel yetenekleri, inkâr edilemezdir; onun birçok taklitçisi olmuş olsa da, çok azı onun sahip olduğu demagojik becerileri sergileyebilmiştir. Ancak onun başlattığı MAGA hareketi, Amerika'nın iki büyük partisinden birini neredeyse tamamen ele geçirmeyi başardı; bu, yalnızca bir kişinin iradesiyle gerçekleşebilecek bir şey değildir. Trump'a sadık olmak, birçok Cumhuriyetçinin, bir zamanlar onları tanımlayan serbest ticaret ve enternasyonalizm gibi konulardaki köklü inançlarını terk etmelerini gerektirdi. Bu dönüşüme açık olmaları, açıklanması gereken bir olgudur.

5.neden, Demokrat politikacıların kamu düzeni, evsizlik, uyuşturucu kullanımı, altyapı ve konut sorunlarını çözemedikleri ya da bu sorunları ele alamadıkları gerçeği, birçok merkezci ve bağımsız seçmen için açıkça önemliydi. Bu etken, mavi eyaletler ve şehirlerin kötü yönetim sicili oluşturduğu pek çok alt düzey seçim yarışında da büyük rol oynadı. Ancak dürüst olmak gerekirse, sol eğilimli politikacıların kötü yönetimi uzun süredir mevcut (Abe Beame ve David Dinkins dönemlerindeki New York City'yi hatırlayın). Pandeminin sosyal sonuçlarının bu zayıflıkların fark edilmesini özel olarak tetiklediği öne sürülebilir, ancak Trumpçılık 2020'den çok önce de mevcuttu.

6.ve 7. nedenler — DEI (Çeşitlilik, Eşitlik ve Kapsayıcılık), pozitif ayrımcılık, politik doğruculuk,

LGBTQ politikaları, göç gibi sola ait kültürel meselelerden duyulan yoğun hoşnutsuzluk ile Demokratların zayıf liderliği — açıkça birbiriyle bağlantılıdır. Demokrat siyasetçilerin zayıf muhakemesi, partinin daha genel bir çekiciliğe sahip ekonomik konular yerine bu kültürel etkenlerle tanımlanmasına neden oldu. Ancak kültürel meseleleri popülizmin yükselişinin merkezine yerleştirmekteki sorun, bu meselelerin oldukça uzun süredir var olmasıdır. Feminizm ile uyuşturucu bağımlılığı ve aile yapısının çöküşü gibi toplumsal işlev bozuklukları 1960'ların sonlarına kadar uzanırken, kimlik siyaseti 70'ler ve 80'lerde sahneye çıkmıştır. Bu toplumsal hareketler karşı tepkilere yol açmış ve Nixon ile Reagan gibi muhafazakâr başkanların seçilmesine katkıda bulunmuştur. Yine de, 2020'lerde gördüğümüz türden öfkeli tepkileri tetiklememiştir.

8.neden olan insan doğası, Bill Galston tarafından kaleme alınan yeni kitabı Anger, Fear, Domination: Dark Passions and the Power of Political Speech'te gündeme getirilmiş ve Jonathan Rauch'un yakın tarihli bir incelemesinde övgüyle karşılanmıştır. Galston, çirkin kutuplaşma ve partizanlığın her zaman insan siyasetinin bir parçası olduğunu; çağdaş demokrasilerin son yıllarda sahip olduğu liberal nezaketin açıklanması gereken bir anomali olduğunu ve insan varoluşunun normu olmadığını savunuyor.

Ancak başlangıç noktasına insan doğasını alan herhangi bir toplumsal olgu açıklamasının karşı karşıya kaldığı sorun şudur: "Neden şimdi?" İnsan doğası muhtemelen insanlık tarihi boyunca sabit kalmıştır; bu da insanların davranışlarının neden 21. yüzyılın ikinci on yılının ortasında birdenbire çirkinleştiğini açıklamaz. Kalıcı bir insan doğası, daha geçici ve zamana bağlı başka bir olguyla etkileşim hâlinde olmalıdır. Her durumda, Steven Pinker ve başkaları, insan davranışının zamanla daha az şiddet içeren hâle geldiğini savunmuş ve bunu destekleyen önemli miktarda ampirik kanıt ortaya koymuştur. Son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde gördüğümüz türdeki siyasal aşırılıkların, başka toplumsal çöküş örneklerinden daha kötü olduğunu iddia etmek zordur. Nazileri hatırlıyor musunuz?

Popülizmin yükselişine dair tatmin edici herhangi bir açıklama, zamanlama sorusunu da ele almalıdır; yani, neden popülizm 21. yüzyılın ikinci on yılında bu kadar yaygın ve bu kadar çok farklı ülkede ortaya çıkmıştır? Beni özellikle şaşırtan şey, objektif herhangi bir ölçüte göre değerlendirildiğinde, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'daki toplumsal ve ekonomik koşulların son on yılda oldukça iyi olmasıdır. Aslında, insanlık tarihinin başka herhangi bir döneminde bu denli iyi olduklarını iddia etmek zor olurdu. Evet, büyük finansal krizler ve çözülememiş savaşlar yaşadık, evet, enflasyon ve artan ekonomik eşitsizlikle karşı karşıya kaldık, evet, dış kaynak kullanımı ve iş kayıpları oldu, ve evet, zayıf liderlik ile hızlı toplumsal değişimler yaşandı. Yine de, 20. yüzyılda gelişmiş toplumlar tüm bu koşulları çok daha kötü biçimlerde tecrübe ettiler — hiperenflasyon, olağanüstü yüksek işsizlik oranları, kitlesel göç, iç karışıklıklar, iç ve dış şiddet. Buna rağmen, çağdaş popülistlere göre işler hiç bu kadar kötü olmamıştı: suç, göç ve enflasyon tamamen kontrolden çıkmış durumda ve toplumu tanınmaz hâle getiriyor; Trump'ın sözleriyle, “artık bir ülkeniz olmayacak” noktasına varıyor. Gerçeklikten bu kadar kopuk iddialara dayanan bir siyasi hareketi nasıl açıklarsınız?

Yakın zamanda yazdığım bir makalede de belirttiğim gibi, mevcut popülist hareket, önceki sağcı siyaset tezahürlerinden farklıdır; çünkü bu hareket açık bir ekonomik ya da siyasi ideolojiyle değil, komplo odaklı düşünceyle tanımlanmaktadır. Çağdaş popülizmin özü, çevremizdeki gerçekliğin sahte olduğuna ve perde arkasından ipleri elinde tutan gölgeli elitler tarafından manipüle edildiğine dair inançtır.

Komplo teorileri Amerika Birleşik Devletleri'nde sağcı siyasetin her zaman bir parçası olmuştur. Ancak günümüzün komploları inanılmaz derecede uç örneklerdir; örneğin, Demokratların Washington, D.C. altında gizli tüneller işlettiği ve küçük çocukların kanını içtiği yönündeki QAnon inancı gibi. Eğitimli insanlar Trump'ın ticaret politikalarını eleştirmeyi, Jeffrey Epstein'la olan bağlantılarını sorgulamaya tercih eder; ancak bu bağlantı son aylarda Trump'ın peşini bırakmamaktadır (üstelik bu durumda, bu bağlantının örtbas edilmesine yönelik gerçek bir komplo söz konusu olabilir).

İşte bu da beni, 9. neden olan internet ve sosyal medyanın yükselişinin, mevcut sorunlarımızın başlıca açıklaması olarak diğerlerinin önüne geçtiği düşüncesine götürüyor. Genel olarak konuşursak, internet insanların bilgiye eriştiği dönemin geleneksel araçlarını — yani geleneksel medyayı, yayıncıları, TV ve radyo ağlarını, gazeteleri, dergileri ve diğer kanalları — ortadan kaldırdı. 1990'larda internet ilk kez özelleştirildiğinde bu gelişme coşkuyla karşılandı: Artık herkes kendi yayıncısı olabilecek ve çevrimiçi ortamda istediği her şeyi söyleyebilecekti. Ve insanlar gerçekten de bunu yaptılar; çünkü daha önce bilginin kalitesini denetleyen tüm filtreler ortadan kalkmıştı. Bu durum, hem bu dönemde meydana gelen geniş çaplı kurumsal güven kaybının bir sonucu oldu hem de bu kaybı daha da derinleştirdi.

Çevrimiçi ortama geçiş, fiziksel olarak deneyimlenen dünyayla kısmen ilişkili olan, ama kimi durumlarda ona tamamen dik bir şekilde var olabilen paralel bir evren yarattı. Eskiden “gerçeklik”, bilimsel dergiler, gazetecilikte hesap verebilirlik standartlarına sahip geleneksel medya, mahkemeler ve yasal keşif süreçleri, eğitim kurumları ve araştırma kuruluşları gibi kurumlarca kusurlu da olsa onaylanırken; artık “gerçek”in ölçütü, bir paylaşımın aldığı beğeni ve paylaşım sayısına doğru kaymaya başladı. Kendi ticari çıkarlarını gözetken büyük teknoloji platformları, sansasyonel ve bozucu içerikleri ödüllendiren bir ekosistem yarattı ve öneri algoritmaları da — yine kâr maksimizasyonu amacıyla hareket ederek — insanları daha önce asla ciddiye alınmayacak kaynaklara yönlendirmeye başladı. Ayrıca, memlerin ve düşük kaliteli içeriklerin yayılma hızı ile herhangi bir bilginin erişim kapasitesi çarpıcı biçimde arttı. Eskiden büyük bir gazete ya da dergi genellikle tek bir coğrafi bölgede belki bir milyon okuyucuya ulaşabilirdi; oysa bugün, bireysel bir influencer coğrafi sınırlar olmaksızın yüz milyonlarca takipçiye ulaşabilir.

Son olarak, Renee DiResta'nın Invisible Rulers (Görünmez Yöneticiler) adlı kitabında açıkladığı gibi, çevrimiçi paylaşımların aşırıcı görüş ve içeriklerin yükselişini açıklayan içsel bir dinamiği vardır. Influencer'lar, izleyicileri tarafından sansasyonel içerik üretmeye teşvik edilir. İnternetin para birimi ilgidir; ve dikkat çekmek için ağırbaşlı, düşünceli, bilgilendirici ya da sağduyulu davranmakla bir yere varamazsınız.

İnternetin merkezi rolünü, aşı karşıtı hareketin yayılması ve Robert F. Kennedy Jr.'ın Trump tarafından Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanı olarak atanmasından daha iyi gösteren bir örnek olamaz. Kennedy'nin aşılardan tehlikelerine dair çeşitli iddiaları yalnızca yanlış değil; aynı zamanda aktif biçimde tehlikelidir, çünkü ebeveynleri çocuklarına hayat kurtarıcı aşılardan yaptırmamaya ikna eder. Aşı karşıtlığını herhangi bir tutarlı muhafazakâr ideolojiyle ilişkilendirmek zordur — nitekim daha önceki dönemlerde muhafazakârlar, aşılardan getirdiği yenilikleri ve sağladığı faydaları memnuniyetle karşılamışlardı.

Aşı şüpheciliğinin geniş bir ağı dönüşmesini mümkün kılan şey internettir. Sayısız ampirik bilimsel çalışma, Amerikan toplumunda kendilerine zarar veren şeylerin dayatıldığını düşünmek isteyen insanların bu inancını ortadan kaldıramamış; bu insanlar internet üzerinde görüşlerini doğrulayan bol miktarda “kanıt” bulmuşlardır.

DiResta, internetin bu yayılmaya nasıl doğrudan katkıda bulunduğuna dair bir örnek veriyor. Yoga yapan annelerin QAnon’a ya da komplo düşüncesine ilgi duymaları için hiçbir neden yoktur. Ancak tanınmış bir yoga guru, takipçilerini gerçeği QAnon’da aramaya teşvik etmiştir. Bir internet platformundaki algoritma bu bağlantıyı algılamış ve fiilen şöyle bir çıkarıma varmıştır: eğer bu yoga influencer’ı QAnon’la ilgileniyorsa, diğer yoga meraklıları da komplo teorileriyle ilgilenmeli – ve onlara komplo içerikleri önermeye başlamıştır. Algoritmaların yaptığı tam olarak budur: anlamı ya da bağlamı kavramazlar; yalnızca insanları popüler içeriğe yönlendirerek ilgiyi en üst düzeye çıkarmaya çalışırlar.

Günümüz siyasetinin özgün karakterini açıklayan başka bir internet içeriği türü daha vardır: video oyunları. Bu bağlantı, Charlie Kirk’ü vurduğu iddia edilen genç adam Tyler Robinson vakasıyla gözler önüne serilmiştir. Robinson’ın internette radikalleştiği açıkça ortadadır.

Aktif bir oyuncu olan Robinson, kullandığı mermilerin kovanlarına oyun dünyasına ait memler kazıyordu. Bu durum, “kırmızı hap”ı (red pill) yutmuş ve ana akım güçlerin Donald Trump’tan seçimi çalmak için komplo kurduğunu görebilen 6 Ocak katılımcılarının birçoğu için de geçerlidir.

Video oyun dünyası çok büyüktür ve dünya çapındaki gelirlerinin 280 ila 300 milyar dolar arasında olduğu tahmin edilmektedir.

Dolayısıyla internetin ortaya çıkışı, hem popülizmin yükseliş zamanlamasını hem de onun edindiği bu tuhaf komplo karakterini açıklayabilir. Günümüz siyasetinde, Amerika’daki kutuplaşmanın kırmızı ve mavi tarafları yalnızca değerler ve politikalar konusunda değil; 2020 seçimlerini kimin kazandığı ya da aşılardan güvenli olup olmadığı gibi gerçek bilgiler konusunda da yarış halindedir.

Bu iki taraf tamamen farklı bilgi alanlarında yaşamaktadır; her biri, düzeni tehdit eden unsurların doğasına ilişkin farklı gerçek öncüllerle yola çıktığı için Amerikan demokrasisi için varoluşsal bir mücadele içinde olduklarına inanabilir.

Tüm bunlar, 1’den 8’e kadar olan nedenlerin önemli olmadığı ya da mevcut durumumuzu anlamamıza katkı sunmadığı anlamına gelmez.

Ancak benim kanaatime göre, tarihte liberal demokrasinin hiç bu kadar başarılı olmadığı bir dönemde, onun için böylesine varoluşsal bir mücadele veriyor olmamızı açıklayabilecek tek unsur, internetin yükselişidir.

Dipnot:

* **Francis Fukuyama**, Stanford Üniversitesi’nde Olivier Nomellini Kıdemli Araştırmacısıdır. Son kitabı Liberalizm ve Hoşnutsuzlukları’dır. Ayrıca, American Purpose’dan Persuasion’a taşınan “Frankly Fukuyama” köşesinin de yazarıdır.

Gazze Ateşkes Anlaşmasından Bir Hudeybiye Hikâyesi Çıkarmalıyız

DR. ENDER KORKMAZ
www.kritikbakis.com

Gazze’de ilan edilen ateşkes, bütün bir İslam dünyasının gayretiyle, yalnızca silahların geçici olarak susması anlamına gelmemeli. Sağlanan ateşkes, İslami siyasal ahlâkın merkezinde yer alan insanı yaşatma ve dünyayı mamur kılma ilkelerine dayalı yeni bir siyaset kurma fırsatını da beraberinde getirmiştir. Bu fırsatı doğru değerlendirebilmek için Hudeybiye Barışı’nı hatırlamalıyız. Hudeybiye Barışı, Hicretin altıncı yılında Mekke ile Medine arasında, Mekke’ye yaklaşık 20 km mesafedeki Hudeybiye kuyuları civarında yapılan ve erken İslam siyasal tarihinin seyrini kökten etkileyen bir ateşkes-muahede örneğidir. Olayın öncesi, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yaklaşık bin dört yüz sahabesiyle silahlı çatışma niyeti olmaksızın umre kastıyla Mekke’ye yönelmesi, Kureyş’in ise bu kafilenin şehre girişini engellemek üzere önlemler almasıdır. Tarafların karşılıklı temsilciler aracılığıyla yürüttüğü yoğun müzakereler sonunda on yıllık bir sükûnet dönemi öngören bir metin üzerinde uzlaşılmış, böylece İslam toplumunun Kureyş’le ilişkisi sürekli savaştan sözleşmeli barış dönemine taşınmıştır. Bu hamle, yalnızca kan dökülmesini önleyen bir ara çözüm değil, Medine toplumunun meşruiyet, muhataplık ve hareket imkânlarını genişleten stratejik bir dönüm noktasıdır. Hudeybiye’nin siyasal önemini pekiştiren iki temel gelişme vardır. İlki, anlaşma görüşmeleri sırasında Hz. Osman’ın akıbetiyle ilgili yayılan yanlış haber üzerine Müslümanların Hz. Peygamber’e ağaç altında biat

etmeleri (Biatü’r-Rıdvân) ve Kur’ân-ı Kerîm’de bu biate rızanın nispet edilmesidir. İkincisi, bizzat bu anlaşmanın Kur’ân’da apaçık bir fetih (fethan mubînâ) olarak nitelendirilmesidir.

Buradaki fethin askerî genişleme değil, düşmanlığın askıya alınmasıyla açılan tebliğ ve temas imkânı olduğu vurgulanır. Nitekim Hudeybiye’den hemen sonra Medine toplumunun dışa açılımı hızlanmış; kabileler arası ittifaklar üzerinden İslam’ın toplumsal kabulü artmış; kısa süre içinde Hayber’in fethi ve Umretü’l-Kazâ gerçekleşmiştir. İki yıl sonra, anlaşmayı fiilen bozan Kureyş ittifakındaki Benî Bekir’in, Müslümanlarla müttefik Huzâa kabilesine saldırması üzerine Müslümanlar müdahale gerekçesi elde etmiş; süreç, 630’da Mekke’nin fethi ile sonuçlanmıştır. Böylece Hudeybiye, bir taktik geri çekiliş değil, barış üzerinden kurulan stratejik bir zaferin başlangıcı olmuştur. Özetle Hudeybiye, erken İslam tarihinde barışın stratejik değerini ve sözleşmenin dönüştürücü gücünü ortaya koymuştur. Müslümanların gücünü yalnız silahla değil hukuk, söz ve meşruiyet üzerinden tahkim etmesi; maslahatı temin etmek için kısa vadeli zorluklara katlanması; ihlal karşısında ise ahde vefanın kendilerine sağladığı meşruiyetle hareket etmesi Hudeybiye’den bize miras kalan derslerdir.

Hudeybiye örneği, zahirde geri adım gibi görünen tasarrufların, aslında daha geniş bir toplumsal ve siyasal ufku güvenceye almak için yapıldığını gösterir.

Hudeybiye, savaşın cazibesini azaltmış, hukuku ve sözü öne çıkarmış, insan onurunu ve hayatını korumayı hedeflemiştir. Gazze ateşkesinin bugün sağlayabileceği en somut kazanım da tam olarak budur: can kayıplarını durdurmak, acil insani yardımları acilen sağlamak, esir ve tutuklu takası konusunda ilerleme sağlamak, temel hizmetlere erişimi yeniden tesis etmek, Gazze'yi yeniden mamur hale getirmek ve en nihayetinde nehir denize özgür ve egemen bir Filistin Devleti'ni inşa etmek.

İslami düşüncede maksatlar doktrini (makâsid) başat bir yer tutar. Hayatın korunması, aklın ve haysiyetin gözetilmesi, toplumsal düzenin fesada sürüklenmemesi barışın meşruiyetini güçlendirir. Ateşkes bu açıdan, nihai bir çözüm olmasa da zaruret şartlarında maslahatı büyüten ve zararı en aza indiren bir nefis muhafazasına zemin hazırlar. Barışa meyil varsa barışa meyletmek gerektiğini hatırlatan ilke pasif bir teslimiyet anlamına gelmez; aksine haddi aşan şiddet sarmalını kırmak için cesur ve bilinçli bir tercihtir. Hudeybiye burada bizim için öğreticidir. Hudeybiye, dönemin güç dengelerinde görünürde eşitsiz hükümler barındırsa da iki esas sonucu teminat altına almıştı: silahlı gerilimi askıya alarak toplumsal dolaşımı, haberleşmeyi ve ticareti normalleştirdi ve aynı zamanda Medine'nin muhatap alınmasını sağlayarak Arap kabileleri arasında siyasal meşruiyetini güçlendirirken sözün ve taahhüdün değerini de artırmıştır. Hudeybiye'nin bugün için anlamı, sabrın nafiye bir bekleyiş olmadığını, taşan öfkeyi adl ile terbiye etmeyi, hamaseti hikmete bağlamayı, sınırlı imkânı uzun vadeli bir ufka seferber etmeyi bize öğretmesidir. Ateşkesin beraberinde getirdiği Hamas'ın siyasal muhatap kabul edilmesi, bu sürecin meşruiyetini içeride toplumsal rızayla, dışarıda diplomatik itibarla pekiştirmeye de imkan tanımıştır.

Öte yandan uzun vadeli bir barış, adaletin asgari koşulları sağlanmadan kurulamaz. Gazze'de iki yılda yoğunlaşan yıkım, soykırım, zorla yerinden edilme ve altyapının sistematik tahribi, İsrail'in adil savaştan uzak nasıl bir haydut devlet olduğunu da gözler önüne seriyor. Bu tabloda ateşkes ancak Gazzelilerin yaşam hakkını güvence altına alan ve ateşkes ihlallerini caydıran somut güvencelerle anlam kazanabilir. Aksi halde hukuksuz ve orantısız gücü normalleştiren bir retoriğe dönüşme riski de taşır. Bu nedenle bundan böyle kurulacak bir ateşkes ve barış dönemi mimarisi, İsrail'e karşı iyi niyet varsayımı üzerine değil ihlal anında otomatik devreye girecek garantörlerin müdahalesi ve yaptırım mekanizmaları üzerine oturtulmalıdır. İsrail'in mevcut sicili, ateşkesin işleyebilmesi için uluslararası, bağımsız ve sahada sürekli var olan bir denetim mekanizmasını, yani garantör devletlerin bizatihi Gazze'de var olması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Nitekim İsrail makamlarının yıllara yayılan uygulamalarını inceleyen kapsamlı raporlar, Filistinliler üzerinde sistematik tahakküm ve ayırım yaratan politikaların bir rejim olarak tesis edildiğini ve bunun

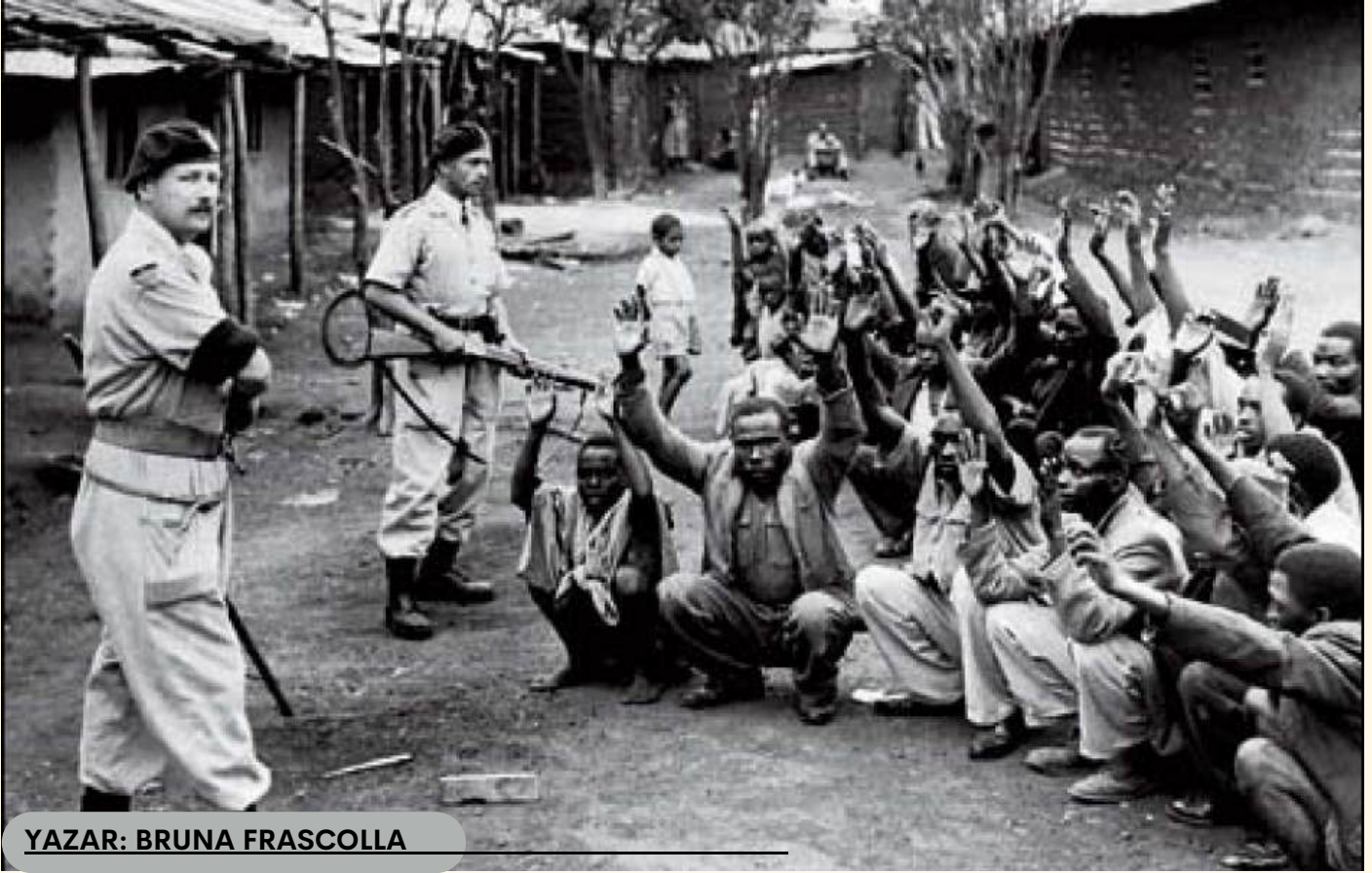

uluslararası hukuktaki apartheid suçunun unsurlarıyla örtüştüğünü göstermektedir. Bunlar, sahadaki güç kullanımının, hukuksuzluğun ve cezasızlığın nasıl bir kurumsal normal hâline getirildiğinin de kayıdır. Dolayısıyla barış dilinin, işte bu kurumsallaşmış baskı ve ihlâl rejimiyle yüzleşmeyen bir retoriğe dönüşmesine izin vermemek, bugünden sonra artık ancak Türkiye ve Mısır'ın garantör olarak sahadaki etkin varlığına bağlıdır.

Zira Hudeybiye, müslümanlar bir teskin ya da müşrikler için bir meşrulaştırma hikâyesi değil, aksine zulmü ifşa eden ama yaşatmayı önceleyen bir siyaset aklıdır. İslam, zulmü def etme ilkesini ahde vefa ve emaneti ehline verme ilkeleriyle birlikte siyasalın merkezine yerleştirir. Söz, ancak sözün hukukunu çiğneyen karşısında yaptırımla korunduğunda anlamlıdır. Merhamet, ancak adaletin terazisi kurulduğunda bir fazilettir. Bu bakımdan, İsrail ve Hamas arasında iki tarafa da eşit mesafe söylemi, gerçeği perdelediği gibi ahlâken de sorunludur. Bu konuda gerçekliği eğip bükme, mazlumu bir kez daha yaralar.

Dolayısıyla, bundan sonraki süreçte kurulacak çerçeve, rehinelerin ve keyfi gözaltındaki Filistinliler dâhil tüm sivillerin takas ve tahliyesini, Gazze'ye hızlı ve güvenli bir şekilde insani yardımların ulaştırılmasını ve en önemlisi, ihlal hâlinde otomatik devreye giren uluslararası garantörlüğü içermelidir. Kısacası, buradan yazılacak Hudeybiye hikâyesi, zalimle orta yol arayan bir uzlaşma metni değil; zulmün adını koyan, mazlumu yaşatmayı merkezine alan ve hukuku caydırıcı araçlarla tahkim eden bir siyaset ahlâkının ifadesi olmalıdır. Sulh hayırlı olduğu hükmü, sulh-i zelili değil, adl ile takviye edilmiş sulhü emreder. Bu yüzden siyasal dilimiz de bundan sonraki diplomatik tavrımız da sahadaki asimetrik, orantısız ve süreklileşmiş güç kullanımının failini açıkça işaret ederek adaletin terazisini kurmalıdır. Ancak o zaman ateşkes bir metin olmaktan çıkıp, mazlumun hayatını koruyan ciddi bir güvenlik rejimine ve hakkı ikame eden siyasal düzene dönüşebilir. Gazze'nin bundan sonraki hikâyesini Hudeybiye ruhuna uygun biçimde yazmak, merhameti adaletle, kudreti hukukla, sabrı hikmetle buluşturan bir siyaset inşa etmeyi gerektirir.

Yahudiler Değil, Anglosaksonlar Nüfus Sürme Geleneğine Sahiptir

YAZAR: BRUNA FRASCOLLA

Siyonistlerin antik tarihe dair yorumlarını ele alan Shlomo Sand, son derece yerinde bir gözlemde bulunur: “Romalılar hiçbir zaman herhangi bir ‘halkı’ sistematik biçimde sürgün etmemiştir. Hatta boyun eğdirdikleri halkları başka yerlere nakleden Asurlular ve Babilliler bile yoktur. ‘Toprağın halkı’, yani tarımsal üretim yapan ve bu yolla vergiye tabi olan nüfusu sürgün etmek kârlı değildi.” (Yahudi Halkının İcadı, “Hristiyanlık Çağının 70. Yılı” bölümü). Romalılar arasında yerli halkları sürmek geleneksel bir uygulama değildi.

Öte yandan Siyonistler, hem tarihi hem de siyaseti art arda gelen bir sürgünler dizisine indirger: Sözde Roma, Yahudileri (ırksal bir grup olarak kabul edilen) sürgün ettiği için, bugün orada bulunan “Arapları” da sürgün etme hakkına sahip olduklarını ileri sürerler. Oysa gerçekte, İbranilerin çoğu Yahudiye (Judea)’de kaldı; fakat Hristiyanlığa geçti ve daha sonra İslam fetihleriyle Araplaştı (bu fetihler, yeni dili dayatmış ve “kitap ehli dinler”, yani Yahudilik ve Hristiyanlık üzerine vergi koymuştur). Ayrıca, Yahudiliğe bağlı kalıp Yahudiye’den ayrılan İbraniler yoğun bir din değiştirmeye çağrı faaliyeti yürüttüler; dolayısıyla hem İbranilerin soyundan gelmek hem de Yahudi inancına bağlı olmak, nadiren aynı kişide rastlanan bir durumdur. Siyonizmin ortaya çıkışından önce, Yahudiliğin yerli halkları sürmeye yönelik tarihsel bir uygulaması yoktu.

Antik çağda, hâlâ bir Yahudi krallığı mevcutken, Hasmon Hanedanı boyunduruk altına aldığı halkları din değiştirmeye zorladı—bu, Hristiyanlığa geçişten çok daha dramatik bir uygulamaydı; zira sünneti de içeriyordu. Antik çağın geri kalanında, Orta Çağ’da ve Modern Çağ’da, Yahudiler ister Batı’da ister Doğu’da olsun, diğer ulusların içinde topluluklar hâlinde yerleştiler ve genellikle kredi ve ticaretle bağlantılı belirli faaliyetlerde bulundular.

Onlara yöneltilen pek çok ve çeşitli suçlama arasında, silaha sarılıp sakinleri kovmak ve evlerine el koymak yer almaz.

Yahudiler arasında Siyonizm, bir Aşkenaz girişimi olarak ortaya çıktı. Ancak bundan çok daha önce, Filistin’in Yahudiler tarafından kolonileştirilmesini ilk kez tasavvur eden İngilizce konuşan Kalvinistler önemli bir rol oynamıştı.

Bu girişimin en büyük destekçilerinden biri de bizzat İngiltere idi. Ve onların etnik kökenlerine, yani Angıllar’a (Angles) baktığımızda, çok farklı bir tarih karşımıza çıkar.

Orta Çağ, barbar istilalarıyla damgalanmıştır. Ancak bu istilalar genellikle yerli halkların sürülmesiyle birlikte gerçekleşmemiştir. Avrupa’daki olağan süreç; barbarların yerleşik hayata geçmesi, kısmi kültürlenme ve ırklar arası karışımından ibaretti.

Avrupa, Orta Çağ'ın sonlarına gelindiğinde artık eskisi kadar Latin değildi; fakat barbarlar da fethettikleri kültürden etkilenmeden kalmamıştı: Hristiyanlaşmış ve medenileşmişlerdi.

Günümüz Danimarka'sında, farklı bir davranış sergileyen bir kabile vardı: Angıllar (Angles). Oradan, o dönemde büyük ölçüde Britonlar'ın—Hristiyan, Kelt dili konuşan bir halk—yaşadığı Büyük Britanya adasını fethetmek üzere yola çıktılar. (İskoçların ataları olan Pictler, Hadrian Duvarı'nın kuzeyinde yaşıyordu.) Kral Arthur efsanesi bu bağlamda şekillenir: Arthur, Cornwall'da köşeye sıkışmış son Briton kralıdır, pagan istilasına karşı savaşıyor ve Britanya'yı geri almaya çalışır. Başarısız olur.

Angıllara, ortak Germen kökenli olan Saksonlar katılır ve onlarla karışırlar.

Sürgün edilen Britonlar, adanın batısına, bugünkü Galler'in bulunduğu bölgeye sıkıştılar ya da anakaraya kaçtılar: bugünkü Fransa'daki Bretanya (Brittany) bölgesine ve bugünkü İspanya'daki Galiçya (Galicia) bölgesine gittiler (burada Galiçya-Portekiz lehçesi ortaya çıktı ve bu lehçe, Amerika, Avrupa, Afrika ve Asya'da yüz milyonlarca insanın konuştuğu dilin doğmasına neden oldu).

Kabaca söylemek gerekirse, İngiltere, Anglosaksonların Britonlardan aldığı topraklardır; Galler ise eski Roma Britanyası'ndan geriye kalan bölgedir.

Bütün bunlar, Yüksek Orta Çağ döneminde gerçekleşti. Geç Orta Çağ'da, İngiltere Yüz Yıl Savaşları sırasında Angılların kökenine geri döndü. Köylü halklara yönelik barbarlıklarının yanı sıra, Calais'deki eylemleri de özellikle dikkat çekicidir: 1347'de, İngilizlerin fethinden sonra, “şehir boştu—sakinleri sadece bir somun ekmekle kovulmuştu.

Tüm taşınabilir mallar ganimet olarak dağıtılmıştı ve İngiltere'de, Calais'i kolonist olarak yeniden nüfuslandırmak üzere gönüllüler çağrılmıştı. Birkaç hafta içinde iki yüz kişi gönüllü oldu.

Şehir, iki yüzyıldan fazla bir süre boyunca İngiliz toprağı oldu; kral burayı ‘Fransa'ya giden yolumuzu güvence altına alan anahtar ve kilit’ olarak ilan etti.” (Georges Minois, La Guerre de Cent Ans, bölüm 2)

1948 yılında, İngiliz Filistin'inde Aşkenaz Yahudileri tarafından gerçekleştirilen nüfus değişimi, Yahudi tarihindeki herhangi başka bir olaya benzemez.

Burada bile, yerel egemenliğin daha geniş bir egemenlik için bir köprübaşı olarak anlaşılması yönüyle bir benzerlik vardır.

Kalvinizm ile Yahudilik arasında güçlü bir simbiyoz ilişkisi vardır.

Bu nedenle, bir kabilenin (Angıllar) atavizmi, zamanla örtük hâle gelmiş ve antik İbranilere atfedilmiştir.

Kaynak:

<https://strategic-culture.su/news/2025/10/12/the-anglo-saxons-not-the-jews-have-a-millennia-old-custom-of-expelling-populations/>

Suriye’de Esad Rejiminin Toplu Mezarı Gizlice Taşıdığı Ortaya Çıktı

Suriye’de Beşşar Esad rejiminin, 2019 ile 2021 yılları arasında, başkent Şam’ın kuzeyindeki Qutayfah bölgesinde bulunan toplu mezardan on binlerce cesedi, Dhumair kasabası yakınlarındaki çöl bölgesine gizlice taşıdığı ortaya çıktı. Reuters haber ajansının özel soruşturmasına göre, Esad hükümeti, Qutayfah’taki açıkta kalan toplu mezardan binlerce cesedi kamyonlarla Dhumair’deki çöle nakletmek için “Toprağı Taşıma Operasyonu” adını verdiği iki yıl süren gizli bir operasyon yürüttü. Bu operasyonun, rejimin işlediği savaş suçlarının kanıtlarını gizlemeyi ve Esad’ın uluslararası alandaki itibarını yeniden kazanmaya çalışmasını amaçladığı belirtildi. Soruşturma kapsamında, operasyon sürecine doğrudan tanık olan 13 kişiyle görüşen Reuters, ayrıca ilgili resmi belgelere ulaştı ve her iki mezar yerine ait yıllar içinde çekilmiş yüzlerce uydu görüntüsünü analiz etti. Araştırmada, Qutayfah’ta uzunlukları 15 ile 160 metre arasında değişen 16 mezar hendeği tespit edilirken, Dhumair’de ise uzunlukları 20 ile 125 metre arasında değişen en az 34 mezar hendeği bulunduğu kaydedildi. Operasyonda görev alan tanıkların ifadelerine göre, 2019 Şubat ile 2021 Nisan arasında her hafta neredeyse dört gece boyunca, altı ila sekiz kamyon dolusu ceset Qutayfah’tan Dhumair çölündeki alana taşındı. Söz konusu operasyona kamyon şoförleri, tamirciler, buldozer operatörleri ve rejimin seçkin birliklerinden Cumhuriyet Muhafızları’na mensup bir subay da dahil oldu.

Reuters, Qutayfah’taki mezarın ilk kez 2014 yılında bir Suriyeli insan hakları aktivisti tarafından fotoğraflarla ifşa edildiğini, yerinin ise sonraki yıllarda tanıklıklarla netlik kazandığını belirtti. 2018’in sonlarında planlanan ve 2019’da başlatılan gizli taşıma işlemiyle birlikte, Qutayfah’taki 16 hendeğin tamamının boşaltıldığı bildirildi.

Filistin'deki İşgale Meşruiyet Üreten Bir Yöntem Olarak İsrail Arkeolojisi

YAZAR: DR. MENDERES KURT

KAYNAK: TARİH İNCELEMELERİ DERGİSİ XXXV / 1, 2020, 213-242 DOI: 10.18513/EGETİD.769971

Bu çalışma İsrail'deki arkeoloji çalışmalarını siyasete bulaşmış bir olgu, işgali meşrulaştıran bir yöntem olarak ele almakta ve arkeoloji çalışmalarının Filistin topraklarında Yahudi varlığını daha fazla görünür kılarak normalleştirdiğini, Filistin varlığını ise daha arka plana iterek hükümsüz hale koymaya çalıştığını iddia etmektedir. İsrail, Filistin'de yaptığı arkeolojik kazıların çıktılarını hem kitabi olarak “vaat edilmiş topraklar” argümanını hem de toprakla olan bağını ve hak iddialarını güçlendirmek için kullanmaktadır. Böylelikle arkeolojik kazılarda elde edilen maddi “kanıtlar” çerçevesinde bu toprakların sadece Yahudilere ait olduğu tezine destek üretilmektedir. Özellikle İsrail, son dönemde Kudüs ve Batı Şeria üzerindeki hak iddialarını meşrulaştırmak için çeşitli arkeolojik maddi “kanıtları” müzeler, akademik yayınlar, medya üzerinden ve diplomatik bir araç olarak kullanmaktadır. Bu çerçevede çalışma, İsrail'deki arkeolojik çalışmaları, bu çalışmaların ulus inşasıyla olan ilişkisini, müze, medya ve akademik çalışmalarda elde edilen bulguların nasıl yansıtıldığını ve diplomatik bir ikna yöntemi olarak nasıl kullanıldığını göstererek, İsrail'de arkeolojinin işgale meşruiyet üreten bir yöntem olduğu iddiasını kanıtlamayı hedeflemektedir.

Giriş

Bu çalışma, İsrail'in arkeolojiyi Filistin toprakları üzerindeki işgalini meşrulaştıran bir yöntem olarak nasıl kullandığını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. İsrail-Filistin çatışmasının ana odağını oluşturan “toprak” üzerinde taraflar hak iddialarını meşrulaştırmak için arkeoloji bilimini nasıl kullanmaktadır? İsrail'in toprak üzerindeki siyasi hegemonyası, arkeoloji vasıtasıyla nasıl söylemsel bir hegemonyaya dönüşmektedir? İsrail arkeoloji çalışmalarının son dönem Kudüs ve Golan Tepeleri gibi tartışmalarda, İsrail işgalini meşrulaştırmadaki rolü nedir? sorularına cevap aramaktadır. Bu çerçevede çalışma, İsrail arkeolojisinin siyasal -ideolojiden muaf olmadığı- bir yapıya sahip olduğu gerçeği üzerinden, İsrail'in arkeolojik kazılar sonucu elde ettiği maddi kalıntıları bölgede Yahudi varlığına dair bir kanıt olarak göstererek/sergileyerek, işgal etmiş olduğu topraklarda kendi varlığını normalleştirmeye çalıştığını, bunun yanında bölgenin yerlileri olan Filistin varlığını ise arkeolojik “kanıtlar” çerçevesinde yerli statüsünden yabancı statüsüne taşıyarak hükümsüz kılmaya çalıştığını iddia etmektedir.

İsrail bunu ise toprak üzerindeki egemenliğine ek olarak arkeolojik, tarihsel söylem üzerinden kurmuş olduğu egemenlik sayesinde yapmaktadır. Böylelikle Filistin geçmişine dair var olan çoklu anlatı tek bir anlatıya – Yahudi- indirgenmektedir. Bu çerçevede Yahudi varlığı, tekleştirilmiş egemen Yahudi anlatısı üzerinden daha görünür kılınarak normalleştirilmektedir. Toprakları işgal edilmiş yerli Filistin anlatısı ise Yahudi anlatısı üzerinden ötekileştirilerek hükümsüz hale getirilmektedir.

Nitekim konuya dair var olan literatürde, İsrail'in politikleştirilmiş arkeolojisi sayesinde bölgenin tarihsel anlatısını nasıl tekleştirdiğini, ulus-devlet oluşum sürecinde hem köken arayışı hem de ulus arasında kolektif hafıza ve duygudaşlık oluşturmak için kullandığı açık bir şekilde ortaya konulmuştur.

Fakat yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu İsrail arkeolojisinin ulus bilinci oluşturma ve ona köken arama açısından nasıl yeniden üretim çabasında olduğu üzerinde durmuştur. İsrail'in arkeoloji çalışmalarının dışarıyı ikna etmek için nasıl bir yöntem olarak kullanıldığı ihmal edilmiştir. Arkeolojik kanıtlar çerçevesinde üretilen tarihsel anlatı üzerinde aitliğini belirlemiş olan toprağın, diğerleri tarafında da kabul görmesi gerekmektedir. Filistin gibi iki halkın bir arada yaşadığı, hak iddiasında bulunduğu ve uluslararası bir soruna dönüşen bir toprak parçası üzerinde hak iddia etme ve onu kendine mal etme noktasında, diğer ulusların ikna edilmesi elzemdir. Özellikle İsrail'in işgal ettiği ve uluslararası hukuk tarafından gayri meşru olarak kabul edilen topraklar üzerinde hak iddiası ve varlığını meşrulaştırması için bu gereklidir. Nitekim işgal edilen toprak, arkeolojik kazılarda bulunan maddi bulgulara kimlik kazandırma şeklinde belli bir kimlik ile ilişkilendirilerek, hedef kitlede “Yahudi toprağı” algısı oluşturmaya ve toprak üzerinde belirtilen hakkı meşru görmeyen kesime söylemsel olarak karşı argüman üretmesi gerekmektedir. Arkeoloji kullanılarak işgal ve Yahudi varlığını normalleştirilme ve Filistin varlığının topraktan kopararak hükümsüz kılma çabası bu noktada başlamaktadır. Keith W. Whitlam'ın belirttiği gibi İsrail'in kendi tarihsel varlığına dair ortaya koymuş

olduğu tarihsel kanıtları ve bulguları diğer kaynaklarla destekleyerek dışarıya sunması, uluslararası alanda Yahudilerin toprakla olan ilişkisini belirginleştirmekle birlikte Filistinlilerin toprakla ilişkisini silikleştirmektedir. Bu da bölgeyi dışarıya Yahudi bir kimlikle yansıtmakta ve İsrail işgalini üretilmiş olan “tarihsel hak” söylemi çerçevesinde meşru göstermektedir⁴.

Nadia Abu el-Haj, Keith W. Whitlam ve Albert Glock gibi İsrail arkeoloji çalışmalarının Filistin kimliği üzerindeki etkisini önemli düzeyde yaptıkları çalışmalarla ortaya çıkaran araştırmacıların oluşturduğu literatür, büyük oranda aynı anlatıma sahip olmakla birlikte önemli oranda tarihseldir. İsrail’in arkeolojiyi günlük siyasette kullanımına nispeten dikkat çekilmiştir. Bu noktada çalışma, geçmiş çalışmalardan yararlanmakla birlikte, güncel olaylarda arkeolojinin meşruiyet üretme rolü üzerine de bir tartışma yapmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda İsrail-Filistin çatışmasının tarihsel gelişimiyle birlikte İsrail arkeolojisinin kimlik tanımlamada yaşadığı dönüşüme odaklanmaktadır. Bu çerçevede İsrail arkeolojisi dönemsel anlamda iki özellik taşımaktadır. İlk olarak, Siyonizm’in ilk gelişim dönemlerinde Filistin’e göç eden Yahudiler Filistinlileri görmezden gelmiştir. Filistin’e yerleşen ilk Yahudiler, arkeolojik çalışmalarında kutsal metin anlatılarını takip etmiştir. Bu nedenle çalışmaları Yahudi odaklıdır. İkincisi ise devletin kurulması ve İsrail- Filistin çatışmasının uluslararası bir soruna dönüşmesi sonucu toprak üzerinde görünür olan Filistin varlığının yerine Yahudi varlığının yerleştirilmeye çalışılmasıdır. Bu ise arkeolojik veriler üzerinden kimin yerli olduğu tartışmaları ve mekânsal anlamda Filistin varlığının zayıflatılması şeklinde yapılmaktadır. Nitekim Filistinlilere ait olan mekânların yok edilmesi ve mekânın kimliğinin müzeler, anıtlar, arkeolojik materyallerin kamuya medya yoluyla sunulması burada önemli bir işlev görmektedir. Bu çerçevede çalışma, öncelikle İsrail-Filistin çatışmasında asıl mesele olan toprağa kimlik kazandırmada arkeoloji çalışmalarının rolüne değinecektir. Daha sonra ise İsrail’in arkeoloji sayesinde dışarıya yansıttığı ve büyük oranda kabul gören tarihsel anlatısının Filistin kimliği üzerindeki etkisi belirtilen özellikler üzerinden ortaya koymaya çalışılacaktır.

Toprak ve Arkeoloji: Siyonist Bakışın Şekillenmesi

“Geçmiş kontrol etmek, şimdiki zamanın kontrolü için meşrulaştırıcı kaynaklar sağlar”⁵ düşüncesi, tarih çalışmalarında öne çıkan anlayışlardan biridir. Bu çalışmalarında gösterdiği gibi kontrol edilen geçmişin, şimdi ve gelecekte kontrolünü sağladığı şey “toprak”tır. Ulus için belirlenmiş toprak üzerindeki egemenlik modern devlet inşasında en önemli olgulardan biridir. Nitekim devleti oluşturan ulusun tanımlaması bir bakıma teritoryaldır. Bu mantıktan hareketle iyi tanımlanmış ulusların iyi tanımlanmış topraklara sahip olması gerekir. Yani halk ve toprak birbirine ait olmalıdır.

Smith’in belirtmiş olduğu gibi, söz konusu olan toprak herhangi bir yer olması mümkün değildir; o, “tarihi” bir toprak “yurt” ve halkın “beşiği” olmalıdır. Burada belirtilen “tarihi toprak” ulusun nesiller boyu birbirleriyle ortaklaşa ve yararlı etkilerde bulunduğu topraktır. Böylelikle toprak “ataların” yaşadığı tarihsel bir mekân haline dönüştürülerek, kimliği ulus ile özdeşleştirilir⁶.

Modern devletlerde ulus kimliği ve toprağın kimliği arasında kurulan tarihsellik neden gereklidir? Hali hazırda fiziksel olarak egemen olunan toprağın tarihsel bir mekân haline dönüştürerek kontrol sağlamak kime karşı veya kimi ikna etmeye yönelik bir çabadır? Ulusun üzerinde yaşadığı toprağın tarihselliğine yapılan atıf, toprağın doğal kaynakları dâhil üzerinde bulunan bütün maddi kültür öğeleri ulusa ait, yabancıların kullanımına ve sömürüsüne kapalı hale getirilmiş olur. Bu noktada ulus ve toprak arasında kurulan bu tarihsel bağ, toprak üzerinde hak iddiasında bulunabilecek veya toprağın aitliğinin kime ait olduğu konusunda görüş belirtebilecek olan ulusları ikna etmeye yaramaktadır. Böylelikle ulusun toprak üzerindeki varlığı ve egemenlik hakkı geçmişle kurulan bağ vesilesiyle meşrulaştırılmış ve ulus toprak üzerindeki fiziksel egemenliği meşrulaştıran ve kabul gören bir argümana sahip olmuş olur.

Fakat belirli bir ulus ve toprak arasında kurulan bağın sağlamış olduğu meşruluğun inandırıcılığı⁷, sadece tarihsel anlatıyla sağlanamamaktadır. Ulus ve toprak arasında kurulan bu tarihsel bağın geçmişe ait maddi kalıntılar ile de desteklenmesi, yani tarihsel anlatı bir şekilde görünür hale getirilmelidir. Bu noktada arkeoloji bilimi ulusun kökeni ve toprak üzerindeki tarihsel sürekliliğini göstermek açısından zengin kanıtlar sunmaktadır⁸.

Arkeoloji ve ulus arasındaki bu yakın bağlantı arkeolojik kalıntıların toprağın kimliğinin belirlenmesinde, özellikle toprak ve ulus arasında kurulan tarihsel anlatının görünür kılınmasında oynadığı rolden yani uluslar arasındaki toprak sorununun tarihsel aitliğine ürettiği meşruiyetten kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede, Ortadoğu ve Orta Avrupa gibi fetihlerin ve halkların birbirlerine karıştığı, toprağa dair anlaşmazlıkların bol olduğu noktalarda, arkeolojik verilerin toprak üzerinde hak iddialarını güçlendirmek için kullanılması olağandır. Burada arkeolojik veriler bölgede yaşayan halkların hangisinin önce burada yaşadığı, hangisinin geçmişini daha eskiye dayandığını kanıtlayacak potansiyelde olduğu için “özcü” veya “ilkçi” bir konseptte sahiptir⁹.

İlk olmak bu noktada hak iddialarını güçlendiren ve daha fazla meşruiyet sağlayan bir anlayışa dayanmaktadır.

Nitekim İsviçre gibi farklı halkların ve kimliklerin bir arada yaşadığı yerde, birlikte yaşama kültürünün oluşması ve toprak üzerinde diğer ülkelerin hak iddialarını çürütmek için arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkan “göl evleri” örneği kullanılmaktadır.

Böylelikle diğer halklar bölgeye gelmeden önce burada antik İsviçrelilerin yaşadığı, dilsel ve kimliksel farklılıkların daha sonra oluştuğu belirtilerek, toprak üzerinde ortak bir köken miti üretilmiştir¹⁰.

Ulusun toprakla kurulan bu özel ve özcü tarihsel anlatısı yeniden üretilmiştir. Ayrıca fethedilmiş toprağı tekrar fethetmeyi amaçlamaktadır. Bu noktada arkeolojik veriler gerçeğe odaklanmaktan öte, belirli tarihsel anlatıları kanıtlamaya odaklıdır. Yani arkeolojik verilerin manipüle edilmesi sonucu mevcut durumun (işgal) meşrulaştırılması söz konusudur¹¹. Arkeolojinin bu tür kullanımı ile bir ulus kendi tarihsel hikâyesini doğrularken, diğer uluslara ait olan tarihsel hikâyeyi yok hükmünde bir muameleye tabi tutar. Maddi kültürün bu şekilde manipülasyonu, toprak üzerinde hak iddiasında bulunabilecek unsurları teke indirgemektedir. Nitekim yukarıda belirttiğimiz gibi bir toprak parçasının “yurt” olması için Smith’in işaret ettiği gibi “hem özdeşlik hem tanıma olmalıdır: ona ait olan topluluk tarafından teritorya olarak hissedilmeli ve teritorya üzerinde iddiası olan topluluğun bu hakka sahip olduğu dışarıdakilere kabul ettirmelidir”¹². Bu noktada politikleşmiş ve güçlü argüman üretme potansiyeline sahip olan İsrail arkeolojisi, toprağın kimliğini Yahudileştirmek adına arkeolojik kazılar sonucu elde etmiş olduğu maddi bulguları, toprak ve Yahudi halkının onunla olan bağlantısının tarihselliğine dair kanıt olarak sunarak, işgal etmiş olduğu bölgelerdeki varlığını meşrulaştırma çabasıdır¹³.

Siyonist ideolojinin üzerinde düşüncelerini temellendirdiği asıl mesele topraktır. Bu toprak Yahudileri diaspora yaşamının kendilerine sunduğu aşağılanma hissinden kurtarmakla birlikte boş olmalıydı. Fakat 1897 tarihinde Basel’de gerçekleştirilen I. Siyonist Kongresi’nden itibaren Yahudi yerleşimi için sunulan bütün projeler ret edilmiştir. Çünkü bu projelerde sunulan hiçbir toprak parçası Yahudilere atalarının toprakları olan Filistin gibi “anayurt” olma hissiyatı yaşatma potansiyeline sahip değildir¹⁴. Fakat anayurtlarına dönüş yoluna çıktıkları zaman Yahudiler burada yaşayan yerli Filistin halkı ile karşılaşmıştır. Yani “topraksız bir halk için halsiz bir toprak” fikrinin halsiz bir toprak kısmında pürüzler bulunmaktadır¹⁵. Boş olduğunu var sayıp geldikleri “ata toprakları”nda bulunanlar kimdi ve bunlarla ne yapacaklardı? Bu noktada ilk Siyonistler Filistinlileri görmezden gelmiştir. İsraili gazeteci Ari Şavit, Vaat Edilmiş Topraklarım isimli kitabında, ilk Siyonistlerden olan dedesi Albert Bentwich’in 15 Nisan 1897’de Filistin yolculuğuna dair aktardığı notlar, ilk Siyonistlerin Filistin’e ve toprağa dair algılarını çok iyi aktarmaktadır. 16 Nisan’da ayak bastığı Yafa limanında Albert, Filistin’in kalabalık ve gürültülü yaşamı ile karşılaşır. Şavit, dedesinin Filistinlilerin varlığına çok yakından tanık olmasına rağmen O, “sahipsiz topraklar, sükuneti ve vaat edilmişliği” görür der: “büyük dedem ...bu yurdu mevcut haliyle görmüyordu. Yafa’dan Mikveh İsrail’e şık bir vagonda giderken, Filistin’in Ebu Kabir köyünü

görmüyordu...Filistin’in Yazur köyünü görmüyordu... Filistin’in Safarand köyünü görmüyordu...Hadisa, Gimzu ve El- Kubbab köylerini görmüyordu ... ve Ramla’da buranın aslında bir Filistin kenti olduğunu gerçekten görmüyordu”¹⁶.

Şavit, 1897’de Filistin’de yarım milyondan fazla Arap, Bedevi, Dürzi, yirmi şehir ve kasaba, yüzlerce köy olmasına rağmen, “detaycı olan Bentwich bunları nasıl fark etmedi?

Keskin bakışlı Bentwich Ramla’nın keskin kulesinden bakarken Yurdun ele geçirildiğini nasıl görmez?

Atalarının topraklarının başka bir halk tarafından işgal edildiğini nasıl anlamaz?” şeklindeki sorular ile dedesini sorgulamaktadır.

Onun deyişleriyle Bentwich, “görüyor ama görmezlikten geliyor”¹⁷.

Bentwich, bölgenin şimdi başka bir halkın mülkü olduğunu gördüğü an kendi varlığının normalin dışına çıkacağını farkında olarak, Filistinlilere doğal çevrenin bir parçasıymış gibi muamele etmektedir¹⁸. Bu görmemezlik, bir sonraki aşamada görme, yok etme ve dönüştürme aşamasına geçmiştir.

İsrail arkeolojisinde de Bentwich’in bakış açısı hâkimdir. Aslında toprak üstünde ve altında olan görünür maddi kalıntılardan çok görmek istenilene odaklanılmaktadır. Siyonistlerin ve onların yönlendirdiği İsrail arkeolojisinin Filistin varlığını görmeleri ve ona göre hareket etmeye başlamaları, Filistin varlığının başkaları tarafından fark edilmesi ile olmuştur.

Dışarıdan fark edenleri ikna etmek için ise, fark ettiği, fakat görmezden gelmiş olduğu Filistin varlığını görmezden gelme durumundan çıkarıp, onun yerine kendi görünürlüğünü koymaya başlamıştır¹⁹.

Kutsal Metin Arkeolojisi: Var Olduğuna İnanılan Hikâyenin Peşinde

İsrail’in Filistin üzerindeki hak iddialarının “güçlü” bir dayanağı vardır. Nitekim bilindiği üzere bu, Kutsal Metin anlatısıdır. Kutsal metin anlatısı göz önüne alındığında bu topraklar Yahudilere tanrı tarafından verilmiştir. Daha doğrusu tanrı tarafından “kutsal toprak” statüsüne yükseltilen bu topraklar, Yahudilere vaat edilmiştir.

Bu çerçevede hareket eden dindar veya seküler fark etmeksizin Siyonistler, bu anlatıyı toprak üzerindeki haklarının en önemli senedi olarak kullanmaktadır²⁰. Böylelikle toprak İsraililer için, Yahudi halkının “vatanı, ana toprağı ve doğum yeri” statüsüne yükseltilmiştir²¹. Fakat kitabı olan bu anlatının inandırıcılığı veya ikna ediciliği Siyonistler için yeterli olmasına rağmen dışarıya karşı bu anlatının inandırıcılığını arttırmak için kutsal metin anlatısının görünür kılınması gerekmiştir. Bu çerçevede İsrail, öyküler, resimler, gravürler, anılar, tarih, sinema, harita ve arkeoloji kullanımıyla mekânı ve zamanı kitabı mukaddes anlatısına uygun olarak yeniden biçimlendirmektedir.

Böylelikle kutsal metin anlatısı görünür kılınarak, toprağa ait olma duygusu güçlendirilmiş ve dışarıya Yahudi toprağı imajı yansıtılmaya çalışılmıştır²².

Özellikle bu noktada arkeoloji önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü arkeoloji sayesinde toprağın derinliklerinden çıkarılan maddi kanıtlarla toprağın üzerinde kesilmiş olan zincir yeniden bağlanabilmektedir. Başka bir deyişle arkeoloji, tarihsel anlatının güvenilirlik ihtiyacını giderir²³. Yahudiler gibi “kendi tarihsel koşullarına göbeğinden bağlı insan grupları anlattıklarının kurgu mu tarih mi olduğunu ayırt etmek zorundadır”²⁴. Bu ayırt etme işlemi güvenilirlik yarattığı için ikna etme noktasında daha işlevsel bir rol oynar. İki bin yıldır “vatan toprakları”ndan uzak ve “sürgün”de olan Yahudiler açısından, Yahudi yerleşimine yeniden tarihsel bir derinlik katmak gerekmiştir. Buda ancak kutsal metin anlatılarında geçen, Filistin’in Yahudi dünyasının merkezi olduğu dönemlere –Davud Krallığı (M.Ö.1000-722), II. Tapınak Dönemi (M.Ö. 521- M.S. 70)- dair maddi kalıntılar bulmakla mümkün olabilirdi²⁵. Nitekim arkeoloji kullanılarak İsraililerin kutsal metinde belirtilen hikâyeleri doğrulanmaya çalışılmıştır. Bu da arkeoloji manipülasyonunun en iyi örneklerinden bir tanesini oluşturmuş ve literatüre kutsal metin arkeolojisi (biblical archaeology) terimini kazandırmıştır.

İsrail tarihi ve arkeolojisi, kutsal metin verileriyle yükselmiştir. 19. yüzyıldan itibaren bölgede çalışmalar yürüten arkeologların yaptıkları çalışmalar çoğunlukla kutsal metni rehber almış ve kutsal metinde geçen hikâyeleri ortaya çıkarmaya odaklıdır. Bu özelliği nedeniyle yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu doğrudan Yahudi tarihi ile ilişkilidir. 1920’de İsrail’de ilk Yahudi kazısı olan Hamat-Tiberias yöneticisi olan Nahum Schloucz, İsrail arkeolojisinin amacının kutsal topraklarda, toprağın derinliklerinde bulunan Yahudi varlığını ortaya çıkarmak olduğunu belirtir²⁶. Kutsal metin arkeolojisi üzerine müstakil bir çalışma yapan Terje Oestigaard, İsrail arkeolojisine hâkim olan kutsal metin verilerini doğrulama misyonunun Yahudi tarihine dair pek çok tartışmalı mit oluşturduğunu, bu mitlerin ise dünya kamuoyunda kabul gördüğünü belirtir. Özellikle Amerikalı kutsal metin arkeologların İsrail’in toprak ile olan bağlantısını güçlendiren bir rol oynadığına atıf yapmaktadır ²⁷. Erken Filistin tarihine dair yaptıkları çalışmalar önemli oranda bilgi kirliliğine sebep olmuş, günümüz eleştirel arkeologların büyük çoğunluğu halen oluşan bu bilgi kirliliğini temizleme çabasındadır.

Kutsal metin arkeologlarının üretmiş olduğu bilgiler, çağdaş arkeologlar tarafından önemli eleştirilere tabi tutulmaktadır. Kutsal metin arkeologlarının var olan bilgiye ulaşma yöntemleri arkeoloji biliminin maddi kalıntıları yorumlama yönteminden ve bilimsellik çabasından uzaktır. Örneğin Kudüs ve diğer bölgelerde yürütülen arkeolojik kazılarda elde edilen maddi kalıntılar pek çok farklı şekilde yorumlanabilme ihtimaline sahipken onlar tek ve kesin bir yorumda bulunur ²⁸. Etnik kimlik anlayışıyla hareket eden kutsal metin arkeologları, tarih öncesi döneme ait olan maddi kalıntıları bir etnik gruba indirgeyerek, sadece etnik

olarak Yahudi/İsraililerin bölgede var olduğunu belirtirler. Burada elde edilen arkeolojik materyalin çoğunluğu Yahudilere bağlayarak, diğer etnik grupların varlık alanları büyük oranda daraltılmaktadır²⁹.

Normalde arkeolojinin maddi kültürün kimliğini belirleme konusundaki bütün zorlukları ve gösterdiği hassasiyete rağmen, kutsal metin arkeologları bu konuda kesin konuşabilmektedir. Oestigaard’ın deyişi ile bu noktada kutsal metin arkeologları, arkeolojide maddi kültürün kimliğinin belirlenmesinde önemle üzerinde durulan form ve yorum arasındaki bağı görmezden gelerek, maddi kültürü belli bir etnik gruba göre yorumlayabilmektedir. Form (kültürel materyal) maddi, sabit, nicel iken, yorum (kültürel materyalin taşıdığı anlam), değişen, dinamik, niteliksel ve maddi olmayandır. Arkeologlar materyalin yorumu hakkında çoğunlukla spekülasyon ve gerçeğe en yakın olanı dikkate alırlar. Fakat kutsal metin arkeologları form ve yorum arasındaki bu “kalın” farkı görmezden gelerek, yorumu bir form niteliğine büründürerek, kesinleştirmektedir ³⁰.

Nitekim Kudüs’te Herodian dönemine ait bulunan bir genç kadın (yanmış) iskeleti, kutsal metin ve milliyetçi Yahudi arkeologlar tarafından Roma işgaline karşı yapılan son savunmadan kalan bir kanıt olarak yorumlanmıştır. Kadın iskeletinin yakınlarında bulunan bir mızrağa işaret ederek, kadının işgalcilere karşı kendini savunduğu belirtilmiştir³¹. Yine aynı şekilde, Filistin’e göç eden ilk İsraililerin peşine düşen kutsal metin arkeologları yerleşimlere dair bulunan kalıntıları, örneğin ev tiplerini, doğrudan İsraililerle ilişkilendirmiş, bölgedeki diğer halkların bu tür evlere sahip olma ihtimalinin üzerinde fazla durmamıştır. Böylelikle maddi kültürün kimliği Yahudi olmuştur³².

Kutsal metin arkeologlarını takip eden İsrail’in ilk arkeologları da kutsal metin anlatıları rehberliğinde arkeoloji çalışmaları yapmıştır. Bu çalışmaların büyük çoğunluğu ise bölgede Yahudi varlığını görünür kılmaya odaklanmıştır. 1960’tan itibaren yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu M.S. 70 yılındaki sürgün öncesine odaklanmaktadır. Özellikle Bronz ve Demir çağı, yani İsraililerin bölgeye ilk adım attıkları dönemlere aittir. 1967’de başlayan ve İsrail’in en önemli arkeologlarından biri olan Benjamin Mazar tarafından yürütülen Kudüs kazıları, doğrudan Demir ve Bronz çağlarına odaklanmakta, kutsal metin anlatılarda geçen Davud Şehrini bulmaya yöneliktir. Nitekim istenilen dönem kalıntılarına ulaşmak için diğer dönemlere ait kalıntılar yok edilmiştir ³³. Bu çerçevede İsrail’e gerekli sembollerini sağlayan II. Tapınak dönemi arkeolojisi üzerine çalışan ve kutsal metin anlatılarının peşine düşen Yigael Yadin, Yahudi Tarihçi Flavius Josephus’un Yahudi Şavaşları’nda anlattığı Masada anlatısının ³⁴ peşine düşmüş ve bu anlatıyı kanıtlamayı hedeflemiştir. Masada’da yaptığı kazılar sonucu Yadin, ülke gençliğinin vatan uğruna can vermeyi aşıl原因an ulusal bir anlatıyı, Yahudilerin toprak ile olan bağını sergileyen bir anlatı aşamasına taşımıştır. Böylelikle Masada, Yahudilerin ortak geçmişini vurgulayan ve ortak kaderlerini gösteren

bir “gösteri merkezi” ve turistler için Yahudilerin toprak üzerindeki hakkını ve varlığını somutlaştıran bir mekâna dönüştürülmüştür³⁵. Masada kazıları üzerine yaptığı çalışmalar ve yorumlarla Yadin, Masada’ya dair var olan çeşitli anlatıları görmezden gelerek, doğrudan bir Yahudi anlatısı oluşturmaya çalışmıştır³⁶. Nitekim günümüzde bu anlatı halen geçerliliğini korumaktadır. Kutsal metin arkeologlarının üretmiş olduğu bilgi kirliliği içerisinde Filistinlileri bulmak zordur. Yapılan arkeoloji çalışmaları ile Yahudilerin toprakla olan bağında tarihsel bir süreklilik kurulmuştur. Buna karşın Filistinliler ise tarihsellikleri olmayan, sadece modern dönemde Yahudilerle birlikte görünürleşen nesneler şeklinde yansıtılmıştır. Bu noktada Filistin tarihini modern dönem –İsrail-Filistin çatışması- ile sınırlı tutulması, toprakla kurulan kimliksel bağda zayıflık yaratmaktadır³⁷. Kısacası, modern dönemle kısıtlanmış ve antik tarihle kurulan zayıf tarihsel anlatı, Filistinlilerin toprakla olan ilişkisini Yahudilerinki gibi anlatan ve bunu görsele döken bir hikâyenin oluşmasını engellemektedir. Var olsa bile bu, modern çalışmaların gölgesinde kalmaktadır. Nitekim bölgenin genel tarihi söz konusu olduğunda Yahudi anlatısının baskınlığı, toprağın Yahudilerle bağlantısı ve bunun diğerleri tarafından kabulüne güçlü argüman oluşturmaktadır. Yani bölgeye ister Filistin ister Yahudiye ister İsrail denilsin, bu coğrafyadan söz edildiğinde akla Yahudiler ve onların toprak ile olan ilişkisi gelmektedir. Filistinlilik modern zamana ait bir olgu olduğu için tarihsel olarak bir Filistin yurdu sınırlarından bahsetmek zordur. Buna karşın İsrail’in kutsal metin ve onun arkeolojik verilerle desteklenen tarihsel anlatısı sayesinde böyle bir zorluk bulunmamaktadır. Toprak Yahudilerle ilişkilendirildiği için mekânsal, tarih Yahudi hükmünde olduğu için ise zamansal bir boşluk bulunmamaktadır. Burada tarihe dair oluşturulmuş bir teklik söz konusudur, Filistin tarihinin yeri Yahudi tarihinin bir parçası, bir eklentisi olarak anlatıldığından, Filistinlilerin tarihi için bir sessizlik söz konusudur. Böylelikle İsrail zaman ve mekânın kontrolünü elde etmiş olur³⁸.

Kutsal metin arkeolojisi sayesinde baskın bir konuma ulaşan Yahudi anlatısına karşılık Filistinlilerin toprakla olan tarihsel bağlantısını ortaya koymak için nispeten karşı arkeoloji çalışmaları yapılmıştır. Filistin Arkeoloji Enstitüsü’nün kurucusu olan Amerikalı arkeolog Albert E. Glock ³⁹ , Filistin tarihinin batılı kutsal metin arkeologları ve İsrailliler tarafından sessizleştirilmesine en büyük eleştiriye getiren kişidir. Nitekim “Archaeology as Cultural Survival: The Future of the Palestinian Past” isimli makalesinde, 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başlarında bölgede yapılan arkeolojik kazıların Filistinlilerin aleyhinde kullanıldığını belirtir. Filistin tarihine hak ettiği değeri vermek için uğraşan Glock, arkeologların kutsal metin anlatılarının peşine düşmesi nedeniyle bölgenin Yahudi olmayan –özellikle İslami- dönemlerinin dışarıda bırakıldığına değinir. Nitekim Filistin varlığına dair kalıntıların –köyler, şehirler,

mimari yapılar- ortadan kaldırılması sonucu Filistinlilerin tarihle olan bağlantısı koparılmıştır⁴⁰. Glock ise İslami arkeolojinin yanında yaptığı kazılar ile bölgede tarihsel çeşitliğe vurgu yapmaya çalışmıştır. Böylelikle Siyonist ve kutsal metin arkeologları tarafından görmezden gelinen Filistin tarihine ve tarihsel coğrafyasına vurgu yapmıştır. Kutsal metin arkeolojinin ürettiği tarih öncesi Filistinlilerin “tamamıyla dışarıdan kültür ithal eden düşük bir kültür” mitine karşı çıkmıştır ⁴¹ . Glock, Batılı ve İsrail söyleminin hâkimiyeti nedeniyle bölgenin yerlilerini kendi kültürel geçmişlerinden uzaklaştırdığını söyler ⁴² . Nitekim Glock, Osmanlı dönemi Filistin’ine, özellikle İsrail tarafından yok edilen 418 Filistin köyü üzerine yaptığı çalışmalarla Filistin varlığını yeniden görünür kılma çabasına girmiştir⁴³. Fakat onun da belirttiği gibi baştan itibaren nitelikli Filistinli araştırmacıların ve devlet desteğinin olmayışı, Filistin arkeolojisinin kendi sesini duyurması ve karşı argüman üretmesi bağlamında önemli bir engel olmuştur⁴⁴.

Yersizleştirilmiş Yerliler, Kim Yerli?

2007 yılında Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas’ın Filistin kimliğinin kadim geçmişini vurgulamak amacıyla, modern Filistinlilerin atalarının Kenanlılar olduğu yönünde bir söylemde bulunması, İsrailli araştırmacılar tarafından eleştirilmiştir. Abbas’ın bu söylemine yapılan en büyük eleştiri, modern Filistin kimliğinin sonradan oluşturulduğu için böyle antik bir köken bulma çabasının sağlam temelleri olmadığı yönündedir ⁴⁵ . Böylelikle “yerli olmayan” Filistinliler otomatik olarak “yabancı” statüsüne indirgenmiştir. Bu çerçevede bölgede “yerli” Yahudi imajına karşılık, yerli Filistin olgusu üzerinden toprağın tarihini araştırma yok hükmünde sayılmıştır. Özellikle İsraillilerin bölgeye geldikleri geç antik çağ üzerine çalışmalarda bölgede yaşayan Kenanlılar gibi antik kavimlerin modern bir etnik grupla ilişkisinin var olabileceği ihtimali görmezden gelinmiştir. Böylelikle modern dönemde etnik olarak sürekliliği sağlayan bu nedenle de yerli vasfını taşıyabilen tek etnik grubun Yahudiler olduğu düşüncesi üzerinden, Yahudi yerliliği fikri ön plana çıkarılmaktadır⁴⁶. Filistinlilerin yerli olmadığından hareketle yapılan yorumlar, Filistinlilerin kendileri dâhil toprak üzerindeki bütün hak iddialarını doğrudan gayr-ı meşrulaştırmaktadır.

Gayr-ı meşrulaştırma, kişi ve grupları negatif sosyal kategoriler içine hapsetmek şeklinde kendini daha kabul edilebilir –pozitif kimlik inşası- kılmaktadır. Diğer grubu damgalamak, onların belirli işlevlerden uzak tutmak ve dışlamak, kendine “tahsis edilmiş alanlar/nitelikler” yaratarak başat bir kimlik kazanmayı sağlamaktadır⁴⁷. Karşı tarafa yüklenen bu özellikler kendini meşrulaştırmayı beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede meşru olmak için belirlenmiş olan -ki kendinde bulunan- normların karşı grupta var olmadığını – varsa bile bir şekilde çürütülen- belirterek, hak iddiaları yok sayılır. İsrail örneğine bakıldığında en azından arkeolojik argümanların Filistinlilerin yerli

olmadığını vurgulayarak, toprak üzerindeki hak iddialarının da meşru olmadığı belirtilir⁴⁸. Nitekim İsrail-Filistin sorunu analizlerinde Bar-Tal, “çatışmanın esasının bir grubu insana uygun norm ve değerlere göre davranılması gereken bir ortamdan dışlayan kategorilendirilmedi”⁴⁹ der. Böylelikle insanlığın dayandığı temel ilkeleri çiğnediği ya da yerliliği gerektiren özellikleri taşımadığı belirtilerek kategorileştirilen grup, gayr-ı meşrulaştırılarak geleceğe hazırlamakta ve ona karşı uygulanan olumsuz tutum olumlu kılınmaktadır. Ötekinin yerli olmadığını söyleme, otomatik olarak kendini meşrulaştırmayı, yerli olduğu söylemini sağlar⁵⁰. Bu çerçevede İsrail kendi yerliliğini kutsal metne ve arkeolojik “kanıtlara” dayandırmakta ve Filistinliler bölgenin yerlileri olmadığı için ise her türlü hak iddiasını yok sayarak, toprağın her türlü tasarrufu hakkını kendileri için meşru görmektedir⁵¹. Nitekim Edward W. Said bu durumu güzel bir şekilde özetlemektedir: “Bizim tarihimizin çok önemli bir kısmı kapalı, biz görünmez bir halkız. İsrail anlatısının gücü ve etkisi, neredeyse tümüyle, bir çöle gelen ve nihayetinde bu halkı, yerleşik varlıkları olan ve kasabalarda ve şehirlerde hayat sürüp kendi toplumsal varlıkları olan bir yerli halk değil, sürülmesi gereken göçebeler olarak görerek davranmış öncülerin kahraman konumuna oturtulmasına dayanıyor. “Göçebe/yerli olmayan” figürünün kurgulanması son derece karmaşık bir süreç, fakat Siyonistler bir halk olarak bizimle baş etmeye çalışırken bu figürden kesinlikle faydalandılar”⁵².

İsrail arkeolojisi, antik çağda İsraililerle birlikte bölgede yaşayan Retenu, Hurru, Amuru, Kenan, Filistliler gibi kavimlerle modern Filistinlileri hiçbir şekilde ilişkilendirmemektedir. Bu noktada tarih İsraililerle başlamakta ve tarihin kökenine dair bir teklik oluşturulmaktadır. Ortaya konulan maddi kanıtlarla bölgeyi “anavatan statüsünde sahiplenilen tek kavmin Yahudiler” olduğu imajı yaratılmaktadır: “Diğer kavimlerin sadece tarih öncesi ve yok olmuş yerliler oldukları için antik Filistin tarihi diye bir olgudan bahsedilemez. Filistin ismi Avrupalılar tarafından verildiğine göre modern Filistinlilerin tarihselliğine bir vurgu yapmak ve bunun üzerinden bir tarih yazmak mümkün değildir”⁵³. Tarihsel olarak Filistinlilerin yerliliğini vurgulayabilecek maddi kanıtların “olmayışı” toprak üzerinde bir boşluk yaratmakta ve bu boşluk İsrail tarafından doldurulmaktadır. Nitekim bu şekilde arkeolojik ve tarihsel olarak Yahudilerin dışında bir halka ait olabilecek maddi kültür ve tarihsel kayıtlar Yahudileştirilerek, modern Filistinlilerin dışında bir yere yerleştirilmektedir⁵⁴.

Eski bir geçmişi “olmayan” Filistinlilerin yerli statüsünden çıkarılması, eskiliğinden “emin” olunan İsraililerin yerliliği olgusu, İsrail tarafından yapılan “işgali” ortadan kaldırmakta ve yerini “tarihsel hak” almaktadır. Kanada’da B’nai Brith kurumunun koordinatör avukatlığını yapan Ryan Bellerose’nin Tablet Magazin’de çıkan bir makalesinde İsraililerin

Filistin’de yerliliği üzerine tartışmaktadır. Kendisine bu konuda gelen sorular ve Yahudilerin buranın yerlileri olmadığı argümanına cevap vermek üzere bu makaleyi kaleme almıştır. Ryan, makalesinde yerliliğin toprakla olan kültürel, dilsel ve manevi bağlantıyla belirlendiğini söyler. Ayrıca toprakla olan antik bağlantısının devamında kendi kaderini tayin (self-determinasyon) hakkını gerçekleştirmiş olmalıdır. Nitekim bu noktada arkeolojinin Yahudi yerliliğinin kesin olduğunu belirtir. Aynı zamanda Arapların Yahudiler gibi toprakla derin bağları olduğu iddiasının meçhul olduğunu söyler. Çünkü Araplar toprakla olan uzun ilişkilerinin tarihsel olarak kanıtlayabilseler bile bu İsraililerin eskiliği ile boy ölçüşemez. Filistinli Arapların kökeni Hicaz olduğu için onların yerliliğini iddia etmek zordur der. Nitekim aynı şekilde Kenanlıların modern Filistinlilerin ataları olması mümkün değildir. Çünkü arkeolojik kayıtlar Kenanlıların tamamen yok edildiğini ispatlamaktadır⁵⁵. Bu çerçeveden bakıldığında Filistinlilerin yerliliği arkeolojik verilerle dışarılaştırılırken, yine dışarıdan gelen Yahudiler yerleştirilmektedir. Filistin geçmişi sadece Müslüman geçmişiyle sınırlandırılmaktadır. Makalede iki nokta dikkat çekmektedir. İlk olarak Hz. İbrahim’in Ur’dan göç etmesi ve Filistinlilerin Hicaz’dan göç etmesi meselesidir. Ona göre her ikisi de dışarıdan gelmiş olmasına rağmen hem uzun geçmişe sahip hem de burayı anayurt statüsü veren Yahudilerin yerliliği daha baskındır. Bu noktada bütün Filistinlilerin Hicaz’dan geldiği ve bölgedeki yerli nüfustan hiç kimsenin Müslüman olmadığı “gerçeğinden” hareket etmektedir. Yine yerlilik mefhumu uzun geçmişle ölçülmektedir. Böylelikle Filistinlilerin bölgede İsraililerden daha eski olan antik kavimlerle olan bağlantısı yok sayılarak/görmezlikten gelinerek, modern dönemde bölgedeki en eski tek etnik yerli grubun Yahudiler olduğu vurgulanmış olur. Kimlik olgusunun tarihselliği ve kültürle olan ilişkisi bağlamında bakıldığında, Yahudilerin toprakla olan ilişkisinin kadimliği yerlilik statüsü “özelleştirilmekte”, Filistinlilerin ise yerliliği vurgulayacak bir kadim geçmişleri olmadığı için varlığı ve hak iddiaları hükümsüz kılınmaktadır⁵⁶.

Genişleyen Arkeoloji Genişleyen Yerleşimler

İsrail-Filistin çatışmasının çözüme ulaşmasının önündeki en büyük engellerden biri, 1967’den itibaren işgal edilmiş topraklarda (Kudüs, Batı Şeria) kurulan Yahudi yerleşimler sorunudur. Bu yerleşimler uluslararası hukuk tarafından gayr-ı meşru olarak tanımlanmasına rağmen bugün genişlemeye devam etmektedir. Yerleşimlerin büyük kısmı İsrail’de Dini Siyonistler (National Religious) tarafından inşa edilmektedir. Yerleşimciler dini argümanlardan destek almakta ve kutsal metinde belirtilen yerleri ele geçirmek suretiyle modern İsrail sınırlarını genişletmeyi amaçlamaktadır. Kutsal metin İsraili olarak tahayyül edilen yerler ise antik İsrail’in kalbi olan Yahuda ve Samariya (Batı Şeria)’dır⁵⁷. Fakat bu noktada Yerleşimciler için yerli halk olan Filistinlilerin

belirleyici varlığı bir problem teşkil etmekle birlikte kendi varlıklarının meşruiyeti tartışmaya açılmaktadır. Nitekim Yahudi yerleşimciler kendileri açısından oluşan meşruiyet problemini kutsal metin anlatılarının toprağa dair oluşturduğu özel bağlantıya sığınarak gidermeye çalışmaktadır. Fakat teolojik olan kutsal metin bağlantısı çoğu kişiyi (dışarıyı) ikna etmemektedir.

Bu noktada Batı Şeria'da yürütülen arkeolojik kazıların hem söylemsel olarak yerleşimciler için işgali sürdürmeye meşruiyet yaratmakta hem de arkeoloji doğrudan bir işgal yöntemi olarak kullanılmaktadır. Kutsal metin anlatısından edinilmiş oldukları öznelliğe ve ayrıcalıklı "üstünlüğe" binaen, sömürgeleştirilenlerin mevcudiyeti inkâr edilmektedir. Piterberg'in formüleştirdiği şekilde, "kutsal kitap eliyle edinilen vatan topraklarında egemen olma yönünde bitmez tükenmez bir arayış içerisindeki Yahudi yerleşimciler, o topraklardaki Filistinli mevcudiyeti sömürgeleştirme pahasına yok saymaktadır" ⁵⁸ . Nitekim Filistinlilerin bütün görünürlüklerine rağmen Yerleşimciler açısından Filistinliler, üzerlerinde eylemde bulunan nesnelerdir⁵⁹. Nitekim kutsal kitap anlatılarıyla bezenen ve arkeolojik kazılar sonucu zenginleştirilen Yahudi varlığı ve toprakla olan öznelliği, Filistinlilerin nesnellliğini daha belirgin kılmaktadır.

Batı Şeria'da arkeolojik kazılarını idaresini yürüten İsrail Eski Eserler ve Müzeler Kurumu ve İsrail Arkeoloji Ofisi (İAO) gibi kurumların desteğiyle 1967'den itibaren bölgede arkeolojik kazılar yapılmaktadır. İki kurumun desteği ile yürütülen kazılara bakıldığında yerleşimlerin genişlemesiyle doğru orantılı ilerlediği görülmektedir⁶⁰. Diakonaina IHL Resource Center'ın 2015 yılında İsrail'in işgal edilmiş bölgelerde özellikle de C Bölgesinde ve Kudüs'te arkeoloji vasıtasıyla Filistin varlığının ortadan kaldırılmasına dair hazırlanan rapor, yerleşimciler ve arkeoloji arasındaki bağı ortaya koymaktadır. 1967 ve 2007 yılları arasında İsrail otoriteleri Batı Şeria'da 980, Doğu Kudüs'te 349 kazı çalışması gerçekleştirmiştir. Ayrıca Kudüs'te 1143 kazıya lisans verilmiş, 6050 alanda araştırma yapılmıştır ⁶¹ . İsrail tarafından yapılan bu kazılar Filistinlileri kendi topraklarına ulaşmasını engellemektedir. Bölge öncelikle kazı alanı olması vesilesiyle ulusal park ilan edilmekte ve sonraki aşamada Filistinliler ulusal park ilan edilen alandan çıkarılmaktadır. Fiziksel olarak Filistinliler bölgeden çıkarıldıktan sonra toprak arkeolojik verilerin sağladığı kanıtlar çerçevesinde "kimliği" belirlenerek, başka bir etnik grubun hak iddiaları minimize edilmektedir. Nitekim yukarıda ismini vermiş olduğumuz İAO kurumunun en önemli görevi Yahudilerin/Yerleşimcilerin toprakla olan bağı güçlendirmektir. Bunun yanında bölgede bulunan arkeolojik maddi kanıtlar konferanslar ve medya aracılığıyla/desteğiyle dışarıya sunulmaktadır.

Bölge arkeolojik kazılar sonucu milli park ilan edildikten sonra bölgede açılan müzeler vesilesiyle, bölge turizme açılmakta ve bölgeye turlar düzenlenmektedir. Fakat bu turistik turlar doğrudan İsrail'in toprakla olan bağı

vurgulamak, yani toprak üzerindeki Yahudi görünürlüğünün sergilemek şeklinde yürütülmektedir. Nitekim bu turların en iyi örneğini özellikle kutsal metinle bağlantısı, Tur Rehberi Yossi Maimon'un Discover the Land of Israel isimli kitabında görülmektedir. Kendisi de bir yerleşimci olan Yossi, insanları kutsal kitapta geçen ve arkeolojik kazı yerlerine yaptıkları turlarla Yahudilerin toprakla olan derin bağlantısını ortaya koymaya çalışmaktadır. Nitekim Ramallah yakınlarında yer alan Şilo yerleşimine yaptığı ziyaretinde, önce kutsal kitapta geçen Şilo anlatısını anlatmakta ve bunu günümüze bağlamaktadır. Böylelikle işgal statüsünde olan Yahudi yerleşimler, ata topraklarına, yani "olması gerekene, normal olana" bir dönüşü ifade etmektedir. Onun antik Yahudi anlatısı, bugünün Yahudi varlığının normallığının açıklaması olmuştur:

Turdan alıntı: "Bugün, yıllarca devam etmiş olan yıkım ve perişanlıktan sonra, Şilo'da dağa yerleşen ve toprağı eken yeni bir topluluk vardır (yerleşim), bu manzara İsrail varlığını (kutsal kitap anlatılarından olan) geri getirmiştir"⁶².

Batı Şeria arkeolojik kazıları sadece geçici bir askeri işgalin geçici bir sonucu olarak düşünülmemelidir. Aksine arkeolojik çalışmalar askeri işgali derinleştiren ve kalıcılaştıran bir işlev görmektedir. Oluşturulan site ve parkların kültürel, tarihsel ve sosyal bir bağlayıcılığı bulunmaktadır. Bununla birlikte yerleşimlerin genişlemesinde önemli bir işlevi bulunmaktadır. Nitekim çoğu yerleşim tarihsel ve kültürel olarak kendilerine yakın hissedebilecekleri, toplulukta kültürel hafızayı güçlendirecek olan kutsal metinde ismi geçen mekânların üstünde kurulmaktadır. Bu çerçevede çoğu yerleşim arkeolojik kazıları takiben o bölgede kurulmuştur. Ayrıca pek çok yerleşimin yanında bir arkeolojik sit alanı bulunmaktadır. Hebron (El-Halil)'da Yahudi varlığını artırmak amacıyla önce bölgeye arkeolojik kazılar düzenlenmiş, bölge daha sonra yerleşimlere açılmıştır. Nitekim 1983'te Şilo, Susya, Tel Rumeida ve Zabuta gibi yerleşimler önce arkeolojik sit alanı olmuş daha sonra yerleşime açılmıştır⁶³. 1986 yılında Susya'da yaşayan 340 Filistinli aile bölgede arkeolojik kazı yapılacağı bahanesiyle 500 metre uzağa taşınmaya, 1991'de tekrar 15 km uzağa gitmeye zorlanır. Yine aynı şekilde 19. yüzyılda kurulan 1600 kişilik Zif (Tel-Zif) kasabası sakinlerini yerinden etmek için bölge arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir⁶⁴. Hebron örneği üzerinde gittiğimizde arkeolojik kazı ve yerleşimleri takiben bölgede, tarihsel varlığı görünürleştirme mekânı olan müzeler açılmaktadır. Hebron'da Good Samaritan, Kudumin, Kiryat Arba, Şilo, Beit El benzeri müzeler aktif bir şekilde çalışmaktadır. Yerleşimlerin içinde yer alan bu müzeler, her bir yerleşimin tarihsel hak iddialarını destekleyen arkeolojik maddi kültür örnekleri sunmaktadır ⁶⁵ . Bu verileri bize sağlayan Diakonaina IHL Resource Center raporu, bu çabaların Filistin varlığını bölgede yok etmek, onları köklerinden uzakta yaşamaya zorlamayı amaçlamakla birlikte, yerleşimlerin

genişlemesine ve bölgenin Yahudi bir görünüm kazanmasına meşruiyet sağladığını belirtir⁶⁶.

Batı Şeria'daki arkeolojik kazıların yapılması noktasında yerleşimciler ve hükümet arasındaki iş birliği önemli bir faktördür. Nitekim 14 Kasım 2017'de İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'nun YESHA konseyinin Hebron yerleşimleri ve Batı Şeria temsilcileri düzenlediği toplantıda yaşananlar, arkeolojik verilerin yerleşimciler açısından taşıdığı önem ve işgalin meşrulaştırılmasındaki rolü açısından iyi bir örnek sunmaktadır. Toplantıda Netanyahu'ya Hebron'daki Hizkiya bölgesindeki yerleşimlerin genişletilmesinde oynadığı rol dolayısıyla teşekkür edilmiştir. Burada Netanyahu'ya Teşekkür Sertifikası ve Madalya takdim edilmiştir. Ayrıca Bar-Ilan Üniversitesi tarafından hazırlanan, Hebron'daki arkeolojik kazıları özetleyen bir el kitabı hediye edilmiştir. Kitap II. Tapınak döneminde bölgede yaşayan Yahudi yerleşimleri, dönemin ritüel, para ve çeşitli maddi kültür kalıntılarına dairdir. Yerleşim liderleri kitap üzerine şu notu düşmüştür: "Patriarchs şehrindeki antik Yahudi yaşamının yeni keşiflerinin bir koleksiyonu"⁶⁷.

Mekânın Kimliği: Kudüs'ün Yahudileştirilmesi

Kudüs üç semavi din tarafından kutsal kabul edilen bir mekân olması hasebiyle, üç dine ait mekânsal kimlikleri şehirde görme imkânı bulunmaktadır. Fakat 1967 tarihinde İsrail'in Kudüs'ü işgal etmesi sonucu kentin kimliği önemli düzeyde değişmeye başlamıştır. Demografik olarak, Kudüs'e yapılan göçler kentte Yahudi nüfus oranını artırmakla birlikte, kent kimliğinin Yahudileşmesine de yol açmıştır. Doğu Kudüs özelinde, İsrail arkeoloji kazılarının, müzelerinin, milli parklarının genişlemesi sonucu bölgenin mekânsal kimliği an be an Yahudileşmektedir. İsrail, işgal statüsünde olan bu bölgede yaptığı düzenlemeler sonucunda Yahudi görünürlüğünü arttırmaktadır. Böylelikle şehirde oluşturulan Yahudi görünürlüğü sayesinde işgal ve Yahudi varlığı normalleştirilmektedir. Jan Assmann'ın hatırlama kültürü ve mekânın kimliği arasındaki kurmuş olduğu bağlantı, İsrail'in Kudüs'te yapmaya çalıştığını anlama noktasından önemli bir çıkış sağlamaktadır. Hatırlama kültürü onun değimiyle neyi "unutmamamız" gerektiği ya da kime neyi "hatırlatmamız" gerektiğini açıklayan bir kavramdır. Bu bellek tekniği şöyle işlemektedir, seçilen belirli mekânlara bilince yerleştirilmek istenen görüntüleri aktarmak suretiyle, görüntü ve mekân arasında bir ilişki yaratılır. Böylelikle bir mekâna istenilen kimlik, bu bellek tekniği sayesinde oluşturulabilmektedir⁶⁸. Nitekim böylelikle insan ve içinde yaşadığı mekânlar arasında sıkıdan bir bağ oluşturulur ve bu zaman boyutunda şekillendirilir. Nitekim Bilgin'in işaret ettiği gibi, "çevre hem grubun pratiklerinde biçimlenen gruba özgü bir mekân ve hem de gurubu tarihine bağlayan sembolik bağ olması nedeniyle, belirleyici bir rol oynar. Bu çerçevede bir grubun bir yerin kimliği ile kendini ilişkilendirmesi ve bireyler tarafından atfedilen değer o yerin kimliğinin biçimlenmesinde önemlidir"⁶⁹.

Böylelikle mekânın kimliği bir grubun kolektif kimliğiyle ilişkilendirilerek, mekân ve grup arasında ayrılmaz bir bağ oluşturulur. Özellikle grubun kendisine ait olan belli semboller, simgeleri mekânda görünür kılması, hem dışarıya karşı mekânın kime ait olduğunu göstermesi açısından hem de mekânın kontrolünün kimde olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir. Bu noktada semboller ve simgelerin tarihi olması ve bunların görünür kılınması hem mekânın kimliği açısından hem de mekân üzerindeki hak iddialarının güçlenmesi açısından önemli bir olgudur⁷⁰. Bu çerçevede İsrail, Kudüs'te yürüttüğü arkeolojik kazılar sayesinde bölgeyi sit alanları, parklar ilan ederek, bölge üzerinde Filistin kimliğine dair var olan kanıtları yok etme, yerine Yahudi varlığını görünür hale getiren kanıtlar, simgeler, semboller yerleştirmek şeklinde mekânın kimliğini Yahudileştirmekte ve böylelikle dışarıdan gelen kişilerin belleklerine bölge Yahudi şeklinde işaretlenmektedir.

1967 savaşı sonrası İsrail tarafından ele geçirilen doğu Kudüs'te hemen arkeolojik kazı organize edilmiştir. Benjamin Mazan liderliğinde, Harem-i Şerif'in güney batısında 1968'de ilk kazı başlatılmıştır. Kudüs kazısı İsrail'in en büyük kazısı olmakla birlikte, İsrail medyası tarafından burada elde edilen maddi kanıtlar sürekli Yahudilerin Kudüs'teki tarihsel haklarına bir kanıt şeklinde sunulmaktadır. Fakat burada önemli olan nokta yapılan kazıların mekânın kimliğinin değiştirilmesinde oynadığı roldür. Bu noktada yapılan kazılar öncelikle Yahudi varlığını ortaya çıkarmak için görünür olan Filistin varlığını ortadan kaldırmakla başlar. Bu çerçeveden bakıldığında Kudüs kazıları Yahudi varlığının en görünür olduğuna inanılan Davud Krallığı ve II. Tapınak dönemi kalıntılarına odaklanmıştır. Mağaribe, Shafar, Maidan Mahalleleri kazılar nedeniyle boşaltılmış ve yıkılmıştır. Ortadan kaldırılan Filistin fiziksel varlıklarının yerlerini ise Yahudilere ait olan anıtların, kalıntıların sergilendiği müzeler, sit alanları ve parklar almıştır⁷¹. Bu vesileyle kutsal metin turizmi merkezine dönüştürülen bölge, burada sergilenenler Kudüs'ün İsrail'in "bölünmez başkenti" olduğu iddiasına tarihsel destek sağlanmaktadır. Al- Jazeera haber kanalına yaptığı bir röportajda İsrailli arkeolog Yonatha Mirzachi, Kudüs'teki arkeolojik kazıların şehrin aitliğini belirleme noktasında Yahudiler lehine çalıştığına işaret etmiştir. Aynı şekilde Tel Aviv Üniversitesi'nde Profesör Rafi Greenberg, "İsrail'in arkeolojiyi, bölgedeki (Kudüs) varlığını yaymak için bir silah şeklinde kullandığını" belirtmiştir. Özellikle Silvan'da yürütülen kazıların bu noktada önemli olduğuna işaret etmiştir⁷².

Nitekim Doğu Kudüs'ün yakınında yer alan 55 bin nüfuslu Silvan yerleşkesinin hikâyesi mekânın kimliğinin değiştirilmesi konusunda çok iyi bir örnek sunmaktadır. Silvan 1967'de işgal edilmiştir. Silvan'ın hemen yanında İsrail'in en önemli kazı alanı olan antik Davud Şehri kazıları devam etmektedir. Antik İsrail tarihinde önemli bir merhaleyi temsil eden Kral Davud tarafından Yesubilerden alınan bölge, Kudüs'ün ilk

nüvesi sayılmaktadır. Ondan sonra gelen oğul Süleyman'ın ise şehri genişletip Kudüs şehrini inşa ettiğine inanılmaktadır. Davud Şehri, Eski Şehrin dışında bulunmaktadır ve Jerusalem Walls National Park ismiyle milli park ilan edilmiştir. Davud Şehri dâhil olmak üzere bölgenin bütün kontrolü, Doğu Kudüs'te yerleşimleri yöneten Ir David yani EL'AD kuruluşunun kontrolündedir. Parkın bütün finansal, arkeolojik ve turistik hizmetlerini yöneten EL'AD, bölgeye gelen Turistlerin kente dair tamamen bir Yahudi imgesi ile dönmesi konusunda ciddi çalışmalar yürütmektedir. Nitekim yok edilen maddi kültürün yerine gösterilen yer üstündeki yeni gerçekler, sadece Yahudi varlığını görünür kılmaktadır. Silvan'da devam eden işgal, arkeolojik kanıtlarla Yahudi mirasına dâhil edilmiştir⁷³. Shlay'ın belirttiği üzere bu durum, mekânın kimliği üzerine sağlanan hâkimiyet aynı zamanda politik bir kimlikle bütünleşmekte ve meşruiyet sağlamaktadır⁷⁴. Tarihsel kent üzerine kurulan kimliksel hegemonik güç dışarıya karşı bir ikna yöntemi olarak kullanılmaktadır. Nitekim Davut Şehri Kazıları bu hegemonik imajı kurma noktasında önemlidir⁷⁵.

Davud şehrini her yıl yaklaşık 400 bin turist ziyaret etmektedir. Yapılan turistik turların önemli bir durağını ise Burnt House'dur. el-Haj'ın belirttiği üzere Burnt House kalıntılarına dair var olan ihtimaller dışarıda bırakılarak yanmış bir kadın kolu ve onun yanındaki mızrak kalıntısı Kudüs'ün Romalılar tarafından ele geçirildiği döneme (M.S. 70) ait şekilde sunulmaktadır. Ayrıca bu kalıntılar üzerinden toprağını korumaya çalışan bir Yahudi anlatısı ön plana çıkarıldığını vurgular⁷⁶. Arkeolojik kalıntılar üzerinde bu tür yorumlarda bulunma yukarıda işaret ettiğimiz gibi arkeoloji biliminde form ve yorum arasında var olan farkı görmemektir. Böylelikle manipüle edilen maddi kalıntı, hem bir grupla ilişkilendirilmekte hem de mekânın kimliği gruba indirgenmektedir. Bölgenin yeniden yaratılan kimliği üzerine Birzeit Üniversitesi'nde arkeolog olan Hamed Salem tarafından "her yıl eski şehrin parklarını ziyaret eden ziyaretçiler, yerleşimciler tarafından manipüle edilmekte, yaptıklarıyla yerleşimleri açık bir şekilde meşrulaştırmakta ve bu arkeolojik siteler park olma vasfını kaybetmiş, ideoloji aşıl原因an parklara dönüşmüştür" şeklinde yorumlamıştır⁷⁷.

Kudüs'ün kimliğinin Yahudileştirilmesinde İsrail'in oluşturmuş olduğu parklar ve özellikle müzeler bu noktada önemlidir. Nitekim Benedict Anderson'un belirttiği üzere, devletlerin ulus inşa etme politikalarında eğitim, idari düzenlemelerin yanında üç iktidar kurumu önemli bir işlevi bulunmaktadır. Bunlar nüfus sayımı, harita ve müzelerdir⁷⁸. Bu üç iktidar kurumu "birlikte sömürge devletinin mülkünü, bu mülkün coğrafyasını, yönetilen insanların doğasını ve eskiliğinin meşruluğunu nasıl hayal ettiğini derinden şekillendirir". Nüfus sayımı çoğunluk olmayı sağlar. Haritalar ise bölgenin hem kendi insanları hem de dışarıdan muhayyilesini belirler.

Böylelikle ulus kendi egemenliğini ülkenin her yerine taşıırken yabancı varlığını dışarılaştırır⁷⁹. Müzeler ise müzeleştirilen hayal gücünün saklandığı ve halkın toprakla olan kadim geçmişinin sergilendiği mekânlardır. Böylelikle üç unsur ve özellikle arkeolojinin müzeleşmesiyle birlikte halk, haritalandırılmış toprak üzerindeki varlığını müzeler sayesinde eskiden yeniye doğru seyredebilecek ve başkalarına seyrettirebilecektir⁸⁰. Bu çerçevede El-Haj'ın işaret ettiği üzere İsrail bölgeyi parklar şeklinde müzeleştirmekte, aynı zamanda maddi kalıntıların sergilendiği müzeler açarak, gelen ziyaretçilere Yahudi ulusunun Kudüs ile olan tarihsel bağlantısını sergilemektedir. Müzeler yoluyla kendi hayal etmiş olduğu şeyi dışarıdakine de hayal ettirmeye çalışmaktadır. Kudüs'ün pek çok yerine inşa edilen müzeler vasıtasıyla İsrail, Kudüs'e dair farklı hikâyeler aktarmakta ve gelen ziyaretçilerin Kudüs tarihindeki Yahudi varlığı hikâyelerini içselleştirecekleri bir atmosfer sunmaktadır. Nitekim El-Haj'ın burada üzerinde durduğu bir diğer nokta ise arkeolojik maddi kanıtların yeni mahalleler kurulurken, bina mimarisinin bu kalıntılardan hareketle antik bir nitelikte inşa edilmesidir. Böylelikle mekânın tamamı müzeleştirilmekte ve mekân bütünüyle Yahudi bir atmosfere dönüştürülmektedir⁸¹.

Medya ve İkna

İsrail'de arkeoloji "ulusal hobi" niteliğinde olması dolayısıyla medyanın bölgede bulunan yeni arkeolojik bulgulara ilgisi yoğunudur. Bunun yanında medyanın arkeolojik verileri bir propaganda malzemesi olarak kullanmasına sıklıkla rastlanmaktadır. İngilizce yayın yapan İsrail gazetelerine bakıldığında dışarıya karşı toprağın Yahudiliğine vurgu yapan haber ve videolarla karşılaşmak olağandır. Nitekim çoğu haber sitesinin arkeolojik keşiflere ayırdığı bir bülteni bulunmaktadır. Düzenli olarak yeni bulunan keşifler, bunların önemine dair haberlerin yanında yılın en önemli ilk on arkeolojik keşfi şeklinde yayınlar yapılmaktadır. Haberler çoğunlukla İsrail'in antik dönemine odaklıdır. Roma ve İslami döneme ait arkeolojik keşifler kendisine çok az yer bulabilmektedir. Bulunan bulgular Yahudi tarihinin kadim kökenlerini vurgulayacak şekilde sunulmakta ve çoğunlukla Davud Krallığı ve II. Tapınak dönemine ait olan maddi kalıntılar üzerine odaklanmaktadır. Böylelikle dışarıdan bu haber sitelerini ziyaret edenlerin üzerinde toprağın aidiyetine dair olumlu bir etkide bulunulmak istenmektedir. Nitekim bu maddi kalıntılara dair yapılan keşifler haber siteleriyle sınırlı kalmamakta, keşif yayınlandıktan sonra siyasiler açısından İsrail'in toprakla olan bağıını vurgulamak için söylemsel bir zemin oluşturmaktadır. İsrail'in Batı Şeria'daki yerleşimlerinde bulunan 2000 yıllık yarım Şekel Netanyahu tarafından Facebook hesabı üzerinde "İsrail halkının toprakla bağlantısının kanıtı" şeklinde sunulmuştur⁸². Yine 2013'te Davut şehrinde bulunan bir altın madalyon üzerinde menorah (şamdan) figürü, Netanyahu tarafından bu "Yahudilerin Kudüs ile olan

bağlantısının ve mirasını gösteren en önemli göstergelerden bir tanesidir” ifadesiyle ele alınmıştır. 2015’te ise Eğitim Bakanı Naftali Bennett, Facebook hesabından Mahmut Abbas ve diğer işgale karşı duranlara, Beit Shemesh’te bulunan 3000 yıllık bir sürahide Beda oğlu İşbaal yazısı üzerinden -İşbaal ismi Tanah’ta geçmekte, Kral Davud dönemi- “bu 3000 yıllık Yahudi Devleti’nin yayılmasını gösteren yerden çıkan başka bir gerçektir...bu millet kendine ait olan toprakları işgal etmedi” şeklinde bir meşruiyet aracı olarak kullanmıştır⁸³.

Kudüs’te yapılan kazılarda, örneğin Kral Peygamber İşaya’a ait olduğu söylenen bir mühür bulunmuştur. Mührün ise 2700 yıllık, yani demir çağına denk geldiği belirtilmektedir. Yine aynı şekilde M.Ö. 727-698 yılları arasında var olduğu belirtilen Yehuda kralı olan Hezekiya’a ait olduğu belirtilen bir sikke bulunmuştur. Bu bir kutsal metin arkeolojisi örneğidir. Böylelikle kutsal kitapta geçen bir vakanın kanıtlandığı iddia edilmiştir. Bu maddi kalıntı Kral Hezekiya’nın varlığını kanıtlamaktadır. Sikkenin üzerinde yesha’yah(u) ardından nun-beyt-yud-nvi (peygamber) yazdığı iddia edilmektedir. Bu kanıtlar ağılama duvarına yakın olan Ophel’de bulunmuştur. Haberde ayrıca o dönemde Kudüs’ün Yahudi merkezi olduğuna dair ifadeler kullanılarak, sikkenin taşıdığı öneme işaret edilmiştir⁸⁴. Nitekim bu bilgi sadece haber niteliğinde kalmayıp İsrail’in dışarıyı ikna etmek için bir araca dönüşmüştür. 6 Mayıs 2018’de New York’taki BM binasında bir sergi açılarak İşaya ve Hezekiya buluntuları büyükelçilere gösterilmiş ve İsrail’in Kudüs ile 3000 yıllık bağlantısı ortaya konulma çalışılmıştır. 5 günlük ABD ziyaretinde Netanyahu bu sergiyi ziyaret etmiş ve burada Kudüs’ün Yahudi kimliğine vurgu yapmıştır⁸⁵. Nitekim 2017- 2018 yıllarında İsrail’in Kudüs ve Golan tepeleri gibi hak iddiasında bulunduğu ve bu haklarının uluslararası arenada kabul görmesi için arkeolojik kalıntıları bir ikna aracı olarak yoğun bir şekilde kullandığına şahit olunmuştur. Kudüs’ün ABD tarafından İsrail’in başkenti olarak kabul edilmesi sürecinde, ABD’nin aldığı kararı başka devletlerin takip etmesi amacıyla diplomatik bir ikna aracı olarak arkeolojik veriler, özellikle de sikkeler kullanılmıştır.

21 Aralık 2017 BM Kudüs kararı oylanmadan hemen önce konuşmasını yapmak için kürsüye çıkan İsrail BM Büyükelçisi Danny Danon, Kudüs’ün 3000 yıllık tarihine ve İsrail’in bölünmez başkenti olduğu vurgu yaptıktan sonra eline bir madeni para alarak konuşmasını sürdürmüştür; “elimdeki para/sikke

M.S. 67’e yani II. Tapınak dönemine dayanmaktadır. Paranın üzerindeki baskıya bakarsanız “Siyon’un Özgürlüğü İçin” yazdığını görürsünüz. Bu para Kudüs’ün Yahudilerle olan antik bağının kanıtıdır. UNESCO’nun ve Genel Kurulun olumsuz tutumları bizi bağlamaz” ifadeleriyle arkeolojik bir materyali işgali normalleştiren bir şekilde kullanmıştır⁸⁶. Danon’un antik parası Genel Kurula taşınmadan önce İsrail, diğer ülkelerin BM büyükelçilerinin İsrail lehine karar vermeleri

konusunda ikna etme aracı olarak kullanılmıştır. Nitekim Danny Danon’un liderliğini yaptığı BM büyük elçilerinin katıldığı Davud Şehri arkeolojik kazıları turunda Danon, daha sonra BM Genel Kurulu’nda kullandığı sikkeyi kaldırarak şu açıklamada bulunmuştur:

“UNESCO, Yahudiler ve Kudüs arasındaki tarihi bağı görmemezlikten gelse de benim elimde gördüğümüz sikke, Kral Davud şehri kazılarında bulundu. Sikkenin üzeri ise ‘Siyon’un Özgürlüğü İçin’ yazısıyla süslemiştir. Bu sikke kazılarda bulunanların sadece bir tanesi, tartışmasız bir şekilde Yahudilerin Kudüs ile olan bağlantısının göstergesidir. Bugün, sikke üzerinde yer alan emri yerine getirmeye çalışıyoruz”⁸⁷.

Nitekim Kudüs oylaması öncesi bu şekilde BM’deki çoğu büyükelçi İsrail tarafından ağırlanmış ve İsrail’in Kudüs ile tarihsel bağını “gösteren” arkeolojik turlar düzenlenmiştir. Bu çerçevede otuzdan fazla büyükelçi İsrail’de ağırlanmıştır⁸⁸. Böylelikle İsrail, uluslararası hukukun açık bir şekilde işgal ve gayr-ı meşru kabul ettiği pek çok noktada toprak üzerindeki egemenliğini, arkeolojik verileri kullanarak işgali “tarihsel hak/kadimlik” vurgusu üzerinden normalleştirmekte ve diplomatik bir ikna aracı olarak kullanmaktadır.

Kudüs’ün ABD tarafından İsrail’in başkenti olarak kabul edilmesinin ardından İsraili siyasetçiler arkeolojik verileri, 1967’den itibaren İsrail tarafından işgal edilmiş olan Golan tepelerinin statüsünü değiştirmede ve ABD’nin Golan tepelerini de İsrail toprağı olarak kabul etmesine dair ortaya çıkan tartışmalarda, işgali ve Yahudi varlığını normalleştiren birer kanıt olarak kullanmıştır. İsrail’deki Yesh Atid partinin lideri olan Yair Lapid, Golan’ın statüsü üzerine The Times of Israel gazetesine yazmış olduğu makalede, İsrail’in 1967’den beri elinde tuttuğu ve 1981’de ilhak ettiği Golan’ı güvenlik meseleleri dolayısıyla teslim edemeyeceğini belirtmiştir. Daha sonra tarihsel ve arkeolojik kanıtlar çerçevesinde Golan’ın İsrail’e ait olduğunu vurgulamıştır; “Golan Tepeleri’nin tarihsel olarak Suriye’ye ait olduğu argümanı absürttür. Suriye Golan Tepelerine sadece 21 yıl, 1946’dan 1967’e kadar hükmetti. İsrail’in bağlantısı ise Kutsal Kitap’a dayanmaktadır. Tesniye’de Golan, Başan (Bashan)’dır. Bölgedeki arkeolojik kazılar sonucu bulunan M.S. 67 tarihli sikkenin üzerinde ‘Kutsal Kudüs’ün Kurtuluşu İçin’ ibaresi bulunmaktadır. Romalılar Yahudi isyanını ezmek için geldiği vakitlerde. Geriye döndüğümüzde, Kudüs’ü korumak için Golan bir kale idi. Bugün ise Golan’ı korumak Kudüs’ün görevidir”⁸⁹.

Lapid aynı şekilde İsrail eski Genelkurmay Başkanı ve Savunma Bakanlığı yapan Moşe Ya’alon ile kaleme aldığı makalesinde Golan’da bulunan Sikke’ye ek olarak arkeolojik kazılar sonucu ortaya çıkarılan IV. yüzyıla tarihlenen Sinagog’a atıf yaparak yukarıda verilen argümanlarını tekrarlamıştır. Ardından Golan’ı yarım milyon insanını öldüren psikopat Esad’a vermek yerine bölgede istikrarı sağlayan İsrail’e verilmesinin mantıklı olduğunu belirterek ABD’ye seslenmiştir⁹⁰. Golan

Tepeleri'ndeki İsrail varlığı uluslararası hukuk çerçevesinde işgal statüsünde olmasına rağmen arkeolojik kalıntılar bölgenin kimliğini İsrail'e ait kılmıştır. Burada Arapların, Filistinli veya Dürzilerin toprak üzerinde hükmü kalmamıştır, bir Sinagog ve Sikke ile toprağın aitliği Yahudileştirilmiştir.

Sonuç

İsrail, işgal etmiş olduğu Filistin toprakları üzerinde askeri gücüne binaen söylemsel bir güç oluşturmak için arkeoloji biliminden geniş ölçüde yararlanmış ve yararlanmaya devam etmektedir. Siyonizm'in ilk gelişim dönemlerinde Filistin'e göç eden Yahudiler, toprağın kimliksel aidiyetini belirlemek amacıyla kutsal metin anlatılarını kullanmış ve kutsal metin anlatıları çerçevesinde arkeolojik çalışmalar yürütmüştür. Nitekim yapılan arkeoloji çalışmaları bölgede çoğunlukla Yahudi varlığını ortaya çıkarmaya odaklanmıştır. Bu minvalde yapılan çalışmalar, bölgenin yerlileri olan Filistinlileri görmezden gelen bir anlayışa sahiptir. Kutsal metin anlatılarını takip eden çalışmalar, bölgeyi "Yahudi tarihsel yurdu" şeklinde yansıtarak var olan Yahudi varlığına meşruiyet üretmektedir. Fakat İsrail-Filistin çatışmasının uluslararası bir soruna dönüşmesi ve İsrail'in kurulmasını takip eden süreçte, uluslararası kamuoyunda görünürlük kazanmaya başlayan Filistin varlığı, İsrail arkeoloji çalışmaları vasıtasıyla silikleştirilmeye çalışılmıştır. Bu noktada İsrail arkeoloji çalışmalarının yeni bir özelliğe büründüğü görülmektedir; görünür olmaya başlayan Filistin varlığının yerine Yahudi görünürlüğünü artırarak bölgeyi dışarıya Yahudi şekline sunmak. Filistin'in ilk çağları üzerine yapılan arkeoloji çalışmaları, arkeolojik kalıntıları Yahudileştirmekte, Filistinlilerin eski kavimlerle olan bağının "suni"liğine vurgu yaparak kökensizleştirmekte ve ilk olan ve sürekliliği sağlayan tek kavim olarak Yahudi yerelliği ön plana çıkarılmaktadır. Ayrıca yerleşimlerin fiziksel işgalini takiben bölgenin müzeler, parklar ve anıtlar donatılarak mekânın kimliğinin değiştirilmesi, turistik geziler ve medya yoluyla bölgenin Yahudi görünürlüğünü daha fazla ön plana çıkarılması, işgal edilen topraklarda Yahudi varlığını normalleştirme çabasıdır. Yahudi varlığının arkeoloji vasıtasıyla bu şekilde normalleştirilmesi, Filistinliler için üç sonuç doğurmaktadır. Birincisi, yapılan arkeolojik kazılar sonucu üretilen yayınlar Yahudilerin toprakla olan tarihsel bağını daha görünür kılması ve toprakla güçlü bağları olan tek etnik grubun Yahudiler olduğu anlayışını yayması, Filistinlilerin toprakla olan bağını dışarıya zayıf bir şekilde yansıtmaktadır. İkincisi, arkeolojik verilerin Yahudiler açısından ortaya koyduğu kadim tarihsel köken anlayışı işgali bir şekilde tarihsel hakka dönüştürerek normalleştirmektedir. Üçüncü ise Filistin tarihinin suskunluğudur. Filistin tarihinin İsrail-Filistin çatışması ile sınırlı tutulması ve Siyonist tarihle başlatılması, Filistinlilerin toprakla olan bağını zayıflatmaktadır. Buna karşılık Yahudi tarihinin sürekliliği ve eskiliği ve bölge tarihini Yahudilerle anlam

kazandığı anlayışının ön plana çıkarılması, bölgede yaşayan diğer etnik grupların tarihini Yahudi tarihinin bir eklentisi haline getirmektedir.

KAYNAKLAR

1. Gazeteler

Al-Jazerra Tablet Magazine Haaretz

Washington Report on Middle East Affairs Israel-Palestine News

Middle East Eye The Jewish Press The Guardian

The Jerusalem Post

1. Araştırma Eserleri

Anderson 2017

Benedict Anderson, Hayali Cemaatler:

Milliyetçiliğin Kökeni ve Yayılması, (Çev. İskender Savaşır), Metis Yayınları, İstanbul.

Arifaj 2015

Rame Arifaj, "Nationalism and Territory", European

Academic Research, Vol. II, Issue 11, s. 14123-14131.

Assman 2015

Jan Assman, Kültürel Bellek, Ayrıntı Yayınları,

İstanbul.

Attias-Benbassa 2015 Jean-Christophe Attias-Ester Benbassa,

Paylaşılmayan Kutsal Topraklar ve İsrail, (Çev. Nihal Önal), İletişim Yayınları, İstanbul.

Bar-Tal 1989

Daniel Bar-Tal, "Delegitimization: The Extreme

Case of Stereotyping and Prejudice", Stereotyping and Prejudice: Changing Conceptions, Ed. Daniel Bar-Tal, Carl F. Graumann, Ari W. Kruglanski, Wolfgang Stroebe, Springer Science, New York.

Bar-Tal 1990,

Daniel Bar-Tal, "Cause and Consequences of

Delegitimization: Models of Conflict and Ethnocentrism", Journal of Social Issues, Vol. 46, No: 1, s. 65-81.

Benvenisti 2002

Meron Benvenisti, Sacred Landscape: The Buried

History of the Holy Land Since 1948, University of California Press, Los Angeles.

Bilgin 2016

Nuri Bilgin, Kimlik İnşası, İzmir Büyük Şehir

Belediyesi Yayınları.

Bisharat 1994

George Bisharat, "Land, Law, and Legitimacy in

Israel and Occupied Territories", 43 Am. U.L. Rev. 467.

Ediz 2015

İsmail Ediz, "Brinci Dünya Savaşı Sonrası Filistin'de

Toplum ve Siyaset 1919-1922", Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, s. 141-176.

Ediz 2019

İsmail Ediz, "A Neoclassical Realist Explanation of

the Balfour Declaration and the Origins of the British Foreign Policy in Palestine", Tarih İncelemeleri Dergisi, XXXIV/1, s. 99-122.

el-Haj 1998

Nadia Abu el-Haj , "Translating Truths:

Nationalism, the Practice of Archaeology, and the Remaking of Past and Present in Contemporary Jerusalem", American Ethnologist, Vol. 25, No. 2, s. 166-188.

el-Haj 2001

Nadia Abu el-Haj, Facts on the Ground:

Archaeological Practice and Territorial Self-Fashioning in Israeli Society, The University of Chicago Press.

Fox 2002

Edward Fox, Palestine Twilight: The Murder of Dr.

Albert Glock and Archaeology of the Holy Land, HarperCollins.

Gabel 2013

Ilen Gabel, "Historical memory and collective

identity: West Bank settlements reconstruct the past", Media, Culture & Society. 35 (2), s. 250-259.

Glock 1994

Albert Glock, "Archaeology as Cultural Survival: The

Future of the Palestinian Past", Journal of Palestine Studies, Vol. 23, No. 3, s. 70-84.

Hallote-Joffe 2002 Rachel S. Hallote and Alexander H. Joffe, "The Politics of Israel Archaeology: Between Nationalism and Science in the Age of the Second Republic", Israel Studies, Vol. 7, No. 3, s. 84-116.

Jones 1994

Siân Jones, "Nationalism, Archaeology and

Interpretation of Ethnicity: Israel and Beyond", Anthropology Today, Vol. 10, No. 5, s. 19-21.

Keinan 2009

Raphael Greenberg, Adi Keinan, Israeli

Archaeological Activity in the West Bank 1967-2007: A Sourcebook, Rahas Press, Israel.

Khalidi 1992

All that Remains:The Palestinian Villages

Occupied and Depopulated by Israel in 1948, Ed. Walid Khalidi, Institute of Palestinian Studies, Washington D.C.

Khol 1998

Philip L. Kohl, "Nationalism and Archaeology: On

the Constructions of Nations and the Reconstructions of the Remote Past", Annual Review of Antropology, Vol. 27, s. 223- 246.

Lamie 2007 Katjerine Lamie, "Archaeology in Palestine: The Life and Death of Albert Glock", Nebraska Anthropologist, 30, s. 113- 123.

Loomba 2000 Ania Loomba, Kolonyalizm/Postkolonyalizm, (Çev. Mehmet Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Maimon 2016 Yossi Maimon, Discover the Land of Israel: A Guided Tour in Biblical Israel with Talmud and Midrash, Vol. 1, Copyright, Israel.

Mesckell 2002 Lynn Mesckell, "The Intersections of Indentity and Politics in Archelogy", Annual Review of Anthropolgy, Vol. 31, s. 279-301.

Occupation Remains: A Legal Analysis of the Israeli Archeology Policies in West Bank: An International Law Perspective, Diakonia International Humanitarian Law Resource Centre, December 2015.

Oestigaard 2007 Terje Oestigaard, Political Archaeology and Hholy Nationalism: Archaeological Battles over the Bible and Land in Israel and Palestine from 1967-2000, Göteborg University, Gothenburg.

Olgun 2013 Hakan Olgun, "Modern İsrail'in Milli Kimlik Kaynağı Olarak Josephus'un Masada Anlatısı", Milet ve Nihal: İnanç, Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, Cilt. 10, Sayı: 1, s. 7-39.

Oren-Tal-David 2004 Neta Oren, Daniel Bar-Tal and Ohad David, "Conflict, Identity, and Ethos: The Israeli-Palestinian Case", Psychological dimensions to war and peace. The psychology of ethnic and cultural conflict. Y. Lee, C. McCauley, F.M. Moghaddam and S. Worchel, Westport, CT, US: Praeger Publishers.

Piterberg 2015 Gabriel Piterberg, Siyonizmin Dönüşleri: Mitler, Siyaset ve İsrail'de Araştırmacılık, (Çev.: Aysun Babacan), İthaki, İstanbul.

Ram 1995 Uri Ram, "Zionist Historiography and the Invention of Modern Jewish Nationhood: The Case of Ben-Zion Dinur", History and Memory, Vol. 7, No. 1, s. 91-124.

Said 2017 Edward W. Said, Kültür ve Direniş: David Basamian ile Söyleşiler, (Çev. Murat Erdem), Alfa Yayınları, İstanbul.

Sand 2011 Şlomo Sand, Yahudi Halkı Nasıl İcat Edildi: Kitabı Mukaddes'ten Siyonizme, (Çev. Işık Ergüden), Doğan Kitap, İstanbul.

Scham 1998 Sadra A. Scham, "Nationalism and Archeology: A Matter of Trust", American Antropologist, Vol. 100, No. 2, s. 301-308.

Segev 2017 Tom Segev, Elvis Kudüs'te: Post-Siyonizm ve İsrail'in Amerikanlaşması, (Çev. Ömer F. Birpınar), Bilgi Kültür Sanat, İstanbul.

Shapira 2014 Anita Shapira, Ben-Gurion: Father of Modern Israel, Yale University Press.

Shapira 2015 Anita Shapira, Israel A History, Brandeis University Press. Shavit 1997 Yaacov Shavit, "Archaeology, Political Culture and Culture in Israel", The Archaeology of Israel: Contructing the Past, Interpreting the Present, ed. Neil Asher Silberman, David Small, Sheffield Academic Press, s. 48-61.

Shlay-Rosen 2015 Anne B. Shlay, Gillad Rosen, Jerusalem: The Sparitial Politics of a Divided Metropolis, Polity Press, Cambridge.

Silberman-Small 1997 Neil Asher Silberman-David Small, The Archaeology of Israel: Constructing the Past, Interpreting the Present, Sheffield Academic Press.

Smith 2002 Anthony D. Smith, Ulusların Etnik Kökeni, Dost Kitabevi, Ankara.

Smith 2017 Anthony D. Smith, Milli Kimlik, İletişim, İstanbul.

Sommer 2017 Ulrike Sommer, "Archeology and Nationalism" Key Concepts in Public Archeology, ed. Gabriel Moshenska, UCL Press, s. 166-186.

Şavit 2015 Ari Şavit, Vaat Edilmiş Topraklarım: İsrail'in Yükselişi ve Trajedisi, (Çev. Serpil Açıkalin Erkorkmaz), Tekin Yayın, İstanbul.

Tellioglu 2015 Ömer Tellioglu, Filistin'e Musevi Göçü ve Siyonizm (1880- 1914), Kitabevi, İstanbul.

Trouillot 2015 Michel-Rotph Trouillot, Geçmiş Susturmak: Tarihin Üretilmesi ve İktidar, (Çev. Ozan Zeybek), İthaki Yayınları.

Watkins 2010 Emily Bluma Watkins, On the Bonder of Fire: Origins of the National Religious Settler Movement in Israel, Copyright.

Whitelam 1996 Keirh W. Whitelam, Invention of Ancient Israel the Silencing of Palestinian History, Routledge, New York.

Yosef-Mazar 1982 Ofer Bar-Yosef-Amihai Mazar, "Israeli Arcgaeology", Wold Archaeology, Vol. 13, No. 3, s. 310-315.

Zerubavel 1995 Yael Zerubavel, Recovered Roots: Collective Memory and Making of Israel National Tradition, The University of Chicago Press.

Dipnotlar:

- 1 Bu durum tarihsel bir olayın aslında çoklu olan anlatısının "iktidar" tarafından tekleştirilmesi meselesidir. Özellikle Michel-Rotph Trouillot'un geçmişi susturmak olarak kavramsallaştırdığı bu durum, olan ve olduğu söylenen arasındaki farkın iktidar anlatısı tarafından doldurulmasıdır. Böylelikle olayın diğer anlatı ve aktörleri geri plana itilerek tek bir anlatı ve aktör anlatısı ön plana çıkarılmış olur. Bu diğer tarihsel anlatıların suskunluğuna sebep olmakta ve tek bir tarihsel anlatının kabul görmesi, bilinmesi ve bunun üzerinden bir bilincin oluşmasına sebebiyet verir. bkz. Trouillot 2015.
- 2 İsrail'de arkeolojisi ve politikleşmiş hali için bkz. Yosef, Mazar 1982. Ayrıca, İsrail arkeolojisi ve İsrail'de ulus ve kimlik oluşturma politikası arasındaki ilişkiyi açıklamanın yanında Filistinliler varlığı üzerindeki olumsuzlukları için bkz. El-Haj 2001 ve El-Haj 1998; Silberman, Small 1997; Zerubavel 1995. Filistin tarihinin arkeolojik ve tarihsel çalışmalarla geri plana itilmesi ve bölge tarihine Yahudi tarih anlatısının hakimiyeti üzerine ve özellikle bunda Kutsal Metin Arkeolojisinin oynadığı role dair bkz. Whitelam 1996; Glock 1994.
- 3 Burada dışarı olarak vurgulanmak istenen ise İsrail'in muhatap aldığı kesimdir. İsrail'in muhatap altığı kesim ise çoğunlukla kendisine yakın duran çevredir: ABD ve Avrupa kamuoyudur. Bununla birlikte İsrail işgaline karşı çıkan kesime de hitap etmektedir. Ortaya konulan arkeolojik bulgular ve tarihsel anlatı İsrail karşıtı kesim için bir şey ifade etmemesine rağmen karşı argüman ürettiği için önemlidir.
- 4 Whitelam 1996, 129.
- 5 Kohl 1998, s. 236.
- 6 Smith 2015, s. 25.
- 7 Bisharat'ın belirttiği gibi Filistin'e sonradan gelerek yerleşen ve işgalci vasfında olan İsraililer açısından buradaki varlıklarını meşrulaştırmak bir süreklilik arz etmektedir. Ayrıca meşrulaştırma araçları olabildiğince çeşitlilik göstermektedir. Avrupalı değerlere sahip olduklarını iddia eden ilk Yahudi yerleşimciler "uygarlaştırma misyonuna" sarılmıştır. Aynı şekilde "ata toprağı, güvenlik gerekçeleri ve terörleştirme" yaklaşımların hepsi Filistin'deki Yahudi varlığını meşrulaştırma/normalleştirmek içindir. bkz. Bisharat 1994, ss. 545-546.
- 8 Arifaj 2002, ss. 279-301.
- 9 Kohl 1998, s. 225-226.
- 10 Sommer 2017, s. 176-177.
- 11 Sommer 2017, s. 179.
- 12 Smith 2002, 55.
- 13 Kohl 1998, s. 238; Scham 1998, s. 301-303.
- 14 Tellioglu 2015, s. 32-39.
- 15 Shapira 2012, s. 4-5.
- 16 Şavit 2015, s. 29.
- 17 Şavit 2015, s. 29.
- 18 Bu dönem bölgede Filistinlilerin çoğunluk olmasına rağmen azınlık olarak Yahudilerin daha görünür olmasında Britanya Manda yönetimi politikalarının önemli bir etkisi olmuştur. Nitekim Britanya yönetimi tarafından ilan edilen Balfour Deklarasyonunun dilinden de anlaşıldığı üzere Filistinliler bölgede çoğunluk olmalarına rağmen azınlık olan Yahudilerin yanında "diğer" olarak tanımlanmıştır. Britanya yönetiminin bu politikasının sağladığı imkanlar çerçevesinde Yahudiler, yaptıkları tarihsel ve arkeolojik çalışmalarla daha görünür hale gelmiştir. Britanya Manda yönetiminin Filistin politikası için bkz. Ediz 2015, s. 141-176; Ediz 2019, ss. 99-122.
- 19 David Ben Gurion girişimleri sonucunda Filistin'deki yer isimlerini Talmudik çağa uygun olarak Yahudileştirmesi için bkz. Shapira 2014, s. 83.
- 20 Ben-Gurion, İngilizlerin Filistin'e gönderdiği araştırma komisyonlarından birinde yaptığı konuşmada "Eski Ahit (Kitab-ı Mukaddes) bizim tapu belgemizdir" demiştir. bkz. Segev 2004, s.112; Ram 1995, s. 91-124.
- 21 Attias, Benbassa 2012, s. 193-194.
- 22 Attias, Benbassa, 2012, s. 213-214.
- 23 Loomba 2000, s. 78-92.
- 24 Trouillot 2015, s. 36.
- 25 Attias, Benbassa 2012, s. 222-223.
- 26 Shavit 1997, s. 56.

27 Oestigaard, 2007.
28 Oestigaard 2007, s. 8-9.
29 Oestigaard 2007, s. 73-74.
30 Oestigaard 2007, s. 74.
31 Jones 1994, s. 18.
32 Oestigaard 2007, s. 74.
33 Yosef, Mazar 1982, s. 317-320.
34 Masada, 960 Yahudi isyancının Romalılara teslim olmak yerine toplu intihar etme olayına dairdir. Bu olayın sağ kalan yaşlı bir Yahudi tarafından anlatıldığı iddia edilmektedir.
35 Zerubavel, 1995; Olgun 2013, s. 22-23.
36 Sand 2011, s. 145-147.
37 Whitelam 1996, s. 3, 23.
38 Whitelam 1996, 43, 72, 101
39 Arkeolojik çalışmalar bölgede deyim yerindeyse kan davasına dönüşmüş durumdadır. Bunun en açık örneği Filistin varlığını görünür kılmak amacıyla yaptığı çalışmalardan dolayı 19 Ocak 1992 tarihinde Amerikanlı arkeolog Albert Glock'un, Batı Şeria'da maskeli bir kişi tarafından öldürülmesidir. Glock'un ölümüne dair daha fazla bilgi için bkz. Lamie 2007; Fox 2002; Fox, The Guardian, 2 Jun 2001; Washington Report on Middle East Affairs, January 1994.
40 Glock 1994, s. 71.
41 Glock 1994, s. 79-78.
42 Glock 1994, s. 71.
43 Çalışması ölümünden sonra yayınlanmıştır. Bkz. Khalidi 1992.
44 Glock 1994, s. 78.
45 Tablet Magazine , 8 February 2017.
46 Piterberg 2015, s. 202-203,228.
47 Bilgin 2016, s. 234.
48 Bar-Tal 1990, s. 70.
49 Bar-Tal 1990, s. 70.
50 Bar-Tal 1989, s. 171-172, 175.
51 Oren, Bar-Tal, David 2004, s. 136-137, 139-140.
52 Said 2017, s. 34.
53 Whitelam 1996, s. 55.
54 Whitelam 1996, s. 61.
55 Tablet Magazine , 8 February 2017.
56 Bilgin 2016, s. 234.
57 Watkins 2010, s. 16, 23. Yerleşimcilerin toprakla kurdukları tarihsel bağ, kolektif hafızanın oluşturulmasında oynadığı rolü üzerine ayrıntılı bilgi için bkz. Gabel 2013.
58 Piterberg 2015, s.123.
59 Piterberg 2015, s. 175-176.

60 Raphael Greenberg ve Adi Keinan'ın Batı Şeria üzerinde yapılan arkeolojik kazıları gösteren haritalara ve yerleşim haritasında bakıldığında bu daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bkz. Greenberg, Keinan 2009, s. 5, 19.
61 Occupation Remains, 2015, s. 8, 12.
62 Maimon 2016, s. 55.
63 Occupation Remains, 2015, s. 23.
64 Occupation Remains, 2015, s. 24.
65 Occupation Remains, 2015, s. 25-26.
66 Occupation Remains, 2015, s. 29.
67 The Jewish Press, 15 November 2017.
68 Assman 2015, s. 37.
69 Bilgin 2016, s. 321.
70 Bilgin 2016, s. 339.
71 El-Ha 1998, s.170-172.
72 Al-Jazeera, 16 November 2013.
73 Shlay, Rosen 2015, s. 4-7.
74 Shlay, Rosen 2015, s. 41.
75 Shlay, Rosen 2015, s. 54.
76 El-Haj 1998, s. 170.
77 Al-Jazeera, 16 November 2013.
78 Anderson 2017, s. 182.
79 Anderson 2017, s. 192; İsrail'in harita üzerinden toprağın kimliğini Yahudileştirmesine dair Negev ve Avara bölgelerinin bütün coğrafi ve beşerî noktalarının isimlerini Kitab-ı Mukaddes anlatısına uygun olarak Yahudileştirilmesi için 18 Temmuz 1949 yılında David B. Gurion'un tertip ettiği, İsrail Keşif Topluluğu hazırladığı harita iyi bir örnek oluşturmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Benvenisti 2002.
80 Anderson 2017, s. 192-206.
81 El-Haj 1998, s. 176-177.
82 Israel-Palestine News, 13 August 2017.
83 Middle East Eye, 30 March 2016; The Jarusalem Post, 4 December 2017.
84 Haaretz, 22 February 2018.
85 United with Israel, 6 Mar. 2018.
86 Haaretz, 22 December 2017.
87 Bu çerçevede 3 Temmuz'da İsrail'i ziyaret eden -bilinen- ülkeler: Avusturya, Estonya, Gabon, Kenya, Lesotho, Malavya, Papua Yeni Gine, Polonya Togo. Bir önceki tur 3 Mayıs'ta yapılmıştır. Hamodia, 3 July 2017.
88 Hamodia, 3 July 2017.
89 The Times of Israel, 6 July 2018
90 The Time of Israel, 1 July 2018.

Barişın İnşası:

Türkiye ve İspanya Çatışmadan Uzlaşmaya – 2

“Silahların susması barışın başlangıcıdır; adalet ve katılım olmadan kalıcılığı olmaz.”

Silahlı çatışmalar, devletlerin yalnızca askerî kapasitesini ya da güvenlik politikalarını sınavan geçici krizler değildir; aynı zamanda toplumların kolektif hafızasını biçimlendiren, kimlikler arası ilişkileri yeniden tanımlayan ve siyasal düzenin meşruiyetini dönüştüren derin kırılmalardır. Bu yüzden barışı yalnızca “silahların susması”yla açıklamak eksik kalır. Gerçek barış, çatışmanın ardında bıraktığı yapısal eşitsizliklerle, mağduriyetlerle ve kimliksel gerilimlerle yüzleşmesini de kapsayan çok katmanlı bir toplumsal dönüşüm sürecidir.

Türkiye ve ETA deneyimi bu açıdan, “negatif barış”tan “pozitif barış”a geçişin zorluğunu gösteren iki farklı ama öğretici örnek sunar. Her iki durumda da kimlik taleplerinin siyasallaşması, devletin güvenlik merkezli yaklaşımı ve toplumların barış arayışında yaşadığı kırılmalıklar belirleyici olmuştur. Ancak sonuçlar bakımından iki ülke arasında önemli bir fark vardır: İspanya’da ETA’nın 2011’de silah bırakmasıyla başlayan süreç, demokratik kurumların gücü, mağdur-merkezli adalet ve toplumsal uzlaşma sayesinde kalıcı barışa evrilmiş; 2018’de örgütün kendini feshetmesiyle bu süreç kurumsal bir mirasa dönüşmüştür.

Türkiye’de ise PKK ile yürütülen 2013–2015 Çözüm Süreci, silahların susması anlamında bir “negatif barış”a yaklaşmış, ancak adalet, temsil ve güvenin kurumsallaşamaması nedeniyle “pozitif barış”a dönüşmemiştir. Bu yazı, Johan Galtung’un negatif–pozitif barış ayrımını, John Paul Lederach’ın ilişkisel barış inşası yaklaşımını ve geçiş dönemi / onarıcı adalet teorilerini kavramsal çerçeve olarak benimseyerek, Türkiye ve ETA süreçlerini karşılaştırmalı biçimde incelemektedir. Ayrıca, karşılaştırmalı siyaset yönteminde sıkça başvurulan “benzerlikler ve farklar” (most similar / most different cases) yaklaşımı, iki deneyimin hem ortak zeminlerini hem de ayrıştıkları noktaları analitik bir biçimde ortaya koymayı mümkün kılacaktır. Böylece çalışma, yalnızca iki ülkenin barış deneyimlerini tarihsel bir perspektifle ele almakla kalmayacak, aynı zamanda günümüzde Türkiye’nin karşı karşıya olduğu barış arayışını, ETA örneğinin sunduğu dersler üzerinden yeniden düşünmeyi hedefleyecektir.

Johan Galtung: Negatif ve Pozitif Barış

Norveçli barış araştırmacısı Johan Galtung, modern barış çalışmalarına yön veren en temel ayrımlardan birini ortaya koymuştur: **negatif barış** ve **pozitif barış**. Galtung’a göre barış, yalnızca şiddetin ortadan kalkmasıyla tanımlanamayacak kadar derin ve çok boyutlu bir olgudur.

Negatif barış, silahlı çatışmaların ve doğrudan şiddetin sona ermesi anlamına gelir; bu düzlemde taraflar silahlarını bırakmış, ateşkes sağlanmış, ancak çatışmanın doğuran nedenleri henüz ortadan kaldırılmamıştır. Buna karşılık pozitif barış, toplumsal adaletin tesisi, eşitsizliklerin giderilmesi, mağduriyetlerin tanınması ve farklı kimliklerin bir arada yaşamasını mümkün kılacak yapısal dönüşümlerin hayata geçirilmesiyle mümkündür.

Bu çerçeveden bakıldığında, ETA örneğinde negatif barış süreci 2011’de ilan edilen kalıcı ateşkesle başlamış, örgütün 2018’deki fesih kararıyla kesinlik kazanmıştır. Ancak İspanya’nın barış deneyimi yalnızca silahların susmasıyla sınırlı kalmamış; pozitif barış yönünde de adımlar atılmıştır. Bask bölgesine tanınan geniş özerklik, kültürel hakların anayasal güvence altına alınması ve çatışmadan doğrudan etkilenen mağdurların sesine kulak verilmesi, barışın toplumsal temellerini güçlendiren unsurlar olmuştur. Türkiye’de ise 2013-2015 arasında yürütülen çözüm süreci, negatif barışa yaklaşmış fakat pozitif barış boyutlarına taşınamamıştır. Demokratik reformların hayata geçirilmemesi, toplumsal katılımın sınırlı kalması ve sürecin kurumsallaştırılamaması, bu eksikliğin en belirgin göstergeleridir.

John Paul Lederach: İlişkiler ve Güven

Amerikalı barış araştırmacısı John Paul Lederach, barış süreçlerine yalnızca teknik bir mutabakat olarak değil, ilişkilerin yeniden inşası olarak yaklaşır. Ona göre kalıcı barış, tarafların yalnızca masada uzlaşmalarıyla değil, toplumun farklı katmanlarında güven ilişkilerinin yeniden kurulmasıyla mümkündür. Bu bakış açısı, barışı yaşayan bir organizma, sürekli beslenmesi ve onarılması gereken bir toplumsal süreç olarak görmemizi sağlar.

ETA süreci bu açıdan dikkat çekicidir. İspanyol devleti ile Bask toplumu arasındaki uzun tarihsel gerilimin ardından müzakere mekanizmaları yalnızca silah bırakmayı değil, aynı zamanda karşılıklı güvenin yeniden tesisini hedeflemiştir. Bask kimliğinin tanınması, siyasal temsilin güçlendirilmesi ve kültürel hakların güvence altına alınması, yalnızca teknik değil, ilişkisel bir dönüşüm yaratmıştır. Buna karşın Türkiye’de devlet-Kürt toplumu arasındaki güven ilişkisi, sürecin büyük ölçüde kapalı kapılar ardında, elit düzeyde yürütülmesi nedeniyle pekiştirilememiştir. Dolmabahçe Mutabakatı gibi dönüm noktaları dahi toplumun geniş kesimlerine mal edilemediğinden, barışın ilişkisel temelleri zayıf kalmıştır.

Geçiş Dönemi Adaleti ve Onarıcı Adalet

Barışın kurumsallaşmasının önemli boyutlarından biri de geçiş dönemi adaleti ve onarıcı adalet mekanizmalarının işlerlik kazanmasıdır. Geçiş dönemi adaleti, savaş, diktatörlük ya da yoğun çatışma dönemlerinde işlenen ağır insan hakları ihlallerinin görmezden gelinmeden, mağdurların tanıklıklarının ve acılarının tanınmasıyla birlikte sorumluların hesap verebilir kılınmasını amaçlar. Bu süreç yalnızca “geçmiş kapatma” değil, aynı zamanda toplumun yeni

bir başlangıç yapabilmesi için hakikatle yüzleşme, güven tesis etme ve adaletin yeniden inşası anlamına gelir.

Bu tür mekanizmaların yalnızca cezalandırıcı adalet mantığıyla değil, aynı zamanda onarıcı adalet perspektifiyle yürütülmesi kritik öneme sahiptir. Onarıcı adalet, fail ile mağdur arasındaki uçurumu daraltmayı, mağdurun sesini toplumsal hafızaya yerleştirmeyi ve toplumsal barışı yeniden kurmayı hedefler. Böylece barış, yalnızca silahların sustuğu bir dönem olmaktan çıkar, aynı zamanda toplumsal meşruiyeti güçlü bir dönüşüm sürecine dönüşür.

İspanya ve ETA örneği, bu açıdan dikkat çekicidir. ETA’nın silah bırakmasının ardından, yalnızca güvenlik politikaları değil, aynı zamanda toplumsal hafızayı güçlendirmeye ve mağdurların adalet talebini karşılamaya yönelik çok boyutlu programlar devreye girmiştir. Kurulan bellek merkezleri, mağdur tanıklıklarının kayıt altına alınması, yerel topluluklarda uzlaşma ve diyalog girişimleri, eğitim programlarında bu dönemin aktarılması gibi araçlarla geçmişle yüzleşme süreci derinleştirilmiştir. Böylece “mağdurların adalet talebi” yalnızca bireysel bir arayış olmaktan çıkmış, siyasal ve toplumsal süreçlerin asli bir parçası haline gelmiştir. Bu durum, İspanya’da “negatif barış”ın (çatışmasızlık) ötesine geçilerek pozitif barışın (adaletin kurumsallaştığı ve toplumsal ilişkilerin yeniden tesis edildiği bir düzenin) kökleşmesini sağlamıştır.

Türkiye’de ise benzer bir mekanizma yeterince işletilmemiştir. Çatışmalar sırasında yaşanan ihlallerin resmi düzeyde tanınmaması, mağdurların sesinin kamusal alanda yeterince yer bulmaması ve sorumlulukların hesap verilebilir şekilde üstlenilmemesi, barış hafızasında derin bir boşluk yaratmıştır. **Geçmişle yüzleşmenin ertelenmesi**, yalnızca mağdurların adalet arayışını yarıda bırakmakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal güveni de zedelemiştir. Onarıcı adaletin yokluğu, barış sürecine dair girişimlerin kırılgan kalmasına ve kalıcı bir toplumsal mutabakatın inşa edilememesine yol açmıştır. Bugün Türkiye açısından, sürdürülebilir bir barışın inşası için yalnızca siyasal uzlaşının değil, aynı zamanda **hakikat komisyonları, mağdur merkezli hafıza projeleri, kamusal özür mekanizmaları ve onarıcı adalet pratiklerinin** gündeme alınması gerekmektedir. Ancak bu şekilde barış, yüzeysel bir “silah bırakma” eyleminin ötesine geçerek, adaletle desteklenmiş kalıcı bir toplumsal barışa dönüşebilir.

ETA’nın Barış Süreci

Euskadi Ta Askatasuna (ETA), 1959’da Franco diktatörlüğüne karşı Bask kimliğini, dili ve kültürel hakları savunma iddiasıyla kuruldu. Başlangıçta anti-faşist bir gençlik hareketi olarak örgütlenen ETA, kısa sürede silahlı mücadeleyi benimseyerek İspanya’nın en uzun süreli terör sorunlarından birinin merkezine yerleşti. ETA’nın varoluşu, yalnızca Bask kimliğinin tanınması mücadelesine değil, aynı zamanda Avrupa’nın

Soğuk Savaş bağlamında şekillenen siyasal çatışmalarına da içkin bir tarihsel zemin üzerinde gelişti.

Bu süreçte dikkat çekici paradokslardan biri, ETA'nın İspanya'da demokrasiye geçiş sonrasında bile silahlı mücadeleyi sürdürmesiydi. 1978 Anayasası ve Bask bölgesine verilen geniş özerklik hakları, aslında siyasi çözüm için ciddi bir imkân sunmuştu. Ancak ETA, bu kazanımları yetersiz görerek silahlı eylemlerini sürdürdü. Böylece örgüt, toplumsal tabanında meşruiyet kaybı yaşarken, “demokratik özerklik” ile “ayrılıkçı şiddet” arasındaki tarihsel paradoks giderek derinleşti. 1990'lardan itibaren ETA, uluslararası bağlamda yalnızca İspanya için değil, Avrupa için de bir güvenlik tehdidi olarak algılandı. Fransa'nın iş birliği, AB'nin terörle mücadele politikaları ve iç kamuoyunda artan barış talebi örgütü köşeye sıkıştırdı. 2011'de ateşkes ilan eden ETA, 2018'de ise kendini feshettiğini açıkladı. Bu süreç, Avrupa'nın içindeki en uzun soluklu etno-milliyetçi terör örgütlerinden birinin “silahsız tasfiyesi” olarak kayıtlara geçti.

ETA ve PKK Karşılaştırması

Benzerlikler:

- Kimlik ve hak talepleri: ETA, Bask kimliğinin tanınması ve kültürel özerklik üzerinden meşrulaşırken; PKK, Kürt kimliğinin tanınması ve bölgesel eşitsizliklere karşı mücadele söylemiyle doğdu.
- Silahlı mücadele tercihi: Her iki örgüt de demokratik reformlara rağmen silahlı mücadeleyi uzun süre sürdürdü. Bu durum, barış süreçlerini kırılganlaştırdı.
- Uluslararası aktörler: ETA sürecinde Norveç, İsviçre gibi ülkeler diyalog süreçlerinde kolaylaştırıcı rol oynadı. PKK sürecinde ise Avrupa'dan gözlemciler davet edilmiş olsa da resmi bir garantörlük mekanizması kurulmadı.
- Toplumsal meşruiyet krizi: Her iki örgüt de zamanla kendi toplumsal tabanında meşruiyet kaybı yaşadı; sivillere yönelik şiddet eylemleri barış talebini güçlendirdi.

Farklılıklar:

- Toplumsal taban: ETA esas olarak Bask bölgesinde sınırlı bir etno-milliyetçi tabana sahipken, PKK'nın tabanı Kürt kimliği üzerinden hem kırsal hem de kentsel alanlarda daha geniş bir ölçeğe yayıldı.
- Devletin tepkisi: İspanya, demokrasiye geçişle birlikte Bask bölgesine geniş özerklik hakları tanıdı. Türkiye'de ise demokratik reformlar kısmi düzeyde kaldı ve bu durum PKK'nın silahlı saldırganlığını sürdürmesinde etkili oldu.
- Sembolizm: ETA, Bask bayrağı (Ikurriña) ve yerel semboller üzerinden ulusal kimliğe vurgu yaptı. PKK'nın sembolizmi ise sarı daire ve kırmızı yıldız üzerinden hem Kürt kimliğini hem de Marksist-Leninist ideolojiyi iç içe geçirdi.
- Barış sonrası entegrasyon: ETA'nın feshedilmesiyle birlikte Bask siyasal hareketi (ör. Sortu, Bildu gibi partiler) demokratik zeminde varlığını sürdürdü.

- PKK sürecinde ise silahlı kanadın siyasete entegrasyonu henüz tamamlanamadı ve temsil krizi devam ediyor.

Günümüzde Türkiye'nin PKK ile Barış Süreci: Mevcut Durum, Eksikler ve Gereklilikler

a) Mevcut Durum

Türkiye'nin PKK ile yürüttüğü barış girişimleri, özellikle 2013–2015 Çözüm Süreci ile en görünür evresine ulaşmış, ancak kalıcı bir mutabakata dönüşmeden sona ermiştir. Günümüzde Türkiye'de PKK meselesi hâlen güvenlik eksenli politikalarla yönetilmekte; siyasi diyalog kanalları büyük ölçüde kapanmış durumdadır. Siyasi temsil alanında PKK'nın siyasî kanadı olarak görülen yapılar (örneğin HDP/DEM), devletle gerilimli bir ilişki içinde varlığını sürdürmektedir.

ETA örneğiyle kıyaslandığında bu tablo dikkat çekicidir. ETA, 2011'de kalıcı ateşkes ilan etmiş ve 2018'de kendini feshederek silahlı mücadeleyi sonlandırmıştır. İspanya'da Bask meselesi, geniş özerklik ve demokratik temsil sayesinde siyasî zeminde çözüm bulmuş, şiddetin sona ermesiyle birlikte barış süreci toplumsal düzeyde pekişmiştir. Türkiye'de ise PKK'nın silahlı varlığı ve devletin güvenlik odaklı yaklaşımı sürecin önünü tıkayan en temel unsur olarak öne çıkmıştır.

Son yıllarda ise Türkiye, doğrudan bir barış süreci yürütmeye başlamış bununla birlikte, “çatışmasızlık yönetimi” diyebileceğimiz bir yaklaşım benimsemiştir. Irak'ın kuzeyinde ve Suriye'de yürütülen sınır ötesi operasyonlar, PKK'nın hareket alanını daraltmayı amaçlamış; eşzamanlı olarak Kürt Bölgesel Yönetimi ve bölgedeki yerel aktörlerle kurulan diplomatik temaslar aracılığıyla sınırlı bir diyalog zeminini üst düzeyde diyaloga taşımayı amaçlayan bir durum oluşturmaya çalışmıştır.

Bu durum, güvenlik–diplomasi dengesini gözeterek klasik anlamda bir barış sürecine ve bölgesel istikrarı önceleyen yeni bir stratejik çerçevenin oluşmasını amaçlamaktadır.

b) Eksikler

1. Demokratik Reformların Sınırlılığı

İspanya, Franco sonrası dönemde Bask bölgesine geniş kültürel ve siyasal özerklik tanımış, böylece toplumsal taleplerin önemli bir kısmını kurumsal kanallara taşımıştır. Türkiye'de ise Kürt meselesine dair demokratik reformlar kısmi kalmış, anadil, yerel yönetim yetkileri ve siyasal temsilde eşitlik gibi konularda kapsamlı düzenlemeler hayata geçirilememiştir.

a) Geçiş Dönemi Adaleti Mekanizmalarının Yokluğu

ETA sonrası İspanya'da mağdurların tanıklıklarının toplumsal hafızaya eklenmesi, uzlaşma süreçleri ve kamusal yüzleşme barışın kökleşmesini sağlamıştır. Türkiye'de ise geçmiş ihlallere dair resmi bir yüzleşme ve mağdurları onarıcı adalet perspektifiyle kapsayan mekanizmalar kurulmamıştır. Bu durum, toplumsal hafızada derin boşluklar bırakmıştır.

b) Uluslararası Garantörlük Eksikliği

ETA sürecinde Norveç, İsviçre ve diğer Avrupa aktörleri

kolaylaştırıcı roller üstlenmiştir. PKK sürecinde ise Avrupa'dan gözlemciler davet edilse de resmî bir garantörlük mekanizması kurulmamış, süreç yalnızca Ankara-İmralı hattında şekillenmiştir. Bu durum süreci hem kırılgan kılmış hem de şeffaflıktan uzaklaştırmıştır.

c) Gereklikler

Kapsamlı Demokratik Reformlar

Türkiye'nin PKK ile barış sürecinin yeniden canlanabilmesi için öncelikle siyasal ve kültürel hakların güvence altına alındığı bir çerçeve gereklidir. Bu bağlamda yerel özerklik modelleri, anadil haklarının anayasal güvenceye alınması ve siyasal temsilin güçlendirilmesi temel öncelikler arasında yer almalıdır.

a)Onarıcı Adalet ve Hakikatle Yüzleşme

ETA sonrası İspanya'da olduğu gibi Türkiye'de de geçmişte yaşanan hak ihlallerinin inkâr edilmeden tanınması, mağdurların kamusal alanda seslerinin duyurulması ve fail-mağdur arasındaki güvenin yeniden tesis edilmesi şarttır. Hakikat komisyonları, kamusal özür mekanizmaları ve mağdurların adalet arayışını destekleyen projeler bu noktada hayati önemdedir.

b)Uluslararası Destek ve Garantörlük

Sürecin sürdürülebilirliği için uluslararası aktörlerin (örneğin Norveç, BM, AB) kolaylaştırıcı rol üstlenmesi gereklidir. ETA sürecinin başarısında Avrupa aktörlerinin diplomatik desteği belirleyici olmuştur. Türkiye'de de benzer bir destek, taraflar arasındaki güveni artırabilir.

c) Toplumsal Katılım

Barış yalnızca hükümet ile silahlı örgüt arasında değil, toplumun tüm kesimlerinin katılımıyla inşa edilebilir. Sivil toplum kuruluşları, sendikalar, kadın örgütleri, gençlik hareketleri ve yerel aktörlerin sürece dahil edilmesi, kalıcı bir barış kültürünün oluşmasına hizmet edecektir.

ETA Örneğinde Sürecin Sahiplenilmesi

İspanya'da ETA'nın silahlı mücadeleyi sona erdirmeye süreci, toplumsal sahiplenmenin güçlendirilmesi açısından farklı bir örnek sunar:

1.Geniş Katılım ve Diyalog

ETA ile ilgili barış girişimleri, yalnızca hükümet ve örgüt arasında değil, aynı zamanda Bask toplumu, siyasi partiler, mağdur dernekleri ve uluslararası aktörler arasında çok boyutlu bir diyalog üzerinden yürütülmüştür. Bu sayede barış, dar bir müzakere süreci olmaktan çıkarak toplumsal mutabakata dönüşmüştür.

2.Mağdurların Merkezî Rolü

ETA şiddetinden etkilenen mağdurların tanıklıkları ve adalet talepleri süreçte önemli bir yer bulmuştur. Mağdurların kamusal hafızadaki varlığı, barışın yalnızca "devlet ile örgüt" arasındaki bir anlaşma değil, toplumun tamamını ilgilendiren bir dönüşüm olduğu fikrini pekiştirmiştir.

3.Kurumların Sahiplenmesi

İspanya'da merkezi hükümet, Bask özerk yönetimi ve yerel kurumlar, barışın sürdürülebilirliği için kurumsal mekanizmalar geliştirmiştir. Özerklik

modelinin tanınması, Bask kimliğinin kültürel ve siyasal alanda görünür olmasına imkân vermiştir.

4.Uluslararası Aktörlerin Rolü

ETA sürecinde Norveç, İsviçre gibi ülkeler kolaylaştırıcı; AB ise siyasi destekçi bir rol üstlenmiştir. Bu uluslararası meşruiyet, sürecin sahiplenilmesini güçlendirmiştir.

5.Hafıza Politikaları

ETA sonrası İspanya'da mağdurlar için anma etkinlikleri, bellek merkezleri ve eğitim programları devreye alınmış, geçmişle yüzleşme toplumsal barışın parçası haline getirilmiştir.

Karşılaştırmalı Değerlendirme

- Türkiye'de barış süreci, dar bir siyasi çerçevede yürütüldüğü için toplumsal sahiplenme kazanamamış; ETA örneğinde ise mağdurların, sivil toplumun ve uluslararası aktörlerin katılımıyla **çok katmanlı bir toplumsal mutabakat** inşa edilmiştir.
- Türkiye'de şeffaflık eksikliği ve kutuplaşma süreci zayıflatırken; İspanya'da barışın ortak bir toplumsal hedef olarak benimsenmesi sürecin kalıcılığını sağlamıştır.
- Türkiye'de eksik olan **onarıcı adalet ve hakikatle yüzleşme**, ETA örneğinde sürecin merkezine yerleştirilmiş; bu da barışın yalnızca "silah bırakma" değil, aynı zamanda toplumsal dönüşüm anlamına gelmesini mümkün kılmıştır.

Türkiye'de Barış Sürecinin Sahiplenilmesindeki Eksiklikler

Türkiye'nin **2013-2015 Çözüm Süreci**, siyasal düzeyde önemli bir açılım olarak başlamış olsa da, toplumsal tabanda güçlü bir sahiplenme yaratamamıştır. Bugün gelinen noktada da benzer eksikliklerin tekrarlandığı, sürecin kalıcı bir barış zeminine dönüşemediği görülmektedir.

a) Şeffaflık Eksikliği

2013-2015 döneminde olduğu gibi, günümüzde yürütülen girişimlerde de süreç büyük ölçüde kapalı kapılar ardında ilerlemektedir. Hükümet ile güvenlik kurumlarının belirli temasları kamuoyuna açıklanmakta, ancak topluma güven verecek düzeyde bilgi paylaşımı yapılmamaktadır.

Bu durum, **toplumun sürece yabancılaşmasına** ve söylentilerin gerçek bilgilerin yerine geçmesine neden olmaktadır.

ETA örneğinde ise farklı siyasal aktörler, sivil toplum ve uluslararası gözlemcilerle yürütülen açık diyaloglar sürecin toplumsallaşmasını kolaylaştırmıştı.

b) Siyasal Kutuplaşma

Çözüm Süreci döneminde barış girişimleri muhalefet tarafından hükümetin bir iç politika manevrası olarak görülmüş, geniş bir toplumsal mutabakat oluşturulamamıştı. Günümüzde de tablo büyük ölçüde değişmemiştir: barış arayışları, ortak bir toplumsal değer olmaktan çok **partiler arası rekabetin konusu** haline gelmektedir. Bu kutuplaşma, barış fikrinin siyasetin dar gündemine sıkışmasına yol açmaktadır.

c) Mağdurların ve Sivil Toplumun Dışlanması

Geçmişte olduğu gibi bugün de barış sürecinde mağdurlar, kadın örgütleri, kayıp yakınları, sendikalar ve sivil toplum yeterince temsil edilmemektedir. Bu gruplar sürecin öznesi haline getirilemediği için barış toplumsal bir sahiplenmeye kavuşamamakta, yalnızca devlet ile örgüt arasındaki teknik bir müzakere olarak algılanmaktadır. ETA sonrası İspanya’da ise mağdurların tanıklıkları ve adalet talepleri, barışın toplumsal meşruiyetini güçlendiren en önemli unsurlardan biri olmuştur.

d) Ulusal Hafıza ve Eğitim Eksikliği

Türkiye’de geçmiş ihlallerin tanınması ve hakikatle yüzleşmeye yönelik somut adımlar hâlâ atılmamıştır. Eğitim sisteminde barış kültürünü besleyecek düzenlemeler yapılmadığı gibi, hafıza çalışmaları da kamusal alanda destek bulmamaktadır. Bu nedenle hem 2013–2015 sürecinde hem de bugün, barış toplumsal bir hafıza inşasına dönüşmemektedir. İspanya’da ise ETA sonrası bellek merkezleri, anma programları ve eğitim reformlarıyla barış kültürü kurumsallaştırılmıştır.

Olası Bir Özerklik Modelinde Riskler ve Fırsatlar: Türkiye İçin Çıkarımlar

Türkiye’nin Kürt meselesinde olası bir **özerklik temelli barış modeli**, yalnızca idari bir reform önerisi değil; aynı zamanda siyasal temsil, toplumsal katılım ve kimliklerin tanınması üzerinden yeni bir toplumsal sözleşme arayışını da ifade eder. Bu bağlamda, İspanya’nın Bask bölgesinde uyguladığı demokratik özerklik modeli önemli bir karşılaştırma zemini sunar. ETA’nın silahsızlanma ve fesih sürecinin ardından İspanya’nın kurumsallaştırdığı özerklik yapısı, hem demokratikleşmeyi derinleştirmiş hem de bölgesel istikrarı pekiştirmiştir. Ancak Türkiye’nin tarihsel, kurumsal ve jeopolitik koşulları bu modeli doğrudan kopyalamaya elverişli değildir.

Fırsatlar

-Demokratikleşmenin Derinleşmesi

Demokratik özerklik, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve katılım mekanizmalarının genişletilmesi yoluyla Türkiye’nin demokratik kalitesini artırabilir. Merkez-çevre arasındaki tarihsel gerilimi yumuşatarak, farklı kimliklerin siyasal sisteme entegre olmasını sağlayabilir.

-Temsilde Adalet ve Katılımcı Yönetişim

Kürt nüfusun yoğun olduğu bölgelerde yerel karar alma süreçlerine katılımın artması, temsil adaletini güçlendirir. Yerinden yönetim anlayışı, hem yerel inisiyatifleri hem de vatandaşlık bilincini güçlendirebilir.

-Ekonomik Verimlilik ve Bölgesel Kalkınma

Yerel yönetimlerin mali kaynaklar üzerinde daha fazla söz hakkına sahip olması, bölgesel kalkınma politikalarının daha etkin yürütülmesini sağlayabilir. Bu durum, uzun süredir devam eden sosyo-ekonomik eşitsizliklerin azaltılmasına katkı sunabilir.

-Barışın Toplumsallaşması

Kültürel hakların anayasal güvenceye alınması, farklı kimliklerin bir arada yaşamasını kolaylaştırır. Bu, Kürt meselesinin güvenlik değil siyaset zemininde

çözülmesine zemin hazırlar ve barış sürecine toplumsal meşruiyet kazandırır.

Riskler

-Kurumsal Kapasite ve Denetim Sorunları

Türkiye’de yerel yönetimlerin mali ve idari kapasitesi sınırlıdır.

Denetim ve hesap verebilirlik mekanizmalarının zayıflığı, özerklik modelinin istismar edilme riskini beraberinde getirebilir.

-Siyasal Kutuplaşma ve Ulusal Kimlik Gerilimi

Özerklik tartışmaları, mevcut ideolojik kamplaşmayı derinleştirebilir. “Ülke bütünlüğü” etrafında şekillenen ulusal hassasiyetler, demokratik özerklik fikrinin toplumsal meşruiyet kazanmasını zorlaştırabilir.

-Güvenlik Boyutu

PKK’nın silahlı varlığı ve bölgesel yapılanmaların devamı, özerklik modelinin güvenlik perspektifinden tehdit olarak algılanmasına yol açabilir. Bu da sürecin yeniden militarize edilme riskini doğurur.

-Bölgesel Dinamikler ve Dış Etkiler

Irak Kürdistanı’ndaki fiili özerklik ve Suriye’nin kuzeyindeki yapıların Türkiye’nin iç siyasetinde yankı bulması, Ankara’nın özerklik tartışmalarına stratejik şüpheyile yaklaşmasına neden olabilir. Bu durum, dış aktörlerin sürece müdahil olma riskini de artırır.

Uygulanabilirlik Şartları

Türkiye’de demokratik özerklik modelinin başarılı olabilmesi için yalnızca idari düzenlemeler değil, aynı zamanda güven, adalet ve temsil temelli bir yeniden yapılanma gerekir:

Anayasal Güvence: Anadil, kültürel haklar ve yerel yönetim yetkileri açık anayasal teminat altına alınmalıdır.

Onarıcı Adalet Mekanizmaları: Geçmişte yaşanan ihlallerin tanınması ve mağdurların kamusal alanda görünür kılınması, güvenin yeniden tesisinde belirleyici olacaktır.

Uluslararası Garantörlük: ETA sürecinde olduğu gibi, Norveç veya AB gibi tarafsız aktörlerin kolaylaştırıcı rolü sürecin kırılganlığını azaltabilir.

Toplumsal Katılım: Barış yalnızca devlet-örgüt ekseninde değil, kadınlar, gençler, sendikalar ve sivil toplum örgütlerinin katılımıyla inşa edilmelidir.

Kapsayıcı Hafıza Politikaları: Eğitim müfredatında, medya söyleminde ve kamusal hafızada barış kültürünü güçlendirecek reformlara ihtiyaç vardır.

İspanya’da demokratik özerklik modeli, güçlü kurumlar, şeffaf müzakere süreçleri ve uluslararası destek sayesinde başarıya ulaşmıştır.

Türkiye’de ise bu koşulların bir kısmı henüz yeterince olgunlaşmamıştır.

Ancak Türkiye’nin son yıllarda geliştirdiği bölgesel diplomasi, Kürt Bölgesel Yönetimi ile kurduğu temaslar ve sivil alanın güçlenmesine yönelik talepler, PKK ile yürütülen barış süreci ve İmralı’nın konuya dahil edilmesi önümüzdeki dönemlerde demokratik özerklik temelli bir barış modelinin yeniden gündeme gelebileceğini göstermektedir.

ÜÇ ANALOJİ ÜZERİNDEN RİSALET MESELESİ

SELÇUK KÜTÜK
www.kritikbakis.com

Semavi dinlerin temelinde Allah inancı, risalet ve ahiret hayatı olduğu bilinen bir mesele olmakla beraber bunlar arasında risalet konusunun merkezci bir öneme sahip olması gerekir. Çoğu zaman Allah ve tevhit inancının en başta geldiği düşünülür, ancak Allah'ın varlığı, birliği, sıfatları, ölümden sonra bir hayatın varlığı ve kutsal kitaplarda geçen bilgilerin tümü peygamberlere bağlıdır. Dolayısıyla, öncelikle resullere iman olmadan diğerlerine güvenle inanmanın mümkün olamayacağını ve bu inancın hem gerek hem de yeter şartı oluşturduğunu fark etmek gerekir. Daha açık bir ifadeyle, bir kişinin peygamber olduğuna kesin kanaat getirilmişse, o zatın vahiy yoluyla Allah'tan aldığı bilgileri diğer insanlara güvenilir bir şekilde aktaracağı da zaten tartışmasız olacaktır.

O halde bir mü'minin risalet konusunda zihninin son derece net olması ve aklen tatmine ulaşması zaruridir. Bu çağda yaşayan insanlar, peygamberler ile doğrudan bir bağlantı kuramayacağı ve onları şahsen tanıyarak ikna olma imkanına sahip olamayacağı için resullere inancın aklen zaruri olduğunu göstermek gerekir. Bu çabanın, gelenek içinde pek çok örneklerini bulmak mümkündür elbette. Burada ise biri Platon'dan, diğer ikisi Mesnevi'den alınan üç analogi üzerinden meseleye farklı bir şekilde yaklaşılabacaktır.

KONU BAĞLAMINDA PLATON VE İDEALİZM

Düşüncenin tarihinde idealizmin kurucusu Platon'un etkisi öylesine büyüktür ki, A. Whitehead bu durumu "tüm Batı felsefe tarihi Platon'a düşünen bir dipnottur" biçiminde ifade etmiştir. Dolayısıyla, Platon'u destekleyen veya karşı olan her düşünür O'nun fikirleriyle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Platon'un şahit olduğu savaşlar ve hocası Sokrates'in idamı gibi olaylar, demagog ve vasıfsız

yöneticiler Atina'daki yönetim tarzında bir sorun olduğunu göstermekteydi. Bu yüzden Platon, felsefe yoluyla ideal bir devlet ve toplum düzeni oluşturma çabasına girişmiştir. Benzer bir çabayı, İslam düşünce tarihinde Farabi'nin "Medinet-ül Fazıla" isimli eserinde görmek mümkündür.

Platon öncesi dönemde yer alan bilgi akımları her şeyin sürekli bir değişim içinde olduğunu (Herakleitus) ve dolayısıyla sabit bir bilginin mümkün olmadığını (s sofistler) ileri sürmekteydi. Bu durumda nesnel bir bilgidен, doğru, yanlış, adalet ve hakikaten bahsetmek mümkün değildi. Diğer taraftan Platon, Sokrates'ten adalet iyilik ve fazilet gibi ahlaki tümelleri öğrendiği için iki seçenekle karşı karşıya kalmıştı: sürekli değişen yanıltıcı bir oluş ya da varlığı şüphesiz olan mutlak tümeller. Ortaçağ felsefesinin, bu iki düşünce arasında geçen mücadeleden ibaret olduğu söylenebilir.

Platon'a göre, içinde bulunduğumuz ve tecrübe ettiğimiz bu dünya gerçek değildir çünkü gerçek denilen şey değişime tabi olmamalıdır, halbuki bulunduğumuz dünya sürekli bir değişim içindedir. Mutlak ve kesin bilgi tesis etmek için sürekli değişen değil, sabit bir gerçekliğe dayanan ve değişmeyen dünyaya yönelmek gerekir. Platon, varlık alemini görünüş ve gerçeklik olmak üzere ikili bir ayrılma tabi tutmaktadır. İçinde bulunduğumuz dünya aslında görünüşlerden, yani yanılsamalardan ibarettir. Şahit olduğumuz varlık alemi aslında idealar dünyasının bir tür kopyasıdır. Varlıkları belirli kavramlar altında toplayabilmemizin ve nesneler dünyasına anlam verebilmemizin sebebi, zihnimizde bu idelerin bulunuyor olmasıdır. Görünüş ve gerçeklik ayırımı, Kant tarafından nomen ve fenomen kavramları ile asırlar sonra yeniden ifade edilmiştir.

MAĞARA METAFORU

Oldukça meşhur olan bu metaforu kısaca şu şekilde ifade edebiliriz:

Kolları ve ayakları zincirli bir şekilde karanlık bir mağarada, yüzleri mağara duvarına ve sırtları mağara girişine dönük olarak oturmak durumunda olan bir grup insan hayal edelim. Mağaranın girişinden gelen ışık sayesinde, bu insanlar mağara duvarında dışarıdaki kuş, ağaç ve insan gibi çeşitli varlıkların gölgelerini duvarda seyretmektedirler. Üç boyutlu dünyayı ve renkleri hiç görmedikleri için duvarda gördükleri gölgeleri, o varlıkların gerçek halleri olarak algılamaktadırlar. Bir süre sonra aralarından biri bir şekilde zincirlerinden kurtularak mağaranın çıkışına ulaşmış ve dış dünyaya bakma imkanı bulmuştur. Bu kişi, başlangıçta ışıktan gözleri kamaşmış olsa da bir süre sonra mağara duvarında seyrettiği nesnelerin asıllarını görünce zihinsel sıçrama yaparak bir aydınlanma süreci yaşamıştır. Büyük bir farkındalık hali yaşayan bu kişi, geri dönerek diğer arkadaşlarına durumu anlatmak ve onları da hürriyetlerine kavuşturarak gerçek dünya ile tanıştırmak ister. Geri dönüp yaşadığı tecrübeyi anlatmaya çalışırken büyük bir tepki ve muhalefetle karşılaşır. Geri döndüğünde gözleri karanlığa alışamadığı için görmekte zorluk çeken bu kahraman kişi “yoldan çıkmakla” suçlanır ve “gerçekleri görme yeteneğini kaybeden biri” olarak algılanır. Neticede çok az sayıda kişiyi kurtarmayı ve mağaranın çıkışına getirmeyi başarabilmiştir. Kurtuluşa erenler gerçek ağaç, kuş, renkler, güneş vesair nesneleri idrak ederek hakikat yolunda büyük bir adım atmışlardır, ancak bir soru daha cevaplanmayı beklemektedir: Mağara duvarında seyrettikleri nesneler aslında şu anda gördükleri varlıkların birer gölgesidir, peki bu dışarıdaki varlıklar hangi şeylerin gölgesidirler?

DÖRT KİŞİNİN HİKAYESİ

Mevlana'nın mesnevisinde geçen hikaye kısaca şöyledir: Bir yolculuk vesilesi ile tanışan farklı milletlerden dört kişi bir süre sonra pazar yerine gelirler ve Arap olan “ineb alalım” der, İranlı olan “hayır, engür alalım” diye ısrar eder. Diğer iki kişiden biri olan Türk “olmaz, üzüm alalım” derken, Rum olan ise “bırakın bunları! İstafil alalım” diyerek itiraz eder. Netice anlaşılmayınca aralarında şiddetli bir münakaşa çıkar ve kavga başlar. Oradan geçmekte olan ve söz konusu milletlerin lisanlarını bilen bir kişi müdahale ederek kavgayı sona erdirir ve onlardan ne istediklerini sorar. Her biri isteklerini söyleyince adam onlara “hepiniz aslında aynı şeyi istiyorsunuz fakat lisanlarınız farklı olduğu için anlaşıyorsunuz. İneb, engür, üzüm ve istafil hepsi aynı anlama geliyor” diyerek sorunu çözer.

KÖRLER VE FİL HİKAYESİ

Yine Mevlana'nın mesnevisinde geçen ve iyi bilinen hikaye kısaca şöyledir:

Bir köyün meydanına fil denilen bir hayvanın getirildiğini duyan üç kör, fili incelemek isterler. Körlerden birincisi, filin bacağına tuttuğu için sütun gibi olduğunu, kulağını tutan ikincisi filin yassı ve hareketli

bir şey olduğunu söyler. Hortumunu tutan üçüncü kişi ise “hayır, boru gibi bir şey” diye itiraz eder. Her biri kendi deneyimlerinden ve edindiklerin bilgiden o kadar emindirler ki filin tarifi konusunda bir türlü anlaşamazlar. Daha sonra gözleri sağlam birisi gelerek, her birinin kısmen doğru tespit yaptığını ancak filin tümünün tarifini yapmakta yanıldıklarını izah ederek anlaşmazlığı giderir.

RİSALETİN GEREKLİLİĞİ

I

Mağara metaforunda bir şekilde zincirlerinden kurtarılan ve mağaranın dışına çıkartılarak hakikatle karşı karşıya getirilen kişi aslında peygamberi temsil etmektedir. Aydınlığın ve varlığın kaynağı olarak her şeyi görüp fark etmeyi sağlayan güneş ise Allah'ı sembolize etmektedir. Aydınlığı doğrudan (vahiy yoluyla) tecrübe eden kişi, mağaraya döndüğünde bildiklerini zincirli kişilere anlatma ve ikna etme noktasında zorluklarla karşılaşan peygamberlerin yaşadığı benzer sıkıntılara işaret eder. Buradan, hakikate doğru toplu halde yürümenin mümkün olamayacağı sonucuna ulaşılabilir, yani bu yolda herkes kendi mesuliyetini üzerine almıştır ve ona göre verdiği kararlarına sonuçlarına razı olacaktır.

Mağaradakiler aydınlığı, renkleri ve üç boyutlu gerçek nesneleri bilmedikleri için bulundukları ortamı gerçeğin kendisi olarak verili halde kabul ederler. Dolayısıyla başka bir arayış içine girmeleri beklenemez. Gerçeği ancak aralarından seçilip kurtarılacak mağaranın dışına çıkarılan birinin (peygamber) ağzından duyabilirler. Açık olarak ifade edilirse hayatın, varlığın ve aydınlığın kaynağı olan ezeli-ebedi güneşin (Cenab-ı Hak) insanları mağarada karanlık içinde kendi hallerine bırakması düşünülemez, o halde insanların bir şekilde haberdar edilmesi gerekir ki bu ancak Resuller yoluyla olabilir.

Mağara aslında zanlara dayalı ve temelde batıl düşüncelerin hüküm sürdüğü, hakikatin gölgelendiği yer ve zaman dilimi olarak algılanmalıdır. Başka bir deyişle, cahiliye dönemi geçmişte kalmış ve yaşanıp bitmiş bir zaman olarak değil, kişisel ve toplumsal ölçekte halen tecrübe edilen bir dönem olarak değerlendirilmelidir. Modern insan Rönesans, aydınlanma ve bilim devrimi gibi süreçler sonunda hakikate ulaştığını ve karanlıklardan kurtulduğunu, mağaradan çıktığını zanneder; halbuki mağara, böyle düşünen modern insanın zihnidir. Fiziksel olarak karanlıklardan kurtulduğu izlenimine sahip olmakla beraber, aslında mağarayı zihninde taşıdığının farkında değildir. İdeolojiler, modern hurafeler, kısa erişimli hevesler, ölümlüslük sevdası gibi arzular insan zihnini ve algısını karartır, mağaraya dönüştürür.

Mağarada kendine göre düzen kurmuş olanlar, güneşin farkında olanların hakikatin anlatmasına müsaade etmezler ve engellemek için her şeyi yaparlar. Bu engelleme işlemi tarihin her döneminde farklı metotlarla yapılmıştır, günümüzde ise sosyal medya ve güçlü haber ajansları yoluyla icra edilmektedir. Yalan haber ve yanlış yönlendirmelerle Güneşin ışığına mani

olunmakta ve zincirli insanların başlarını diğer tarafa (ışığa) çevirmelerine izin verilmemektedir.

Güneşin aydınlığından kaçıp sokak lambalarının ışığından medet umanlar farkında olmasalar da mağarada esir haldedirler ve en azından zihnen yardıma muhtaçtırlar. Bu insanların varlık ve hayat algısı son derece yüzeysel ve basittir.

Bu durum “Onlar dünya hayatının sadece zahirini (görünen yüzünü) bilirler, ahiret hakkında ise tamamen gaflet içindedirler.” (Rum 7) ayetinde açıkça ifade edilmiştir.

Platon’un varlık aleminin, idealar dünyasının bir tür kopyaları olduğu biçimindeki tarifini çok daha yetkin haliyle tasavvuf ekollerinde görmek mümkündür. Varlık dünyası aslında Allah’ın isim ve sıfatlarının tecelli ve tezahürlerinden ibarettir. Her nesne, kabiliyeti oranında Allah’ın belirli isimlerine aynalık yapar. İnsan, fitrat itibarıyla en muhit ve geniş kapasiteye sahip bir varlık olarak Allah’ın isim ve sıfatlarına aynalık yapabilecek özel bir statüye sahiptir.

Yukarıdaki ifadelerden bu dünyanın gerçek olmadığı gibi sonuç çıkarılmamalıdır. Dünya hayatı, kalıcı ve ebedi olan ahiret hayatına göre bir gölge veya rüya gibidir, dolayısıyla yanıltıcı bir yönü vardır. Nitekim, “Oysa onların tek gerçek kabul ettikleri bu dünya hayatı, hakikatte sadece bir oyun ve eğlenceden ibarettir. Ahiret yurdu ise, işte asıl hayat odur, keşke bunu bilselerdi” (Ankebut 64) ayeti ile bu gerçek net bir şekilde belirtilmiştir.

II

Hiç kimsenin hakikati elinde tutma ve başkaları üzerinde bu anlamda tahakküm kurma yetkisi yoktur. Mutlak doğruları tek başına temsil etme yetkisi her alanda sınırsız ve kapsayıcı (muhit) bir ilmin varlığını gerektirir ki hiçbir insanın böyle bir özelliği yoktur. Yukarıda hikaye edilen körlerin fili tanımlama örneğinde olduğu gibi, insanın bilgisi ve algısı sınırlı olduğundan hakikatin ancak bir kısmını kavrayabilir. Filin tam tanımını, ancak gözleri açılmış ve onu tam ihata edebilen bir kişi yapabilir. Peygamberler, Allah’ın vahiy yoluyla karanlıktan çıkarıp gözlerini hakikate açtığı kişiler olduğundan hakikati temsil etme yetkisine sahiptirler.

Peygamberler olmasaydı, körler arasındaki tartışma devam edip gider ve hiçbir şekilde sonuca bağlanamazdı. Gerçekten de tarihi olarak bakılırsa filozoflar silsilesinin sürekli birbirini tekdir ettiğini, peygamberlerin ise daima birbirini tasdik ettiği kolayca görülebilir. Neticede merhamet sahibi bir Yaratıcı’nın insanları var edip sonra onlara varlığı ve hayatın anlamını bildirecek elçiler göndermemesi beklenemez.

Farklı coğrafyalarda yaşayan ve farklı dilleri konuşan toplulukların, insan olmanın bir sonucu olarak belirli hedefleri ve arayışları olduğu malumdur. Ancak, kültürel farklılıklar, tarihi ve coğrafi ayırımlar, gelenekler, ekonomi gibi çeşitli faktörler insanların bir araya gelmesini ve birbirini anlamasını güçleştirmektedir. Aslında her insan topluluğu huzuru, adaleti, barışı, maddi ve manevi ferah ister, zulme ve esarete karşı fitraten mukabele etme hassasiyeti taşır. Üzüm istedikleri halde dillerinin farklı olması sebebiyle anlaşılamayan kişilerin hikayesinde olduğu gibi, insanlar adalet ve barışı istemelerine rağmen ortak dilin yokluğu meselenin kavga ile sonuçlanmasına yol açmaktadır. O halde, yerel olmayı aşabilen ve evrensel örnekler sunabilen temsilcilerin ortaya çıkarak aslında herkesin aynı şeyi istediğini tebliğ etmesi gerekir ki, bu vazife peygamberlere verilmiştir.

Peygamberler, insanlara evrensel ölçekte “dünya hayatının bir tür rüya olduğunu ve insanın öldüğünde uyanacağını” anlatırlar. Dünya hayatının geçici olduğunu idrak eden insanların, basit menfaatler için ebedi hayatlarını feda etmemeleri gerektiğini tebliğ ederler. Rüyasında tıka basa karnını doyuran kişinin tok olarak uyanmayacağını veya uykusunda hazine bulup zengin olan kişinin uyanınca yatağında elmaslar bulamayacağını, hiçbir haksızlığın ve iyiliğin karşılıksız kalmayacağı gerçeğini insanlara “uykuda olmayan” birinin duyurması gerekir ki, bunlar ancak Allah’ın elçileri olabilir.

Neticede, Allah’ın elçileri insanları “zahiri olan” görünüşler dünyasından (mağaradan) çıkarıp aydınlığa ve gerçek dünyaya davet ederler. Resullerin yerellikten arındırılmış evrensel mesajları, vahye istinat ettiğinden insanlığın en temel sorunlarına çözüm sunabilecek mahiyettedir.

Güney Afrika'da Üç Hafta

YAZAR: DOÇ. DR. FATİH BARİTÇİ*

Güney Afrika, Afrika kıtasının en renkli, gösterişli ve gelişmiş ülkelerinden biridir. Üç farklı başkenti, on bir resmi dili, farklı etnik ve dini topluluklarıyla nevi şahsına münhasır bir ülke. Afrika kıtasının en güneyinde yer alan bu ülkeye tarih ve coğrafya derslerinden aşına olmayan yoktur. Çünkü 15. yüzyılın sonlarına doğru başlayan keşifler çağının büyük neticelerinden biri Ümit Burnu'nun denizcilik rotasına eklenmesidir. Ümit Burnu ise Afrika kıtasının en güney batı ucunda, yani Güney Afrika'dadır. Dünya siyasetine ilgili olanlar ise Nelson Mandela ismini hemen Güney Afrika ile eşleştireceklerdir. Mandela, Güney Afrika'da 1948-1991 yılları arasında uygulanan apartheid rejiminin karşısında uzun süre direnen, hapis yatan ve en sonunda özgürlüğüne kavuşup ülkesinin başına geçen önemli bir tarihi figürdür. Bugün Güney Afrika'nın Filistin meselesine yaklaşımının temelinde de kendi apartheid geçmişi ciddi bir rol oynamaktadır.

Ülkeyi ön plana çıkaran daha birçok özelliğinden bahsedilebilir, ancak bu yazıda daha ziyade 2023 yılından beri akademik sebeplerle toplamda yirmi üç gün ziyaret ettiğim şehirlerden ve ülkenin genel özelliklerinden bahsetmek istiyorum. Tek tek şehirleri anlatmadan evvel şunu belirtmek gerekir. Birçok okuyucunun aklına Afrika deyince açlık, yoksulluk, çaresizlik gibi çağrışımlar gelebilir.

Ancak ülkenin önünde büyük engeller teşkil eden gelir adaletsizliği ve suç oranlarındaki yüksekliğe rağmen

Güney Afrika şehirleri görenlerin gözlerindeki pası silecek güzellikler. Ayrıca Johannesburg, Cape Town, Pretorya, Durban ve Bloemfontein gibi büyük şehirlerin merkezleri oldukça modern bir görünüme sahiptir.

Johannesburg

Johannesburg sadece Güney Afrika'nın değil Afrika kıtasının GSYİH bakımından en zengin şehridir. Fakat bu şehir her zaman böyle bir niteliğe sahip değildi. Hatta 1886 yılına kadar ortada şehir diyecek bir yerleşim alanından bahsetmek de pek mümkün değil. Bugün Johannesburg'un olduğu yer eskiden tarım arazisiyken, 1886 yılında altının bulunmasıyla hızlıca bir şehre dönüşmüştür. Sonrası ise bir nevi "altına hücum" anlatısıdır. Öyle ki, şimdilerde yaklaşık beş milyon nüfusu ve ürettiği yüz milyar dolardan fazla GSYİH ile Güney Afrika'nın en büyük şehri olmuştur.

Şehirdeki OR Tambo Uluslararası havalimanından şehrin içlerine doğru ilerlediğinizde büyük üretim merkezleri ve gökdelenler yol boyunca size eşlik ediyor. Bu görüntü, şehrin iktisadi kapasitesini ziyaretçilerine ilk izlenim olarak sunuyor.

Güney Afrika'ya ışık tutan birçok müze, tarihi yapı ve kurumlara ev sahipliği yapan Johannesburg'da görülmesi gereken en önemli yerlerin başında ise Apartheid Müzesi gelir. Müzenin incelikli hazırlanmış planlaması ve içerde yer alan sergi materyalleri sayesinde ziyaretçiler apartheid dönemine dair uzun bir tarihi yolculuğa çıkabilir.

Apartheid Müzesi'nde yer alan apartheid tanımı: " Güney Afrika'da 1948-1991 yılları arasında yürürlükte olan ırk temelli ayrımcılık sistemi"

Cape Town

Dünyanın en güzel şehri neresi diye sorulsa birçokları için ilk akla gelecek şehir Cape Town olmayacaktır. Ancak Masa Dağına çıkıp uçsuz bucaksız Atlas Okyanusu'nu seyrettiğinizde, Ümit Burnu'na doğru yola çıkıp Hout Bay ve Chapsman's Peak'te harika manzaraları gördüğünüzde, Camps Bay kıyılarında yürüdüğünüzde, Waterfront'ta hayatın akışına karıştığınızda ve son olarak Mandela'nın yıllarca tutuklu kaldığı Robben Adasından tekneyle ana karaya geri dönüşte şehrin silüetine baktığınızda eminim düşünceniz değişecektir.

Çünkü, saydığım bu güzelliklerin hepsi Cape Town'da yer alıyor. Dahası Cape Town'da biraz fazla vakit geçirince penguenler, foklar, babunlar ve devekuşlarıyla tanışma fırsatı yakalıyorsunuz.

Güney Afrika'nın yasama başkenti olan bu güzide şehir de sömürgecilik tarihinde kendi payına düşen acıları tecrübe etmiş.

Portekizli denizci Bartolomeu Dias'ın Ümit Burnu'na ulaşması aynı zamanda Cape Town'un da Avrupalılar tarafından keşfi olarak görülebilir. Şehir ilk olarak 17. yüzyılın ortasında Hollandalılar tarafından Ümit Burnu'nda gerçekleşen gemi yolculukları için bir istasyon olması amacıyla kolonileştirilmiştir. Hollandalıların gelir gelmez ilk yaptıkları işlerin başında şehrin merkezine bir kale inşa etmek gelir (The Castle of Good Hope).

Bugün hala ayakta ve ziyarete açık olan kale, Güney Afrika'da sömürgecilik döneminden kalma en eski yapıdır.

Yaklaşık yüz elli yıl sonra ise şehir İngilizlerin eline geçmiştir. Bütün bu kolonileştirme süreçlerinde olan bitenin korkunç izlerini takip etmek için ise Iziko Slave Lodge Müzesi mutlaka ziyaret edilmeli.

Cape Town aynı zamanda önemli bir Müslüman nüfusa ev sahipliği yapıyor. Binlerce Malay, Cape Town'un renkli binalarıyla dikkat çeken Müslüman mahallesi Bo-Kaap'ta yaşıyor.

Burada çok sayıda caminin bulunduğunu söylemeye gerek yok sanırım. Burası, Türkler açısından da önemli bir muhit.

Çünkü, ağırlıklı olarak Malaylardan oluşan Müslümanlar (Hindistan'dan gelmiş Müslümanları da

söylemek gerekir) İslami uygulamalarda yaşadıkları tartışmaları ortadan kaldırmak amacıyla Osmanlı İmparatorluğu'ndan bir İslam alimi göndermesini istiyorlar. İlgili merciler üzerinden gelen bu resmi talep doğrultusunda Erzurumlu bir alim olan Ebubekir Efendi 1863 yılının ocak ayında Cape Town'a ulaşıyor. Bir daha Osmanlı topraklarına dönemeyen alimin ve bizatihi Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney Afrika'da bıraktığı izler ise oldukça derindir (Merak edenler Dr. Halim Gençoğlu'nun Güney Afrika'da Osmanlı İzleri kitabını okuyabilir).

Atlas Okyanusu'ndan Cape Town ve Masa Dağı

Durban

Güney Afrika'nın Hint Okyanusu kıyısında bulunan Durban, nüfusu ve ekonomik büyüklüğüyle ülkenin önde gelen şehirlerinden biri.

Durban'da önemli bir Hint kökenli nüfus yaşamaktadır. Bunun yanı sıra, şehirde Müslüman nüfus da azımsanmayacak orandadır.

Bu durum şehrin kültürel zenginliğine de kayda değer katkılar sağlamıştır.

Durban'da Hindu tapınaklarını ve kiliseleri ziyaret edebilir, Güney Yarım Küre'deki en büyük camilerden biri Grey Street Juma Musjid'de namaz kılabilir, Hint restoranlarında özel yemekler yiyebilir, yemeklerinde helal et kullanan onlarca restorana gidebilir ve okyanusun nimetlerinden istifade edip deniz ürünleri yiyebileceğiniz mekanlara ulaşabilirsiniz.

Durban'ın Hint Okyanusu boyunca uzanan altın kumsalları ise şehre apayrı bir güzellik katıyor.

Durban'daki Hint kökenli nüfustan bahsetmişken, şehrin dünyanın en ünlü Hintlilerinden birine bir süreliğine ev sahipliği yaptığını söylemek gerekir.

Yeni mezun bir avukat olarak 1893 yılında Güney Afrika'ya gelen ve burada yirmi bir sene yaşayan Gandhi'nin, daha sonra Hindistan'ın bağımsızlığına da katkı sağlayan politik görüşlerinin burada şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Nitekim, Gandhi Durban yıllarında Hint topluluğunun yaşadığı ayrımcılığı ziyadesiyle tecrübe etmiş ve bununla mücadele etmenin yollarına girişmiştir.

Günümüzde Gandhi'nin mirası Durban'da yaşamaya devam ederken, ailesiyle birlikte kaldığı ev de müze olarak ziyaretçilere açıktır (Mamatha Gandhi House, Phoenix Settlement).

Durban'ın Hint Okyanusu kıyıları

Bloemfontein

Güney Afrika'nın yargı başkenti Bloemfontein, ülkenin coğrafi olarak merkezinde yer alır. Güney Afrika'nın en bilinen şehirlerinden biri olmamasına rağmen yaklaşık sekiz yüz bin nüfusu ile bulunduğu Free State eyaletinin en büyük şehri olan Bloemfontein, ülkenin ikinci büyük temyiz mahkemesi ve Ulusal Afrikaans Edebiyat Müzesi ve Araştırma Merkezine ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca, şehrin farklı yerlerinde Güney Afrika tarihine dair kapsamlı bilgiler veren müzeleri ziyaret etmek mümkün. Bunların başında şüphesiz War Museum of the Boer Republics gelir.

Bloemfontein, güller şehri (city of roses) olarak da biliniyor. Bunun sebebi, şehrin uzun zamandır gülleriyle ön plana çıkması ve şehirde düzenli olarak gül festivallerinin düzenlenmesidir. Şehirde ayrıca Naval Hill adlı bir doğa koruma alanı bulunur. Şehir sakinlerinin doğada vakit geçirmek için tercih ettiği özel yerde, Afrika kıtasına has hayvanlarla karşılaşma şansınız da var. Benim için Naval Hill'deki en büyük sürpriz, tüm heybetiyle bir zürafa görmektir. Son bir bonus bilgi. Dünyaca ünlü Yüzüklerin Efendisi ve Hobbit gibi fantastik kurgu kitaplarının yazarı John Ronald Reuel Tolkien 1892 yılında İngiliz kolonisi olan Bloemfontein'de doğmuştur.

Naval Hill'den Bloemfontein şehri

Türkiye-Güney Afrika İlişkilerine Dair

Güney Afrika, Afrika kıtasının birçok açıdan önde gelen ülkelerindendir.

Dünyada uluslararası sistemin tartışıldığı, çeşitli alternatif blokların şekillendiği ve Afrika kıtasının giderek daha büyük bir önem kazandığı bir dönemde BRICS ülkesi Güney Afrika'nın Türkiye için önemli bir partner olabileceğini vurgulamakta fayda var. Hali

hazırda, özellikle ticari ilişkilerde kayda değer bir gelişme söz konusu.

İki ülkenin ticaret hacmi iki milyar dolar seviyelerine doğru ilerlerken, ABD'nin geçtiğimiz aylarda yayınladığı gümrük tarifeleri neticesinde Güney Afrika ticaret açısından stratejik önem vereceği ülkelerin arasında Türkiye'ye de yer verdi. Hatta bu ay içinde birçok üst düzey Güney Afrikalı yetkilinin Türkiye'ye gelmesiyle yeni stratejik işbirlikleri için resmi adımlar da atılmış oldu.

Türkiye'nin kamu diplomasisi kurumlarının Güney Afrika'daki faaliyetlerinin iki ülke arasındaki ilişkilere sağladığı katkıyı belirtmek lazım.

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü ve Maarif Vakfı'nın faaliyetlerini sürdürmek için Güney Afrika'da ofisleri vardır. Hatta Maarif Vakfı bünyesinde Güney Afrika'da iki okul eğitim veriyor. Türk Hava Yolları uzun zamandır İstanbul'dan Cape Town, Johannesburg ve Durban'a seferler düzenliyor.

Bunların hepsi Türkiye'nin Güney Afrika'daki etkisini artırmasına büyük destek sağlayan gelişmeler. Bunların ötesinde, Türk dizileri büyük bir beğeniyle izleniyor. Burada dizileri yayınlayan kanal TurkWood isimlendirmesini kullanıyor ve diziler Türkiye'nin ülkedeki algısına pozitif katkı sağlıyor. Bunların neticesinde de Türkiye'nin Güney Afrikalılar tarafından en çok ziyaret edilen seyahat noktalarından biri haline geldiğini söyleyebiliriz.

Güney Afrika, İngilizce öğrenmek isteyen Türkler için son yıllarda giderek popüler hale gelmiştir. Tabi, bunda ülkenin İngilizce öğrenimi için akla gelen İngiltere, ABD, Avustralya veya Malta gibi ülkelere oranla çok daha ucuz olması ve Türklerden vize istememesi de önemli bir rol oynuyor. Ayrıca üniversite sıralamaları yapan birçok kuruluşa göre Afrika kıtasının en başarılı on üniversitesi listesini genelde domine eden Güney Afrikalılar oluyor.

University of Cape Town (Cape Town), University of Stellenbosch (Stellenbosch), University of Witwatersrand ve University of Johannesburg (Johannesburg), University of KwaZulu-Natal ve Durban University of Technology (Durban), University of Free State ve Central University of Technology, Free State (Bloemfontein) gibi üniversiteler akademik başarıları ve araştırma kapasiteleriyle ön plana çıkıyor. İçlerinden bazılarını ziyaret etmiş, bazılarında ders verme şansı bulmuş ve akademisyenleriyle işbirliklerini sürdüren biri olarak söz konusu üniversitelerin Türk akademisi için birçok boyutuyla önemli birer paydaş olacakları kanaatindeyim.

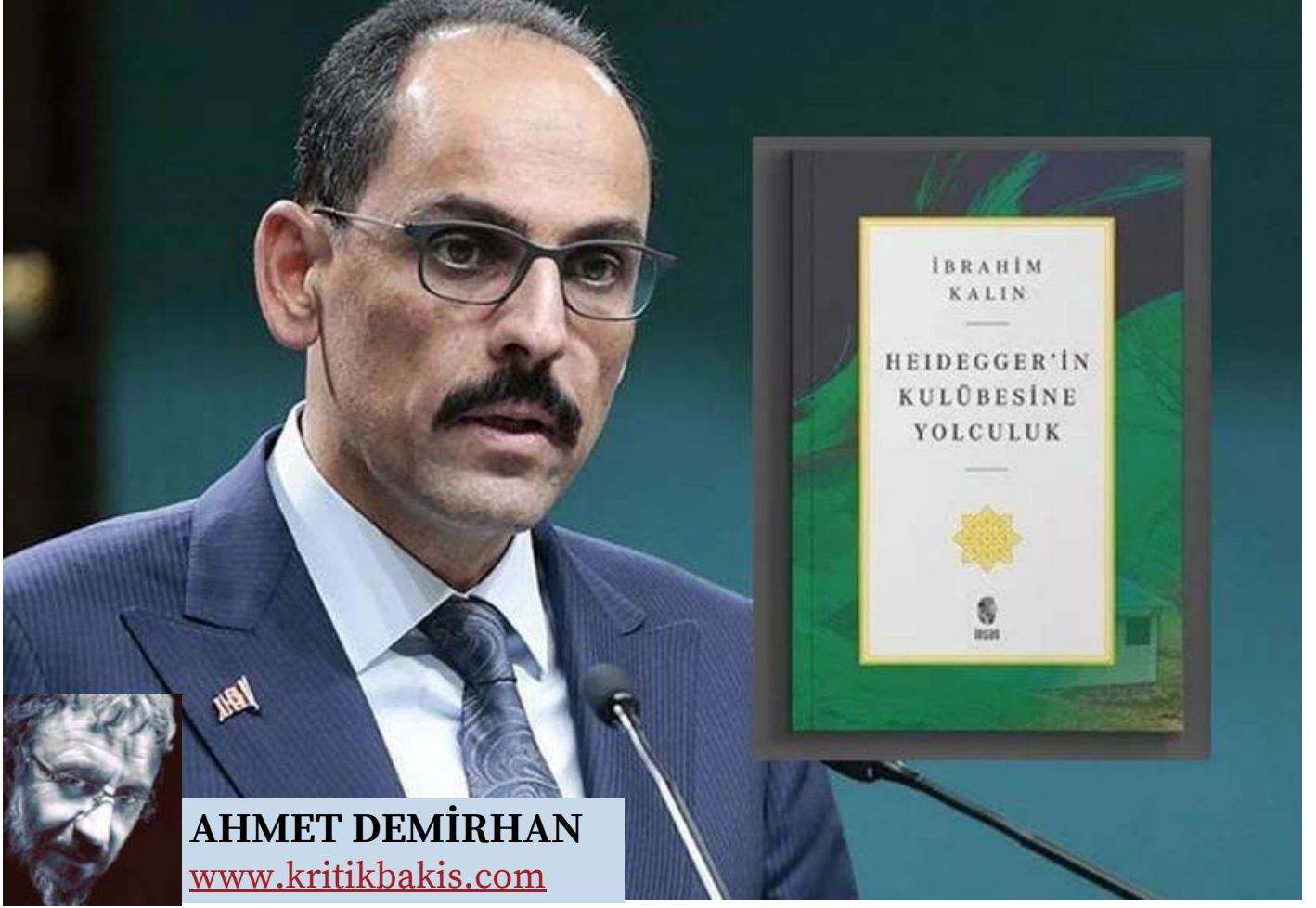
Bu sayede Güney Afrika özelinde kıtaya dair yaklaşımlarımızın da niteliğinin zenginleşebileceğine inanıyorum.

Dipnot:

*Doç. Dr. Fatih Barıtcı:

Aksaray Üniversitesi İletişim Fakültesi

Heidegger'in Kulübesinin Önünde Varlığı Düşünmek - 2

AHMET DEMİRHAN

www.kritikbakis.com

-2-*

Eğer Heidegger nadir çıktığı gezilerinden birisini daha yapmış olsaydı ve diyelim ki Mısır'a gitseydi, ne görürdü ve Varlık hakkındaki tasavvurularından ne değişirdi? Heidegger'in 1935'te Roma'ya on günlük bir ziyaret gerçekleştirdiğini ve bu ziyarette Hölderlin hakkındaki ilk konuşması olan "Hölderlin ve Şiirin Esası"nı Roma'da yaptığını biliyoruz. Hakeza Sanat Eserinin Kökeni çalışmasında yer alan Van Gogh tablolarına dair çözümlemelerini de Amsterdam'a yaptığı bir ziyaret sırasında gördüğünü de. Heidegger çok seyahat etmez. Belki de seyahat konusunda (ama sadece seyahat konusunda) biraz Thomas Mann'ın Venedik'te Ölüm'ün kahramanı Gustav von Aschenbach'a benzetilebilir. Aschenbach uzaklara, çok uzaklara gitmek ister, ama bu amaçla çıktığı yolculuğu Venedik'ten öteye geçemez. Venedik'i tarihte antik Greklerden sonra ikinci sıraya yerleştiren, ancak onun tarih yerine tarihyazımının bir konusu (çünkü "tarih tarihyazımını önceler. Tarihte hükmeden, kaderdir [Geschick]") ve herhalde Mann'ı da kastederek "kafası karışık romancılar için cazip bir sahne" olmasından yakınan Heidegger de seyahat deyince, Akdeniz'in Batı kıyılarını pek aşamaz, Amsterdam hariç tutulursa, Roma ve Provans'a yaptığı

seyahat dışında, en uzun yolculuklarından birisini Yunanistan'a yapar. Üstelik müzmin bir seyyah olarak bilinen Hans-Georg Gadamer'i hoca olarak Amerika'ya gitmek yerine oturup Platon hakkındaki eserini yazmaya teşvik eder. Dolayısıyla Heidegger, seyahat hususunda, aslında Varlık hususunda da, Mısır'ı veya Avrupalı olmayan başka bir yeri aklından bile geçirmez. Yine de bu Mısır'ın veya Avrupalı-olmayan başka diyarların düşüncesinde ve seyahatinde hiç yer edinmediği anlamına gelmez. Heidegger'in Yunanistan'a yaptığı ziyaretine dair tuttuğu notlar bugün elimizde. Almancada ilk kez 1989'da Aufenthalt, İngilizcede ise 2005'te (J. P. Manoussakis çevirisiyle ve SUNY Press baskısıyla) Sojourns: The Journey to Greece adıyla yayınlandı. Hem Almanca kelimeyi ve hem de "Yunanistan'a Seyahat" alt başlığının eklendiği İngilizce "Sojourn" kelimesini Türkçeye aktarmak biraz müşkül. Her iki kelime de gidilen yerde bir "kalış" var, ama İngilizce kelimenin de daha çok vurguladığı üzere bu "ikamet" kalıcı değil, geçici; sanki bir mola anında durmak gibi. Yine de bu adlandırmanın, Heidegger için aşağıda göreceğimiz üzere, özel bir çağrışımı haiz olduğunu söylemek mümkün.

Karısı Elfride'nin bir "hediye"si olan Yunanistan seyahatine Heidegger çekinerek gider: Aklında Hölderlin'in Greklere ve diyarlarına dair yazdığı mısralarda sözünü ettiği, çekilip giden ilahların geri dönüşlerinin beklendiği "yer" vardır ve "Aradığımız o bölgeyi bulabilecek miyiz?" diye merak eder. Ancak Yunanistan'a seyahat etme fikri gerçekleşmeye yüz tutunca, içinde "uzun bir çekince" daha oluşur, "hayal kırıklığına uğrama korkusu"nun yol açtığı bir "çekince": "Bugünün Yunanistan'ı antikitenin Yunanistan'ının ve ona özgü olanın aydınlığa çıkmasına engel oluşturabilir" mi çekincesi. Aslında bu çekince, antik Grekler üzerine yazan birçok Batılı uzmanın dikkat çektiği bir hususu, kendi terminolojisiyle dile getirir. Klasikler üzerine çalışan (mesela E. R. Dodds gibi) uzmanlar, Akdeniz'in mavi suları gibi berrak, mermer heykelleri gibi parıltılı, varlığa dair en doğru soruyu soracak kadar zihni ve ufku açık Grekleri yerine bugünün Yunanistan'ında bağnaz, köylü, yobaz ve taşralı Yunanlar bulmaktan hep şikayet etmişlerdir. Ancak Heidegger'in "çekince"sinin bir "kuşku" boyutu daha vardır: Acaba "ilahlarla dolu toprağa adanan düşünce, salt bir icattan başka bir şey" olmayabilir" mi ve "dolayısıyla düşünmenin yolunun [Denkweg], hatalı bir yol [Irrweg] olduğu ortaya çıkabilir"(4-5).

Kuşkular, Venedik'ten Odissea'nın VI. Kitabı'nda anlatılan Korfu'ya yaklaşırken artar ve "hissettiği ve umduğu şeyi" görememekten yakını. İthaka adası da aynı hissi uyandırır ve kuşku, "asli olarak Grek olanın tecrübe" edilip edilemeyeceğine yoğunlaşır. Üstelik İthaka'da limana çıktıklarında "Grek unsurunun mevcudiyetinin yokluğu"ndan, bunun yerine "şarklı, Bizanslı bir şeyler"le karşılaşmasından yakını (11). "Grek unsur" bir "beklenti" gibi, Hölderlin'in şiirlerinde hissettiği bir şey gibi kalmıştır (19).

Asıl "acı verici çatışma", Korint Körfezi'ni geçip Korint yakınlarındaki Miken'i ziyaret edecek olmaları üzerine başlar: "Her ne kadar Greklere kendilerine uygun unsuru kavramalarına ilk yardım eden şey onunla kritik takas olsa da, Helen-öncesi bir dünyaya karşı bir direnç hissediyordum" (19). Bu nedenle Miken'e dair tek bir söz etmez. Bunun yerine yöreyi "şenlik oyunlarını davet eden tek bir Stadyum" olarak gören bir anlatıya başvurur. Yine de yolculuğu devam ederken sürekli aklında "Grek unsuru nerede aramalıyız" sorusu vardır ve bu Girit'e yaklaşırken de sürekli aklıdadır. Ancak Girit'i "tuhaf, Grek-öncesi dünya" olarak tarif eder. Daha ilginç, Minos'u ziyaretine dair söyledikleridir. Bu uygarlığa ait her yeri ziyaret etmez, ama ettiği yerlerde de "savaşçı olmayan, kırsal ve ticari bir Dasein"a şahitlik ettiğini belirtir. Burada "dişil bir ilahilik" vardır ve onun hayli üsluplu ve rafine hayat tarzına, labirentvari özellikler eşlik eder. Nihayetinde "manzaraya görünen şey, Mısırlı-şarklı öze ait bir şeyler"dir (23).

Girit'ten Rodos'a yolculuğu "Küçük Asya kıyılarına yaklaşma" olarak tasvir eder. "Yunanistan'dan çok uzak mıyız? Yoksa zaten onun, vahşi ve uzlaşıcı tutkuyu 'daha büyük' bir şeye, ölümlüler için büyük kalan ve böylece

onlara saygılı huşuyu temin eden bir şeye dönüştürerek, 'Asya' ile çatışması [confrontation; Auseinandersetzung] vasıtasıyla yapılandırılan kaderinin alanında mıyız?" diye sorar. Cevabı açıktır: "Asyalı unsurla çatışma, Grek Dasein'ı için faydalı bir zorunluluktur". Çünkü bu "çatışma, bizim için bugün -tamamıyla farklı bir yolla ve daha büyük derecede- Avrupa'nın ve Batı dünyası denen şeyin kaderi hakkında karardır" (25). Yine de Rodos'tan uzaklaşırken, içinde "Göğün maviliği ve deniz an be an değişirken, Doğu bizim için başka bir ışık şafağı ve açıklık olabilir miydi, yoksa bunlar oradan gelen vahiy [revelation] gibi gelen ve dolayısıyla yapay olarak sağlanmış tarihsel uydurmadan başka birşey olmayan aldattıcı ışıklar mıydı diye bir düşünce" doğar. Sonra da ekler: "Asya unsuru bir zamanlar Greklere karanlık bir ateş getirmişti, şiirlerini ve düşüncelerini ışık ve ölçüyle yeniden düzenledikleri bir alev". İşte bu yolla "Heraklitus mevcut olan şeylerin [Anwessenden] Hepsini κόσμος [Kozmos] olarak ve onu da τὸν αὐτόν πάντων, 'her yerde aynı süsleme" olarak, 'ne ilahlardan biri ve ne de insanlardan biri tarafından' yaratılmış süsleme olarak düşünmek zorunda kalmıştı" (27). İşte bu "kozmos"tur ki Grek unsurunu, Minos'taki "Mısırlı-şarklı öz"e ait labirentvari süslemelerden ayırır ve onu "ek bir tezyin olarak değil, yıldırım olarak, birşeyi aydınlığa getiren şey olarak, mevcudun ışıktaki mevcut olmasını sağlayan şey olarak, kendi anını haiz olarak her anda kendi sınırları içinde farklı ve dolayısıyla biricik bir toplanma olarak anlamamı gereken bir süsleme, ziynet" diye tasvir eder (27).

İşte çıkmadan önce kuşku ve çekincelerle, çıktığında ise olup olmadığına dair sürekli sorgulamalarla başlayan Heidegger'in Yunanistan yolculuğunda o hep aradığı "Grek unsuru", önce "şarklı-Bizanslı", sonra "Pre-Helenik", daha sonra "Mısırlı-şarklı" ve en sonunda da "Asyalı unsur"la sürekli bu yüzleşmelerinden ve çatışmalardan sonra ortaya çıkar. Başka bir ifadeyle Heidegger "Grek unsuru"nu kendi başına, olabildiğince açıklığıyla ve kendini ifşa etmesiyle bulmaz; onu, "şarklı-Bizanslı", "Helen-öncesi", "Mısırlı-şarklı" ve yine şarklı "Asyalı" olanla sürekli karşı karşıya getirerek bulur. Yolculuğunun bundan sonrasında özellikle adını etimolojisini vermeden "zahir, görünür, açıklığında herşeyi toplayan, sunduğu herşeyi bir mevcutta topladığı ortaya çıkışı vasıtasıyla korunaklı kılmış" (30) diye açıkladığı Dalmos adasının kutsallığında o sürekli meşgul olduğu, genelde hakikat diye çevrilen, ancak lafzi manası itibarıyla gizli olanın açığa çıkarılışı demek olan alethia'yı nasıl keşfettiğini anlatarak; sonrasında da Atina'yı ve başka yerleri nasıl ziyaret ettiğini aktararak geçirir. Üstelik Dalmos'ta ne olmuşsa olmuş, kuşkulu seyahati artık Aufenthalt (sojourn), yani geçici ikameti halini almıştır. Heidegger yolculuğunda geçici ikametgahını tam da Grek olmayan ile Grek olan arasındaki farkı Grek olmayan üzerinden bulduktan ve Grek unsuru yakaladıktan sonra bulur.

Seyahatinin sonraki bölümleri en azından şimdilik bizi ilgilendirmiyor (aslında sürekli önünde dönüp duran,

ancak henüz herhangi bir çabaya girişmediğim, Türkiye’de “Avrupa-merkezcilik” eleştirisinin niye çok zayıf olduğunu sorgulayacak “Avrupa’ya Karşı Elini Korkak Alıştırmak” adlı bir projenin başlangıç kısmı Heidegger’in Yunanistan seyahatinin bu şimdilik bizi ilgilendirmeyen bölümlerinden oluşuyor). Burada Heidegger’in Yunanistan’a ziyaretinden bir kısmı nakledişimin nedeni, İbrahim Kalın’ın Heidegger’in Kulübesine Yolculuk kitabında mesele edindiği bazı hususlarda ona yoldaşlık etmek.

Elbette Kalın’ın Heidegger’in kulübesine onun Varlık tasavvurunu aşan bir Varlık tasavvuruyla yaklaştığını; ama nihayetle, belki de tam da bu nedenle, Heidegger’i “sahilsiz bir umman”a fırlatıverdiğini (projekte ettiğini) unutmadan belirtmek gerekirse, Kalın’ın Heidegger’in Varlık tasavvuruna dair bazı çekinceleri vardır. Bunu “Heidegger’le çıktığımız yolculuğu önemsiyorum ama bizi götürmek istediği yer konusunda şüphelerim var” cümlesiyle açıklar. Gerçi bu felsefi bir itirazmış gibi durur ve “Felsefi olarak bizi bıraktığı yer, Varlık ile varlık-ötesi bir yerlerde duruyor ama bunun ne olduğuna dair açık seçik bir şey söylemek mümkün değil” diye de izah eder, ancak hem başka bazı konularda da en azından Heidegger’i sorgular ve hem de aslında Heidegger’in kulübesinin önünde çektiği fotoğrafta elinde tuttuğu “tespih” bize başka bir pencere açar. Kalın’ın Heidegger’in Kulübesine Yolculuk kitabının bir Heidegger kitabı olmadığını hatırlatmaya gerek yok. Kalın da zaten bir ‘Heidegger’e giriş’ kitabı yazmadığını yolculuğu boyunca yeterince ihsas eder. Üstelik Heidegger’in birisi Varlığa dair tasavvuruyla, diğeri de düşüncesinin genel istikametiyle ilgili özellikle iki noktada okuyucusunu uyarır: Heidegger’in Varlığın anlamını sorgulamak ve vasıtasıyla kendisini hakim, sahip, efendi gören her türlü özne anlayışını alt etmek için kullandığı Dasein’ın, bizi kurtarmayı vaadettiği “özne-merkezli” anlayışlardan ne kadar uzak olduğunu sorar: “Orta yere varan, diğer varlıklarla birlikte ‘dünyada-olan’ ve Varlık’ın manasını düşünerek onu dile getiren Dasein acaba yer yer Varlık’ın önüne geçiyor olabilir mi? Dasein üzerine bu kadar vurgu yapmak Kartezyen öznenin kaçayım derken Heidegger’i Dasein-merkezli yeni bir sübjektivizme sevk etmiyor mu? Heidegger’in bize Varlık’ın dili diye anlattığı şey kendi Dasein’ın kelimeleri olabilir mi?” (s. 78-79). Doğrusu bu, Heidegger literatüründe, ona kıyasıyla eleştirenler tarafından bile, pek de dile getirilmemiş, aslında iyice açılması gereken bir meseledir. Dasein’ın “orada-” veya “ortada-var” olarak tıpkı özne kategorisi gibi kategorik bir inşanın ürünü müdür? Bana kalırsa öyledir, ancak bu mesele burada ele alınamayacak kadar ayrıntılı ve felsefi terminolojiyle örülü bir Dasein tahlilini gerektirir. Dolayısıyla meseleyi Kalın’ın hatırlattığı gibi hatırlatmak amacımız için yeterlidir: Heidegger’in Dasein’ı bir “Dasein-merkezcilik” tehlikesi içerecek denli kategoriktir; üstelik, Kalın’a ek olarak belirtmek gerekirse, Dasein psukhe (ya da isterseniz, nefes) de değildir.

Kalın’ın ilkinde nazaran biraz daha uzun ele alınmayı gerektiren ikinci uyarısı ise Heidegger’e yönelik Nazilik suçlamalarıyla ilgilidir. Kalın, bu suçlamaları hatırlatarak bazı uyarılarda bulunur. Bu mesele, Nazi Almanyası sonrasında çeşitli vesilelerle sürekli gündeme getirilen, adına “Heidegger sorunu” denilerek sürekli tartışılan ve bu bağlamda ciddi bir külliyat üreten; Heidegger’in ise, Hitler’in iktidara gelişini kısa süreliğine de olsa Alman varoluşunu değiştirecek bir imkan olarak gördüğünü, ancak bu iktidarın biyolojizme kayan bir Almanlık tanımladığını anladığında arasına mesafe koyduğunu söylemek dışında genelde sessizlikle karşıladığı görülen bir meseldir. Bu yöndeki suçlamaları Kalın, önce tartışmayı kısaca özetleyerek bir bağlama oturtur. Tartışmada iki taraf vardır ve bir taraf, Heidegger’in şöyle ya da böyle Nazi rejimiyle bağının Varlık üzerine düşünceleriyle de bağlı olduğunu ileri sürer; Varlık düşüncesini de Naziliğin siyasi bir tezahürü olarak görür. Diğer taraf ise Heidegger’de varsa bir Nazilik, onun kısa süreliğine yaptığı kişisel bir hata ve kusur olarak görür ve böylece Varlık hakkındaki düşüncelerini bu kişisel hata ve kusurdan ayrı olarak değerlendirmek gerektiğini iddia eder. Kalın’ın Heidegger’in Naziliği tartışmaları konusundaki tutumu, aslında iki tarafı da birleştiren, bir orta yol bulmaya çalışan bir tutumdur. Bu da, Heidegger’in düşüncesinin “karanlık tarafları”nı kabul etmek ile buna rağmen onu ciddiyetle okumaya devam etmek ile gerçekleşir.

Bunu yaparken iki unsura dikkat çeker. Bunlardan ilki, “Heidegger’in felsefi milliyetçiliği ve Avrupa-merkezciliği”ni öne çıkarır (105). Bir Yahudi olarak Derrida’nın da Heidegger’i ciddiyetle okurken sürekli etrafında döndüğü temalardan birisidir bu ve meseleyi sadece bir Nazi meselesi olarak değerlendirmekle yetinmez; Naziliği, Avrupa sorununun ve sorumluluğunun en acı ve soykırımcı bir tezahürü olarak görürken, felsefenin bunun gibi daha başka nelerle bağlaşıklık olduğuna merak duyar. Bu anlamda Kalın’ın dikkat çektiği asıl mesele, Heidegger’in Varlık düşüncesinin nihayetle gelip etnosentrik bir yere demir atmasıdır. Heidegger, Platon’dan beri bütün felsefe tarihinin Varlığı unuttuğunu, Varlık yerine onun tezahürleri olan varlıkları düşünmeyi tercih ettiğini iddia ederken, Almanlığa da Varlık açısından bir misyon yükler: Eğer Varlığın unutulmasından ve sadece tezahürü olan varlıklara odaklanılarak tecrübe edilen geri çekilişinden bir geri dönüş yaşanacaksa “bu geri dönüşü yapabilecek yek bir millet vardır ve o da Almanlardır” düşüncesindedir. Dolayısıyla Heidegger Almanları “ontolojik millet” yapar (106).

Yine de Kalın bu tür bir “seçilmiş millet sendromu”nun başka milletlerde görülebileceğini, oysa Heidegger’de bu bağlamdaki asıl sorunun “Yahudi sorunu” olduğunu iddia eder. Ona göre, konu hakkındaki ileri sürülen başka kanıtlar olmasa da, özellikle Heidegger’in tuttuğu notlardan oluşan ve son onbeş-yirmi yıl içinde yayınlanmaya başlanan Kara Defterler, “yakıcı ve keskin bir şekilde” Heidegger’in “Yahudi sorunu”na sahip

olduğunu gösterir. Kara Defterler, “karanlık ve ürkütücü bir tablo” sunmakta, “rahatsız edici birtakım bağlar” içermektedir (104-106). Filozofu buradan sağ salim çıkarmak da mümkün görünmemektedir. Üstelik bu sorun, rahatlıkla başka alanlara da “sirayet” edebilir, “Yahudilerin yerine başka bir topluluğu ... Afrikalıları, Çinlileri, Müslümanları” koyabilir. Bu da nihayet “felsefi milliyetçilikler ve Avrupa-merkezcilik” meselelerine geri dönüşü gerektirir ve Kalın, altını çizerek “Heidegger’in Alman milliyetçiliği, etnik-temelli ve coğrafi olduğu kadar düşünsel ve varlıksaldır. Yani Varlık’ın tarihinde sahip olduğu yerle ilgilidir” der (bu konudaki daha fazla ayrıntılar için kitabın 223-241. sayfaları arasındaki “Ben-Merkezcilik Yahut Hümanizmin Trajedisi” bölümüne bakılabilir).

Buna rağmen Heidegger’i ciddiyetle okumak da gereklidir. Hatta Heidegger’i Heidegger’e rağmen okumaya devam etmeli ve “onu yine kendisiyle aşma”ya çalışmalıdır. Çünkü “Hikmet hepimizin yitiğidir ve onu bulduğumuz yerde alırız. Ona bulaşan ismi pası temizler, doğru ve güzelin peşinde arayışımızı sürdürürüz. Son tahlilde Heidegger de bu yolculukta karşımıza çıkan, bir müddet beraber yürüyüp sonra kendi yolumuza devam ettiğimiz fânilerden birisidir” (109). Demek ki Kalın’ın ikinci uyarısı da Heidegger’e bir fâni olarak bulaşabilecek kusurlar ve hataları Varlık’a hamletmemeye özen, itina, ihtimam (Heideggerci ifadeyle, Sorge: Care) göstermek gerektiğini vurgulamaktan oluşur. Heidegger masum olmayabilir, ama “hikmet” gereği bunu Varlığa ve Varlık düşüncesine yüklememek daha doğru bir yoldur.

Kalın’ın Heidegger’in Kulübesine Yolculuk kitabının bir Heidegger kitabı olmaması, filozofun düşüncesine bir ‘giriş’ metni olarak değerlendirilmemesi gerektiği bu noktada anlam kazanır. Kitabın yüzeysel okuşunda bile hemen dikkat çekecek bir husus, onun Heidegger’e dair iki ciddi uyarısıyla doğrudan yüzleşmeden, ama yüzleşilebilecek meseleleri başka türlü ele alarak sunmasında yatar. Başka bir ifadeyle, Kalın ne “Dasein-merkezcilik”in oluşturabileceği sorunlara dair uyarı dışında bir takım tahlillere girer ve ne de bazı açılımlar yapmak dışında Varlık’a dair mülahazalarına ciddi eleştiriler yönelterek Heidegger’le yüzleşir. Bunun yerine Heidegger’e dair iki önemli uyarısından ilki olan “Dasein-merkezciliği”, Dasein’e değindiği yerlerde bile onu merkeze almayan bir anlatı geliştirerek aşar. Diğer uyarısı olan “felsefi milliyetçilikler ve Avrupa-merkezcilik” meselesini ise, örneğin Varlığa dair (vecd ile ecstasy kelimelerinin anlam yakınlığına değinmesi gibi birkaç istisna dışında) neredeyse bütün mefhumları Türkçe üzerinden sunarak aşar. Yani, konma-konuşma-komşuluk, vücut-mevcutat-vecd, zahir-zevahir-tezahür, öz-özgür-özgür, kaybolma-gayb olma gibi birbirine bağlı mefhumlar veya murakabe, musahhar gibi tekil mefhumlar Varlık’ı anlamak için belirleyici olur.

Elbette bu Heidegger’in Dasein gibi bazı başka teknik kelimelerine yer vermediği anlamına gelmez; ancak bunlar da Varlığa dair Türkçe mefhumlara doğru

çekilerek yapılır. Burada Türkçe, Heidegger’in Almanlığına ve Varlığın yükünü çeken Alman ‘tini’ne karşı bir Türklük veya Türk ‘tini’ çıkarmak anlamına gelmez. Bu anlamda tekrar ve bu kez Kalın’ın kendi ifadeleriyle hatırlatmak gerekirse, “Heidegger’i Türk, Müslüman, Doğulu, bizden vs. yapmak gibi bir çaba”ya girişmez. Aksine, Heidegger kulübesini “kendi kulübemizi yapmaya” başlama çağrısı için bir vesile kılar (254-259). Bu nedenle Kalın’ın kitabı örneğin Kata Moser, Urs Gösken ve Josh Hayes tarafından derlenen, Türkçeye de çevrilen ve Türkiye, İran, Arap ülkeleri ve Güney Asya’nın entelektüel çevrelerinde Heidegger’in düşüncelerinin nasıl alımlandığına odaklanan İslam Dünyasında Heidegger kitabındaki mantığı aşar.

Üstelik, “kendi kulübemizi yapmaya” başlama çağrısını sadece Heidegger’in kulübesine yapılan bir ziyarete bağlamamak gerektiğini, tıpkı Heidegger’in kulübesine yaptığı ziyaret gibi Molla Sadra’nın Şiraz’daki Han Medresesi’ne yaptığı ziyareti hatırlatarak ortaya koyar. Hatta vakti el verirse (ki umarım verir) doktora çalışması olarak İngilizce hazırladığı ve yayınladığı bir Molla Sadra çalışmasını doğrudan Türkçeye çevirmek yerine, “Sadra’yla yolculuğu”nu da, Heidegger’in kulübesine yaptığı yolculuğa dair anlatısı gibi bir anlatıyla, “Türkçe dil bahçemizde yeniden kaleme alma”ya niyetlendiğini okuyucularına bir vaat olarak ilan eder. Eğer Molla Sadra’ya yolculuk bitirilebilirse, “Heidegger’in kulübesine yolculuk ile Molla Sadra’nın Varlık dairesine sefer eylemenin iyi bir ikili” olacağını düşünür (248).

Ancak bu demek değildir ki yaptığı iş, “Heidegger’in Varlık kavramını İbn Sina, İbn Arabi yahut Sadra’nın Vücut kavramıyla birebir izah etmeye çalışmak ve birini diğerinin yerine ikame etmeyi düşünmek” tir; böyle bir düşünce, “zaten mevzuyu baştan anlamamak” olacaktır. Bu nedenle ne “Heidegger’in kulübesine Kaf Dağı’nın arkasındaki sırları, Eflatın’un Atlantis’ini, Simurg’un aynalı odasını yahut axis mundi’yi bulmak için” girmiştir ve ne de “Sadra’nın el-Vücut dilinin ve kavram örgüsünün Heidegger’in Dasein terminolojisinden farklı” olduğunu gözden kaçırmıştır: “Lafızların benzerliğinin telkin ettiği yüzeysel mukayeselere ve temelsiz aynileştirmelere karşı dirençli ve müteyyakkız olmam gerekiyordu” (243).

Heidegger’in kulübesine “‘kendi’ olarak” gittiğini söylemesini bu bağlamda görebiliriz. Ziyarete kendi muktesebatıyla gitmiş, yolculuğu esnasında “Farabi’yi, İbn Sina’yı, Gazali’yi, İbn Arabi’yi, Sureverdi’yi, Molla Sadra’yı ve daha pek çok Doğulu ve [mesela Meister Eckhart, Rilke gibi] Batılı alimi, bilgeyi, mistiği, edebiyatçıyı, şairi ve sanatçıyı” yanına alsa da, nihayetle yolculuğunu onları “okuyan ve onlardan feyiz almaya çalışan bir fâni olarak” aktarmış; “aklı”na ve kalbi’ne “geldiği gibi” yazmıştır (244).

İşte Kalın Heidegger’i bu çerçevede, Heidegger’in aslında “kendi geleneği”nin (veya Kara Orman’da bir dağdaki kulübesinin) öngördüğü, “nehir”i aşamayan bir “yolculuk” fikrini gözetken bir çerçevede onu “sahilsiz bir umman”a fırlatır (projekte eder).

Bunu yaparken “hikmet”i dikkate alması nedeniyle, bir amacı da vardır: “Heidegger’in Avrupa medeniyetini kadim Yunan üzerinden kurtarma çabasını iyimser ama hatalı bir ön kabule dayanıyor olabilir mi?” sorusuna bir cevap bulmaktır.

Bunu soruyu sadece sormakla iktifa edeceğini belirtmekle birlikte “Varlık’ın arkeolojisi”ne kısaca da olsa girmekten kendisini alıkoyamaz: Acaba antik Grekleri antik Grek yapan kendi Heidegger’in iddia ettiği gibi (hem başlangıç olma ve hem de Varlık’ı varlık olarak düşünme anlamındaki) orijinalikleri midir, yoksa onların “geniş Akdeniz havzasıyla, Anadolu coğrafyasıyla, kadim Mısır’la ve Afirka’yla ilişkiler”i midir? “Parmenides ve Pitagoras gibi” Heidegger’in de Platon’la başlayan Varlığın unutulmasından önce önemseydiği “Sokrat-öncesi Yunan düşünürlerin çoğu Anadolu ve Mısır’la temas halinde” değil midir? “Arşimet, Samsunluydu. Eflatun, gerçek bilginin ve bilgeliliğin Mısır’dan geldiğine inanıyordu. Aristo kapsamlı botanik ve taksonomi çalışmalarını Mısır’da yaptı ... Avrupa-merkezci tarih tasavvurunun ağır baskısı altında unuttuğumuz bu birkaç gerçeği hatırla(t)mak bile Batı medeniyetinin kökleri konusunda bize daha sahih bir bakış açısı kazandırabilir” (238-239; “temas” kelimesinin altı çizildi).

Üstelik Kalın bu bakış açısını Heidegger’i muhayyel bir yolculuğa çıkararak da sürdürür: “Heidegger, Avrupa medeniyetinin entelektüel hastalıklarını tedavi etmek için en başa dönerken biraz daha geri gitse belki kadim Yunan’ın ötesinde başka coğrafyalara ve kadim medeniyetlere de ulaşacaktı. Ama olmadı ... Gitse ne olurdu? Ortaya nasıl bir ‘Varlık tarihi’ çıkardı? Varlık’ın arkeolojisi bizi Anadolu’nun, kadim Mısır’ın ve Afrika’nın da ötesine nereye götürürdü?” (239). Oysa gördüğümüz gibi, aslında Heidegger Yunanistan’a yaptığı yolculuk esnasında Grek düşüncesine dair kafasındaki kuşkuları ve çekinceleri, tam da Akdeniz kuşağındaki başka coğrafyalara ve medeniyetlere karşı bir direnç hissinden, “Helen-öncesi bir dünyaya karşı bir direnç” duygusundan yararlanarak giderir ve “Grek unsuru”nu böylece seyran etmeye başlar.

Kalın ise, Heidegger’in kulübesine ziyareti esnasında cebinde taşıdığı “tespih” yoluyla başka bir seyran imkanından bahseder. Burada “tespih” kulübeye yaptığı ziyarete de, bu ziyarete dair kitaba da eşlik edecek izleğin de bir hatırlatıcısıdır. “Tespah” sadece “tespih” değildir. Onu çekerken alması gereken “zihni, ruhi, bedensel vaziyet”tir; “her bir tanede terennüm” ettiği “lafız”dır. Heidegger’in kulübesinin önünde cebinden çıkararak çekmeye başladığı “tespih”i ortadan kaldırdığımızda o ana dair bütün “varlık halleri” ve onlarla gelen “mana anları”nı da ortadan kaldırmış olacağız. Yani, Heidegger’in kulübesinin önünde tespih çeken İbrahim Kalın’ın, o tespihe ve onun kendisine “açtığı var olma alanına ihtiyacı” vardır.

Üstelik “tespih”in “Varlık’ın arkeolojisi”nin kadim Greklerden bile öteye geçerek Afrika’ya uzanan bir varlığa gelme tarzı da vardır: “Tespah”ın malzemesi ham

olarak Tanzanya’dan gelmiş; imali İstanbul’da gerçekleşmiştir. Şimdi de Todtnauberg köyündedir. Böylece Heidegger’in kulübesinin önündeki o ânı, kendi “varlık alanı ile tespihin varlık alanı”nı buluşturan bir ân olarak tarif eder. Buna “varlıkların birbirini var olmaya davet etmesi” der (19). İşte “kendi kulübemizi yapmaya” başlama çağrısını da Varlık’a ilişkin böyle bir nazarla yapar.

Burada “tespih”i Heidegger’in kulübesine yolculuk esnasında tasavvur ettiği ve “sonsuz tezahür, tecelli, biçim ve haller” ortaya çıkaran Varlık’ın kavuşabileceği “maddi, fiziksel, ruhi, kavramsal, matematiksel, estetik vs. her şey”le kolaylıkla değiştirirsek Kalın’ın Varlık ile kastettiği alana yaklaşmış da oluruz; hatta o şeylere, Varlık’ın “başka tezahür haliyle sayı”yı, “kategori”yi, “yer”i, “gök”ü de ekleyebiliriz; Kalın’ın haklı olarak ihtiyatla kullandığı ve sorgulanması gerektiğini düşündüğü Dasein’i yok saymamak kaydıyla (42-43 ve 59).

Yine de şu soru da bakidir: Heidegger’de ne eksikti de kadim Grekleri orijinal bir halk, Almanları da onların orijinalliğini taklit etmeden tarihsel olarak yerine getirebilir bir halk olarak gördü? Niye Varlığın çağrısına kulak kesilmesi ve onu sorgulayarak anlamına kavuşması gereken Dasein’in, kategorik varoluşsal hallerinden birisi olarak bir Mitsein (birlikte varoluş olarak bir cemaat, cemiyet, bir halk) olarak Almanlıkta tebarüz etmesini; Almanlığın kolektif bir kimlik olarak Varlığın yükünü ve sorumluluğunu yüklenmesini bekledi? Bu çerçevede Heidegger’in çokça sorduğu “Varlık nedir?”, “Hakikat Nedir?”, “Düşünme nedir?” gibi birçok soru yanında “Ruh nedir?” (Geist midir sahidenden?), (hele Platon’un Mağara istiaresinde zihne mukabil kıldığı ve dolayısıyla zihni bir dönüşüm veya açıklık değil, başka bir dönüşüm geçirmeyi varsayan) “Psukhe nedir?” gibi bir sorusu olmadı?

Heidegger'i kulübesiyle birlikte gösteren bir düzineye yakın fotoğraf var elimizde. Bunların çoğu 1966 yılında ölümünden sonra yayınlanması kaydıyla Der Spiegel'e verdiği röportaj sırasında ve muhtemelen bu esnada doğan tanışıklıktan dolayı, daha sonra 1968 yılında Heidegger'e gerçekleştirdiği bir ziyaret sırasında Digne Meller-Marcowicz tarafından çekilmiş ve telifli oldukları için çoğunu (korsan bazı kopyalar dışında) ancak telifini alan kaynaklarda görmek mümkün.

Adam Sharr'ın Heidegger'in Kulübesi kitabında yer alan bu fotoğraflardan bir tanesi, Heidegger'i kapısı açık kulübesinin önünde gösterir. Fotoğrafta Heidegger açık tahta kapının tam hizasında beyaz gömleği, kravatı, önü ilikli ceket, ütülü olup olmadığı anlaşılamayan geniş pantolonu ve başında ftör şapkası ile durmaktadır. Sağ eli hafif vücudundan ayrılmış vaziyette iken, sol elinde de bir tırmık tutmaktadır. Fotoğrafın gösterebildiği kadarıyla kulübenin önü çimenlerle kaplıdır ve tertemizdir. Sanki fotoğrafta Heidegger, bu şehirli kıyafetiyle fotoğraftan hemen önce evinin önünü elindeki tırmıkla temizlemiş gibi görünür. Heidegger'i kulübesinin önünde elinde tırmıkla gösteren fotoğraf, muhtemelen fotoğrafı çeken Meller-Marcowicz'in tavsiyesiyle, birkaç tanesinde "görünüşte derin düşüncelere dalmış" Heidegger'i ve kulübesini birlikte gösteren diğer fotoğraflar gibi, Sharr'ın da vurguladığı üzere, "kurgulanmış şekildedir". İbrahim Kalın da, Heidegger'in Kulübesine Yolculuk kitabına vesile olan Heidegger'in kulübesini ziyaretten bazı fotoğraflar paylaşır. Bunlardan bir tanesi, "Heidegger'in elinde tırmıkla olan fotoğrafına nazire"dir.

Bu fotoğrafta da kulübenin kapısı açıktır. Ancak Kalın, başı açık vaziyette, beyaza yakın gömleği görülebilecek V yaka bir hırkayla, onun üzerinde rahat bir montla ve yine rahat pantolonla, tam Heidegger'in elinde tırmıkla durduğu yerde olmasa da, hafif soluna meyilli bir halde açık kapı ile kapı boşluğunu ortalayacak bir şekilde, iki eliyle tuttuğu ve kendi "varlık alanı" ile buluşan bir "varlık alanı"na sahip olduğunu söylediği "tesbih"le durur. Fotoğraf elbette ki her fotoğrafta olduğu gibi belirli bir kurgulanma içerir. Kalın da zaten açıkça "poz" verdiğini ifade eder ve böyle bir fotoğrafta maksadını da "Manasını idrak edenler için tırmık da tespih de zikre, tezekküre, tefekküre, düşünmeye, hatırlamaya ve anmaya vesile olur" der. "Yeter ki insan etrafındaki 'şey'lerle, araç gereçle, alet edevatla, Varlık'ın farklı tezahür halleriyle nasıl ilişki kuracağını bilsin". Yine de Kalın'ın fotoğraf çektirirken çektiği tespihle "tezekkür" etmesi ile "nazire" yaptığı Heidegger'in elindeki tırmıklı fotoğrafı arasında bir fark vardır: Kalın'ın ziyaret ettiği sırada Heidegger'in kulübesinin önündeki çimenlik alan, herhalde mevsim gereği sararıp dökülen ağaç yapraklarıyla benek benek haldedir. Heidegger'in kulübesinin önü, muhtemelen mirasçılarının sık kullanmaması nedeniyle, temizlenmemiştir.

O zaman başa dönelim: Bizzat Heidegger'in Varlık'a dair düşüncesinde Varlık deryasına olmasa da yolculukla aynı anlama geldiğini ifade ettiği "nehir"e saldıgı oltasına balık yerine eski bir potin veya (olabilir, niye olmasın?) antik Greklerden kalma (o Batı düşüncesinde metafiziği başlatan kişi olan Sokrates'in de giyebileceği türden) bir sandalet takılmış olamaz mı?

İstihbarat Diplomasisinin Müzakerelerde Sonuç Alıcı Etkisi

YAZAR: ENES GÜNEYLİ

Klasik diplomasiinin temelinde devletlerin resmi temsilcileri aracılığıyla yürütülen açık müzakereler yer alırken, 20. yüzyıldan itibaren istihbarat diplomasisi kavramı, uluslararası ilişkilerde yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu kavram, istihbaratın yalnızca güvenlik alanında değil, diplomatik hedeflerin gerçekleştirilmesinde stratejik bir araç olarak kullanılmasını ifade eder. İstihbarat diplomasisi, klasik güvenlik kavramının ötesine geçerek bilgi toplama, analiz etme ve diplomatik etkileşim süreçlerini birleştiren stratejik bir alan hâline gelmiştir. Soğuk Savaş döneminden itibaren güç dengeleri sadece askeri veya ekonomik araçlarla değil, bilgi yönetimi üzerinden de şekillenmiştir. Bu yeni diplomasi türü, devletlerin yalnızca tehditleri öngörmesini değil, diplomatik müzakerelerde sonuç alıcı pozisyonlar geliştirmesini de mümkün kılmıştır. Son yıllarda devletler, askeri müdahale veya açık diplomasi yerine istihbarata dayalı yöntemlerle dış politikada sonuç alıcı hamleler yapabilmektedir. İstihbarat diplomasisi, kriz yönetimi, barış görüşmeleri, enerji güvenliği ve bölgesel nüfuz mücadelesi gibi alanlarda belirleyici bir rol üstlenmiştir. İstihbarat diplomasisinin sonuç alıcı etkilerine dair bazı tarihsel ve güncel örnekler şöyle sıralanmıştır; Soğuk Savaş döneminde istihbarat faaliyetleri, iki kutuplu dünya düzeninde diplomatik stratejilerin merkezine yerleşmiştir. 1962 Küba Füze Krizi bunun en çarpıcı örneğidir. ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA), Küba'da Sovyet nükleer füzelerinin konuşlandırıldığını tespit etmiş; bu bilgi diplomatik pazarlıkta belirleyici unsur olmuştur.

Başkan John F. Kennedy, elde edilen istihbaratı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Sovyetler Birliği'ne karşı kullanarak uluslararası baskı oluşturmuştur. Bu olay, istihbaratın savaşı diplomatik zafer üretme potansiyelini açık biçimde göstermiştir. Benzer biçimde, ABD ile Sovyetler arasındaki casus değişimleri ve gizli iletişim kanalları da diplomasiinin "arka kapı" mekanizmaları olarak işlev görmüştür. Böylece, istihbarat kurumları yalnızca bilgi toplayan değil, barışı tesis eden diplomatik aktörler haline gelmiştir. Diğer bir örnek ise 1978'deki Camp David Anlaşmaları öncesinde MOSSAD, Mısır'ın müzakere sınırlarını ve liderlerin tutumlarını önceden analiz ederek İsrail heyetini bilgilendirmiştir. Bu bilgi üstünlüğü, diplomatik masada İsrail'in elini güçlendirmiştir. İsrail'in MOSSAD aracılığıyla yürüttüğü istihbarat diplomasisi, bölgedeki birçok kritik sürecin seyrini değiştirmiştir. Sonuç olarak Mısır ile İsrail arasında barış anlaşması imzalanmış, bölgesel dengeler yeniden şekillenmiştir.

Ortadoğu'da istihbaratın diplomasiyle birleştiği bir diğer önemli örnekte İran'ın nükleer programı etrafında şekillenen 2013-2015 dönemindeki Kapsamlı Ortak Eylem Planı (JCPOA) görüşmeleri, istihbarat diplomasisinin barışçıl çözümler üretmedeki önemini göstermiştir.

ABD, Avrupa ve İran arasında yürütülen müzakerelerde taraflar, çoğu zaman resmi toplantılar yerine istihbarat servislerinin gizli temaslarını kullanmıştır. Bu temaslar, tarafların kırmızı çizgilerini belirleyerek müzakerelerin çökmesini engellemiştir.

Sonuçta, İran uranyum zenginleştirme faaliyetlerini sınırlandırmayı kabul etmiş, Batı ise ekonomik yaptırımları hafifletmiştir. Bu örnek, istihbaratın yalnızca krizleri tırmandıran değil, aynı zamanda gerilimi azaltan bir diplomasi aracı olabileceğini ortaya koymuştur.

21.yüzyılda istihbarat diplomasisi yalnızca askerî veya güvenlik konularıyla sınırlı kalmamıştır. Çin'in "Kuşak ve Yol Girişimi" (Belt and Road Initiative) çerçevesinde yürüttüğü ekonomik diplomasi, teknolojik istihbaratla desteklenmiştir. Çin, yatırım yaptığı ülkelerde altyapı projeleri aracılığıyla ekonomik veriler, siyasi eğilimler ve güvenlik bilgileri toplamış; bu sayede küresel ölçekte stratejik bir nüfuz ağı oluşturmuştur. Benzer şekilde, Rusya'nın enerji diplomasisi de istihbarat temelli bilgi operasyonlarıyla desteklenmiştir. Gazprom'un Avrupa enerji piyasalarındaki politik etki gücü, Moskova'nın diplomatik manevra alanını genişletmiştir.

İstihbaratın yalnızca güvenlik değil, diplomatik bir araç olarak da sonuç alıcı biçimde son yıllarda asimetrik olarak denge değiştirici bir faktör kullanılmaktadır. İstihbarat diplomasisinin tarihsel ve stratejik dönüşümünü alandaki teknolojik gelişmelerle birlikte müzakere masasında yadsınamaz sonuç alıcı bir etkiye sahiptir. İstihbarat diplomasisi, devletlerin kriz anlarında veya diplomatik açmazlarda sonuç alıcı çözümler üretmesini sağlayan kritik bir mekanizmadır. İstihbarat kurumları artık sadece bilgi toplayan yapılar değil; dış politika kararlarının stratejik altyapısını oluşturan aktörlerdir. Bu çerçevede, gizli temaslar, arka kapı diplomasisi, kamuoyuna açıklanmayan uzlaşmalar ve koordineli bilgi yönetimi süreçleri giderek diplomatik başarının temel bileşenleri hâline gelmiştir.

Türkiye'de arka kapı diplomasisi tarihinde bu alana örneklik teşkil etmesi bakımından 54. Hükümet Başbakanı Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın başını çektiği diplomasi anlayışı önemli bir örnektir. Milli Görüş Lideri Erbakan, arka kapı diplomasisi, özel temaslar, kamuoyuna açıklanmayan uzlaşmalar ve koordineli bilgi yönetimi süreçleri gibi unsurları sadece bir araç olarak değil, bizzat inşa ettiği alternatif bir diplomasi geleneğinin parçası olarak benimsemiştir.

Soğuk Savaş sonrası Türkiye'nin yön arayışına girdiği bir dönemde, Erbakan'ın benimsediği diplomasi tarzı, hem Batı blokunun sınırlayıcı etkisini aşmak hem de İslam dünyasını yeni bir birlik zemini üzerinde toparlamak amacı taşıyordu. Erbakan'ın arka kapı diplomasisi; dönemin statükocu bürokratik yapısından bağımsız, çoğu zaman resmi dış politika çizgisiyle örtüşmeyen, ancak halklar nezdinde karşılık bulan güçlü bir iletişim stratejisine dayanıyordu. Bu strateji kapsamında; Malezya'dan Libya'ya, İran'dan Nijerya'ya kadar çok sayıda ülkeyle doğrudan liderler düzeyinde ilişkiler kurulmuş, D-8 gibi yapılar oluşturulmuş ve ortak ekonomik-siyasi projeler gündeme getirilmiştir. Erbakan'ın uluslararası temaslarında aracı olan dini cemaatler, ticaret odaları, akademik çevreler ve hatta diaspora yapıları, arka kapı diplomasisinin altyapısını

oluşturmuştur. CIA, RAND Corporation, Brookings Institution gibi Amerikan strateji kuruluşlarının 1990'ların ortasında yayınladığı bazı raporlarda, Erbakan'ın bu bağımsız girişimleri 'Türkiye'nin geleneksel dış politika çizgisinin dışına taşan eğilimler' olarak nitelenmiş, Batı blokuyla entegrasyonu zayıflatabileceği kaygısı dile getirilmiştir. Buna rağmen, Erbakan hem Batı'yla hem İslam ülkeleriyle paralel yapılar kurarak 'çok boyutlu diplomasi'nin ilk örneklerinden birini sunmuştur.

Türkiye'de son yıllarda bu alanda büyük ilerlemeler yaşanmıştır. Millî İstihbarat Teşkilatı, Suriye, Libya, Azerbaycan ve Doğu Akdeniz gibi alanlarda istihbarat diplomasisini etkin biçimde kullanarak sahadaki dengeyi Türkiye lehine çevirmiştir. 2020 Karabağ Savaşı sürecinde Azerbaycan'a sağlanan istihbarat desteği, savaşın seyrini değiştirmiş; ardından yürütülen diplomatik görüşmelerin Türkiye merkezli ilerlemesine zemin hazırlamıştır. Bu durum, klasik diplomasiye nazaran daha hızlı, dinamik ve sonuç odaklı bir etki doğurmuştur, MİT saha bilgilerini diplomatik stratejilere dönüştürmüş; Türkiye'nin bölgesel etkinliği bu sayede artmıştır. Benzer biçimde, MİT'in Afrika ve Orta Doğu'daki operasyonel varlığı, yalnızca terörle mücadele değil, ülkeler arası güven inşası açısından da diplomatik bir köprü işlevi görmektedir. Bu stratejik yaklaşım, Türkiye'nin uluslararası alanda etkin, güvenilir ve arabulucu bir aktör olarak algılanmasını sağlamıştır. Bu örnekler, modern istihbaratın artık sadece güvenlik değil, dış politika inşasında aktif bir diplomatik araç haline geldiğini net biçimde göstermektedir.

2030 stratejileri kapsamında teknolojik ilerlemeler, istihbarat diplomasisinin yapısını kökten dönüştürmektedir. Yapay zekâ, büyük veri, siber güvenlik, uydu istihbaratı ve kuantum şifreleme gibi gelişmeler, bilgi edinme ve analiz etme süreçlerini yeniden tanımlamaktadır.

Yapay zekâ destekli erken uyarı sistemleri, otomatik istihbarat analizleri ve “dijital arka kapı diplomasisi” modelleri, Türkiye’nin krizlere daha hızlı tepki vermesini sağlayacaktır. Türk Devletleri Teşkilatı, İslam İşbirliği Teşkilatı ve D-8 gibi yapılar üzerinden ortak siber güvenlik ağları kurmak, bölgesel dayanışmayı ve güven paylaşımını güçlendirebilir. Ayrıca, Türkiye’nin etik istihbarat anlayışını öne çıkararak insan hakları ve dijital etik ilkeleriyle uyumlu bir diplomasi yürütmesi, küresel ölçekte itibarlı bir örnek oluşturacaktır. Türkiye’nin istihbarat diplomasisini güçlendirmesi, sadece güvenlik değil; ekonomi, kültür ve kamu diplomasisi alanlarında da sinerjik bir etki yaratacaktır. İstihbarat diplomasisi, geleceğin dış politika araçları arasında en stratejik unsurlardan biri olacaktır. Türkiye, teknolojik kapasitesini artırarak ve diplomatik kanallarını dijitalleştirerek hem bölgesel krizlerde hem de küresel platformlarda etkili bir aktör konumuna yükselebilir.

Bu dönüşüm, klasik istihbarat anlayışının ötesinde; veri temelli, hızlı, etik ve çok boyutlu bir diplomasi modelinin inşasını ifade etmektedir. Türkiye’nin tarihsel arka kapı diplomasisi geleneği ile dijital çağın istihbarat teknolojilerini birleştirmesi, geleceğin küresel diplomasisinde belirleyici bir güç hâline getirebilir.

Kaynakça

Allison, G. & Zelikow, P. (1999). *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. New York: Longman.

Bar-Joseph, U. (2013). *Intelligence Intervention in the Politics of Democratic States*. Penn State University Press.

Çakır, F. (2021). “İstihbaratın Dış Politika Yapım Sürecindeki Rolü.” *Uluslararası Güvenlik ve Strateji Dergisi*, 8(2), 45–67.

Erbakan, N. (1997). *Yeni Bir Dünya ve Adil Düzen*. ESAM Yayınları.

Gürcan, M. (2022). *Türkiye’nin Asimetrik Diplomasi Araçları ve İstihbarat Stratejileri*. SETA Yayınları.

Lefebvre, S. (2003). “The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation.” *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 16(4), 527–542.

MIT Başkanlığı. (2024). *Milli İstihbarat ve Yeni Diplomasi Yaklaşımları*. Ankara.

Nye, J. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. PublicAffairs.

Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. PublicAffairs.

Treverton, G. F. (2009). *Intelligence for an Age of Terror*. Cambridge University Press.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi (2023). *Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı*.

T.C. Dışişleri Bakanlığı (2024). *Dijital Diplomasi ve Türkiye’nin Küresel Stratejileri Raporu*.

Parsi, T. (2017). *Losing an Enemy: Obama, Iran, and the Triumph of Diplomacy*. Yale University Press.

Rolland, N. (2017). *China’s Eurasian Century? Political and Strategic Implications of the Belt and Road Initiative*. National Bureau of Asian Research.

Dipnot:

***Enes GÜNEYLİ**

Milletlerarası Eğitim Teknoloji ve ARGE Merkezi – METAM Başkanı

PROF. DR. EROL GÖKA

www.kritikbakis.com

EN KOLAY EZBERLEDİĞİMİZ KISALTMA: AVM

Uluslararası Alışveriş Merkezleri ve Yatırımcıları Derneği'nin (ICSC) tanımına göre, "minimum 5 bin metrekare kiralanabilir alana sahip, en az 15 bağımsız bölümü olan ve tümü tesis olarak yönetilen kurumsal ticari gayrimenkullere" AVM deniyor. Türkiye'de bu tanıma uyan irili ufaklı onlarca AVM var, sayıları da şehirlerimizin hayatlarındaki rolleri de giderek artıyor. AVM sektörünün 'Pazarlama Oscarları' olarak bilinen ICSC Uluslararası Pazarlama Ödülleri'ne nedense en çok ülkemiz AVM'leri layık görülüyor. "AVM'lerin halkın gündelik hayatını değiştirme oranları"na göre ülkeleri sınlılandırırırsek Türkiye'nin açık ara ilk sırayı alacağı kesin. Hayatında ilk defa AVM gören birisi, hemen anlar ki, buralar uluslararası yatırımcının ülkemize ana giriş kapılarından. "Sen biliyor musun AVM'ler sayesinde ülkemizde kaç milyar dolarlık yabancı sermaye girişı oldu?" diye savunuyor zaten "AVMseverler" buraları. "Ne zararı var?" diyebilirsiniz. Ülkenin kendi kaynaklarının ve kültürünün gelişimine hizmet edecek alternatif yollar düşünülmüşse elbette zararı yok. Yabancı sermayeye bu devirde karşı çıkmak, ekonomik mecburiyetleri görmezden gelmek, inkâr etmek demek... Ama bu gerçek, AVM'ler aracılığıyla gelen yabancı sermayenin niteliğı üzerine düşünmemiz gereğini ortadan kaldırmıyor. Hem AVM'lerin kendileri hem de buralara yatırım yapan firmalar, aynı zamanda kültürel dönüşümün, yabancılaşmanın simgeleri. AVM sorununun büyük kısmı da buradan kaynaklanıyor. Ortada büyük bir kültürel sorun varken, yabancı yatırımı teşvik etmenin yegâne amacı, "dünyada olan tüm büyük markalar burada da olsun" olamaz, olmamalıdır. Ama galiba çoktan olmuş. Kulağıımıza kadar gelen "ünlü yabancı markaların AVM'lere itibar kazandırmak için kira ödememeleri" olgusu başka nasıl açıklanabilir ki... AVM'lerle birlikte toplumumuzdaki tüketim eğilimlerinin ve arazi-rant ilişkisinin nasıl artmış olduğunu, gören tüm gözler görüyor.

Belli bir alana birçok ticari mekân sığdırmanın ne demek olduğunu hesaplayabilmek için ille de müteahhit olmak gerekmiyor. Yangından mal kaçırır gibi şehrin sosyoekonomik hayatına, geleneksel, tarihsel dokusuna yapılan bu müdahalelerin ileride nelere mal olacağı konusunda kazançlarını esas alan girişimciler, yatırımcılar pek düşünmezler ama münevverler, siyasiler, düşünmek zorunda. Şehirlerimizin kaderini, insanımızın geleceğini sadece yatırımcının kar hesaplarına bırakamayız. Önce gökdelenlerle mahalle kültürümüz kaybolup gitti. Şimdi de AVM'lerle kanaatkârlığa ve dayanışmaya dayalı sosyal dokumuza geldi sıra. Bunları görmek için "inşaatçı kalkınma modeli"nden sıyrılıp gelenek bağıllığı ve tarih bilinciyle çevremize şöyle bir bakmak, bakabilmek, kaybettiklerimizin parayla pulla ölçülemeyeceğini anlamak gerekiyor. Gerçek olan ve lazım gelen muhafazakârlık tam da bu zaten!

Batıyı, ekonomiyi bilen uzmanlar, ülkemizdeki AVM'lerin böylesine hızla yaygınlaşmasında, sektörün şehirlerimizdeki gündelik hayatı altüst edecek kadar abartılı büyümesinde bir terslik görüyorlar, hatta bu durumu "azgelişmişlik işareti" olarak niteleyenler dahi var. Yanlış anlaşılmalı: Büyük metropollerde çalışan insanların her şeyi bir arada bulabilecekleri alışveriş merkezleri olması elbette yadırganmaz. Modernliğe, büyük şehirlere "evet" demişsek AVM benzeri oluşumlara ihtiyaç olacağını da tabii ki kabul ederiz. Ama bunun bir kuralı hem de sağlam bir kuralı olmalı. Şehrin ana dokusunu, yaşantısını, tarihi merkezleri bozmamalı, olabildiğince şehir dışında olmalı; kolay toplu taşım imkânları bulunmalı, insani bir yeşil alan ve çocukların bedava yararlanabileceğı oyun alanları içermeli mesela. Oysa bizdekilerin çoğu bu şartlardan azade. Böyle hesapsız kitapsız olunca da dev rantiyeler oluşması, adaletsizliklerin ortaya çıkması, şehrin özgün, otantik yaşantısında tahribatlar görülmesinin önüne

geçilemiyor... Ezberlediğimiz en kolay kısaltmalar arasına bir anda giriveren AVM, gündelik hayatımızda çoktan vazgeçilmezler arasında yerini aldı. Mütevazı sermaye hareketleriyle yaşayabilen çarşı esnafı, uluslararası destekli bu devasa merkezler karşısında eriyip gidiyor. Oysa geleneksel çarşı, dayanışmaya dayalı, bireysel katılıma açık, tarihle barışıktı; şehir estetiğine ve demokratik hayata daha uygundu. Daha da önemlisi, biçim ve öz olarak modernliğin sıkıntılarına karşı yeni bir medeniyet talebimizle örtüşüyordu. Mutlaka geleneksel çarşayı ihya etmenin ve şehirlerimizdeki tarihi dokuyu, esas yerleşim koreografisini barındıran eski planı ne pahasına olursa olsun korumanın yollarını arayıp bulmalıyız.

Niye dolduruyoruz şu AVM'leri?

Ne zaman AVM'lerle ilgili işe yarar, eleştirel birkaç cümle söyleseniz hemen soru hazır: "Ama insanlar seviyorlar, baksanıza tıka basa dolu hepsi?"

AVM'leri doldurduğumuz apaçık bir gerçek. Bir yıl ölçeğinde, ülkemizin her şehri birlikte düşünülp hesaplandığında yaklaşık 10 milyar insan AVM'lere akıyor. Bir kimsenin bir ay içinde AVM ziyaret etme sıklığı da çok fazla, 10'a yakın. Hafta sonları hafta içine göre daha fazla tercih ediliyor. AVM'lere gelen tüketicinin dışarıda yemek yeme sıklığı, ayda 7-8, bu sayı giderek artıyor. Bu oran İstanbul müşterilerinde Anadolu'ya göre daha yüksek. AVM memnuniyet oranının ise Anadolu'da daha yüksek olduğunu gösteriyor araştırmalar.

Hızlı şehirleşmemiz, daha doğrusu köylerden şehirlere insanlarımızın ekmek kavgası için göç etmek zorunda kalmasıyla şehirlerimizi AVM'lerin doldurması, at başı giden süreçler. Özellikle büyük şehirlerimizde insanımız, iş hayatından fırsat bulduğu hemen her zaman, ailesiyle vakit geçirmek, alışveriş yapmak, eğlenmek, dinlenmek ve arkadaşlarla görüşmek gibi nedenlerle AVM'lere geliyor.

AVM'ler, her yaştan insana cazip gelecek özelliklerle donatılıyor; her yaş grubuna özgü ilgi çekici etkinlikler planlanıyor. Buralar, sadece alışveriş değil eğlence, kültür-sanat etkinliği, karşılaşma-buluşma, hoş vakit geçirme imkânlarına da sahip havası verilmeye çalışılıyor. Tüm ihtiyaçları bir arada paket halinde sunan merkezlermiş gibi görünmeye özen gösteriliyor. Çünkü "hepsi bir arada" formülü modern tüketici için büyük bir auraya sahip. Ama tüm bunlar bahane, asıl amaç tüketim. Ne kadar çok tüketim olursa işler o kadar şahane.... AVM'leri tercih edenlerin motivasyon sıralamasına baksanıza: Alışveriş düşkünleri yüzde 28'lik oranla ilk sırada. Bu grubu yüzde 23 ile tasarruf odaklı müşteriler izliyor. Kalite takipçileri ise yüzde 21 ile üçüncü sırada. Son iki sırayı yüzde 15'le ihtiyaç odaklılar ve yüzde 13'le keyif odaklı müşteriler oluşturuyor. Hangi kategoriye ele alırsak alalım, tüketim gerçeğiyle karşılıyoruz, yani tam bir tüketim katedrali AVM'ler...

AVM denilince gençler için özel bir başlık açmak lazım. AVM'ler, gençlerimiz için hem marka tüketmenin hem kimliğinin bir parçası kıldığı markasını, tarzını oracıkta

sergilemenin, göstermenin, daha da önemlisi akranlarıyla zaman öldürmenin (evet, evet öldürmenin) arenası... Bu konuda yegâne mekân olma yolunda ilerliyorlar... Burada biraz nefeslenelim ve ayrıntısını sonraya bıraktığımız iki saptama yapalım.

Biz "AVM'lerde zaman öldürmek" deyip geçiyoruz ama gündelik hayata iktidar açısından bakarsak, "boş zamanın kurumsallaşması"nın bu biçiminden siyaset sosyolojisiyle ilgili ilginç sonuçlar çıkarabiliriz. AVM'lerin boş zamanı kurumsallaştırarak bir tür zapturapt altına alması birinci saptamamız. Şehrin agorasının yerini AVM'lerin alması, demokrasinin gerilemesi ve kamusal insanın yok olması ile yakından bağlantılı...

AVM'ler, vatandaş olma bilinci ile bir toplanma, karşılaşma, tartışma alanı asla değiller. Tam tersine tüketerek gerilim giderme, kafa dağıtma, tepkisizleşme mekânları. Buralardaki karşılaşmalar da esasen bu amaca hizmet ediyor.

İkinci saptamamız ise AVM'lerin bedenlerin markalaşması gibi tüketim toplumunun yeni bir veçhesine yol aması, imkan sağlaması. İnsanlar bir yandan kimliğinin bir parçası olarak satın aldığı markasını AVM'lerin geniş hollerinde sergilerken bir yandan da bizatihi "bedenlerin markalaşması" diye yeni bir olgunun ortaya çıkmasına yol açıyor. Önceleri, giysiler, takılar ve bedenini taşıma kimlik özelliğine sahipken şimdi bizatihi bedenin kendisi ana role soyunuyor. Spor salonlarının ve döğme kültürünün yaygınlaşmasıyla AVM'lerin gösteri toplumunun "beden" bölümüyle ilgili bir işlev de üstlendiğini gözlemliyorum.

Enformasyon teknolojileriyle nefes alıp veren gençler, AVM'lerde kendilerini küresel dünyanın bir neferi gibi hissediyorlar.

Giyimlerinin, tüketim ve sinema zevklerinin diğerlerinden hiç farklı olmadığı duygusu, onların dünyaya yabancılıklarını ortadan kaldırıyor. Bu kadar psikolojik çıkar sağlamasının yanı sıra bir de ailelerin AVM'leri güvenli buldukları için gençleri oralara yönlendirmelerini ekleyin... AVM yönetimleri de gençlerin bu farklılığının farkında. AVM'leri gençlerin ayrılamadıkları, biricik yuvaları haline getirmek için konserler yapılıyor, gençlere özgü mekânlar açılıyor durmaksızın.

Bilmem anlatabiliyor muyum AVM'lere ilginin bilinçli olmaktan ziyade tüketim toplumu şehir hayatının dayatmalarından kaynaklandığını. Kendi kültürümüze uygun şekilde inşa edemediğimiz şehirlerde özellikle gençlere, çocuklara yönelik cezbedici eğlence, verimli zaman geçirme ortamları olmadığı için, eğlence, oyun ve alışverişi aynı anda sunan bu mekânlara yönelmek zorunda kalındığını...

İhtiyacımızın ne olduğunu, neyi, nereden almamız gerektiğini, hangi takdirde mutlu olacağımız onlar belirliyor.

Bize sadece direktiflere uyarak kendimize yabancılaşmak kalıyor.

YASAKLI AYİN VE İCAT EDİLEN “TASAVVUF MUSİKİSİ”

SELÇUK KÜPÇÜK

www.kritikbakis.com

Rahmetli Nezih Uzel'den öğrendiğimize göre Cumhuriyet Dönemi'nde kamusal alana yansıyan ilk “Mevlevi Ayini” anma etkinliği 1953'te Konya'da bir sinema sahnesinde yapılmış. Ondan evvel yasak olduğu malum. “İlim adamları, yazarlar, bilge kişiler tarafından konferanslar”ın verildiği bu etkinlikte sanatçı Sadi Hoşses beraberindeki bir heyetle Ankara'dan gelerek Mevlevi kıyafeti giymeden Naat-ı Mevlana okumuş ve bu sırada ilk kez iki semazenin klasik kıyafetleri “tennure, destegül, hırka ve sikkeleri” üzerinde iken sahneye çıktığını anlatıyor Uzel. Bir sonraki yıl ise semazenler ile beraber “mutrıb” denilen müzisyenler de Mevlevi kıyafeti giyerek sahnede yer almışlar. Uzel, 1954 ve 55'i sema geleneğinin “tam kıvamını bulduğu yıllar” olarak değerlendiriyor. Demokrat Parti yılları yani.

1953'te bürokratik heyet ve toplum karşısına çıkan “Şeb-i Arus” törenlerindeki ağırlıklı kadronun ise Yenikapı Mevlevihanesi'nin tedrisatından geçenlerce oluşturulduğunu, bu heyet içerisinde ise sema'nın nasıl olması gerektiğini en iyi bilen kişinin de Yenikapı ve Galata'da kudüm vurmuş, o dönem önemli Mevlevi büyüklerinden Zekaiade Ahmet Efendi, Rauf Yekta ve Ahmet Avni Konuk'tan dersler almış Sadeddin Heper olduğunu not düşer (Nezih, Uzel, HaberTürk Tarih eki, 30 Ocak 2011, S 36). Ki, Orhan Okay'ın da Türk Edebiyatı dergisinin 1955 yılı Şubat ayındaki sayısında aynı önemi vurgulayıp “On yedi Aralık, Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin altı yüz seksen birinci ölüm yıldönümü idi. İhtifalleriyle, hususi radyo programlarıyla, Mevlana ayinleriyle şimdiye kadar görmediğimiz, alışığı

olmadığımız bir Mevlana haftası geçirdik” (Türk Edebiyatı, Şubat 1955, S 2) diye yazdığını görüyoruz.

Amerikalılar “derviş” görmek isteyince

Neyzen Kudsi Erguner'in, DP döneminde gerçekleştirilen bu ilk anma etkinliklerinin nasıl başladığı ile ilgili aktardığı bilgilerin de ilginç olduğunu söyleyelim. Soğuk Savaş yıllarına girilmesi ile gelişen Türkiye-ABD ilişkilerinin uzantısı olarak ülkemize gelen Amerikalı heyet için “o güne dek ziyareti dahi yasak olan Konya'daki Mevlana türbesi” gezdirilirken yabancı subay eşlerinden birisi dervişleri de görmek ister. Talep karşısında heyete rehberlik yapan görevliler için Erguner “panik” yaşandığını ve “eteklerinin tuttuğunu” anlatıyor.

Neticede bir derviş grubu bulunmaya çalışılır ve Ankara'da görev yapan neyzenler, askerî eczacı yüzbaşı Halil Can, harita subayı Selami Bertuğ ve kudümzen Sadettin Heper bir araya getirilerek Amerikalı misafirlere Mevlevi müziği örneği sunulur. Müzisyenler arasında Erguner'un o sırada üstegmen olan babasının da bulunduğunu öğreniyoruz. Gerçekleşen bu gösteriden sonra Konya'nın DP'li Belediye Başkanı ile dönemin valisi arasında gerginlik yaşanmasına rağmen ertesi yıl Mevlana gecesi düzenlenerek günümüze uzanan tarihsel hat bir şekilde başlatılmış olur.

Tabii o yıllarda Mevlevi müziği ile ilgili Konya'da yeterli müzik çevresi olmadığı için İstanbul'un imkânlarından yararlanıldığını, müzisyenlere Mevlevi kıyafetleri konusunda ise Kenan Rufağı'ya bağlı cemaatin yardımları dokunduğunu belirtiyor Erguner.

TRT’de denetimi aşmak için “Tasavvuf Musıkisi” terimini üreten Rahmetli Ergun Balcı

Ayin başlamadan evvel Konya valisinin katılımcı heyete karşı “Bu bir gösteridir, eğer birinizin Allah dediğini görür veya hissedersem derhal iptal ederim.” cümleleriyle tehditte bulunduğu da bahseder Erguner (Ayrılık Çeşmesi, 2016: 86).

1975’te İcat edilen “Tasavvuf Musıkisi”

İşte bu ve benzeri zorlukları aşmak için 1970’li yıllarda çare olarak, Ankara radyosunda Mevlevi müziğini de içeren bir “ilahi korosu” kurmayı amaçlayan Ahmet Hatipoğlu, radyocu Ergun Balcı’nın önerisi üzerine yasağcı zihniyeti ürkütmeyecek “Tasavvuf” kelimesinden yararlanıp “Tasavvuf Musıkisi” tanımını sürer ortaya. Gelenek içerisinde böyle bir tabir ve tanım kullanılmamasına rağmen yasağı aşmaya çabalayan bir gayret olarak Hatipoğlu’ndan günümüze uzanan bu isimlendirme için adeta “gelenğin icadı” değerlendirmesinde bulunabiliriz. “Tasavvuf Müziği” adını icat eden kişinin ise o yılların önemli radyocularından Ergun Balcı olduğunu yineleyelim. Balcı şöyle anlatır o yılları: “Eskiden tasavvuf müziği diye bir şey yoktu. Radyoda sınırlı ilahiler okunuyordu ama böyle bir isim yoktu. Dış yayınlar denetim dışıydı. Birkaç ilahi yayınladık. Çok güzel tepkiler aldık. Radyoya mektuplar yağdı. Ahmet Hatipoğlu ile dedelerimiz, ninelerimizin söylediklerinden repertuar oluşturduk. 1965-67 arasında bu şekilde 150 yayın yaptık. Dinî Yayınlar Müdürü Faruk Ermemiş bu kayıtları kullanmak istedi. Dini yayın tanımı tepki alacaktı. Madem tasavvuf edebiyatı var, neden tasavvuf müziği olmasın diye düşündüm ve bu türe tasavvuf müziği isini koydum, kabul edildi ve 1975’ten itibaren bu isimle anılmaya başlandı. İlk tasavvuf müziği korosu da böylece tambur ve vokal Ahmet Hatipoğlu, ney Arif Biçer, kemençe İhsan Özgen ve ritimde benden oluştu. 1977’de dönemin Ankara Radyosu Program Müdürü Gökçek Solok’un imzasıyla sadece erkeklerden kurulu Türk Tasavvuf Müziği Korusu yayın ve konserleri başladı” (Ergun Balcı ile Selim Efe Erdem’in gerçekleştirdiği söyleşiden, Star Pazar eki, 28 Nisan 2013).

“Buraya yobaz müzik giremez”

Süreç içerisinde kamusal alanda daha çok görülmeye

başlanan “Mevlevi Ayini” karşısında kimi zaman direnç göstermeye devam eden yerleşik bürokrasinin dışında Ankara Üniversitesinde 1960’ların sonuna doğru yaşanan bir olaydan da bahsetmek gerekli. Tanbur üstadı Erol Sayan’ın o yıllarda kurduğu 125 kişilik Türk Musıkisi korosunun Dil Tarih’te konser vereceği duyulunca fakültenin sol görüşlü öğrencileri “Buraya yobaz müzik giremez. Bu konseri sabote edeceğiz” tehdidinde bulunurlar. Konser başlarken solcu öğrencilerin sahneyi basacağı, 150 kişilik bir başka solcu öğrenci grubunun da dinleyici koltuklarından “yuh” çekerek engelleyeceklerini öğrenen Sayan, Ankara’daki “Teknik okulda ne kadar boksör, güreşçi varsa” güvenlik için topladıklarını ama koro “Ya Hazreti Mevlana” diye eserlere giriş yaptıkları andan itibaren salonda “çıt çıkmadığını” ve gelenlerin çok etkilendiklerini anlatır (Sayan, -Erol Sayan ile Selim Efe Erdem’in yaptığı söyleşiden, Star Pazar Eki, 16 Eylül 2012).

Geleneksel Türk müziğinin modernleşmesi meselesinde Mevlevihanenin katkısı bulunduğu hatta resmi ideolojinin müzik üzerindeki müdahaleci ve yasaklamayı tercih eden tutumu olmasa Osmanlı’dan Cumhuriyete sağlıklı bir aktarımın yapılabileceği de iddia edilebilir. Bunun en büyük delili sanırım, Mevlevi müziğinin yerleşik sazları yanına bir müddet sonra Galata Mevlevihanesi’ndeki icralara piyanonun dahil edilmesidir (Cinuçen Tanrıkorur, Osmanlı Dönemi Türk Musıkisi, 2011: 27). Ki, Mevlevi tekkelerinden yetişmelerine rağmen daha sonraları yerleşik üslubun dışında da başka müzikal arayışlara kapı aralayan neyzenlerin her zaman var olduğunu görüyoruz. Üstat neyzen Aka Gündüz Kutbay’ın dünyaca öneme sahip perküsyoncumuz Okay Temiz ile caz icralarına dahil olması ve bu müziğe Doğu’ya has mistik aura katması, Türkiye dışında yaşayan ve Mevlevi müziği geleneğinden gelen Kudsi Erguner’in başta “Sufi Jazz Project” çalışması olmak üzere bu tür birçok albüm yayınlaması, konserler vermesi, Yansımalar grubunun üretimleri vs. bu bağlamda değerlendirilmeye müsaittir. Ya da Türk caz müziğinin önemli isimleri Erol Pekcan, Tuna Ötenel, Kudret Öztoprak’ın 1978 yılında vaktiyle yaptıkları albüme “Jazz Semaî” ismini vermeleri tekke merkezli bu müzik geleneğinin ne kadar besleyici olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Gazze'nin Kıyısından, Kudüs'ün Kalbinden Yazmak

KEMAL ÖZTÜRK

www.kritikbakis.com

En son 7 yıl önce geldiğim Kudüs'te, o günden bugüne çok şey değişmiştir diye düşündüm. Sadece Kudüs'te değil aslında tüm dünyada birçok şey değişti bu süre içinde. Ancak Gazze savaşından bu yana gitmek istediğim ama bir türlü gidemediğim Filistin topraklarına bu sefer ayak basacağım için heyecanlandım.

Bir gazeteci için haberin kalbinde olmak, içinde yaşamak, kaynağında bulunmak sanırım en heyecan verici şey olsa gerek.

Gideceğim günün hemen ertesinde ABD Başkanı Trump Kudüs'e geleceği için bu seyahatim ayrıca büyük öneme sahipti benim için. Bir de Türkiye İsrail ilişkileri, benim yazılarım ve paylaşımlarımı düşünecek olursak, orada bir sorun yaşama ihtimalim de vardı.

Türkiye üzerinden uçuşlar kapatıldığı için Tel Aviv'e Atina üzerinden geldiğim. Ortamın gerilimini hissetmeye başladım. Pasaport kontrolünden itibaren de Türk olduğum için bana karşı davranışların farklılaştığını da gördüm tabi.

TÜRKLERE AYRI KÖTÜ MUAMELE

Son derece agresif biçimde sorular soran pasaport polisi, "sana daha fazla sorular sormalıyız" diyerek pasaportumu alıp farklı bir güvenlik odasına yönlendirdi beni.

"Hiç kimseye bunu yapmadınız bana neden yapıyorsunuz?" dedim. "İstediğimiz kadar soru sorarız, ülkeme giriş yapıyorsun, benim de soru sorma hakkım var" diyerek geçiştirdi.

Bir süre kapıda bekletildikten sonra iki sivil güvenlik görevlisinin bu kez daha agresif sorgulamasına muhatap oldum. Neden geldiğim, ne yapacağım, kaç gün kalacağım gibi klasik soruların haricinde daha rahatsız edici üslupla başka sorular geldi.

-Hangi haberleri yapacaksın?

-Trump konuşma yapacak onu izleyeceğim.

-24 saat sürmeden Trump ülkeden ayrılacak sonra ne yapacaksın?

-Esir değişimi var onları takip edeceğim.

-Esir değişimi değil, kaçırılan insanların değişimi o. Peki sonra ne yapacaksın?

-Ben gazeteciyim, burası da haberin merkezi birçok haber yapabilirim, yazı yazabilirim doğal olarak.

-Bana göre sen gazeteci değilsin.

-Burada uluslararası geçerli bir basın kartım var, sizin Başbakanlık Basın ofisine başvurum var. Bu kart Avrupa'da, Amerika'da da geçerli bir basın kartıdır.

-Avrupa da Amerika da umurumda değil, burası İsrail burada gazeteci değilsin. Sana sadece iki gün izin veriyorum. Sonra ülkeden ayrılacaksın.

-2 gün yeterli değil. Sebebi nedir bu kısa sürenin?

-Ben öyle istiyorum...

Küçük bir kağıda yazdıkları iki günlük giriş kartını, sanırım görebileceğim en kötü yüz ifadesiyle uzattı bana.

Tel Aviv havaalanından ayrılırken, çalıştığım NTV televizyonu ve Türkiye Dış İşleri Bakanlığı'na durumu bildirdim. Bugüne kadar hiç böyle bir durumla karşılaşmadığı, 2 günlük giriş vizesinin ilk defa verildiğini sonradan öğrendim. Bu durumun kabul edilemez olduğunu hem kurumum hem de Bakanlık ilgili muhataplarına iletiler ve uzun uğraşlarla, iki gün sonra sürenin 15 gün uzatıldığını bildirdiler bana.

Gergin başlayan ilk saatlerim İsrail'de bulunduğum 4 gün boyunca benzer geçti aslında. Hem ülke bir savaş ortamında olduğu için herkes aşırı gergindi, hem de Türk olduğumu öğrenen güvenlik görevlileri bana karşı son derece sert ve kaba davranıyorlardı. Özellikle de Mescidi Aksa'daki polisler.

Cami kapısındaki polisler benim ve yanımdaki iki arkadaşımın Türk olduğunu öğrendiklerinde tavırları daha da kabalaşıyor ve özel olarak kötü muamele yapıyorlardı bize. Camiye girmemize izin vermediler ve "gidin buradan, Türkiye'ye geri dönün" diye bir de bağırıldılar. Mıhabir arkadaşım Osman Terkan'ın ve benim bütün itirazlarımız hiçbir sonuç vermedi. Başka kapıdan girmeye çalıştık onlar da giremeyeceğimizi söyleyip bizi geri çevirdiler.

BİR DİRENİŞ SÖZÜ: "AZ KALDI"

İsrail polislerinin bize karşı aşırı kaba ve sert tutumu, Mescidi Aksa'nın kapısına yakın bir dükkanı olan Filistinli birinin dikkatini çekmiş olsa gerek. Okuduğu kitaptan başını kaldırdı ve "Bugün Ben Gvir içeride ayın yapacak o nedenle camiye kapattılar. Saat 15.00 de açarlar o zaman gelin" dedi.

Okuma gözlüklerinin üzerinden bakan bu sakın adam dikkatimi çekti, çünkü çok güzel Türkçe konuşuyordu. Kudüs'te bir zamanlar açık olan Yunus Emre Enstitüsü'nde öğrenmiş Türkçeyi.

Karşılaştığımız muameleden çok üzüldüğümüzü ve sinirlendiğimizi görünce beni çok etkileyen şöyle bir cümle kurdu: "Üzülmeyin, az kaldı."

Bu bilge adamın "az kaldı" sözü özgür Filistin davasına olan inancının ve işgale karşı direncinin dışavurumuydu aslında. Trump'ın barış planına değil, Filistin davasının tüm dünyada güçlenmesine güvendiği için "az kaldı" diyordu sanırım.

Öğleden sonra tekrar oraya geldik ve polislerin yine kaba davranışlarıyla karşılaştık ama bu kez Mescidi Aksa'ya girdik. İşgal altında yaşamının ne denli acı, ne denli yıpratıcı ve ne denli zor bir şey olduğunu ancak burada yaşayanlar anlayabilir. Her an keyfi bir şekilde camiye girmenize, bir caddede yürümenize izin vermeyebilirler. Sadece canı öyle istedi sizi itip kakabilir, kimliğinize el koyabilir ve dövebilir. Bunları yıllardır yaşayan Filistinlilerin ruh halini düşünün şimdi.

TRUMP'IN KONUŞMASINI DİNLEYEN BİR FİLİSTİNLİ

Dünyanın gözü Kudüs'te bulunan İsrail Parlamentosu'ndaydı. Geniş güvenlik önlemlerinin alıngı Parlamento'ya yürüyerek gitmek zorunda kaldık. İçeri gazeteci alınmıyordu, bu nedenle onlarca televizyon kanalı dışarıda bahçede kurdukları sistemle yayın yapıyordu.

Trump konuşmaya başladığında dışarıdaki herkes cep telefonlarından onu dinlemeye başladı. Sanırım dünyanın kriz merkezinde, 70 bin sivilin öldüğü bir ortamda, barıştan söz edildiği bir dönemde yapılmış en kötü konuşma olsa gerek. Damadının Yahudi olduğunu, kızının din değiştirdiğini, bakanlarının ne kadar "muhteşem" insanlar olduğunu bir televizyonun magazin programında konuşur gibi anlattı. En ilginç de 70 bin insanın ölümüne neden olsan İsrail ordusunun komutanının ne muhteşem biri olduğunu söyleyerek onu ayağa kaldırıp herkese alkışlatması oldu sanırım.

Parlamento yakınlarındaki bir markete gittiğimde orada çalışan bir Filistinli gencin cep telefonundan konuşmayı dinlediğini gördüm. Yıllardır çektiği işgal çilesinin bitmesini beklerden 70 Bin Filistinliyi öldüren ordu komutanının Trump tarafından alkışlatıldığını görünce ne düşünmüştür acaba? Sormaya çekindim.

Ancak daha sonra Doğu Kudüs'te, Batı Şeria'da, Ramallah'ta konuşabildiğin her Filistinliye Trump'ın konuşmasını ve barış planını sordum. Hepsisi öylesine sinirli ve öylesine gergindi ki, yüzlerinden okuyabiliyordum.

Trump'ın ciddiyetsiz bir şovmen olduğunu, asla doğruları söylemediğini ve Netanyahu'nun hiçbir anlaşmaya uymadığını söyledi hepsi. Umutsuz ve öfkeliydiler. Bir yandan Trump ve Netanyahu'ya bir yandan da bu soykırıma karşı gerekeni yapmayan İslam ülkelerinin liderlerine kızıyorlardı.

GAZZE'NİN SINIRINDA SOYKIRIMIN KALINTILARININ ÖNÜNDE

Kudüs'ün eski sokakları dünyanın en güzel yeridir bana göre. Binlerce yıllık tarihin izleri taşların üzerinde görülüyordu. Bir ara sokakta, yürümekten aşınmış ve parlamış taşların üzerinde oturdum. Bir akşam vaktiydi ve çok az insan geçiyordu sokaklardan. O sessizlik ortamında gittiğim tüm Filistin toprakları içinde insanların ne kadar üzgün ve mutsuz olduğunu düşündüm. Sonra benim kişisel olarak karşılaştığım kötü muameleyi ve bozulan dengemi hesaba katınca, bunun yüzlerce kat fazlasını yaşayan Filistinlilerin, onlarca yıldır yine de direnmelerinin muhteşem bir mücadele olduğunu anladım.

Sabah ilk işimiz Gazze sınırına gitmek oldu. Sederot yerleşim yerinde Kuzey Gazze'nin sınırına geldik. 7 Ekim'de yoğun çatışmaların yaşandığı bu bölgede hala yanmış bir aracın enkazını gördüm. Sınırdan beş yüz metre uzaklıkta bir yerde durduk ve kameramızı kurduk. Kameraman arkadaşım Cüneyt Ali Horozal zoom yaparak Gazze içinde Beit Hanun bölgesinde yıkılmış evlerin enkazlarını gösterdi bana. İçimde derin bir sızı ve isyan duygusu belirdi. Beş yüz metre ötemde dünyanın en acımasız savaşı oluyordu, insan eliyle katılık yaratılmıştı ve 70 bin sivil öldürülmüştü.

Ve beş yüz metre bu tarafta, İsrail şehirlerinde insanlar normal yaşamlarına devam ediyorlardı. Hiçbir şey yapmadan orada toprak yolun kenarına oturdum ve öylece uzaktan Gazze'yi izledim.

Sanırım mesleki hayatımın en acı veren anlarından birini yaşadım burada. Çaresizce Gazze'yi izlemek, tepesinde uçan insansız hava araçlarını, helikopterleri görmek ve bunların insan öldürmek için dolaştığını bilmek insan ruhunda ciddi bir sarsıntı yaratıyordu.

BARIŞ DEMEK İÇİN ÇOK ERKEN

Kudüs'ten Mısır'a geçerek şovuna devam eden Trump'ın konuşmalarını ve imzalanan niyet mektubunu Doğu Kudüs'te işgal edilmiş topraklarda izliyordum. Oturduğum yer Oslo anlaşmasıyla Filistin'e verilmiş topraklardı ve İsrail burayı zorla işgal edip İsrailli işgalci yerleşimcilere verdi. O zaman Nobel ödülü almayı başarmış bu anlaşmaya imza atanların yerine şimdi yenileri gelmiş ve yeni bir anlaşma imzalıyordu. Masada Filistinli ya da İsrailli biri yoktu. İşgal altında yaşayan Filistinlilerin ve onların hakkı olan devletin geleceği hakkında bir madde de yoktu. 90 yıldır eski Kudüs içinde küçük bir restoran işleten bir ailenin son temsilcisi olan Filistinli Mısır'daki tabloyu ve anlaşmayı sorduğumda şöyle dedi: "Şovdan başka bir şey değil. Trump yalancının teki, Netanyahu'da aynı. Buradan hiçbir şey çıkmaz." Umutsuzluk. Çaresizlik, öfke ve hüznün... Konuştuğum ve konuşmadığın her Filistinlinin yüzünde bunu gördüm maalesef...

Trump planının ilk aşamasının uygulaması ben oradayken gerçekleşti. Esirler bırakıldı, rehinelere alındı, bombalar büyük çoğunlukla durdu, fakat yardımların girmesine izin vermedi İsrail. En azından insan ölmüyor... sanırım anlaşmada hepimizi teselli eden şey burası oldu. Ölen rehinelere cenazelerinin enkaz altından çıkartılmasını bahane ederek kapıları açmayan ve ölümle tehdit eden İsrail yetkililerini ve ona destek veren Trump'ı görünce Filistinlilerin bu anlaşmanın uygulanabilir olmadığına olan inancını tam olarak anladım. Ruhsal hasta haline gelmiş İsrail ile anlaşma yapılamaz, onlar sadece güçten anlar. Umutsuzluğa kapıldığım anda o bilge Filistinlinin sözü aklıma geldi, "az kaldı"...

Sadece Allah'a güvenen bir yüreğin ifadesi içime biraz olsun umut doldurdu.

TÜRKİYE'YE DÖNERKEN KARŞILAŞTIĞIM YAHUDİ AİLESİ

İsrail'de Yahudi vatandaşlar için hayat normale dönmüştü. Tel Aviv'de ve diğer şehirlerde hayat normal akışındaydı.

Ancak işgal altında yaşayan Filistinliler için hayat daha zorlaşmıştı. Sadece güvenlik kuvvetlerinden değil artık sivil Yahudi vatandaşlar tarafından da kötü muamele görüyorlardı.

Barış onlar için çok uzaktı ve onlara sahip çıkacak devlet neredeyse çok azdı. Türkiye ve Katar'ı her zaman ayrı biçimde anıyor, onlara sevgi ve saygılarını gösteriyorlardı. Ancak yapayalnız hissettikleri aşıkardı. Öte yandan dünyanın dört bir yanında, yüzlerce milletten, dinden, etnik kimlikten milyonlarca insanın onlar için yaptıkları destek gösterileri umutlarını arttırmıştı. Filistin bayrağı yüz yıldır bu kadar çok ülkede dalgalanmamış, İsrail yüz yıldır bu kadar çok ülkede protesto edilip, nefretle anılmamıştı.

Karamsarlık ve ümit arasında gidip gelen bir ruh halleri vardı. Ancak dünyada bu kadar uzun süre, bu kadar güçlü devletlere karşı direnen ve teslim olmayan başka bir millet de görülmemiştir sanırım.

Bu duygular içinde Kudüs'ten ayrıldım. Havaalanında 10-15 kişilik bir Yahudi ailesine denk geldim. Başlarında kipalar, Yahudi dinine göre kesilmiş saçları ve bellerinden sarkan ipleriyle son derece dindar bir aile olduğu belliydi. Aynı uçağa bindik. Sonradan fark ettim ki Türkçe konuşuyorlardı. Aynı uçakla önce Atina'ya sonra İstanbul'a geldik. O kıyafetleriyle hiçbir sorun yaşamadan uçaktan indiler, arabalarına bindiler ve İstanbul'daki evlerine gittiler. Eminim hiçbir sorun yaşamadan da Sinagog'a gidip ibadetlerini yapacaklar. Aramızdaki ahlaki fark bu kadar netti.

Vehhabiliğin Temel Düşünce Esaslarının Teopolitik Analizi

Özet

Vehhabilik, bugünkü Suudi Arabistan toprakları içinde kalan Necd bölgesinde XVIII. yüzyılın ortalarında Muhammed b. Abdulvehhab'ın öğretileri doğrultusunda, benzerlerine İslam tarihinin muhtelif zamanlarında ve mekânlarında şahit olunan bir Selefî düşünce ekolü veya bir ıslah ve ihya hareketi iddiasıyla ortaya çıkmıştır.

Fakat Vehhabilik, sonraki yıllarda kendini konumlandığı siyasal bağlam içinde zamanla politikleşerek kendine has dini-siyasi bir hareket hüviyeti kazanmıştır. Öyle ki, yozlaştığı kabul edilen İslami anlayışın tasfiyesine yönelik üretilen Vehhabi öğretisi, bu siyasal bağlamın etkisiyle siyasi boyut kazanarak Vehhabiliği dini-politik bir hareket haline getirmiştir. Bu çalışmada, başlangıçta Müslümanlar arasında inanç ve dini pratikler düzleminde var olduğu düşünülen yozlaşmaya bir tepki olarak İslam'ın en saf haliyle yaşanabilir kılınmasını amaç edinerek ihyacı bir söylemle teşekkül eden Vehhabiliğin, Suud ailesi ile kurduğu ittifakın akabinde nasıl siyasal bir karakter kazandığı;

- Tevhid,
- Ulu'l-emre itaat,
- Emr-i bi'l ma'rûf ve nehy 'ani'l münker,
- Bid'at,
- El-velâ' ve'l-berâ'

gibi temel düşünce esasları üzerinden gösterilmeye çalışılacaktır.

Çalışma, Vehhabiliğin temel düşünce esaslarının bu ittifakla ilişkili olarak zaman içinde teopolitik bir söyleme evrildiği iddiası üzerine inşa edilmiştir. Bu iddia çerçevesinde çalışma, Vehhabiliğin belli başlı temel düşünce esaslarının zaman içinde dini anlam boyutlarının ötesine geçerek politik anlam boyutları da taşımaya başladığını göstermeyi amaçlamaktadır.

Yazan: Doç.Dr. Nurullah ÇAKMAKTAŞ
Orta Doğu Ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü,
Ortadoğu Sosyolojisi Ve Antropolojisi Anabilim Dalı
Kaynak: Divan dergisi, sayı 57-2024

GİRİŞ

Vehhabilik, bugünkü Suudi Arabistan toprakları içinde kalan Necd bölgesinde XVIII. yüzyılın ortalarında Muhammed b. Abdulvehhab'ın (ö. 1792) öğretileri doğrultusunda şekillenen dini-siyasi bir hareketin ve düşünce ekolünün adıdır.

İlk ortaya çıktığı zamanda Vehhabilik, benzerlerine İslam tarihinin muhtelif zamanlarında ve mekânlarında şahit olunan bir Selefî düşünce ekolü veya bir ıslah hareketi olarak temayüz etmiş olsa da sonraki yıllar ve asırlarda politikleşerek kendine has dini-siyasi bir hareket hüviyeti kazanmıştır.

Vehhabi düşüncenin kurucu ismi Muhammed b. Abdulvehhab'ın, yaşadığı dönemde Müslümanların inanç biçimlerinde ve uyguladıkları dini pratiklerde köklü bir yozlaşmanın, bozulmanın ve özden uzaklaşmanın olduğuna dair taşıdığı keskin kanaat, onu bu düşünce üretimini gerçekleştirmeye sevk etmiştir.

Buna göre o, Müslümanların İslam'ın temeli olan tevhid inancının safiyetini zedelediklerini ve şirk, küfür, ridde ve bid'at olarak kabul ettiği bir takım eylemleri icra ettiklerini düşünerek onların Cahiliye dönemine geri döndüğünü iddia etmiştir.

Ayrıca, Müslümanlar arasında dini öncülere "bağnazca" taklidin yaygınlaştığına inanmış; İslam'ı yeniden saflaştırmak ve onun safiyetini korumak adına dine sonradan eklemelendiğini düşündüğü ve bid'at, hurafe ve sapkınlık olarak nitelediği pek çok dini inanç ve pratiğe karşı da her türlü mücadele içinde olmayı zorunlu görmüştür. Zira o, kişinin Müslümanlığı için şahadeti yeterli görmemiş, bunun "saf" İslami davranış ve uygulamalarla birleştirilmesi gerektiğini; aksi takdirde Müslümanlar için irtidat tehlikesinin söz konusu olacağını savunmuştur.

Vehhabiliğin Siyasal Karakter Kazanması

İbn Abdulvehhab'ın, İbn Teymiyye (ö. 1328) ve İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 1350) gibi klasik dönemin önde gelen Selefî ulemasından ilham alarak inşa ettiği düşüncesi, yukarıda da ifade edildiği üzere aslında ilk başlarda XVIII. yüzyıl sonrası Müslüman dünyada sıkça görülmeye başlanan ihya ve ıslah hareketlerine benzeyen bir karakter taşımıştır. Fakat İbn Abdulvehhab'ın bu düşünce sistemine sempati duyan Dir'iyye Emiri ve ilk Suudi devletinin kurucusu Muhammed b. Suud ile 1744 yılında kurduğu ittifak, Vehhabiliği sadece bir dini düşünce biçimi olmaktan çıkarmış ve ona aynı zamanda dini-siyasi bir hareket karakteri kazandırmıştır.

Bu ittifaka göre:

- **Ulema (dini otorite):** İslam'ın yeniden ihyası amacıyla dini bid'at ve hurafelerden arındırarak inancın en saf haliyle toplumla tanışmasını sağlayacak, şeriatın ahlaki ve hukuki yönlerinin uygulanmasına öncülük edecektir.
- **Ümera (siyasi otorite):** Ulemanın bu dini ve sosyal alandaki taleplerine alan açacak, müdahale etmeyecek, destek verecek ve Vehhabi öğretilerin topluma yayılmasını sağlayacaktır.

Böylece ulema, halkın siyasal erke itaatini ve desteğini sağlamak için gerekli olan dini-siyasi doktrini inşa edecektir.

Üç Suudi Devleti ve Vehhabilik

XVIII. yüzyıl ortasında Necd bölgesinde Vehhabilik ile Suud ailesi arasında kurulan bu ittifak neticesinde **üç Suudi devleti** ortaya çıkmıştır:

1. **Birinci Suudi Devleti:** İbn Abdulvehhab zamanında kurulmuş, **1818'de Osmanlı müdahalesiyle** yıkılmıştır.
2. **İkinci Suudi Devleti:** Hemen ardından kurulmuş, **1891'de Reşid Oğulları** tarafından sona erdirilmiştir.
3. **Modern Suudi Arabistan: Abdurrahman b. Suud'un** Riyad'ı 1902'de geri almasıyla kurulmuş ve **1932'de** bugünkü Suudi Arabistan devletinin temelleri atılmıştır.

Dini-Siyasi Dönüşüm

Vehhabiliğin başlangıçta bir **ihya ve ıslah hareketi** olarak ortaya çıkması, onu sadece bir dini söylem olarak değil, aynı zamanda **politik bağlam içinde gelişen ve kurumsallaşan** bir hareket haline getirmiştir.

- Bu doktrin, bir yandan siyasal otoritenin meşruiyetini sağlamlaştıran bir dini-siyasi diskur,
- Diğer yandan ise öğretisinin yayılması için bir **siyasi otoriteye bağlı ideolojik söylem** haline gelmiştir.

Vehhabiliğin Temel Düşünce Esaslarının Teopolitik Analizi

Yukarıda ifade edildiği gibi Vehhabilik her ne kadar bir dini düşünce ekolü olarak ortaya çıkmış olsa da, henüz ortaya çıkış aşamasında ümerayla kurduğu ittifak onun aynı zamanda **teopolitik** bir karakter edinmesine sebep olmuştur. Bu sebeple aşağıdaki satırlarda Vehhabiliğin bu karakteri;

- **Tevhid,**
- **Ulu'l-emre itaat,**
- **Emr-i bi'l ma'rûf ve nehy 'ani'l münker,**
- **Bid'at**
- **El-velâ ve'l-berâ**

gibi Vehhabiliğin temel düşünce esasları üzerinden dini-siyasi bir perspektifle ele alınarak analiz edilecektir.

1. Siyasal Birliği Sağlamanın Bir Aracı Olarak Tevhid Düşüncesi

Vehhabi düşüncenin ilk şekillenmeye başladığı dönemden günümüze kadar devam eden süreçte, Vehhabi doktrinin **temel meselesi** ve özü **"tevhid"** inancı olmuştur.

Muhammed b. Abdulvehhab'ın ürettiği bu düşüncenin hareket noktası olan tevhid meselesi, sonraki dönemde doktrine katkı sunan diğer Vehhabi ulemânın da odak noktasını teşkil etmiştir.

Bu doktrinin bid'at, şirk, tarikat, şefaat ve tevessül gibi meseleleri tevhid inancı etrafında şekillenmiştir.

Vehhabiler, kendilerini "Vehhabiler" yerine "muvahhidûn" (tevhidi savunanlar) veya "ehlu't-tevhid" (tevhid ehlî) olarak adlandırmayı tercih etmişlerdir.

Tevhid inancının üç temel dayanağı vardır:

- Tevhîd-i Rubûbiyyet: Yaratıcılık, teklik ve hâkimiyetin yalnız Allah'a ait olduğunu belirtir.
- Tevhîd-i Ulûhiyyet: Yalnız Allah'a ibadet edilmesi gerektiğini ifade eder.
- Tevhîd-i Amelî: İman ile amelin ayrılmaz bir bütün olduğunu savunur.

Vehhabi düşüncede tevhîd-i ulûhiyyet, siyasi otoritenin varlığını gerektirir. Çünkü tevhidin toplumda hakkıyla uygulanması ancak siyasi güç ile mümkündür. Bu anlayış, bireyin ibadetini sadece Allah'a yönelttiği ölçüde, yöneticisine de kayıtsız şartsız itaat etmesini meşru kılar.

"Vehhabi düşüncede siyasi birlik, ilahi birliğin ön koşuludur."

"İbadet, itaatin nihai hedefidir."

Bu noktada, Vehhabi doktrinin iman-amel ilişkisi, geleneksel Sünni anlayıştan farklıdır. Sünnilikte iman-amel ayrılır; ancak Vehhabilikte, amel imanın bir parçası sayılmıştır. Bu yaklaşım, "tekfir" (dinden çıkarma) anlayışına zemin hazırlamıştır.

1. Siyasal Statükoyu İdâme Ettirmenin Aracı Olarak Ulu'l Emr'e İtaat Düşüncesi

"Müslüman topluma hükmeden devlet yöneticisine boyun eğme" anlamına gelen "ulu'l-emre itaat" ilkesi, Vehhabi siyaset düşüncesinin en belirgin özelliklerinden biridir.

Tüm Vehhabi düşünce geleneğinde ulema, dinden çıktığına dair bir hüküm bulunmadığı sürece devlet başkanına itaat etmeyi dini bir vecibe kabul etmiştir. Bu itaate dair asgari şart, yöneticinin iman-amel bütünlüğünü sergilemesi, yani namaz kılmasıdır.

"Fitne" korkusu, yönetime muhalefetin önünü kesmiştir. Yöneticiye karşı her türlü eleştiri, gösteri, protesto, hatta tavsiye mektubu bile "fitne" olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle, yöneticinin şeriata müdahale etmediği ve İslam'ın beş şartını koruduğu sürece ona itaat etmek zorunludur.

"Zalim bir yöneticiyle geçirilen 60 yıl, sultansız bir gecedenden hayırlıdır."

"Sultana başkaldırmakla çıkacak fitne, onun zulmünden beterdir."² İbn Abdulvehhab'ın Suud ailesiyle yaptığı ittifak sayesinde, iki siyasi meşruiyet aracı Vehhabi doktrine entegre edilmiştir:

- İstila (güç kullanarak iktidar ele geçirme)
- Tayin (miras yoluyla iktidarın devri)

Bu, yöneticinin fasık (günahkâr) veya cair (zalim) bile olsa ona mutlak itaat edilmesi gerektiği fikrini doğurmuştur.

Vehhabi siyaset düşüncesinde "hurûc" (başkaldırmak), sadece silahlı isyan değil; yöneticiyi eleştirmek, muhalefet etmek, yürüyüş yapmak, reform talebi içeren dilekçeler vermek gibi eylemleri de kapsar.

Bu anlayışa göre her tür siyasi muhalefet, yöneticiye karşı fitne çıkarmaktır.

Kur'an'daki "Allah'a, Peygambere ve ulu'l-emre itaat edin" ayeti, bu görüşün temel dayanağı olmuştur.

Modern dönemde yöneticinin şeriata çelişen yasalar çıkarması durumunda bile, **isyana değil, sabırlı tavsiyeye** yönelmek salık verilmiştir.

Örneğin, **İbn Bâz** bir fetvasında şöyle demiştir:

"Yöneticinin şeriata aykırı yasaları varsa bile, Allah onu değiştirene kadar ona 'ma'rufta itaat edilmeli, 'masiyet'te değil."⁵

Bu anlayışın özeti:

Gerçek İslam devleti, ancak ümmetin inancı saflaştırıldığında inşa edilebilir.

Dolayısıyla siyasi katılım veya başkaldırıyla değil, **tasfiye** ve **terbiye** yoluyla İslamlaşma sağlanmalıdır.

1. Vehhabi Siyaset Düşüncesinin Endoktrinasyonunda İşlevsel Bir Araç Olarak Emr-i Bî'l Ma'rûf ve Nehy-i 'Anî'l Münker Prensibi

Vehhabi düşünceye mensup olanlar, Vehhabiliğin her şeyden önce **cehalet, bid'at ve hurafelerle yozlaşmış dini düşüncenin saflaştırılması amacıyla ortaya çıkan bir ıslah hareketi** olduğunu düşünmektedir.

Bu yozlaşmayla mücadelede, **emr-i bî'l ma'rûf ve nehy-i 'anî'l münker** ilkesi;

- Tevhid inancının yerleşmesinde,
- Ulu'l-emr'e itaatin sağlanmasında,
- El-Velâ ve'l-Berâ prensibinin benimsetilmesinde

önemli bir ideolojik araç olmuştur.

Bu ilke, sadece dini değil **siyasi muhalefeti bastırma** aracı olarak da kullanılmıştır.

Vehhabi düşünceye göre, Müslüman toplumun **bid'at ve hurafelerden arındırılması, tevhid inancının yerleştirilmesi** ve **şirkten uzaklaştırılması** için bu ilkenin icra edilmesi **bir siyasi otoriteye** bağlıdır.

"Davet, devletin esas varlık sebebidir."

Devlet olmadan bu ilke layıkıyla uygulanamaz. Çünkü ehil olmayanlar hak ile batılı karıştırabilir.

Bu nedenle:

- **Devlet**, dini düzenin koruyucusu olmalı,
- **Toplum**, devlete biat etmeli,
- **Davet**, topluma saf tevhid inancını tebliğ etmeli.
- Ve eğer toplum bu daveti reddederse, **siyasal güç kullanılarak (cihat dahil)** müdahale edilmelidir.

Bu ilke tüm İslami gelenekte vardır. Ancak Vehhabilik bu ilkeyi **zorlayıcı ve yaptırımcı** bir şekilde uygulamıştır.

Katı ve baskıcı yaklaşımı nedeniyle **Hariciler** ile kıyaslanmıştır.

Vehhabi ulemanın bu ilke etrafında en çok ön plana çıkardığı alan **inanç ve ibadettir**.

İyiliği emretme ve kötülüğü men etme, herkesin gücüne göre şu şekilde uygulanmalıdır:

- 1- Eliyle,
- 2- Diliyle,
- 3- Kalbiyle.

Ancak ulema, bu ilkeyi siyasal yozlaşma için kullanmak yerine, otoriteye itaatsizlik olarak nitelendirerek siyasal alana karşı sessiz kalmıştır.

Bu durum, ilkenin otoriteye meşruiyet sağlamak için araçsallaştırıldığını göstermektedir.

20.yüzyılda bazı Sahve uleması, bu itaate dayalı anlayışı eleştirmiştir.

Örneğin:

- İslam toplumunda yöneticilere **tavsiye verebilecek seçkin bir grup** olan **ehlu'l-akd ve'l-hal** fikrini ortaya koymuşlardır.
- Rejime karşı yapılan başkaldırıları ise, genelde **yöneticiyi tekfir** ederek meşruiyet kazanmıştır.

5.Vehhabi Siyaset Düşüncesinin Dışlayıcı Karakterinin Oluşumunda Bir Araç Olarak Bid'at Düşüncesi

Bid'at, yani İslam'ın özünde bulunmayan düşünce ve pratiklerin dine sonradan eklenmesi, Vehhabi düşüncede en fazla önemsenen konulardan biridir.

Tüm Selefî geleneklerde olduğu gibi Vehhabilikte de, İslam'ın **Peygamber dönemiyle kemale erdiği** ve o dönemin dışında kalan her türlü dini unsurun **bid'at** kapsamında değerlendirildiği savunulmuştur.

"El-ittibâ' hayrun mine'l-ibtidâ" – Uymak, uydurmaktan hayırlıdır.

Zahiri Yorum ve Tarihsellik

Vehhabi gelenek, dini metinleri yorumlarken **lafızların zahiri anlamına** sadık kalmayı tercih eder.

Bu yaklaşım, **ilk nesillerin (Selef-i Sâlihîn)** dini en iyi şekilde anladığı ve dış etkilerle safiyetlerini bozmadığı fikrine dayanır.

Bu nedenle, sonradan üretilen her düşünce **"dinin dışına çıkmak"** olarak görülmüştür².

Bid'at Kavramı Aracılığıyla Dışlama

Bazı araştırmacılara göre, Selefî ve özelde Vehhabi gelenekte **bid'at kavramı**, farklı Müslüman kültürleri karşı **militer bir dışlama** aracı olarak kullanılmıştır³.

Vehhabilik ve Dışladığı Dini Gruplar

Vehhabilik, kendisini **Selef-i Salihîn'in temsilcisi** olarak görüp, Ehl-i Sünnet'in yegâne temsilciliğine soyunmuş, bu bağlamda:

- Şiiler,
- Süfiler,
- Felsefeciler,
- Kelâmcılar,
- Batı menşeli siyasal değerleri benimseyenler,

gibi kesimleri "bid'at ehli" olarak tanımlamıştır.

Şiilere Yaklaşım

Şiiler, özellikle **sahabe merkezli eleştirileri, imamlık anlayışı** ve **ehl-i beyt vurgusu** nedeniyle Vehhabilerce **şirk** ve **irtidat** ile suçlanmış, **İslam dışı** kabul edilmiştir⁴.

Sûfilere Yaklaşım

Sûfiler de, türbe ziyareti, rabita, tevessül ve mürşid kültürü gibi uygulamalarla tevhidi zedeledikleri gerekçesiyle **sart şekilde eleştirilmiş** ve dışlanmış⁵.

Hicaz'daki Uygulamalar ve Zorla Dayatma

Hicaz bölgesi, Vehhabilik öncesi farklı mezheplerin birlikte yaşadığı bir merkezdi. Ancak Suud rejimi bölgeyi ele geçirince, diğer mezheplerin varlığı yeraltına itilmiş, yalnızca Vehhabi yoruma izin verilmiştir⁶.

Modern Siyasal Düşünceye Tepki

Vehhabilik, modern siyasal kavramlara (özellikle **demokrasi, sekülerizm, milliyetçilik, liberalizm**) karşı da dışlayıcıdır.

Bu düşünceler, **şeriatı dışladığı, batı kökenli olduğu, toplumu böldüğü** ve **küfür rejimi oluşturduğu** gerekçesiyle **reddedilmiştir**⁷.

- Çok partili sistem,
- Sendikal örgütlenmeler,
- **İslam Devleti fikrini savunan siyasal İslamcılar**, dahi "batılılaşmış", dolayısıyla **meşruiyeti zayıf** görülmüştür⁸.

Anti-Entelektüel Yapı

Metinleri sadece lafzî yorumla değerlendiren bu yapı;

- Akıllı
- Rey'i
- Eleştirel düşüncüyü

göz ardı etmiştir. Bu da Vehhabiliği **dogmatik ve anti-entelektüel** bir yapıya dönüştürmüştür⁹.

El-Velâ ve'l-Berâ, genel anlamda "İslam'a dostça yaklaşanları dost edinmek, düşmanlık edenlerden uzak durmak" şeklinde tanımlanır.

Bu kavram, özellikle **gayrimüslimlerle** kurulacak ilişkinin sınırlarını çizmekte kullanılırken, **Vehhabi düşüncede** hem **dini**, hem **sosyal**, hem de **siyasal** boyutlar taşır.

Bu anlayış, Vehhabi teolojinin ve siyaset düşüncesinin en belirleyici yapı taşlarından biridir.

Velâ ve Berâ'nın Tanımı ve Genişletilmesi

- **Velâ**: Müslümanlara karşı dostluk, sevgi, şefkat.
- **Berâ**: Gayrimüslimlere düşmanlık, nefret ve her türlü ilişkiden uzak durma.

Vehhabi ulemaya göre gayrimüslimlere karşı:

- Kültürel yakınlaşma,
- Bayram kutlama,
- Ortak ittifaklar kurma,
- İlk selamı verme,
- Saygı gösterme,

gibi davranışlar yasaklanmalı ve yerine nefret, soğukluk, mesafe konulmalıdır.

Berâ'nın Müslümanlara Uygulanması

Bu yaklaşım sadece gayrimüslimlere değil, **Vehhabi tevhid anlayışına uymayan Müslümanlara** da uygulanır.

Vehhabi ulemaya göre bu kişilerden uzak durmayanlar bile **irtidat** tehlikesiyle karşı karşıyadırlar².

İbn Bâz ve Sert Yaklaşım

Ünlü Vehhabi alim **İbn Bâz**, Vehhabi teolojisini benimsemeyen Müslümanları:

- Müşrik,
- Mürted,
- Sapık,
- Bid'at ehli

olarak nitelemiş ve bunlardan uzak durulmasını şart koşmuştur³.

Osmanlılara Düşmanlık ve Siyasi Boyut

1.yüzyılda **Osmanlı Devleti**, Vehhabilik açısından en önemli öteki olarak görülmüştür.

- **Şirkle ilişkilendirilen uygulamaları,**
- **Tasavvufi olan yakınlığı,**
- **Halifelik iddiası,**

nedenleriyle Osmanlı, **Dâru'l-Küfr** ilan edilmiş, destekleyenler de **kâfir** sayılmıştır⁴.

Bu siyasi düşmanlık, **el-Velâ ve'l-Berâ'nın ilk kez siyasi düzlemde araçsallaştırılmasına** neden olmuştur.

1. Yüzyılda Krizler ve Çatışmalar

2.yüzyılda Suudi Arabistan'ın:

- Batıyla olan ekonomik/askeri ilişkileri,
- Petrol iş birlikleri,
- ABD ile müttefikliği,

bu düşüncenin pratiğinde **büyük bir kriz** yaratmıştır⁵.

Örnek Krizler:

1. 1920'ler – İhvan Hareketi Başkaldırısı:

2.Kral Abdulaziz'in İngiltere ve Ürdün ile ateşkese gitmesini, **Berâ ilkesine aykırı** bularak isyan etmişlerdir.

3. 1979 Kâbe Baskını – Cüheyman el-Uteybi:

4.Suud yönetimini ABD ile ilişkileri nedeniyle tekfir ederek kutsal mekâna saldırmıştır.

5. El-Kaide'nin Doğuşu:

6.ABD ile ittifaka giren Suudi Arabistan, **Bin Ladin** ve benzeri Cihadî Selefilerce Berâ'ya ihanetle suçlanmıştır⁶⁷.

Velâ ilkesinin Daraltılması ve Resmi Ulemânın Rolü

Bu krizlerin ardından Suudi devleti, dini kurumları **siyasete daha bağımlı hale getirerek** denetim altına aldı.

Örneğin:

- **Hey'etü Kibârî'l-'Ulemâ** gibi resmi dini yapılar kuruldu.
- Ulemâ, "Berâ sosyal ilişkide geçerli, siyasi ilişkide geçerli değil" fetvaları verdi.
- **İbn Bâz**, ABD askerlerinin Körfez Savaşı'nda ülkeye girişine **Velâ ilkesini esneterek** fetva verdi.

Sonuç Olarak

El-Velâ ve'l-Berâ doktrini, Vehhabi ideolojinin hem **en güçlü silahı** olmuş hem de **en büyük sınavına** dönüşmüştür. Suudi devleti bu doktrini korumak ile Batı ittifaklarını yürütmek arasında denge kurmakta zorlanmış; ulemâ ise bu gerilimi fetvalarla **meşrulaştırma** yoluna gitmiştir.

Sonuç

Bu çalışmada, XVIII. yüzyılda bir **ıslah ve ihya hareketi** olarak ortaya çıkan **Vehhabilik'in**, zamanla nasıl bir **teopolitik söyleme** dönüştüğü ele alınmıştır.

Muhammed b. Abdulvehhab ile Suud ailesi arasında 1744 yılında kurulan ittifak, Vehhabiliği yalnızca bir **dini düşünce ekolü** olmaktan çıkararak, **dini-siyasi bir harekete** dönüştürmüştür.

Bu dönüşümle birlikte:

- Tevhid, yalnızca itikadi değil siyasi birlik sağlayan bir doktrin,
- Ulu'l-emre itaat, otoriteye boyun eğmeyi meşrulaştıran bir araç,
- Emr-i bi'l ma'rûf ve nehy-i 'ani'l münker, toplumu denetim altına alma mekanizması,
- Bid'at, farklı yorumları dışlama aracı,
- El-Velâ ve'l-Berâ, ötekiyle ilişkiyi kontrol eden bir siyasi ideoloji

haline gelmiştir.

Vehhabi düşüncenin bu esasları, ilk bakışta dini birer öğreti gibi görünmekle birlikte, özellikle Suud rejimiyle kurulan ilişkiler bağlamında politik anlam boyutları kazanmıştır.

Bu anlamda Vehhabilik, yalnızca dini değil, aynı zamanda politik bir kurumsallaşmaya dönüşmüş; devletin meşruiyetini sağlamada ve muhalefeti bastırmada ideolojik destek sağlamıştır.

Ancak zamanla ortaya çıkan:

- Batı ile kurulan ilişkiler,
- Modernleşme baskıları,
- Uluslararası ittifaklar,
- Petrol siyaseti,

gibi dinamikler, bu doktrinin hem iç bütünlüğünü zedelemiş, hem de siyasi pratikle çeliştiği alanları gözler önüne sermiştir.

Sonuç olarak:

Vehhabiliğin temel düşünce esasları, yalnızca dini amaçlarla değil, aynı zamanda siyasi amaçlarla da işlevselleştirilmiş; böylece Vehhabilik bir teopolitik sistem haline gelmiştir.

Dipnotlar:

Dipnot 1: Ahmed El-Kâtib, Cuzûru'l-İstibdâd fî'l-Fikri's-Siyâsî el-Vehhâbi: Kırâ'et tahliliyye (Beyrut: Ahmed el-Katib, 2011), s. 69, 80, 92.

Dipnot 2: David Commins, The Wahhabi Mission and Saudi Arabia (London: I.B. Tauris & Co Ltd, 2006), s. 105–107;

Madawi al-Rasheed, A History of Saudi Arabia (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), s. 13–37.

Dipnot 3: Madawi Al-Rasheed, Contesting the Saudi State: Islamic Voices from a New Generation (Cambridge: Cambridge University Press, 2007), s. 26, 32.

1.Muhammed Ebû Rummân, es-Selefiyyûn ve'r-Rabî'u'l-'Arabî: Suâlu'd-Dîn ve'd-Dimukrâtiyye fî's-Siyâseti'l-'Arabiyye, (Beyrut: Merkezu Dirâsâtî'l-Vahdeti'l-'Arabiyye, 2014), s. 57. [\[D\]](#)

2.Ahmed el-Kâtib, Cuzûru'l-İstibdâd, s. 77; Mehmet Ali Büyükkara, İhvan'dan Cüheyman'a Suudi Arabistan ve Vehhâbilik, (İstanbul: Rağbet Yay., 2010), s. 25. [\[D\]](#)

3.Muhammed 'İmâra, Es-Selefiyye, (Tunus: Dâru'l-Ma'ârif, t.y.), s. 13. [\[D\]](#)

Bin Ğâlib, "Es-Selefiyyetu's-Su'ûdiyye fî Meydâni's-Sulta," Ez-Zâhiretu's-Selefiyye: et-Te'addudiyyetu't-Tanzîmiyye ve's-Siyâsât, ed. Beşir Mûsa Nâfi' ve diğerleri (Doha: Merkezu'l-Cezîre li'd-Dirâsât, 2014), s. 38; 'İmâra, Es-Selefiyye, s. 47–48. [\[D\]](#)

Ebû Rummân, es-Selefiyyûn, s. 82; 'İmâra, Es-Selefiyye, s. 47–51; Al-Rasheed, Contesting the Saudi State, s. 41, 50. [\[D\]](#)

Ahmed el-Kâtib, Cuzûru'l-İstibdâd, s. 136–138; Al-Rasheed, Contesting the Saudi State, s. 46. [\[D\]](#)

Ahmed el-Kâtib, Cuzûru'l-İstibdâd, s. 234–235; Al-Rasheed, Contesting the Saudi State, s. 50. [\[D\]](#)

Al-Rasheed, Contesting the Saudi State, s. 48–49, 51; Ahmed el-Kâtib, Cuzûru'l-İstibdâd, s. 241. [\[D\]](#)

Ebû Rummân, es-Selefiyyûn, s. 75–76. [\[D\]](#)

Mehmet Ali Büyükkara, İhvan'dan Cüheyman'a Suudi Arabistan, s. 26–27. [\[D\]](#)

Ethem Ruhi Fırlalı, Çağımızda İtikadi İslâm Mezhepleri (Ankara: Selçuk Yayınları, 1996), s. 115. [\[D\]](#)

Bin Ğâlib, “Es-Selefiyyetu’s-Su’ûdiyye fî Meydâni’s-Sulta”, s. 38–39; Al-Rasheed, Contesting the Saudi State, s. 53–54. [📄](#)

‘Îmâra, Es-Selefiyye, s. 21–22; Mehmet Kubat, “Selefi Perspektifin Tarihselliği,” İslami Araştırmalar Dergisi, 17/3 (2004), s. 242. [📄](#)

Kubat, “Selefi Perspektifin Tarihselliği,” 241–242; İşcan, “Selefilğin İhyacılığı ve Dini Düşüncede Yenilik,” s. 28. [📄](#)

Olivier Roy, Küreselleşen İslam (İstanbul: Metis Yay., 2003), s. 134–135; İşcan, “Selefilğin İhyacılığı ve Dini Düşüncede Yenilik,” 41. [📄](#)

Ahmed el-Kâtib, Cuzûru’l-İstibdâd, s. 82–83. [📄](#)

Süleyman Uludağ, İslam Düşüncesinin Yapısı (İstanbul: Dergâh Yay., 1994), s. 62–88; ‘Îmâra, Es-Selefiyye, s. 31. [📄](#)

Al-Rasheed, Contesting the Saudi State, s. 28–29; el-Kâtib, Cuzûru’l-İstibdâd, s. 184, 187. [📄](#)

Al-Rasheed, Contesting the Saudi State, s. 23. [📄](#)

Ebû Rummân, es-Selefiyyûn, s. 78–79; el-Kâtib, Cuzûru’l-İstibdâd, s. 237–241; Mehmet Ali Büyükkara, “11 Eylül’le Derinleşen Ayrılık: Suudî Selefiyye ve Cihâdî Selefiyye,” Dini Araştırmalar, 7/20 (2004), s. 225–233. [📄](#)

Olivier Roy, Küreselleşen İslam, s. 125–127. [📄](#)

Ötekiyle İlişkinin Sınırlarını Kontrol Etmede Bir Araç Olarak El-Velâ ve’l-Berâ Düşüncesi

Mohamed Bin Ali, The Roots of Religious Extremism: Understanding the Salafi Doctrine of Al-Wala’ wal Bara’ (London: Imperial College Press, 2016), s. 138, 147–148; Al-Rasheed, Contesting the Saudi State, s. 36. [📄](#)

Bin Ali, The Roots of Religious Extremism, s. 126–127. [📄](#)

Ahmad Moussalli, “Wahhabism, Salafism and Islamism: Who Is The Enemy?,” Conflicts Forum, January 2009, s. 8; Al-Rasheed, Contesting the Saudi State, s. 36. [📄](#)

Ahmed el-Kâtib, Cuzûru’l-İstibdâd, s. 150–151; Bin Ali, The Roots of Religious Extremism, s. 127, 141. [📄](#)

Bin Ğâlib, “Es-Selefiyyetu’s-Su’ûdiyye fî Meydâni’s-Sulta”, s. 39; Bin Ali, The Roots of Religious Extremism, s. 146. [📄](#)

Bin Ğâlib, “Es-Selefiyyetu’s-Su’ûdiyye fî Meydâni’s-Sulta”, s. 39–40. [📄](#)

Joas Wagemakers, “The Enduring Legacy of the Second Saudi State: Quietist and Radical Wahhabi Contestations of al-Wala’ wa-l-Bara’,” International Journal of Middle East Studies, 44 (2012), s. 99–104. [📄](#)

Kaynakça

- Al-Dakhil, Khalid S.
- “Wahhabism as an Ideology of State Formation.”
- Religion and Politics in Saudi Arabia: Wahhabism and the State,
- Mohammed Ayooob ve Hasan Kosebalaban. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2009.
- Al-Rasheed, Madawi.
- A History of Saudi Arabia.
- Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Al-Rasheed, Madawi.
- Contesting the Saudi State: Islamic Voices from a New Generation.
- Cambridge: Cambridge University Press, 2007.

- Bin Ali, Mohamed.
- The Roots of Religious Extremism: Understanding the Salafi Doctrine of Al-Wala’ wal Bara’.
- London: Imperial College Press, 2016.
- Bin Ğâ
- “Es-Selefiyyetu’s-Su’ûdiyye fî Meydâni’s-Sulta.”
- Ez-Zâhiretu’s-Selefiyye: et-Te’addidiyyetu’t-Tanzîmiyye ve’s-Siyâsât.
- Ed. Beşir Mûsa Nâfi’ ve diğerleri. Doha: Merkezu’l-Cezîre li’l-Dirâsât, 2014.
- Büyükkara, Mehmet Ali.
- İhvan’dan Cüheyman’a Suudi Arabistan ve Vehhâbîlik.
- İstanbul: Rağbet Yayınları, 2010.
- Büyükkara, Mehmet Ali.
- “11 Eylül’le Derinleşen Ayrılık: Suudî Selefiyye ve Cihâdî Selefiyye.”
- Dini Araştırmalar, 7/20 (2004): s. 225–233.
- Ebû Rummân, Muhammed.
- es-Selefiyyûn ve’r-Rabî’u’l-‘Arabî: Suâlu’d-Dîn ve’d-Dîmukrâtiyye fi’s-Siyâseti’l-‘
- Beyrut: Merkezu Dirâsâti’l-Vahdeti’l-Arabiyye, 2014.
- Fiğlalı, Ethem Ruhi.
- Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri.
- Ankara: Selçuk Yayınları, 1996.
- Îmâra, Muhammed.
- Es-Selefiyye.
- Tunus: Dâru’l-Ma’ârif, ts.
- İşcan, İsmail.
- “Selefilğin İhyacılığı ve Dini Düşüncede Yenilik.”
- İslami Araştırmalar Dergisi, 17/3 (2004): s. 27–45.
- Kubat, Mehmet.
- “Selefi Perspektifin Tarihselliği”
- İslami Araştırmalar Dergisi, 17/3 (2004): s. 235–251.
- Moussalli, Ahmad.
- “Wahhabism, Salafism and Islamism: Who Is The Enemy?”
- Conflicts Forum, January 2009.
- Roy, Olivier.
- Küreselleşen İslam.
- Ç Cüneyt Ülserver. İstanbul: Metis Yayınları, 2003.
- Uludağ, Süleyman.
- İslam Düşüncesinin Yapısı.
- İstanbul: Dergâh Yayınları, 1994.
- Wagemakers, Joas.
- “The Enduring Legacy of the Second Saudi State: Quietist and Radical Wahhabi Contestations of al-Wala’ wa-l-Bara’.”
- International Journal of Middle East Studies, 44 (2012): s. 93–110.
- el-Kâtib, Ahmed.
- Cuzûru’l-İstibdâd fî’l-Fikri’s-Siyâsî el-Vehhâbî: Kırâ’e tahlîliyye.
- Beyrut: Ahmed el-Kâtib, 2011.
- Commins, David.
- The Wahhabi Mission and Saudi Arabia.
- London: I.B. Tauris & Co Ltd, 2006.

NADİR AŞÇI
www.kritikbakis.com

Şu Torbadan Bir Müsabaka Seçelim

1984 Avrupa Şampiyonası finali. Fransa ile İspanya milli takımları karşılaşıyorlar. Fransızların 10 numarası Michel Platini on sekiz yayının hemen yanından kazanılan frikik atışında sağ ayağının içiyle öyle yumuşak bir plase gönderiyor ki kaleye, sanırım İspanyol kaleci Arconada da bu yumuşaklığa aldanıp topu kontrol ederim sanarak soluna doğru uzanıyor. Fakat topun sol koltuğunun altından geçmesine engel olamıyor. Henüz yedi yaşında olmama rağmen o golün Platini'nin vuruş ustalığından değil Arconada'nın bariz hatasından kaynaklandığını idrak edecek durumdayım fakat yine de Platini'nin vuruşundaki muazzam yeteneğin hakkını da vermek istiyorum bir çocuk cömertliğiyle. Milli maçların, lig maçlarından daha uzun sürede karşımıza çıktığını bildiğimden ilk iş olarak Platini'nin oynadığı kulübü öğreniyorum. Şimdiki gibi elimizin altında internet olmadığından benim bilgiye ulaşma sürem günleri, haftaları bulabiliyor. Juventus'ta oynadığını öğrendikten sonra o gün itibarıyla koyu bir Juve taraftarı oluyorum ve Juve'nin lig maçlarını tek kanalımız olan TRT'den hatta TV 1'den takip edebildiğim kadar takip etmeyi kendime bir vazife olarak belirliyorum. Fakat çok sürmüyor Juventus aşkım. 86'da Maradona ve saz arkadaşlarıyla tanışınca bu kez, aynı tetkiki Maradona için yapıyorum. Maradona-Napoli ikilisi ile televizyon bağlamında çok mesaimiz olmadığı için sanırım, ben o Arjantin takımının efsanelerinden uzun boylu forvet Jorge Valdano'nun oynadığı takım olan Real Madrid'i seçiyorum. Yeni seçtiğim Real Madrid'in, Buyo, Chendo, Butragueno, Martin Vazques, Hugo Sanchez, Santilana gibi Jorge Valdano ile aşık

atabilecek nice futbolcuyla barındırdığını görünce taraftarlık transferimde isabet kaydettiğimi anlamıştım. Sonraki yıllarda futbol arşivi okumalarım da başlayınca aslında Real Madrid'in dünya üzerindeki futbol takımlarının güç ve sosyoloji bağlamında en iyisi, en büyüğü olduğunu da öğrenmiş bulunuyordum.

Bahsini ettiğim yıllar tek kanallı Türkiye yılları olduğu için biz futbol tutkunları için oldukça sönük geçen yıllardı. TRT her hafta sonu lig maçlarımızdan birkaç tanesini bizlere bilabedel seyrettiriyordu. Avrupa liglerinden naklen müsabaka yayını yoktu fakat Avrupa liginin özetlerinden mahrum bırakmıyordu bizi TRT. Kapitalizmin evlerimizde tahakküm kurmaya başlamadığı yıllar olduğu için Dünya Kupası ve Avrupa Şampiyonası müsabakaları biz katılmasak da evlerimize naklen ulaşıyordu. Bunun yanında ipe çektiğimiz Şampiyon Kulüpler Kupası, Kupa Galipleri Kupası ve UEFA Kupası gibi üçlü bir organizasyon vardı ki, bu turnuvalarda oynanan her müsabakayı televizyondan izleyemesek de, bir iki tur ileri gidebilen takımlarımızın maçlarını naklen seyretme bahtıyarlığı yaşıyorduk. Bu üç organizasyonun çeyrek final, yarı final ve final müsabakaları ise mutlaka ve mutlaka TRT tarafından verilirdi.

Biz de finalde oynayan takımlardan birine birinci turda, ikinci turda falan elenmişsek, hatta elenmemize rağmen kazara maçlardan birini kazanmışsak, yendiğimiz takımın finaldeki maçını seyretmek gibi saçma bir mutlulukla maçı izlerdik. 87-88 sezonunda dediğim şey vuku bulmuş, Galatasaray, PSV Eindhoven'e elenmiş ama maçlardan birini kazanmıştı.

PSV o turnuvada sadece Galatasaray'a kaybedip Kupayı kazanınca bizim anlı şanlı medyamız en az iki sene bayram etmişti, Kupa'yı, sadece Galatasaray'ın yendiği PSV aldı diye. İşte o enteresan yıllarda ben hep zaten ayda yılda bir seyredibildiğimiz maçlardan Real Madrid – Juventus müsabakalarının izini sürerdim. Eski bir Juventuslu yeni bir Real Madridli olarak... Bu iki takım da bulundukları konum itibarıyla konjenktörün en erken ihtimalle çeyrek finalinden önce karşılaşmayacağı için Şubat-Mart ayları bu kovalamaca için uygun olan araydı.

Real Madrid ve Juventus gibi köklü ve güçlü takımların çeyrek final öncesi karşı karşıya gelme ihtimali geçmiş yıllar itibarıyla tamamen takım dengeleriyle ilgiliydi. Zira ikisinin de ilk turlarda sürpriz sayılabilecek bir yenilgiye uğramaları neredeyse imkansızla yakındı. Takım içi oyuncu dengeleriyle ve ekonomik verilerle zaten Avrupa'nın ikinci, üçüncü sınıf takımlarına fark atmış olan Real Madrid, Juventus, Milan, Liverpool diye saymaya devam edeceğimiz kalbur üstü takımların ara turlardan birinde kazaya kurban gitmesi ne UEFA'nın ne yöneticilerin ne basının ne de futbol seyircilerinin isteyeceği bir şeydi. Futbol seyirciliğinde ölçü kaliteli ve nitelikli bir müsabaka seyretmektir. En azından futbol seyircisi, taraftarı olmadığı takımların müsabakalarını seyrederken, iki takımı da birbirine denk görmek ister. Ortada bir heyecan ve hiç bitmeyen bir tempo görmek ister. İnsan ontolojik olarak buna meylederken, oynanan oyun da ontolojisi bağlamında iki denk takımın karşılaşması sonunda "seyirlik" bir zevk verebilir. Manchester United, Avrupa Kupaları finallerinden birinde söz gelimi Lüksemburg liginin en iyi takımıyla bile oynasa, Lüksemburg liginin zaten vasatın altında olmasından kaynaklanan bir durumla o müsabakanın "seyredilebilir" ihtimali zayıflar. Taraftarı olmadığı bir müsabakayı seyreden futbol tutkunu bir insan, topun bir tenis maçında olduğu gibi iki rakip arasında sürekli gidip gelmesinden yanadır. Bu gerçeğin başından beri farkında olan organizasyon yetkilileri metot olarak iki denk takımın erken turlarda karşılaşma ihtimalini hep düşük tutmuşlardır. İki denk takım kavramına sadece "güçlü" takımlar girmiyor elbet. İki "zayıf" takımın da birbirine denk düşmesi olabildiğince engellenmiştir. Çünkü bu eşleşmenin doğal sonucu olarak zayıf takımlardan biri elenecek ve ileriki turlarda güçlü takımların önüne atılabilecek zayıf takım sayısı azalacaktır. Yerleşik görgünün buna karşı çıkması son derece olağan bu yönüyle bakarsak. Sistem hep bir güçlü takımın bir zayıf takımla eşleşmesi üzerine kurulmuştur ki, tabiat kanunlarına mugayir bir işleyiş olmasın. Erken turlardan zayıf rakiplerini eleye eleye gelen üst düzey takımların genellikle çarpışma sahaları çeyrek finalden itibaren oluyor haliyle. Çeyrek finallerde, yarı finallerde ağdan kaçan küçük balık kıvamında takımlar ara sıra olsa da, genel düzenek iki "güçlü" takımın finalde milyonları sahaya ve ekrana kilitlemesi olarak vuku buluyor. UEFA'nın birkaç yıldır Avrupa Kupalarında birçok futbolseverin tam olarak şıp diye anlayamadığı,

idrak etmekte zorlandığı değişikliği ile orta ve hafif düzeydeki takımların üst turlara çıkma şansı artıyor gibi gözüксе de kazın ayağı hâlâ öyle değil.

Değişen şey yapılan müsabaka sayısının ve çeşitliliğinin artırılması sadece.

Önceden gruplarda karıncaları ezen filler, yapılan değişikliklerle şimdi gruplara ayrılmadan önüne gelen karıncaları ezip geçiyor.

Dolayısıyla sistemi ne kadar revize ederlerse etsinler, bir PAOK – Malmö finali seyretme olasılığımız, bir Bayern Münih – Arsenal finali seyretme olasılığının çok çok gerisinde.

Yapılan değişiklikler zayıf halkayı daha yukarı çekmek için değil zayıf halkayı güçlü halkanın önünde daha fazla rencide etmeye matuf yapılıyor. Zayıf takımların ekonomisine yapılan artı hamleler ya da transfer piyasasının genişletilmesi, rekabeti aynı seviyeye çekmek için değil zayıf halkanın daha cazip, daha sempatik görünmesi için...

Fareye ne kadar cesaret yüklemesi yaparsanız yapın, kedi önünde sonunda yiyecektir onu. Ya da gladyatörün karşısına çıkan savaşçı sayısının sürekli çoğaltılması seyircilerin arenada keyifli geçirdikleri vaktin uzatılmasına yönelik bir hamledir, gladyatörü alt etmeye yönelik değil...

Statlara "arena" ismi verilmesine bir de bu açıdan baksak hiç fena olmayacak.

Dünya genelinde televizyon kanallarının artması, oynanan maç sayılarının artması, yayın sayısının artması sonucunda kırk yılda bir seyredibildiğimiz maç sayısına şimdilerde neredeyse bir günde ulaşıyoruz. Haftanın her günü maç var desek yeridir. Hatta öyle bir yoğun maç yüklemesine maruz kalıyoruz ki, dört yılda bir ipe çektiğimiz Dünya Kupası müsabakalarının bile hepsini seyretmiyoruz. İşimize gelen "büyük" maçları seyretmekle yetiniyoruz.

Başta UEFA ve FIFA olmak üzere organizatörler, "büyük maç" kavramının hayatımızdan çıkmaması için her şeyi yapıyorlar. Kuralarda seri başı uygulaması aynıyle devam ediyor mesela. Dolayısıyla "güçlü takım – zayıf takım" birlikteliği muhafaza ediliyor. "Güçlü takım – güçlü takım" veya "zayıf takım – zayıf takım" eşleşmelerine ilk turlarda kesinlikle müsaade edilmiyor. Bahis mevzularının artmasının doğal sonucu olarak torbaya (aslında cam küreye) daldırılan elin, toplara yerleştirilen manyetik kuvvetle, istenilen takımların birbirine düşürdüğünün konuşuluyor olması da hiç yabana atılacak bir iddia değil.

Futbolun patronları daha doğrusu dünyanın patronları futbolu ne kadar çirkinleştirmeye ne kadar ellerinde evirip çevirmeye devam etse de futbolun ve oyunun kendisiyle olan ünsiyetimiz sekteye uğramıyor. Ve her şeyin farkında olan bizler, bir gün Real Madrid – Antalyaspor çeyrek finali ya da San Marino – İtalya yarı finali görebileceğimizin hayalini muhafaza etmek istiyoruz.

İnsanı yaşatan, konjenktör, düzen ya da sistem değil hayaldir sonuçta.

İki Problem, Tek Vicdan: İsrail, Amerika ve Gücün Ahlaksızlığı

Gazze'deki savaş yalnızca milyonlarca Filistinlinin yaşamını parçalamadı; aynı zamanda dünyanın vicdanını da yaraladı. Aylar boyunca görüntüler durmaksızın geldi. Gazze Şehri'nin yıkıntıları, yerinden edilmiş aileler, bombalanan hastaneler, okullar, ibadethaneler...

Fiziksel yıkım devam ederken daha derin bir yarılma ortaya çıktı; küresel siyaseti tanımlayan iç içe geçmiş iki kriz.

İlki İsrail problemi; onlarca yıldır süren işgal, katliam, aşırı askerî güç kullanımı ve herhangi bir yaptırım olmadan bunun devam etmesi. İsrail'in küresel güvenlik ve barış için ana tehdit unsuru haline gelmesi. İkincisi, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Senato, Kongre, dış politika, savunma, istihbarat gibi çeşitli kurumlarının İsrail'i otomatik, sorgusuz bir şekilde desteklemesi. Bu destek, siyasi ve bürokratik bir elitin etkisi altında, ülke için hem ahlaki hem stratejik açıdan önemli bir sorun oluşturuyor.

Bu iki problem, bir zamanlar adalet, hukuk ve insan onurunu savunduğunu iddia eden dünya düzeninin çöküşünü gözler önüne seriyor.

İsrail Problemi: Cezasızlık, İşgal ve Katliam

İsrail, yarım yüzyıldan fazla süredir uluslararası hukuku ihlal ederek Filistin topraklarını işgal ediyor. Birleşmiş Milletler kararları, İsrail'in çekilmesi, Filistinlilerin haklarının tanınması ve egemenliklerinin güvence altına alınmasına yönelik siyasi çözüm çağrısında bulundu.

Buna ilişkin kararlara rağmen işgal derinleşti ve şiddet soykırım düzeyine çıktı.

Hukukçular, insan hakları örgütleri ve hatta kimi İsrailliler dahi mevcut yönetimi apartheid olarak tanımlıyor. En son Gazze işgali, izole bir olay değil, kalıcı bir kuşatma durumunda devam eden yapısal sorunun parçası.

İsrail yönetimi yaptıkları her katliamı, "savunma hakkı" iddiasıyla gerekçelendiriyor. Ancak toplu katliam, sivil altyapının yıkımı, temel ihtiyaçların karşılanmasının engellenmesi ve hastanelerin dahi hedef alınması bu gerekçeyi ortadan kaldırıyor. Her şiddet döngüsü, İsrail'in güvenlik anlatısı ile insani felaket arasındaki ahlaki uçurumu derinleştiriyor.

Bir zamanlar geçici bir kontrol önlemi olarak sunulan uygulamalar, fiilen, süresiz birer tahakküm politikasına dönüşüyor.

İsraillilerin Filistinlilerin mülklerine yerleştirilmesi, toprak ilhakı ve günlük hareket kısıtlamaları, çatışmanın yan ürünleri değil bir asimetri rejiminin altyapısıdır. Yani, taraflar arasındaki güç dengesizliğini sürekli kılan sistem ve bu sistemin işleyişini sağlayan yapılar ve uygulamalardır.

Özünde bu İsrail problemi, ABD'nin BM vetoları ve çekimserliği sayesinde Filistin topraklarının işgali, mülklerine el konulması ve sivil kayıpların normalleştirilmesini mümkün kılan bir anlayışla ilgilidir.

ABD Problemi: Koşulsuz Destek ve Teslimiyet

ABD'nin bu denklemdeki rolü, yalnızca bir müttefik olmanın ötesindedir. ABD patron, koruyucu, finansör ve siyasi kolaylaştırıcıdır. On yıllardır Washington, İsrail'in askerî gücünü finanse ediyor, uluslararası hesap verebilirliğin önündeki en büyük engel olarak duruyor ve kendi itibarını tüketerek İsrail'in söylemlerini tekrar ediyor. Amerikan vergi mükellefleri, her yıl İsrail'e milyarlarca dolarlık askerî yardım sağlıyor. ABD'li diplomatlar, uluslararası forumlarda, ateşkes veya insan hakları ihlallerinin soruşturulmasına yönelik kararları rutin olarak veto ediyor. ABD siyasi sınıfında İsrail'i eleştirmek tabudur, ilişkiyi sorgulamak sadakatsizlik veya antisemitizmle suçlanmayı beraberinde getiriyor. Bahsettiğimiz durum, ABD'nin beyan ettiği ilkeler doğrultusunda hareket edememesiyle sonuçlanan politik bir felç hali oluşturuyor. Ukrayna'da insan haklarını "savunuyor" ancak Gazze'de soruşturmaları engelliyor. Demokrasi kavramını ağızından düşürmüyor ancak işgali finanse ediyor. Bazı bölgelerde savaş suçlarını kınıyor, Gazze'deki savaş suçlarını görmezden geliyor. Bu durumun maliyeti sadece insan hayatıyla sınırlı değil aynı zamanda gücün ahlaksızlaşmasıdır. ABD elitinin İsrail'in siyasi önceliklerine olan teslimiyeti, özellikle dünya genelinde Washington'un diplomatik güvenilirliğini aşındırdı. Afrika'dan Latin Amerika'ya, Asya'ya kadar birçok ülke, ABD'nin insan hakları söylemini seçici, amaçlı ve çıkar odaklı olarak görüyor.

ABD-İsrail ilişkisi, bir zamanlar istikrarsız bir bölgede stratejik bir ittifak olarak gerekçelendirilmişti. Bugün bu ilişki, stratejik ittifaktan ziyade ideolojik, dinsel bağlılıklar ve çıkar dengeleriyle şekillenen karmaşık bir yapıya dönüştü. ABD'deki siyasi elitler, güç ve dinsel üstünlük inancıyla İsrail'e koşulsuz destek veriyor. Bu nedenle, ortaya çıkan ABD'nin İsrail sorunu, artık sadece bir politika meselesi değil, aynı zamanda bir kimlik meselesidir.

Dünyanın Değişen Ahlakî Coğrafyası

Gazze'de yaşananlar, küresel siyasetin ahlakî coğrafyasını da yeniden şekillendirdi. On yıllardır Batılı devletler, ABD öncülüğünde, uluslararası sistemin ahlakî standartlarını belirlediklerini iddia ediyorlardı. İnsan hakları sözleşmelerini hazırladılar, insani kurumları finanse ettiler ve kendilerini hukuk ve özgürlüğün koruyucuları olarak konumlandırıdılar. Ancak Gazze, temel bir çifte standardı ortaya çıkardı. Uluslararası hukuk Rusya'ya uygulanınca, Batı hesap verebilirliği talep ediyor. Aynı hukuk İsrail'e karşı uygulandığında ise "politikleşiyor". Bu tutarsızlık, dünyanın geri kalanı tarafından çok net biçimde görülüyor. Kimi Batılı liderlerin İsrail katliamlarını örtbas etmek için sergiledikleri ajitasyon, ahlakî çürümenin ve değer yoksunluğunun hangi düzeye ulaştığının somut göstergesi.

Dünya genelinde, kriz uzun süredir biriken bir değişimi hızlandırdı. Batı'nın "ahlakî meşruiyet" tekeli kabul edilmiyor. Bir zamanlar sessiz kalan ülkeler, artık

dekolonizasyon, dayanışma ve adalet diliyle konuşuyor. Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki hareketler, Filistin'i bölgesel bir mesele olarak değil, eski ve yeni imparatorlukların kibriyle mücadele eden daha geniş bir mücadelenin sembolü olarak görüyor. Batılı toplumlarda da halk ve kamuoyu değişti. İnsanlar, İsrail'e koşulsuz desteğin ahlakî temellerini sorguluyor. Çünkü onlar Filistinliler için adalet arayışını, evrensel değerlerle tutarlı bir ahlakî zorunluluk olarak görüyor.

Ahlakî Körlüğün Bedeli

Trajedî şudur ki hem İsrail hem de ABD, bir zamanlar meşruiyetlerini destekleyen ahlakî sermayeyi kaybetti. İsrail'in sürekli hale getirdiği Filistinlilerin mülküne el koyma ve işgal politikaları, uluslararası izolasyonunu derinleştiriyor. ABD için ise İsrail'in eylemlerini körü körüne savunması, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerini stratejik çıkarlar doğrultusunda kullanması bu iddianın sahici olmadığını ortaya koydu. Bu ahlakî körlük bilinçli bir siyasi tercihin sonucu. Yani liderler, doğru olanı yapmak yerine, dâhil oldukları kirli ilişkilerin ortaya çıkarabileceği olası tepkilerden korktukları için tercihlerini farklı şekillendiriyorlar. Washington'da İsrail'e iki partili bağlılık teolojik bir mesele haline gelmiş. Tel Aviv'de ise askerî üstünlük, siyasi hayal gücünün yerini aldı. Sonuç, adalet ve barış değerleri yerine ideolojik, dini ve ataletle dayalı bir ortaklık.

Yeni Bir Ahlaki Düzenin

Gazze savaşı, eski düzenin çökmekte olduğunu ortaya koydu. Dünya insanlığın korunması konusunda bir hiyerarşiyi kabul edemez. Bir Filistinli çocuğun hayatının değeri, bir İsraili çocuğun hayatından daha az değerli olamaz. Uluslararası hukukun ilkeleri, ittifaklara veya işbirliklerine bağlı olamaz.

“İsrail problemini” çözmek için dünya, gerçek hesap verebilirliği talep etmelidir. Bunun için bağımsız soruşturmalar, cezasızlığın ortadan kaldırılması ve uluslararası kararların uygulanması gerekir. Devletler bir yandan insan haklarını savunurken, öte yandan da insan hakları ihlalleri finanse edemezler.

ABD’nin sorununu çözebilmesi için vatandaşlarının, devletin kilit kurumlarının (Senato, Kongre, dış politika, iç güvenlik, savunma ve istihbarat kurumlarının) İsrail’e yönelik politikaları sorgulamadan destekleyen kişilerce yönlendirildiğini görmeleri gerekir.

Buna rağmen Gazze işgaliyle birlikte başlamış olan tartışmaların derinleştirilmesi ve sürdürülmesi önemlidir. Unutmayalım, sorgulanamayan bir demokrasi kendini yenileyemez. Bu kriz, küresel topluluğun karşı karşıya olduğu sorunun yalnızca politik değil, aynı zamanda ahlaki bir boyutu olduğunu da gösteriyor.

Bu nedenle, güce boyun eğmeyen, eşitlik, hukuk ve insanlık temelli yeni bir uluslararası ahlak inşa etmek gerekiyor.

Vicdanı Geri Kazanmak

Gazze savaşı bir şeyi açıkça gösterdi, kriz artık yalnızca Ortadoğu ile sınırlı değil. Yaşananlar, dünyanın ahlaki bütünlüğünün bir testi. Kalıcı işgali tolere ederken barıştan söz etmek ikiyüzlülüktür. Hukuku görmezden gelirken liderlik iddiasında bulunmak kendi kendini aldatmaktır. “İsrail problemi” ve “ABD problemi”, gerçekte aynı sorundur. Bu, vicdandan, ahlaktan, insani değerlerden kopmuş gücün sorunudur. Tarih, imparatorlukların yalnızca aşırı yayılma yoluyla değil, ahlaki tükenmişlik yoluyla da yıkıldığını gösterir. Her iki ülke ve onları destekleyenler, idealleri ile eylemleri arasındaki uçurumu aşmadıkça bu tükenmişlik derinleşir.

Zaman, yalnızca siyasi yeniden hizalanma değil, ahlaki uyanış zamanıdır. Dünya artık “koruyuculara” veya “hamilere” ihtiyaç duymuyor. Gereken şey, hakikat, adalet ve cesaret. Hiçbir ulus hukukun üstünde, hiçbir halk da altında değildir. Unutmayalım, eğer vicdanımız susarsa, güç kendi kurallarını dayatır. Yaşanan bunca katliamdan sonra, dünya artık izleyici olamaz. Her birimiz, insanlık adına sorumluluk almak zorundayız. Filistinli bir çocuğun yaşam hakkı, her çocuğun yaşam hakkıyla eşittir. Dolayısıyla, hukuk, ittifaklara veya çıkar dengelerine tabi olamaz. Tarih, ahlaki uyanış göstermeyen toplumların ve liderlerin çöküşünü yazdı. Şimdi zaman, adalet, eşitlik ve insanlık için harekete geçme zamanı.

Açık Mektup: Yusuf Akçura; Üç Tarz-ı Siyaset*

Not: Bu makale İlk olarak 2004 yılında Yarın Dergisinde yayınlanmıştır. Akçura, Tefik Fikret, Abdullah Cevdet gibi, büyük yenilgi çağında gavura dümen kıran, İslam kimliğinden rahatsız olan, şimdilerde moda yapıldığı haliyle seküler yani İslam alerjili bir tip. Meşrutiyet döneminde İttihatçılardan, özellikle Enver Paşa'dan yüz bulamadığı için kenarda kalan, özellikle Lozan sonrası Cumhuriyet isimli anglo-frankofon rejim yerleştirilirken batılıların hoşuna gidecek Türk tarifinde kemalizme yanlamasına rağmen sonradan istediğini alamayan Akçura'nın Türkçülüğü, yani Türk kavramına yüklediği anlam, 1904 yılında yazdıklarından çok uzak bir muhteva kazanmış. Ama bu makale de konu ideolojik muhteva değil, stratejik bir yol-yön tartışması olduğu için, açık mektup yazmaya değer bulmuştuk. 'Üç tarz-ı Siyasetin 100. yılında yayınladığımız bu eleştirel makaleyi bu kayıtle ilginize sunuyoruz. (Ahmet Özcan)

Hakir düştüyse millet, şanına noksan gelir sanma, yere düşmekle cevher, sakıt olmaz kadr-ü kıymetten / müin-i zalimin dünyada erbab-ı denaettir, köpektir zevk alan sayyad-ı bi insafa hizmetten / felek her türlü esbab-ı cefasın toplasın gelsin, dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten / ne efsunkar imişsin. ah ey didar-ı hürriyet, esir-i aşkın olduk, gerçi kurtulduk esaretten
Namık Kemal

Sayın Yusuf Akçura,

Sanırım yüzyıl oldu, yoksa doksan dokuz yıl mı? 1904 yılında Mısır'da çıkan "Türk" mecmuasında yayımlanan makalenizin* hâlâ güncelliğini korumasındaki sır ne acaba? İçeriği mi, sorduğu sorular mı; ima ettiği "yeni yol" mu? Fransız Filozof G. Delauze, "Felsefe Nedir?" isimli kitabında, Antik Yunan'da felsefenin "kavram yaratma" ile başladığını ve o çağlarda aslında Mısır'da, Mezopotamya'da, İran'da, Hind'de zaten bilinen her şeyin Yunan sitelerinde "adının" konduğunu söyler. Böylece "düşünce" kavramlar üzerinden "yurt"lanır ve felsefe dediğiniz şey, yani "düşünülmemiş olanı düşünme" gelişir. Acaba senin "üç tarz-ı siyaset" makalen, bu anlamda ilk defa "bilinenin adını koyma"sı nedeniyle mi önemini korudu??

Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük... İlk ikisinin yanına Türklüğü de bir alternatif olarak ilk defa telaffuz etmiş olmanız ayrı bir anlam taşıyor tabii. Ama bu konuları ele alış tarzınız, soğukkanlı ve objektif bir dille, her seçeneği realiteye nispetle analiz etmeniz de başka bir ilkti düşünce geleneğimizde. O zaman hakkınızı teslim etmek gerek; "Üç Tarz-ı Siyaset" sadece yazıldığı dönem için değil, bugün de anlam taşıyan bir "teori tekniği" ortaya koyuyor; Seçeneklerimiz nelerdir, bunların artıları ve eksileri, gerçekleşme imkânları, zorlukları, muhtemel riskleri nelerdir, olabilecek en özlü ifadelerle -tabii ki mevzuları bilenler için- tartışıyor.

Bu “konuşma” usulünü uzun süredir kaybettiğimiz için olsa gerek, makalenizin de içeriğinden çok bu “teknik” usulü ilgimi çekti. Bir de eklemem gerek, Kazan’da zengin bir ailede doğup, babanızın ve- fatından sonra İstanbul’a yerleşmiş, Harp Okulunda Jöntürklerle irtibat kurup sürgüne gönderilmiş, Fransa’da siyasi tarih okuyup, sonra Kazan’daki amcanızın fabrikalarının başına geçmişsiniz. Ancak, kendi ifadenizle “kimilerinin çok kazanması için başkalarının çok kaybetmesi gerektiğini” hazmedemeyip daha idealist bir hayatı seçerek 1908’de ilan edilen Meşrutiyet sonrasında İstanbul’a dönüyorsunuz. Yaşadığınız dönemde akranlarınız için sıradan bir yaşam öyküsü sayılabilecek bu serüvenin de bugün için, en azından sizinle mektuplaşmamdaki etkisi açısından bir hayli çarpıcı olduğunu söylemeliyim. Zira, sizin Türkçü fikirlerinizi paylaşımlar da dahil, bizim zamanı- mız için bu “idealizm” artık pek “rantabl”, “kâr”lı ve de “ger- çekçi” sayılmıyor artık. Ucunda dünya nimeti olmayan hiçbir şey insanları heyecanlandırmıyor. Belki de haklılar, bilemiyorum. Sonuçta tarihi idealistler tasarlıyor, meyvelerini realistler yiyor. Herkes bunu bilerek yolunu seçiyor zaten.

Sayın Akçura,

Makalenizin içeriğine geçmeden önce, bir noktaya daha değinmem gerekiyor. Biz sizden sonra da, aynı yerdeyiz, maalesef... Hâlâ tarz-ı siyasetimizi seçemedik. Mütemediyen bir yol ayırımında ‘bekleştik’. Dünyanın şu arazisinde mütevazı bir parsel edinmiş, onu da elimizden almasınlar diye tetikte, öylece duruyoruz. Gün doldurmak, vakit geçirmek, kazasız belasız bir müddet daha kazanmak dışında hiçbir ciddi eylemimiz yok. Yanlış anlama, çok da huzurlu ve mutlu değiliz. Son derece kolay sorunlardan eşi görülmedik sertlikte ayrışmalar, çatışmalar üretmişiz; boğuşup duruyoruz. Bütün habis ruhlarımızı tepemize çıkarmış, bütün maruf marifetlerimizi ayaklar altına almışız. Kendimizden nefret ediyor, başkalarının gözüne girmek için birbirimizin üstüne bevl ediyoruz. Dokunsalar parçalanacağız, dokunsalar çok şey daha kaybedeceğiz, dokunsalar ağlayacağız...

Beyhude kavgalara ne çok evlâdımızı verdik, biliyorsunuz. Ne yiğitler kurban ettik kof putlara... Şimdi çocuklarımızı vuruşmadan öldürüyorlar. Ruhlarını, kişiliklerini, umutlarını silerek kurban ediyorlar. O hale geldik ki, keşke diyoruz; keşke eskiden olduğu gibi, bari bir amaç uğruna yaşayıp, yalandan da olsa dövüşerek ölseler. Böyle kolay olmasa onları kaybetmek...

Neredeyse elli yıldır bu haldeyiz, bay Akçura. Pusulasız, pusatsız, bî-pervâ yaşamaya alışmışız. Her neye bağlandıysak “bağlı” kalakaldık. Devlet Batı’ya, biz devlete “rehin” olmuş gibiyiz. Kâh meydan okuyor, kâh teslim oluyoruz. Her halükârda bir “rehine” ilişkiler ağı içindeyiz. Para kazanmak için kişiliklerimizi, iktidar olmak için imanımızı, yükselmek için ruhlarımızı rehin bırakıyoruz. İnanmayacaksınız ama fî tarihinde devletimizi ve parselimizi kurtarmak için İngilizlere

dinimiz yanında neleri rehin verdiğimizizi bile bilmiyoruz. Bunu bilenler ise anlamsız bahanelerle her fırsatta bizi dövüyor. Susun, oturun, konuşmayın, düşünmeyin, istemeyin diyorlar.

Biz yolumuzu şaşırmanın, sadece yolumuzu seçmemişiz bay Akçura. Hâlâ bir tarz-ı siyasetimiz yok. Ama yine tarz-ı siyaset seçeneklerimiz var.

20. yüzyılın başında, Sultan Hamit’in devr-i istibdadıyla çöküşü geciktirdiği sıralarda var olanı korumakla (Osmancılık), yeni bir yol tutmak (İslamcılık ve Türkçülük) arasında bir tercih yapma gündemi vardı. Peki, zaten Osmanlı ve hem Müslüman hem de Türk değil miydik? “Öyleydik” diyerek sizin makalenizi eleştirenler olmuş tabii. Ama o zaman da – bence- sizin bu “tercihleri” hangi manada kullandığınızı anlamadıkları bir gerçek.

Önce onu açmamız gerekiyor. Bu “tarz-ı siyaset”ler, devletin varlık ve bekası için güdeceği “harici siyaset” olarak tartışılıyor. Yoksa ne sizin ne de sizin bağlamınızda bu konuları ele alanların dini ya da etnik kökeni sorgulama maksadı gütmeye biliniyor. Bunu şu nedenle söylüyorum: Sizden sonra, başta belirttiğim “teorik teknik” yeteneğimizi kaybettiğimiz için, elmalarla armutları karıştırma yeteneğimiz gelişti. Bu nedenle varlık ve beka için güdülen bir siyaset, “varlık ve beka”nın inkârıyla özdeşleşiyor mesela. “İslamcılık” siyasetini terk edince Müslümanlığımızı da terk etmeye kalkıyoruz; Türkçülüğünden vazgeçince Türk kimliğini “gayrı -Türk” vasıflar üzerinde bina etmeye kalkıyoruz. Osmancılığı terk edeli beri, Osmanlı’ya dair ne varsa küfretmekten dilimiz aşındı. Oysa Bay Akçura, biz “yani ‘varlığımız’, biz istemesek bile ‘Osmanlı’, ‘Müslüman’ ve ‘Türk’”. Ortalama bir Batılının nezdinde nasıl ki ne yaparsak yapalım Osmanlının devamıyız, nasıl ki en ateistimiz bile ‘Müslüman’ ve Kürdümüz, Arnavutumuz, Çerkez’imiz “Türk” ise, biz tam işte öyleyiz. Bu üç özelliğimiz tabir-i caizse bizim “WASP”ımız gibidir. Ve ilk ve son tahlilde tartışma dışıdır. Çünkü varlığımız, bekamız, devletimiz, milletimiz, vatanımız derken hep bu örtük “biz”e ait olanları kastederiz. Bizim Müslümanlığımızın zıddı Hristiyanlık, Türklüğümüzün zıddı gâvurluktur. Osmanlılığımızın zıddı ise Avrupalılıktır. Ama biz yön seçemememizin ve hatta “yön seçme” tekniğinin uzağında olduğumuz için olsa gerek, Müslümanlığımızla batılılığı, Türklüğümüzle “Kürt”lüğü, Osmanlılığımızla Cumhuriyet dönemini karşı karşıya getirmeyi ve çatıştırmayı başardık! Sonuçta dengeli bir batı politikası ve modernleşme siyaseti üretmediğimiz gibi, Müslümanlığımız da, Türklüğümüz de, Kürtlüğümüz de ve diğer alt kimliklerimiz de yara bere içinde kaldı.

Bu karmaşayı en fazla Batılılaşma konusunda yaşadık Bay Akçura. Son tahlilde devlet için bir güvenlik siyaseti olan Batılılaşma, yani Batı gibi olup güçlenme ve Batı’nın muhtemel saldırısı karşısında onların silahlarıyla donanmış olma “siyaset”ini, bugün bir uygarlık, din, kimlik değiştirme, kendimizi toptan imha etme noktasına getirdik.

Batılılaşmanın alternatifi doğrululaşma, modernleşmenin zıddı pre-modern tarım uygarlığı, Avrupa'nın alternatifi Amerika ya da Rusya iken, biz bu elmalar seçeneğine daima "armutları" katarak "düşündük". Dinimizi her düzeyde yarışa soktuk mesela; gün oldu "İslam" Batı'nın alternatifi oldu, gün oldu modernliğin ya da laikliğin, demokrasinin, cumhuriyetin... İslam'ı bir başka "din" in ya da öğretisi üzerine her tür "putperestliğin", kula kulluk düzenlerinin eleştirisi olarak almayıp, toplumsal gelişmelerin şurasında ya da burasında üretilmiş doğru ya da yanlış sistemlerin, ideolojilerin, kuralların "rakibi" yapmak, tam bir yüzyıl boyunca bizi meşgul etti. Sonuçta bizim elimize bir şey geçmedi ama din silahını bir siyaset aracı olarak kullanmayı misyonerlik deneyiminden beri iyi bilen İngiltere, Almanya ve Amerika, maalesef hem bize hem soğuk savaş dönemi boyunca Rusya'ya karşı "kullandı". Tam da sizin "İslamcılık" dediğiniz ve gerçekleşmesinin orta ve uzun vadede -İngiltere'yi kızdırsa da- mümkün olacağını belirttiğiniz "bağlamda" bir siyaseti güttü Batılılar. Biz o sırada "İslam'dan nasıl kurtulup 'Batılı' oluruz" ile "Baticılardan nasıl kurtulup daha iyi Müslüman oluruz" arasında yarış yapıyorduk. Bilmiyorum, bunca deneyimden sonra, İslam'dan kurtulunca batılı değil, İslam'a göre "kâfir", batılılara göre de -afedersin- sadece enayi olunduğunu ve baticılıktan kurtulunca da doğucu, Ortadoğucu, Avrasyacı ya da o düzeyde bir şey olunduğunu ve daha iyi Müslümanlığın ise, ancak ve sadece her ne "siyaset" güdülürse güdulsün, Müslümanlığın iyiliği ve adaleti üstün tutma, zalime karşı mazlumdan yana olma, her tür kötülük ve insana zararlı eylemden uzak durma gibi değerlerine sadık kalmakla mümkün olduğunu öğrendik mi, emin değilim!

Aslına bakarsan Bay Akçura, bu konularda sıradan insanlarımız, yani toplum, iyi kötü bir yol bulup, daha akıl, daha gerçeğe yakın bir algılama düzeyine sahip. Ama bu mevzuları en iyi bildiğini iddia edenler, aydınlar, alimler, entelektüeller arasında kafa karışıklığı var. Öteden beri liselerimizde bile basit mantık kurallarından kategorileri, önermeleri, doğrulama /yanlışlamayı öğreniriz. Ama en okumuşlarımızda bunların izine rastlayamayız. Sonuçta halkımız elmaya elma, armuta armut der ve daha barışık bir bir yaşam sürer. Fakat bu çokbilmişlerimiz sayesinde İslamcı-laik, Alevi-Sünni, Kürt-Türk, AB'ci- anti AB'ci gibi bir dizi sahte ve kategorik olarak uyuşumsuz kavgalarımız eksik olmaz. Yanlış anlama, aydın ve bilgi düşmanlığı yapmak gibi bir niyetim yok. Sadece yaşadığımız patolojinin son tahlilde toplumsal olmadığını ve salt seçkinler düzeyinde yaşandığı için tedavi edilebilir olduğunu ima etmeye çalışıyorum. Son elli yılda yaşadığımız çatışmaların birisi dahi toplumdan kaynaklansa idi, sanırım Türkiye diye bir ülkemiz bile kalmayabilirdi! Arap kökenli düşünür Abdullah Laroi, "eskiden," diyor, "ideologlar ve sosyologlar olarak toplumlara nasıl yaşamaları ve ne yapmaları gerektiğini vazederdik.

Şimdi toplumları anlamaya çalışıp, ne yapmamız gerektiğini çıkarsamaya çalışıyoruz."! Demek ki toplumdan kopuk ve toplumu biçimlemeye çalışan seçkinlerin sahte gündemlerinin faturasını ödeme alışkanlığını da artık bırakmamız gerekiyor.

Sayın Akçura,

Geçen yüzyılın başındaki üç tarz-ı siyaseti analiz ederken, ilk olarak 'Osmanlıcılık' eleştiriyorsunuz. Tanzimat dönemi siyaseti olarak Osmanlıcılık, size göre, 'Amerikan milleti gibi bir millet yaratarak eski hudutları muhafaza etmektir. Bu siyasetin II. Mahmut zamanında doğup, Ali ve Fuat Paşalar eliyle uygulandığı ve Fransız İhtilalinin millet anlayışıyla III. Napolyon'un siyasi desteğine dayandığını söylüyorsunuz. 1870- 71 Fransa-Prusya Savaşında Prusya'nın galip çıkması üzerine Alman tipi ırka dayalı millet anlayışı öne çıkıyor ve Fransız modeli bu siyasi strateji etkisini kaybediyor. Mithat Paşa'nın öldürülmesini Osmanlıcılığın terk edilmiş tarihi olarak kaydediyorsunuz.

Bu tarihten itibaren aslında Abdülaziz döneminde başlamış olan ve II. Abdülhamit'in eyleme soktuğu ikinci tarz-ı siyaset olarak İslamcılık devreye giriyor. II. Wilhelm'in siyasi desteği ile İngiltere'nin nüfuzunu kırma amaçlı bu strateji, Osmanlılık fikriyle yola çıkan Genç Osmanlılar tarafından da benimseniyor. Bu siyasetin Avrupa'da Türk düşmanlığını şiddetlendirdiğine ve içerde de gayri müslim unsurları ayrılığa teşvik ettiğine vurgu yapıyorsunuz. Ancak İslamcılığın yinede uzun vadede gerçekleşebilir reel bir siyaset olduğunu ekliyorsunuz.

Üçüncü olarak, henüz bir 'fikir' olduğunu belirttiğiniz Türkçülüğü analiz ediyor ve bu siyasetin de Almanlarla münasebetin artmasıyla birlikte gündeme geldiğini belirtiyorsunuz. Kişisel eğiliminizi Rusya'yı kızdıracak da olsa Türkçülüğün yana koyuyor ve sonuçta makalenizi İslamcılıkla Türkçülük arasında bir tercih yapmak zorunda olduğumuzu belirterek bitiriyorsunuz. Bu çizdiğiniz tabloda, harici siyaset açısından Osmanlı'nın 19. yüzyıl boyunca İngiltere'yi örtülü bir tehdit olarak görüp önce Osmanlıcılık üzerinden Fransa ile, ardından Fransa'nın yükselen Almanya'ya karşı İngiltere ile yakınlaşması üzerine her ikisine karşı Almanya eksenine kaydığı sonucu çıkıyor. Ezeli düşman olarak Rusya'nın ise Almanya ile dengelenebileceği zımni olarak ortaya çıkıyor. Bu durumda hem birinci hem de ikinci dünya savaşları boyunca var olan İslamcılık ve Türkçülük siyasetlerinin stratejik anlamı daha belirginleşiyor. İkinci Dünya Savaşı sonrası ise malum olduğu üzere bu her iki siyasetin tapusu Amerika'ya geçiyor ve hedefleri de Rusya'ya yöneliyor.

Makaleyi yazdığınız tarihten-1904- sonra kabil-i tatbik bulduğunuz bu siyasetlerin İttihat Terakki eliyle son bir defa daha denenip başarısızlıkla sonuçlandığını ise belirtmeme gerek yok. Teşkilat-ı Mahsusa eliyle İngiliz sömürgelerini Müslüman isyanlarıyla ateşe vermeyi ifade eden o büyük eylem dönemi, Şerif Hüseyin ihanetiyle son buluyor. Bolşevik Rusya'nın 1921'de İngiltere ile anlaşması üzerine politika değiştirmesi ise

Enver Paşa'nın Turan ayaklandırma eylemini bitiriyor. Geçen yüzyılın başındaki bu iki hayal kırıklığının hem travmasını hem de öfkesini devlet düzeyinde hala üzerimizden atabilmiş değiliz.

Mustafa Kemal, işte bu hayal kırıklığının sonucu olarak Cumhuriyeti daha reel bir zeminde, şu anki sınırlarımız içerisinde başka bir yol üzerine şekillendirdi. İslam ve Türklük ise bir dış politika kartı olmaktan çıkartılıp, tamamen başka bir bağlamda yeniden yorumlanarak yeni cumhuriyetin içine 'saklandı'. Ve dışarının bize dönük siyasetlerinin bir parçası olmasını engelleyecek tedbirler de alınarak 'şimdilik' terk edildi. Sonuçta üç tarz-ı siyaset ayrı ayrı geçersizleşerek aşılmakla birlikte, yeni sınırlar ve rejim bünyesinde yeniden anlamlandırılıp yeni milletin çimentosu kılındı.

Biz'im büyük ve trajik geri çekilme sürecimizin bu son direnme hatları ortadan kalkınca, geriye aslında başka bir kategorik düzeyde güvenlik siyaseti olarak süren Batılılaşma siyaseti kalmıştı. Ve bu siyaset öncekilerin toparlanma misyonunu üstlenerek Cumhuriyetin ilk on yılına tek başına damga vurdu. Ancak sonraki yıllarda bir tür Tanzimatçılığa kaydırılarak saklı dinamiklerimizi de torpilleyecek bir tarzda kimlik ve uygarlık değiştirmek olarak uygulandı.

20. yüzyıl biterken, şimdi bu Batılılaşma siyasetinin de bittiğini görüyoruz..Başka bir yol tutulduğu için değil, batılılaşmanın mantıki sonucuna gelindiği ve maksat hasıl olduğu için bitti, Batılılaşma.. Başarılı oldu mu?, tabii ki hayır. Çünkü elma armut'a dönüşemezdi. Sonuçta batılılaşma ortaya yeni sorunlar ve sıkıntılar bırakarak sessizce gündemden çıktı. Bu noktadan sonra artık bir bütün olarak batılılaşmadan bahsetmek söz konusu değil. Ama modernleşme gibi daha öze ilişkin dönüşüm arayışları, AB gibi ekonomik-politik entegrasyonlar ve Amerikancılık gibi askeri-politik taşeronluk siyasetleri bağlamında batı'cılık' gündemlerimiz sürececek gibi görünüyor.

Bu nokta önemli, zira Cumhuriyet'le başlayan sürecin bitişi, yani Batılılaşmanın önceki tarz-ı siyasetlerin yerini alarak yarattığı sünü görüntü ortadan kalktı ve şimdi bir yüzyıl önceki noktaya tekrar geldik! Bir millet olarak, ülke olarak, devlet olarak bundan sonraki siyasal stratejimiz ne olacak, buna uygun ekonomi-politik düzenimiz nasıl şekillenecek? Yol'umuz, yön'ümüz, hattımız nedir? Nereye ve niçin gideceğiz? Soru yine önümüzde ve cevabını bekliyoruz?

Sayın Akçura,

Geldiğimiz bu yeni yol ayrımında, tıpkı sizin döneminiz gibi ana hatlarıyla yine üç seçeneğimiz var gibi görünüyor;

1) Ulusalçılık: Bu seçenek, tıpkı sizin çağınızdaki Osmanlıcılık gibi, esasta var olanı korumak ve bu amaçla her tür yeni ya da başka alternatife reaksiyon üretmekten ibarettir. Şimdilik Sol Kemalist ve Türkçü iki fraksiyon halinde sergileniyor. Sol Kemalist fraksiyon dışarıda anti-küreselci, içerde ise dogmatik ve totaliter karakteriyle bir tür statüko tapınmasını ifade ediyor. Toplumun bir çok kesimiyle uyumsuz ve devlet

erkinin resmi zırhıyla donanımlı olduğu için yer yer agresif davranıyor. Her hangi bir ikna ve diyalog çabasına kapalı bir hattı müdafaa ideolojisi durumunda. Türkçü fraksiyon ise, soğuk savaş döneminden kalma bağımlılık ve alışkanlıklarını yeniden üretmeye çalışıyor. İçerde, Sümerleri Öntürk yapmaktan, 'kart-kurt' söylemine kadar bilinen bütün tezleri ve fikri seviyesi ile gerçek bir uluslaşma-milletleşme sürecinin engellerinden biri olduğunun farkında değil görünüyor. Dışarıda ise -tıpkı sizin döneminizde olduğu gibi- Turancılığı Amerikan-İngiliz ekseninin Orta Asya'daki taşeron ideolojisi olarak yorumlanabilecek bir Avrasyacılık söylemine sahip.

Ulusalçılık, sonuçta her iki fraksiyonuyla birlikte pozitif bir seçenek olmaktan çok, hem içerisi için hem de yakın çevremiz için oldukça tehlikeli maceralar, taşeronluklar ve çatışma dinamikleri barındırıyor. Ayrıca 'ulus'la, ya din ya da etnisite temelinde sürekli kavga eden tutumuyla gerçekten ulusal olduğu ve Avrasya'yı Atlantik'ten bakarak tarif eden gözlüğüyle de gerçekten Avrasyacı olduğu bir hayli şüpheli. Bu seçenek ülkemizin önündeki alternatiflerden biri olmaktan çok, gerçek alternatifleri engelleyici ve kırıci bir paratoner konumunda. Sanırım bu yoldan ancak ve sadece faşizme çıkılır.

2) Avrupacılık: Bu siyasette Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne sokma iddiasını ve isteğini taşımasına rağmen, böyle bir üyeliğin gerçekleşme ihtimali zayıfladıkça başka misyonlar ve anlamlar üstlenen yine operasyonel bir seçenek. Kendi içinde üç fraksiyon göze çarpıyor. İlki, Avrupa'nın Türkiye'deki lobisi misyonu ile hareket edenler. İkincisi; ABD, İngiltere, İsrail ekseninde AB'yi dağıtma, olmazsa kuşatma çabasının dolaylı bileşeni olarak 'AB'ye girelimci'ler. Bunlar Avrupacılığın en militan ve pervasız fraksiyonu. Üçüncü olarak ta, bu siyasal denklemlerin dışında olan ve galiba kenarından içine de girmeye heveslenen,"AB'ye girersek asker-sivil bürokrasiden ve koçlardan kurtuluruz, insan hakları ve para gelir"ci safdil liberal, Solcu ve Kürtçülerden oluşuyor.

Avrupacılık, bizim için ciddi bir alternatif olmamasına rağmen, neredeyse tek ciddi seçenekmiş gibi sunulan en gürültücü tarz-ı siyaset. Eni konu Türkiye'yi oyalamak, vakit geçirmek, başkalarına şirin görünmek ve mecliste yasa değiştirmekten ibaret. Kanımca Türkiye'yi bir gün AB'ye ayakta karşılayarak alacak olsalar dahi savunulması bir hayli haysiyet ve kişilik eksikliği gerektiren bir tarz-ı siyaset olarak Avrupacılık, yeni bir Tanzimatçılık türünden başka bir şey değil. Bu yoldan da herhalde yeni bir tasfiye ve dağılma sürecine gidilir.

3) Avrasyacılık: Öncelikle belirtmeliyim, Ulusalçılar'ın Sol Kemalist kanadı için Avrasyacılık, M.Kemal'in İngilizleri dengelemek için Rusya ile yaptığı işbirliği anlamında, Türkçüler ise -belki Turan demekten utandıkları için- Orta Asya'daki hayali birliklerini ifade etmek için ve bu anlamda Amerikanın Brzezinski Avrasyacılığı olarak savunmaktalar. Bu Avrasya demagojisi, hem Amerikancılığı gizleme hem de Anti-

Avrupalı tutumu daha kibarca ifade etme amacına matuf gibi görünüyor. Türkiye'nin bu anlamda bir Avrasyacılıkla hiçbir zaman işinin olacağını sanmıyorum.

Bay Akçura, bizim Avrupamız, Avrasya'mız, yani Türkiye merkezli bir dış vizyonumuz, eninde sonunda hem jeopolitik hem jeokültürel açıdan Osmanlı ve Selçuklu'nun en geniş sınırlarını ifade eder. Yine bu sınırlara doğru açık ve tutarlı bir Pax Ottoman siyasetini zorunlu kılar. (Osmanlı, bu anlamda bir hanedan, bir siyasi entite vb olarak artık ölüdür, ama bir tarihi birikim ve deneyim olarak yani bir doğal habitat ve reel siyaset ufku anlamındadır. Tarih dirilmez ama kaybolmaz da!) Ve tabii ki, içerde Türk, Kürt, Çerkez, Arnavut, Arap, Boşnak, Gürcü vd. bütün unsurların tek bir milletin alaşımları olarak algılandığı yeni bir Milletleşme vetiresini de içerir. osmanlı bakiyesi gayrı müslim halklarda isterlerse bu alaşımın parçası, bileşeni, müttefiki olabilir. Dışarıda ise, hem ABD-AB ile hem Rusya ile ve özellikle yakın komşularla entegre ve senkronize ilişkileri dış politikanın temeli olarak görür.

Pax Ottoman ufku, hem eski Osmanlı tanzimatçılığına kıyasla daha özgün-millî bir modernleşme çizgisinin devamlılığını, hem de kadim devlet formunun modern ve mutlaka demokratik yani millet iradesi, adalet ve hürriyet ilkeleri temelinde restorasyonu anti-küresel bir mevzi olarak yeniden tahkimini içerir. Öte yandan hem İslam dünyasını hem de diğer doğu halklarını kollayan doğal duruşunun yanında, tüm dünyadaki insanlığın vicdanına açık bir alternatif küreselliği de temsil eder.

Yani inanç, dil ve duygu birliği ile reel siyasetin gerçekleri ve 'gerçekleşebilirlikleri' arasında dengeli ayrımlar ve ayarlar yapabilen senfonik bir siyaset.

Edirne'den Kars'a kadar bütün etnik, mezhebi ve meşrebi çoğulluğu yeniden millet yapacak bir konsolidasyon, Meksika ormanlarından Filipinlere kadar dünyanın bütün mazlumlara için bir şerare ve bir meşale olacak kadar mağrur ve asil bir restorasyonun adıdır, bizim cihanşumul ufkumuz..

Sayın Akçura, biliyorsunuz, "Üç Tarz-ı Siyaset"i yazdığınız yıllarda büyük emperyalist savaşın ayak sesleri geliyor ve Osmanlı Devleti'nin çürümüş seçkinleri günü kurtarıp ceplerini doldurmakla uğraşıyorlardı. Bugün de 'topraklarımızda' süren batı destekli kirli savaşlar var ve sonrasının daha ürpertici sonuçlara gebe olduğunu herkes biliyor. Yine elimizdekini de kaybetme riskiyle yüz yüzeyiz. Ama artık kendimizle yüzleşmekten kaçamayacağız. Milletiyle kavgalı bir devlet, çürümüş seçkinler, ülkesinden umudunu kesmiş aydınlar ve geleceğinden emin olmayan çaresiz bir milletimiz vardı. Yüz yıl boyunca patinaj yapıp aynı noktaya gelmiştik ve şimdi yeni üç tarz-ı siyasetle karşı karşıyayız. Batı'ya bağlanmanın maliyetini bu kez daha ağır ödeyebiliriz.

İnanır mısınız Bay Akçura, birçok akliselim sahibi insan, bu manzaraya bakıp, 'bu ülke bitmiş', 'Biz kaybetmişiz', 'tükenmişiz' diyordu. 'Bunca yolsuzluktan, soysuzluktan, aymazlıktan bir asabiye çıkmaz' diyordu. Ama biz de 'inat' diyoruz, 'yolumuz belli olsun' diyoruz, 'kendimize güvenelim' diyoruz. 'Bu millet kendisini dövenlerden daha büyüktür' diyoruz. 'Bu ülke elbet bir yol bulup akar' diyoruz. 'Hem vatan hem özgürlük' diyoruz. Kısacası 'Allah büyüktür' diyoruz...

Hoşçakal...

* **Üç Tarz-ı Siyaset, Yusuf AKÇURA, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1976**

Kaynak: Açık mektuplar, Ahmet Özcan, Yarın yay. İst. 2008

Kudüs: İslam Ümmetinin Gelecekteki Başkenti

YAZAR: KEVIN BARRETT

KAYNAK: CRESCENTINTERNATIONAL.SUBSTACK.COM

Filistin'i yeniden büyük yapalım!

Direniş, etkileyici kahramanlığı ve direnciyle Filistin'i dünya gündemindeki en yakıcı meseleler arasına yeniden taşıdı.

Çoğu Müslüman çoğunluklu ülkenin ve onların yozlaşmış, uzlaşmacı yöneticilerinin kayıtsızlığı yüzünden neredeyse tamamen silinmişti.

On binlerce insanın hayatına ve yaklaşık 50 milyar dolarlık mülkiyet kaybına mal olan bu zafer, boşa harcanmamalıdır.

Müslüman dünyası Filistin'den gözünü ayırmamalıdır.

Eğer bu hatayı bir kez daha yaparsa, çok daha korkunç felaketler yaşanacaktır.

“Büyük İsrail” projesinin soykırımcı üstünlükçü yandaşları, yayılcı sömürgeci emellerinden vazgeçmiş değildir.

Filistin halkını tamamen yok etme, tüm topraklarını, mülklerini ve kaynaklarını ele geçirme ve ardından komşu ülkeleri işgal edip etnik temizlik yoluyla Nil ile Fırat nehirleri arasındaki tüm bölgeyi yönetme hedefleri hâlâ geçerlidir. Ben-Gvir ve Smotrich gibi şeytani mesihçi-milenaryan aşırılıkçılar, Mescid-i Aksa'yı yıkmayı planlıyorlar. Onun yıkıntıları üzerine, sözde mesihlerinin —muhtemelen Deccal ya da karşı-mesih olacağı düşünülen figürün— dünyayı yöneteceği bir kan kurbanı tapınağı inşa etmeyi hedefliyorlar.

Müslüman dünyası, Filistin halkını ve bölge halklarını savunmak için birleşmelidir.

Arap ve Müslüman halkların onurunu savunmak için birleşmelidir.

Ve İslam'ın en eski ve en büyük mimari anıtı olan, İslam maneviyatının ve ekümenizminin ilksel sembolü Mescid-i Aksa'ya ev sahipliği yapan Kudüs-i Şerifi, şeytani Siyonist lejyonların yıkım hedefinden korumak için birleşmelidir.

Direnişin soykırımcı Siyonist suçlulara karşı iki yıldır sürdürdüğü mücadele, sembolik sermaye biçiminde muazzam bir kazanım elde etti.

Siyonizmin özü —soykırıma duyduğu arzusun sadistçe zalimliği— tüm dünyanın gözleri önünde ifşa olmuştur.

Filistin davasının asaleti hiç bu kadar berrak görünmemiş, şehitlerinin ihtişamı hiç bu kadar parlak parlamamıştır.

Bugün dünya, daha önce hiç olmadığı kadar Filistin'in arkasında birleşmiş durumdadır.

Ancak bu sembolik sermaye israf edilmemeli, değerlendirilmelidir. Ve bu sembolik sermayenin en iyi değerlendirme biçimi yalnızca “Filistin devletine giden yol” değildir; bundan çok daha büyük bir projedir: Kudüs'ü, giderek birleşen Müslüman ümmetin sembolik başkenti olarak kutsamak.

Al-Mayadeen gibi Direniş yanlısı haber ağları, yayınlarını Kudüs Saatine göre programlayarak ilk adımı attılar bile.

Tüm Müslümanlar bu adımı bir adım daha ileri taşımali; Kudüs Saatini “Evrensel Kudüs Saati” (UQT) haline getirmeli ve bunu evrensel bir zaman referansı olarak kullanmalıdır.

Zaman dilimimizin dışındaki insanlarla iletişim kurarken, eski emperyalist GMT’nin (Greenwich Ortalama Zamanı) sadece bir örtmece adı olan UTC’yi (Eşgüdümlü Evrensel Zaman) kullanmak yerine, UQT’yi tercih etmeliyiz.

İnsanlar nedenini sorduğunda, Kudüs’ün bizim başkentimiz ve kiblemiz olduğunu açıklayabiliriz.

Ardından, lojistik olarak mümkün hâle gelir gelmez, İslam İşbirliği Teşkilatı’nın genel merkezi Cidde’den Kudüs-i Şerif’e taşınmalıdır.

Eğer İİT’yi domine eden oligarşik yapılar bu adımı atmakta isteksiz davranırlarsa, dünya genelindeki sıradan Müslümanlar bir Halk İslam İşbirliği Teşkilatı (POIC) kurmak üzere örgütlenmeli ve genel merkezini Kudüs’te kurmalıdır.

İslam birliğinin temellerini atacak kurumları reforme etmeye ve/veya inşa etmeye çalışırken, basit ve tartışmasız bir noktada ısrarcı olmalıyız: Filistin halkı, muazzam cesaretleri ve neredeyse akıl almaz fedakârlıklarıyla, Müslüman uluslar arasında ilk ulus statüsünü ve Birleşik İslam’ın gelecekteki başkentini belirleme hakkını kazanmıştır.

Eğer dünya genelindeki Müslümanlar bu noktada birleşir ve gerçekten de bu iddiayı savunursa, Siyonist varlığın iki milyar insanın iradesini dayatma umudu kalmayacaktır.

O zaman çok daha az zehirli, Siyonist olmayan ve komşularıyla birlikte yaşamaya istekli bir forma dönüşmeye zorlanacaktır.

Artık Kudüs-i Şerif’in yalnızca Birleşik İslam’ın başkenti değil, aynı zamanda İslam ekümenizminin de başkenti olduğunu açıkça ortaya koymalıyız.

Neredeyse 1400 yıldır Müslümanlar, Kudüs’te Hristiyanları ve Yahudileri ağırlamış, onları ve kutsal mekânlarını (her zaman kusursuz olmasa da) Peygamberin Ahitlerine uygun biçimde korumuşlardır. Bu, kendisini tekdüzelik dayatıcısı değil, dini çoğulculuğun koruyucusu olarak gören daha geniş İslam projesiyle uyumluydu.

Kudüs-i Şerif’in ümmetin başkenti olduğu ve bundan sonra da öyle kalacağı yönündeki toplu kararlılığımızı yinelerken, Kur’an’daki “لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ” (Sizin dininiz size, benim dinim bana) ilkesinin de tam anlamıyla saygı gördüğünde ısrarcı olmalıyız.

Özellikle, Siyonistler tarafından etnik temizlikle sürgün edilen Hristiyanları, Mesihleri olan Peygamber İsa’nın (aleyhisselam) kutsal topraklarına dönmeye davet etmeli ve onlara bir daha asla hakarete uğramayacakları ya da başka herhangi bir şekilde kötü muamele görmeyecekleri konusunda güvence vermeliyiz.

Gerçekten de Müslümanlar, başta Siyonist

soykırımcıların savaş suçları için tazminat ödemesini talep etmek ve elde etmek yoluyla olmak üzere, Hristiyan kutsal mekânlarını ihya etmek ve Hristiyanların asil peygamber İsa’nın (as) topraklarına geri dönüşünü kolaylaştırmak amacıyla fon toplama konusunda öncülük etmelidir.

İdeal olan, yukarıda tarif edilen kampanyanın şiddet içermeyen ilkeler doğrultusunda yürütülmesidir.

Devam eden ateşkes görüşmelerinin temelini oluşturan “iki devletli çözüm” sürecinin, Siyonistlerin 1967’de işgal ettikleri tüm topraklardan —Kudüs dahil— hızla çekilmelerine yol açması, büyük bir umutla beklenmektedir.

Bu, Filistinlilerin silahlı direnişi sona erdirerek barışçıl aktivizmi benimsemelerini mümkün kılacaktır.

Bu durumda Kudüs, ümmetin başkentini orada kurmayı amaçlayan toplantı ve konferansların merkezi hâline gelmelidir.

İki devletli çözüm süreci başarısız olursa —ki bu, Siyonistlerin süreci fiilen imkânsız kılması nedeniyle muhtemeldir— Müslümanlar yine de Kudüs’ün İslam ümmetinin başkenti olduğu ve öyle kalacağı gerçeğini sürekli olarak vurgulamalıdır.

Liderlerinden İslami silahlı direnişi desteklemelerini talep etmeli ve Kudüs’ü ümmetin başkenti yapma vizyonunu gerçeğe dönüştürmek için diplomatik ve askerî gücü seferber etmelidirler.

Kritik Bakış

AKIL-FİKİR-ERDEM

WWW.KRITIKBAKIS.COM